ننګرهار پوهنتون
شرعیاتو پوهنځی
اسلامي ثقافت څانګه

د اسلام اعتقادي نظام

(د لوړو زده کړو وزارت د نوي نصاب له مفرداتو سره سم
د عصري پوهنځيو لپاره درسي کتاب)

Ketabton.com

مؤلف
پوهنوال مولوي محمد شريف رحماني

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د کتاب ځانګړنې

کتاب نوم:	داسلام اعتقادی نظام
مؤلف:	پوهنوال مولوي محمد شریف رحماني
کمپوز	الحافظ المهندس جمیل الرحمن
ډیزاین:	رحماني
خپرندوی:	مولوي رحماني
چاپ شمېر:	سلام خپرندویه ټولنه – جلال آباد
چاپ وار	۵۰۰ ټوکه
چاپ کال:	لومړی
	۱۴۰۲ هـ . ش / ۲۰۲۳م

دچاپ حقوق له مؤلف اوخپرندویه اداري سره خوندي دي

دفکري ملکیت دقوانینوپرېنسټ دکتاب دچاپ نشرـاوتوزیع ټول حقوق دمؤلف اوخپرونکي اداري پروړاندی خوندي دی هېڅوک حق له ق
دغه کتاب اودکتاب څنې برخې کاپي کړي اویایې په خپرولولاس پوري کړي

والسلام

د تر لاسه کولو ځای:اصلاح افکار کتاب پلورنځی

اسحاقزی مارکیټ، لاندینی پوړ، لومړی دوکان، جلال آباد

اړیکشمېري: ۰۷۹۰۲۰۶۲۶۱

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک ---------- مخ
سریزه ---------- ۱

لومړی خپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

لومړی بحث ---------- ٤
اسلامي ثقافت ---------- ۴
لغوي پېژندنه ---------- ٤
اصطلاحي معنی ---------- ٤
داسلامي ثقافت پېژندنه ---------- ۵
داسلامي ثقافت اهمیت ---------- ۵
داسلامي ثقافت مضامین ---------- ۵
سرچینې یې ---------- ۱
موخې یې ---------- ۱
دمضامینوتاریخي مخینه یې ---------- ۱
داسلامي ثقافت لرلید (VISION) ---------- ۱
داسلامي ثقافت ځانګې رسالت (MISSION) ----------
روزنیزې موخې یې ----------
ترلاسه شوې پایلې ----------
ځانګړتیاوې یې ----------
داسلامي ثقافت پروړاندې پراته ګواښونه ----------
دفکري یرغل اغېزې ----------
چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار ----------

دویم بحث

داسلام اعتقادي نظام

دعقیدې لغوي پېژندنه ----------
دعقیدې اصطلاحي معنی ----------
اهمیت یې ----------

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

داسلامي عقايدوډولونه
دايمان اساسات ---- ۱۵
موضوع يې ---- ۱۵
غايه او مصلحت يې ---- ۱۶
رامنځته کېدل يې ---- ۱۶
دزده کړې حکم يې ---- ۱۶
مصادراو سرچينې يې ---- ۱۷
قران عظيم الشان داسلامي عقيدې داثبات سترپيغام ---- ۱۷
دعقيد ې په اثبات کې قراني تګلاره ---- ۱۷
خانګړتياوې يې ---- ۱۷
موخې اواهداف يې ---- ۱۸
دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه ---- ۲۱
دزده کړې پراوونه يې ---- ۲۱
په عقيد ه کې دخلکو درجې ---- ۲۱
اسلامي عقيدې ته دبشراړتيا ---- ۲۲
دعقيد ې دعلم نومونه او اصطلاحات ---- ۲۲
داهل سنت والجماعت پېژندنه ---- ۲۲
اصطلاحې پېژندنه يې ---- ۲۴
لقبونه يې ---- ۲۴
خصوصيات يې ---- ۲۴
اعتقادي بنسټونه يې ---- ۲۴

دويم څپرکی

نړۍ ليد اود اعتقادي نظام برخې

لومړی بحث ---- ۲۶
نړۍ ليد ---- ۲۶
معياري نړۍ ليد ---- ۲۷
دنړۍ ليد ډولونه ---- ۲۷
الف سهي (اسلامي) نړۍليد ---- ۲۷
داسلامی نړۍ ليد پېژند ---- ۲۸
موضوع يې ---- ۲۸
الله جل جلاله داسلامي نړۍ ليد په رڼاکې ---- ۲۸

Library

انسان دالهي نړۍ لید په رڼا کې ---------- د
دزده کړې حکم یې ---------- ۲۹
سرچینې یې ---------- ۲۹
اهداف اوموخې یې ---------- ۳۰
اهمیت یې ---------- ۳۰
فکري پولې یې ---------- ۳۱
خانګړتیاوې یې ---------- ۳۱
په بشري ژوند یې اغیزې ---------- ۳۲
دنه اهمیت ناوړه پایلې یې ---------- ۳۳
ب: فاسد(جاهلي نړۍ لید) ---------- ۳۵
۱-تجربوي ---------- ۳۶
۲- فلسفي نړۍ لید ---------- ۳۶
الف ـ عقلاني نړۍ لید ---------- ۳۶
ب-حسي نړۍ لید(ماتریالیزم) ---------- ۳۶
مشخصات ---------- ۳۶
نیمګړتیاوې یې ---------- ۳۷
ج-شرک ---------- ۳۷
-مشخصات یې ---------- ۳۷
د-رهبانیت ---------- ۳۷
نیمګړتیاوې یې ---------- ۳۷
هه- تیوکراسي ---------- ۳۸

دویم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

دالله تعالی.انسان اوکایناتو پېژندنه ---------- ۳۸
الله جل جلا له ---------- ۳۸
د(اله) معنی ---------- ۳۸
دالله تعالی پېژندنه ---------- ۳۹
دالله تعالی دپېژندنې وسایل ---------- ۴۰
لومړی- عقل ---------- ۴۰
دویم -وحی (اسماء اوصفات) ---------- ۴۰
انسان دالهي قدرت بله ستره نښه ---------- ۴۰

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

د قدیم انسان د مقام
د ... د ... معنی
د ... ترې لیدپه رڼا کې انسان ۲۱
د ... دانحدذي ترې لیدپه تیاروکې ۲۲
په ګډ ... کې خاګړې ۲۳
دانسان اړتیاوې ۲۳
دانسان مسئولیتونه ۲۴
دانسان دتخلیق موخه ۲۵
دنیا دوسیلې په حیث ۲۵
دنیا دهدف په توګه ۲۶
دنیادهدف په توګه دانتخاب پایلې ۲۶
دانسانانو دولونه ۲۶

دریم څپرکی

طبیعت ،کاینات اودایمان ارکان

لومړی بحث ۴۷
دطبیعت حقیقت ۴۷
دطبیعت اوانسان مقایسه ۴۷
طبیعت دانسان په خدمت کې ۴۷
درامنخته کیدو لاملونه یې ۴۸
ترې دالحادي تصورپه تیاروکې ۴۸
کاینات اونوی ساینس ۴۸
دسترانفجاردنظریې تاریخچه ۴۹
کاینات اوقران کریم ۴۹
دتصادف دنظریې درد دلایل ۵۰

دویم بحث

دایمان ارکان

دایمان پېژندنه ۵۳
لغوي معنی ۵۳
اصطلاحي پېژندنه یې ۵۳
په ایمان کې دخلکو یوپربل فضیلت ۵۳
داسلام لغوي معنی ۵۴
په شرعي اصطلاح کې ۵۴

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

داسلام حقیقت ---------- ۵۴
دقانوني اوحقیقي اسلام ترمنځ توپیر ---------- ۵۵
داسلام اصلي معیا ر ---------- ۵۵
دا یمان او اسلام فرق ---------- ۵۶
دایمان قوت اوکمزورتیا ---------- ۵۶
دایمان دقوت اسباب ---------- ۵۷
دایمان ضعف(کمزورتیا) ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا نښې ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا اسباب ---------- ۶۰
دایمان دضعف دعلاج لارې چارې ---------- ۶۰
دایمان غوښتنې ---------- ۶۱
دالله تعالی دوجوداثبات دلایل ---------- ۶۲
دالله تعالی دمعرفت پروړاندې پردې ---------- ۶۹

څلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

لومړی بحث ---------- ۷۰
توحید ---------- ۷۰
دتوحید معنی ---------- ۷۰
دتوحیدارکان ---------- ۷۰
دتوحیدموخه ---------- ۷۱
دتوحیدحکم ---------- ۷۱
دتوحیداهمیت ---------- ۷۱
دتوحیدشرطونه ---------- ۷۱
دتوحیدډولونه ---------- ۷۱
۱-دربو بیت توحید ---------- ۷۲
الف-دربو بیت په توحید کې دشرک نښې ---------- ۷۲
۲-دالوهیت توحید ---------- ۷۲
الف-دالوهیت دتوحیدغوښتنه ---------- ۷۳
ب-دعبادت ډولونه ---------- ۷۳
ج-دالوهیت په توحید کې دشرک اثا راو نښې ---------- ۷۳
داسماؤ اوصفاتو توحید ---------- ۷۳

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

لنډ مفهوم یې ---------- ۷۳
شرطونه یې ---------- ۷۴

دویم بحث

دالله تعالی صفات اودصفاتو ډولونه

لومړی- ثبوتي صفات : ---------- ۷۴
دویم سلبي صفات ---------- ۷۵
دتوحید مراتب ---------- ۷۷
په بشري ژونددتوحیددکلمې اغیزې ---------- ۷۷

پنځم څپرکی

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروډلو باورونه اوپه ملایکو ایمان

لومړی بحث ---------- ۷۹
دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه ---------- ۷۹
دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تگلاره ---------- ۷۹

دویم بحث

دایمان داساساتو دویم رکن په ملایکو ایمان

ملا یکې داسلام په رڼا کې ---------- ۸۱
-په ملایکو دایمان مفهوم ---------- ۸۲
په ملا یکو دایمان دلا یل ---------- ۸۲
-دملایکودپیدایښت ماده ---------- ۸۲
-دملا یکو حقیقت او صفات ---------- ۸۲
دملایکو خویونه ---------- ۸۳
دملایکو دندې ---------- ۸۳
په ملا یکو دایمان اغیزې ---------- ۸۴
پېریان او شیطانان ---------- ۸۴
دجن مفهوم ---------- ۸۴
دپېژندلولارې چارې یې ---------- ۸۴
ددوی دوجود دلیل ---------- ۸۴
دپېرې او ملکې ترمینځ فرق ---------- ۸۵
دپېریانو حقیقت اوصفات ---------- ۸۵
ابلیس او شیطان ---------- ۸۵
دابلیس او شیطان معنی ---------- ۸۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دشیطان دتخلیق(پیدایښت) ماده ---------- ۸۶
دشیطانانو ډولونه ---------- ۸۷
دشیاطینو پروړاندې دانسانانو ډولونه ---------- ۸۷
دشیطانانو خانګړتیاوې ---------- ۸۷
دشیطان اهداف اومقا صد ---------- ۸۸

شپږم څپرکی

په اسماني کتابونو اوپیغمبرانوایمان

لومړی بحث ---------- ۸۹
په اسماني کتابونوایمان ---------- ۸۹
انسان دوه اړخیزموجود: ---------- ۸۹
قانون ته اړتیاولې؟ ---------- ۸۹
دقوانینو ډولونه ---------- ۹۰
دکتاب پېژندنه ---------- ۹۰
لغوي معنی ---------- ۹۰
اصطلاحي پېژندنه ---------- ۹۰
شرعي معنی ---------- ۹۱
ډولونه یې ---------- ۹۱
داړتیا حکمت یې ---------- ۹۱
دایمان حکم یې ---------- ۹۱
دایمان دلایل یې ---------- ۹۲
دنز ول موخه یې ---------- ۹۲
داسماني کتابو نو اتفاقي ټکي ---------- ۹۲
ه اسماني کتابونو دایمان ګټې ---------- ۹۲
ه قران کریم کې ذکر شوي اسماني کتابونه ---------- ۹۳
ران عظیم الشان ---------- ۹۴
دحقانیت اودعدم تحریف دلایل یې ---------- ۹۶
ایمان غو ښتنې یې ---------- ۹۸

دویم بحث

دایمان دارکانو څلورم رکن په پیغمبرانوایمان

وت اورسالت ---------- ۹۹
رسالت لغوي معنی ---------- ۹۹

نبوت لغوي معنی ---------- ۹۹
نبوت شرعي حيثيت ---------- ۹۹
نبوت خاصيتونه ---------- ۹۹
نبي اورسول فرق ---------- ۱۰۰
شريت ته دالهي لارښوونو درسبدواحتمالات ---------- ۱۰۰
ه پيغمبرانو دايمان مطلب ---------- ۱۰۰
ه پيغمبرانو دايمان راوړلو اهميت ---------- ۱۰۰
نبو ت اهداف او مقا صد ---------- ۱۰۰
يغمبرانو ته دبشرارتيا ---------- ۱۰۱
يغمبرانوته دارتيا تکي ---------- ۱۰۱
دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره ---------- ۱۰۱
پيغمبربشپړلارښود ---------- ۱۰۱
دنبوت ارکان ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوخصوصيات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوصفات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانو مسئوليتونه ---------- ۱۰۳
دبلني ځانګړتياوې يې ---------- ۱۰۴
اولوالعزمه پيغمبران ---------- ۱۰۴
دپيغمبردپېژندلودلايل ---------- ۱۰۴
په قران کريم کې ذکرشوي پيغمبران ---------- ۱۰۵
دپيغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤليتونه ---------- ۱۰۶
په پيغمبرانودايمان غوښتنې ---------- ۱۰۶
معجزه اوکرامت ---------- ۱۰۷
لغوی پېژندنه ---------- ۱۰۷
اصطلاحي پېژندنه ---------- ۱۰۷
دمعجزې شرطونه ---------- ۱۰۷
دمعجزې هدف ---------- ۱۰۷
دمحمد صلی الله عليه وسلم ستره معجزه ---------- ۱۰۷
درسول الله مبارک اودنوروانبياؤدمعجزوترمنځ مقايسه ---------- ۱۰۷
دکرامت پېژندنه ---------- ۱۰۷
دکرامت هدف ---------- ۱۰۷

دمعجزې اوکرامت فرق ---------- ۱۰۸
دکرامت مثالونه ---------- ۱۰۸

محمدصلي الله عليه وسلم دنړی والو سردار

دنړی وال لارښود صفات ---------- ۱۰۹
دده مبارک درسالت عقلي ثبوت ---------- ۱۱۱
دنبوت د پای دلایل ---------- ۱۱۴
دنبوت څوخصوصیات یې ---------- ۱۱۴
په امت باندې درسول الله حقونه ---------- ۱۱۵
داصحابوکرامومقام اوپه اړه یې داهل سنت عقیده ---------- ۱۱۵
مقام اومرتبه یې ---------- ۱۱۶
دوی ته دښکنځلوکولواوبدوردوویلوحکم ---------- ۱۱۶
ددوی په هکله داهل سنت والجماعت تګلاره ---------- ۱۱۶

اووم څپرکی

په اخرت، قضاء اوقدر ایمان

لومړی بحث ---------- ۱۱۷
په اخرت ایمان ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې پېژند نه ---------- ۱۱۷
په اخرت دایمان مفهوم ---------- ۱۱۸
په اخرت دایمان اهمیت ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې نومو نه ---------- ۱۱۸
دقیامت درامینخته کېدو دلایل ---------- ۱۱۹
داخرت په هکله داسلام تصور ---------- ۱۲۰
دماده پالوپه نظریاتوعلمي نیوکه ---------- ۱۲۰
دقیامت ساینسي او عقلي ثبوت ---------- ۱۲۱
په اخرت دایمان غوښتنې ---------- ۱۲۲
په اخرت دایمان اغیزې ---------- ۱۲۴
دقیامت علامې ---------- ۱۲۵
دقیامت دنښانو ډولو نه ---------- ۱۲۵
دقیامت کو چنی علامې ---------- ۱۲۵
دقیامت لویې نښې ---------- ۱۲۷
روح ---------- ۱۲۸

دروح لغوي معنی ---------- ۱۲۸
دنفس معنی ---------- ۱۲۸
دروح اجمالي پېژندنه ---------- ۱۲۸
روح دقرانکریم په رڼا کې ---------- ۱۲۸
دانسانیت اساس په روح دی ---------- ۱۲۹
اياروح قدیم دی؟ ---------- ۱۲۹
دروح پیدایښت ---------- ۱۲۹
انساني اوحیواني روح ---------- ۱۲۹
دمخلوقاتو ډولونه ---------- ۱۲۹
دروح مرتبه ---------- ۱۲۹
دروح مړینه ---------- ۱۳۰
دمرگ سبب ---------- ۱۳۰
مرگ ناڅاپه راځي ---------- ۱۳۰
ملک الموت اوداروا حو اخیستل ---------- ۱۳۰
له مرگه وروسته دانسان حالت ---------- ۱۳۱
دروح حالت ---------- ۱۳۱
دقبرسوال اوخواب ---------- ۱۳۱
دقبرپه عذاب اوثواب له کیفیته پرته ایمان ---------- ۱۳۱
دقبردعذاب شمول ---------- ۱۳۱
په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب دمنکرینوشبهات ---------- ۱۳۲
مړوته دژوندیو دگټې رسېدل ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب اسباب اونجات ---------- ۱۳۲
دبرزخ نړی ---------- ۱۳۳
دبرزخ مفهوم ---------- ۱۳۳
دقبردعذاب دوام ---------- ۱۳۳
داروا کانوخایونه ---------- ۱۳۴
دانسان دژوندپړاوونه ---------- ۱۳۴
دمرگ یادولواغېزې ---------- ۱۳۵
دقیامت ښاداري ---------- ۱۳۵
په ښېلی کې پوکی ----------

بعث (له قبر ونو راپورته کېدل) ---------- ۱۳۵
قیامت ---------- ۱۳۶
دعرش تر سیوري لاند ې ---------- ۱۴۷
حساب ---------- ۱۳۷
تله ---------- ۱۳۸
دعملنا موخپرېدل ---------- ۱۳۹
دکوثرحوض ---------- ۱۳۹
دصراط پول ---------- ۱۴۰
جنت ---------- ۱۴۱
دوزخ ---------- ۱۴۲

دویم بحث
په قضااو قد رایمان

قدر ---------- ۱۴۳
لغوي معنايې ---------- ۱۴۳
اصطلا حي معنی يې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دنبوي احاديثو په رڼاکې ---------- ۱۴۴
په تقدير دايمان راوړلو اهميت ---------- ۱۴۴
په تقديردايمان معنی ---------- ۱۴۴
دتقدير مراتب ---------- ۱۴۴
قضاء ---------- ۱۴۵
دقضاء لغوي معنی ---------- ۱۴۵
اصطلاحي معنی ---------- ۱۴۵
قضاء دقرانکريم په رڼاکې ---------- ۱۴۵
دقضاءاوقدرترمينځ فرق ---------- ۱۴۶
دقضاءډولونه ---------- ۱۴۶
دالله تعالی اراده اوډولونه يې ---------- ۱۴۸
دالله تعالی اراده اورضاءاودبنده اراده ---------- ۱۴۸
دانسان خپلواکي ---------- ۱۴۹
دانسان دارادي کړو وړو حيثيت ---------- ۱۵۰
دانسان داختيارساحه ---------- ۱۵۰

دانسان مسؤ لیت ---------- ۱۵۱
دتقدیر په اړه دبېلابېلو ډلو افکار ---------- ۱۵۱
دالهي ارادې په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفینونظریات ---------- ۱۵۲
په قضا ،اوقدردایمان غوښتنې ---------- ۱۵۲
دقضاءاوقدردعقیدې اغېزې ---------- ۱۵۲

اتم څپرکی

دایمان نو ا قض (له مینخه وړو نکي)اهل قبله اواحکام یې

لومړی بحث ---------- ۱۵۳
د نواقضو معنی ---------- ۱۵۳
دایمان دنواقضو ډولونه ---------- ۱۵۳
۱-دایمان اعتقادي نواقض ---------- ۱۵۳
۲-دایمان قولي نواقض ---------- ۱۵۵
۳-دایمان عملي نواقض ---------- ۱۵۶
زندیق ---------- ۱۵۶
لغوي معنی ---------- ۱۵۶
اصطلاحي معنی ---------- ۱۵۶
حکم یې ---------- ۱۵۶
دزندیق دتوبې قبولتیا ---------- ۱۵۷
تکفیر ---------- ۱۵۷
پېژندنه ---------- ۱۵۷
دتکفیرپه هکله دپخوانیوعلماؤویناوې ---------- ۱۵۷
دتکفیرډولونه ---------- ۱۵۷
دیوچادکافرگرخولوشرطونه ---------- ۱۵۸
دتکفیرموانع اوخنډونه ---------- ۱۵۸

دویم بحث

اهل قبله او احکام یې

دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق ---------- ۱۵۸
لویوگناهونودخښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروکسراه ډلوباورونه ---------- ۱۵۹
دتکفیر په قضیه کې داهل سنت تکلاره ---------- ۱۵۹

لومړی څپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

پیلیزه

هرپوملت خانته معتقدات ،فکري ،ټولنیزاواقتصادي ارزښتونه لري او په خپل ثقافت اوکلتور ویاړي ،ولسونه خپل اوسنی حالت خپلې ماضي پورې تړي که داسې ونه شي نویوقوم به په نوروکلتورونوکې وړوب نوم اونښان به یې پای ته ورسیږي اوس منال چې نړی دیوکلي بنه غوره کړې له نوروولسونوسره مخامخ کیږواوسنی وخت دتمدني شخړوموج دی که لرغفلت صورت ونیسي په لږ وخت کې به ټول ملت الله دې نه کړي په نابودی محکوم شي موږ په بشپړایمان اوپیاوړي شخصیت سره په دغه تمدني شخړه کې بریاحاصلولی شو .

لومړی بحث

اسلامي ثقافت

په اوس وخت کې چې دشراوطغیان شیطاني لښکرو بشریت په تورتم کې راایسارکړی دی مسلمان ته لازمه ده چې دشردټولو سرکښه خواکونو به وړاندې دهدایت خلانده مشال به لاس کې واخلي خپل عقل اوفکرداسماني وحی په وسیله پاک اوسوتره وګرځوي دګمراهی ،انحراف ،هوی اوهوس له غلامی څخه بشریت ته نجات ورکړي ،داسلام رسالت له بشري سپېڅلي فطرت سره اړخ لګوي په همدغې الهي نګلارې سره موږداوسني متجاوز ، باغي اووحشي ناوړه تمدن سره مقابله کولای شو .

لغوي پېژندنه

په عربي ژبه کې دثقافت لفظ په ګڼومعنو راغلی چې ځینې یې معنوي اوځینې یې مادي دي ،په معنوي چاروکې دزېرکتیا ،ذکاوت ،هوښیارتیا ،ژرترژره دعلم د لاسته راوړلوپه معنی سره ده ،په حسي ـ اومادي چاروکې دکاږه دسمولو ،برابرولو ،غلبې اواصلاح په مفهوم سره هم راغلی دی .[1]

اصطلاحي معنی

Culture په فرانسوي ،الماني اوانګلیسي ـ ژبوکې کې دزراعت مفهوم افاده کوي ،البته دټولنپوهنې دپوهانوپه تعریف کې لاندې شیانوته شاملېږي .

- فنون ،علوم ،معارف ،فلسفه اوعقاید

[1] ابن منظور ،محمد بن مکرم ،لسان العرب ج ۱ ،ص ۵۰ ،دار احیاء التراث العربي بیروت لبنان

- دافرادوسلوک اوتصرفات اودټولنیزواړیکولارې چارې[1]

داسلامي ثقافت پېژندنه

اسلامي ثقافت داسلامي عقایدو ،افکارو ،احکامو ، قوانینو ، اساساتو ،علومو ،اختراعاتو ، ژبې ،تاریخ ،ارزښتونو ،ویاړونواودمشترکواهدافوله مجموعې څخه عبارت دی . په لنډ ډول یې داسې هم تعریفولی شو :اسلامي ثقافت د قران کریم اونبوي سنتو په رڼاکې عملي چلند ته ویل کېږي [2]

داسلامي ثقافت اهمیت

هرکله چې اسلامي ثقافت دالله جل جلاله په سترکتاب اودپیغمبرصلی الله علیه وسلم په نبوي سنتو ټینګ اوکلک چلند ته ویل کېږي ،نواهمیت یې څرګندېدی داځکه چې په قران کریم اونبوي سنتوټینګ عمل خینې مهال به فرض اوخنې وخت به دمستحب بڼه غوره کوي چې بابه دعباداتو ، اخلاقواو معاملاتوسره اړیکه نیسي ـ لکه لمونځ ،روژه ،زکات ،حج له موراوپلارسره احسان اونیکي ،له خپلې میرمن سره سم چلند ،صله رحمي اودګاونډي دحقوقورعایت کول احسان ،صبرشجاعت ،سخاوت ،ترحم ،عاطفه ،کورنی نظام ،اقتصادي چارې اخیستل اوپیرودل ،پوراجاره ،شرکت اومضاربت ، شوری ،دملي امانتونوساته ،دعدل اوانصاف ټینګښت ، بین المللي اړیکې دجګړې اوسولې دقواعدواواصولومراعاتول اوداسې نور... درسول الله مبارک اودراشدینوخلفاؤدورې ته په کتنې سره موږته څرګندېږي چې اسلامي شریعت له عقیدې ،عباداتو ،اخلاقو ،ټولنیزاواقتصادي نظام اوسیاست څخه ترکیب دوتاولی او ممکرینه راوروسته دوروکې دین یوازې شخصي ژوند اخلاقو اوعباداتوپورې منحصر باتې شو دنیوي چارې اومعاملات له دین څخه جلاشوې نوامت دزوال کندې ته یربوت کېږي اسلامي امت دوباره خپل تېر برم ته ستنېدل غواړي نولاره یې په اسلام بشپړ عمل کول دی.

داسلامي ثقافت مضامین

داسلام اعتقادي نظام ،تلاوت اوتجوید ،داسلام عبادتي نظام ،نبوي سیرت اواسلامي تاریخ ، ،داسلام اخلاقي نظام ، داسلام ټولنیزنظام ،فکري پوهنه ،ادیان اومذاهب ،داسلام سیاسي اواداري نظم ،داسلام اقتصادي نظام ،قران عظیم الشان اومعاصرعلوم ،اسلامي تمدن دي

سرچینې یې

دوحي لومړی بیل په قراءت علم اوپوهې سره شوی دبشریت لومړي بلاراده علیه السلام ته الله تعالی علم وکړی ، قران عظیم الشان اسلامي ثقافت په درې بنسټونودروي ، توحید ، رسالت اواخرت داچې الله تعالی دټولوکاناتوخالق ، مالک ، حاکم ،ادارراوساتند وی دی اودمحمد صلی الله علیه وسلم روسا ته

[1] [illegible] محمد، ۱۹۹۰م، [illegible]

[2] [illegible] ۱۹۹۰م، [illegible]

وخلاند ه شخصیت ترقیا مته پورې دټول بشریت لپاره رهبر، لارښود ماډل اودبلکه په حیث دی .
داسلامي ثقافت دغه درې واړه بنسټونه (توحید ، رسالت اواخرت) فرداوټولنه دمادي ژوند له پستیو څخه راوباسي دحقیقي خوشالي کمال ، اخوت ،
عدالت ، شرافت ، تعلق بالله اواطاعت رسول دکمال لوړوپوړیو ته یې رسوي په همدې توګه اسلامي ثقافت دژوند ټولو برخو ته شامل دی لکه ټولنیزاوکورنۍ نظام ، اقتصاد ، سیاست جګړه سوله اونړۍ وال مسایل اوداسې نور...[1]

داسلامي ثقافت سرچینې

اسلامی ثقافت دوه ډوله سرچینې لري لومړی اصلي سرچینې دویم فرعي سرچینې

لومړی- اصلي سرچینې

اسلامي ثقافت اصلي دوه سرچینې لري

الف- قران عظیم الشان قرانکریم داسلامي ثقافت لومړی سرچینه ده چې الله تعالی یې له تحریف اوتبدیل څخه دساتنې ضمانت کړی دی دټول بشریت لپاره بشیرالهي پیغام او قانون دی چې دټولوانسانانودنیااواخرت دکامیابي ضمانت کوي چې کوم خاص قوم ، نسل ، سیمې ، هېواد ، وخت اوزمان پورې مربوط نه؛ بلکې ترقیامته دملتونو لارښود اودټول ژوند قانون دی چې ټولو تعصباتو ته دپای ټکی ږدي بشریت دفکري وحدت په مړي تړي اوپوه ستره ټولنه جوړوي چې دنړۍ هېڅ یوه مفکوره اوتهذیب ورسره په دغه برخه کې سیالي نه شي کولی

ب- نبوی سنت :دویمه اصلي سرچینه یې نبوي سنت دی چې ټولوقولي ،عملي اوتقریري احادیثوته شاملېږي رسول الله صلی علیه وسلم دقران عظیم الشان مفسراومعلم ؤهغه دالله تعالی اسماني پیغام تطبیق کړی دی اوهغه دقران مجیدعملي ژوندی بلکه شخصیت ؤدمؤمنانوله مورحضرت عایشې رضی الله عنهاڅخه دهغه داخلاقویه هکله پوښتنه شوې وه هغې ورته په خواب کې ویلي ؤچې دهغه اخلاق قران عظیم الشان ؤ؛نوپردې اساس د حرایه غارکې دوحی نزول بیادام المؤمنین ترحجرې پورې چې هلته دده مبارک ساه وتلې ده تقریبادنبوت درویشت کاله ژوندسنت رسول تشکیلوي.

دویم -فرعي سرچینې

داسلامي ثقافت فرعي سرچینې لاندې برخوته شاملېږي

۱- اجماع:داصول فقهي دعلماؤپه اصطلاح کې دپیغمبرصلی الله علیه وسلم له وفاته وروسته داسلامي امت دمجتهدوعلماؤپه یوه شرعي حکم باندې اتفاق کولوته اجماع ویل کېږي ؛البته اجماع هلته صورت نیسي چې په قرانکریم اونبوي سنتوکې صریح حکم شتون ونه لري.اجماع داسلامي فقهي له مصادروڅخه

[1] - حسن (۱۹۸۰ م)، شرط العطاء من الاتحاد العالمي للمنظمات الطلابية

یوه سرچینه اودشرعي احکامولپاره دلیل اوشاهدګڼل کېږي په اوس وخت کې دنویوراپېښوشویوقضایاؤپه هکله دامت نامتوعلماءپه دې هکله ستررول لوبولی شي .دنویووسایلوپه ایجادسره خودانلاین مجازي نامتوله لارې دغه کارډېراسانه شوی دی .

۲- قیاس:قیاس :قیاس په لغت کې موازنې ته وایي اوپه اصطلاح کې په حکم کې غیرمنصوص مسئله منصوصي مسئلې سره پیوست کولوته وایي ددواړوواقعاتودعلت داشتراک له امله دمشترک حکم جنیت غوره کوي

اسلامي تاریخ :تاریخ دملتونواساس اوپیل تشکیلوي که نورملتونه تاریخ لري؛ نواسلامي امت هم دمجداوعظمتونودویاړتاریخ څخه برخمن دی زموږافتخاراودتاریخ پیل داسلام دخلاندې لمرله خرڅ پېلیږي په همدې اساس نبوي سیرت داسلامي امت معلم اولارښوددی

داسلام دلومړي نسل تاریخ داسلام دتطبیق یوښه تصویردی چې دابوبکرصدیق رضی الله عنه څخه ترهم اوعاطفه . دعمرفاروق رضی الله عنه څخه دعدالت دحضرت عثمان رضی الله عنه څخه دحیاء دحضرت علی رضی الله عنه څخه دشجاعت اومېړانې دحضرت عمار رضی الله عنه څخه دثبات اواستقامت دصهیب بن سنان رومي رضی الله عنه څخه دقربانی دخالد رضی الله عنه څخه داتلولی دابوذرغفاري رضی الله عنه څخه دزهد.دحضرت حمزه رضی الله څخه عنه دمېړانې درسونه زده کولی شو.

۴-اسلامي میراث :داسلامي میراث څخه مطلب اسلامي فقه . اصول فقه . صرف نحوه اوبلاغت .قراءاتو. تفسیراوداصول تفسیراوداصول حدیث علم دی.

٦- انساني ګټورې پوهنې او تجربې:په اموي دورکې دګټورو پوهنوداساس ډېره کېښودل شوه اوپه عباسي کې دورکې خپل اوج ته ورسېده دمامون بیت الحکمت یې سترده بېلګه ده چې هلاکواوجنګیزددجلې په سیندلاهوکړه په دغه دورکې دګڼو ملتونودفنونواومادي علومو څخه استفاده وشوه اوپه نوې بڼه دعلومواساسات کېښودل شوه لکه دطب . جغرافیې . فلکیاتو . حساب .الجبر .هندسې .کیمیا. تاریخ ریاضي . فزیک اوداسې نور....

۷-ژبه:ژبه دملتونوترمنځ دتفاهم وسیله ده اوداسلامي ثقافت فرعي سرچینه تشکیلوي په همدې توګه دژبوتنوع اوبېلتون دالهي قدرت نښه کنیلی کېږي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ ومن ءایٰتہٖ خَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوٰنِكُمْ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيٰتٍ

زیدان عبدالکریم (۱۲۹۲) الوجیز فی اصول الفقه ۲۰۰ مخ مسلم حبیب الله بن نوتنه سکرهار زیدان همدغه مخ ۱۱۱ مخ

لِلعٰلَمِينَ ﴿ الروم ژباړه: او دهغه جل جلاله دقدرت له نښانو څخه داسمانونو اوځمکې پیدایښت اوستاسې دژبواو ستاسې درنګونو بیلابیلوالی دی په باوري ډول په دې کې دپوهانو لپاره ډېرې نښانې دي داسلامي امت مشترکه ژبه عربي دقران کریم ژبه ده .دقران مجید زیات الفاظ له انسان سره اړیکه نیسي لیکن دغه سترکتاب دبلاغت. فصاحت اوادب له حیثه یوه ستره معجزه ده دقرانکریم هر لفظ اغیزه ناک دی چې دکایناتو له اصلي حقیقت څخه یې پرده پورته کړې هره موضوع اوهرمضمون یې دژبې اوادب لوړمعیاراوستراعجازدی چې هېڅوک ورته نه شي رسېدلی قران مجید عربي ژبې ته همېشه زوند وبخښه دنړۍ هېڅ یوه ژبه ورسره مقابله نه شي کولی دنړۍ په نوروژبوکې وخت پروخت بدلون راځي دیووخت ژبه دبل وخت سره بشپړتوبیرلري قران عظیم الشان عربي ژبې ته نړۍ وال حیثیت په برخه کړدځمکې په ټوله کره کې مسلمان ولسونه دالله تعالی اسماني پیغام شپه اوورځ لولي اودجوماتونو له مناروڅخه یې دتوحید . رسالت اواخرت انګازې پورته کېږي. دقران کریم له امله دډېروعجمو هېوادونودژبې دالفبا زیاتره توري عربي وګرزېدل لکه . فارسي . پښتو . اردو . تاجکي . ازبکي ترکمني . ملایي اوداسې نور.. زیا تره عجم هېوادونه په عربي ژبه بدل سوه لکه عراق . مصر . سوریه . لبنان فلسطین . الجزائر . تونس . مراکش المغرب . سو ډان . اونورافریقا یې هېوادونه درواخله دوی داصحابوکرامو سره دزیاتې راشه درشې اوتعامل له امله عرب وګرزېد ل.

۸: شعراوادب:دقران کریم له نزول نه دمخه دعرب قوم شعرپه زلفو . خط . خال . شونډ و.رخسار اوعاشقي مشتمل ؤاوس دالله تعالی به ننا اوصفت .درسول الله به نعت . اخلاقي نضا بلو. حکایاتو .سلوک اومعرفت بدل شو. قران عظیم الشان دشرم. حیا. اوپاک لسنې تصورات وړاندې کړل له شکه پرته قران کریم نه شعراونه نثر بلکې جلا مقام لري الهي معجزکلام دی په خپل اسلوب بلاغت . فصاحت . محاورو. تشبیهاتو اواستعاروکې ساری نه لري.

۹ -رسم اورواج: قران عظیم الشان بخوابي رسمونه او رواجونه له منځه وې وړل یوازې هغه عرف یې برخاې پرېښود چې داسلام له اصولوسره یې ټکرنه ؤاوله بشري فطرت سره یې سمون درلوددمثال به توګه به عرب قوم کې دغم برمهال دوبښتونکول اودکرېوان خیرول دخپل مخ اوتندې وهل اودغم لپاره دهېرکروشخو به کرایه نیول . دحج به موسم کې خان برېنډ ول . دسخینه ؤ به سینګار راوتل اونور .. شامل ؤ

قران کریم بردغه ټولودبطلان کرسه راووبستله اودبنه یې دتبرج جاهلیت نوم کېښود همدارنګه دسادګی بر مهال دشمان اوشوکت .دریا . اظهار .قومي تعصب . به زبه اورنګ فخر . تمسخر . ملنډې .سبت . جعلي . حرباني . دحاتمي . اوبې حیا یې دغه ټول بې منګرات وبلل اوددې برخاې بې معروفات به ګونه کړل

قران عظیم الشان دمسلمانانو لپاره دالله تعالی اوپیغمبر طریقه ترقیامنه دایمي اوتلپاتې تګلاره وګرځوله اوپه همدې توګه یې زموږ دتمدن اوتهذیب لپاره څلورخواوې وټاکلې

۱۰-ټولنیزاوکورنی نظام :قرانکریم دکورنې . نظام لپاره دحلالې رشتې دحدودوپه ټاکلو . دمېړه اومېرمن دحقوقو په منځ کولو زورواچاوه.حرامې رشتې یې په ګوته کړې په جنسي برخه کې یې دډېرپوسبخلې نظام دبنسټ دبره کېښوده دمسخرو . ملنډ و.عیب لټونې . بدګومانی . تهمتونو اوبد نامی دروازې یې دټ لپاره وتړلې کورنی ژوند یې دهررنګه شکونو . شبهاتو اواختلافاتو څخه پاک کړ . کورونوته دننوتلو پرمهال یې اجازه غوښتل لازمي وګرځول دافرادودتشخص لپاره یې قبیله ضروري اوتقوی یې ورته دبهترې معیار وټاکله په انساني حقوقو اومسؤلیتونوکې یې ټول خلک یوشان وبلل.

داروپا طبقاتي دغلامی نظام یې ړنګ کړاودانساني حقوقود مساوات اعلان یې وکړ ؛البته په اسلامي فقه کې چې دغلامانو کوم ذکر راغلی هغه دجګړې بندیان دي ددوی دخلاصون لپاره یې هم مناسب لارې چارې سنجولي دي په فحش ویناؤ اوښکنځلو یې بندیزلګو لی دمور اوپلار اودلویانو په درنا وي اوپه کشرانو دشفقت تاکید یې کړ ی دی دغه ټول دقران عظیم الشان برکت دی .

۱۱- دخوراک اوڅښاک طریقه اولباس: خوراک اوڅښاک دانسان بنسټیزه اړتیا ده قران عظیم الشان بشریت ته یوازې روحاني غذانه دی ورپه ګوته کړې ؛بلکې دخوراک اوڅښاک طریقه یې هم ورښودلې ده قرانکریم خواړه اودڅښلو شیان په دوو برخووېشلي دي رواوناروا.رواهغه دي چې انسان ته ګټوراوناروا هغه شیان دي چې انسان ته زیان رسوونکي دي.

قران مجید دحلالواوحرامو دایره دژوند ټولو معاملاتو ته پراخه کړه برابره خبره ده که هغه فردي . اجتماعی . اقتصادي اوسیاسي واوسي دغه یې معروف اومنکر (ښواوبدونه) وېشلي دی ؛نوپردې اساس حرام اوحلال یوازې په خوراک اوڅښاک کې نه؛ بلکې ژبې . غوږونو . لاسونو اوپښو ټولوته شامل دي لنډه داچې دحلالواوحرامو پرښسټ دیواخلاقي تهذیب دوجود ډېره اواساس یوازې اویوازې دقران عظیم الشان کارنامه ده داسلام دخلاندې لمرترڅرک دمخه عرب قوم دمردارو حیواناتو غوښې خوړلې ،وینې به یې څټلې اوبخولې . برښدېه ګرزېدل په همدې توګه ځنې خوراکونه نارینه ؤ پورې مختص ؤ شراب څښل . غلا . لوټ تالان اوزنا ددوی عام رواج ؤ دلباس په هکله داسلام لارښوونه داده چې دبدن پټونکی . پاک اوساده واوسي پیغمبر صلی الله علیه وسلم په عامه توګه سپین لباس خوښولو . دورېښو لباس او قیمتي لباس اغوستل یې ناروا وګرزول دجامو په ټاکنه کې داب اوهوا اوولسي رواج بشپړدخل وي ؛مګرموږ وینو چې دا اصولي قاعده مخکې ذکرکړه ؛لیکن قراني تصوراتو دنړۍ دټولو مسلمانانو لپاره یوخاص رنګ ورکړ چې په هغه کې دساده کې اوپاکیزګی نظام له عبادت سره تړاؤ لري په همدې توګه ذوقي شکلا اوسلیقه به کې خانګړې ډول لري .

۱۲- فنون: داسلامي مفسرینو په خیال په قران کریم کې دټو لو فنونو بنسټونه ایښودل شوي دغه عظیم الشان الهي پیغام دغوراوفکردخپرني اوتحقیق لورته هڅونه کوي که لږ فکر وکړو یوازې په قرانکریم کې دټولوعلوموا وفنونو لپاره اصول شته لکه دقراءت فن . دتجوید فن . دکتابت فن . دکاغذ جوړلوفن .مینا توري اوهندسي خطونه . دجلد سازي فن . په خوش اوازي سره دقرانکریم دلوستلو فن اوداسې نور...
قران کریم دبت یا لنې . لهولعب اوهر رنګه شرک نفی کړې ده دتصویرونو جوړول . مجسمه سازي دعرب قوم مهارت ؤ اسلامي ثقافت دذ ي روح شیانو تصویر وپستل منعه کړل ؛مګرد.ونو . بوټو. اوګلانو تصویرونه یې رواوبلل

موخې یې

داسلامي ثقافت سترهدف دصالحې ټولنې اومتوازن فرد جوړول اوله مرګه وروسته په اخروي ژوند کې برې . دجنت حصول اوالله تعالی رضاء ترلاسه کول دي.

دمضامینوتاریخي مخینه یې

دامیرحبیب الله خان دسلطنت په دوردهېوادپه پلازمینه کې دحبیبیې لیسه امریکایانو جوړه کړې وه چې ښوونکې یې ټول خارجیان ؤپه ولایاتوکې یوازې ترشپږم ټولګې پورې ښوونخیوشتون درلود؛مګرلوړې زده کړې په ظاهرشاهي دورکې پیل اوپه (۱۳۲۵) هجری لمریز کال دکابل پوهنتون داساس ډبره کېښودل شوه دپولیتخنیک پوهنځی روسانوجوړکړ اوروسي متخصصین په کې استادان ؤدانجنیري اوزراعت پوهنځي امریکایانوچلولې په دیارلس سوه اوه پنځوسم هجري لمریزکال دغوایي دمیاشتې په اوومه نېټه دکمونستي عسکري کودتاپه نتیجه کې دهېواددلوړوزده کړومؤسساتوته روسي ژبه اودمارکسیزم کمونستي فلسفه دټولوعصري پوهنځیودنصاب برخه وګرځېده .په(۱۳۷۱)هجري لمریزکال داسلامي انقلاب په بري سره دکمونستي مضامینوپرځای دهېوادپه ټولوتحصیلي مؤسسوکې داسلامي ثقافت مضامین ځای پرځای شول .په افغانستان دصلیبي یرغل (دناټواوامریکایي) لښکرودراننوتلوپه نتیجه کې دوخت دامریکایي تالي ځتي وزیرله خوادغه مضامین له دووساعتونوڅخه یوساعت ته راټیټ کړی شول اوپه تدریجي توګه یې ختمول غوښتل ؛البته داسلامي ثقافت دڅنومخلصواستادانودهلوڅلواودوخت دستري محکمې دمشرتابه له خوادغه توطئه شنډه شوه اوس دشکر ځای دی دغه ځانګه پیاوړي متخصیصین پوهاندان اوډاکتران لري دامریکایي لښکرو په ماتې اودمجاهدینو په غلبې سره نوره وغوړېده اوپیاوړې شوه الحمدلله.

داسلامي ثقافت لرلید (VISION)

دمتخصصواسلام ته ژمنواومعتدلوکدرونودرلودل چې وکولی شي داسلامي سالمې روزنې په نتیجه کې ماډل شخصیتونه ټولنې ته وړاندې کړي چې په دنیا اواخرت کې بشردسعادت ترپړاوه رسوي.

داسلامي ثقافت ځانګې رسالت (MISSION)

داسلام دسپېڅلي دین په لارښوونوباوراوبقین دادغان ولس سره ځانګړتیاده دديني اعتدال .دایمان اوتقوی دټینګښت .دقانون دحاکمیت .عدالت اوضم اوپه هېواد کې دسالمې اداري رامنځته کولو په موخه دلوړه زده کړه ... داساسي ... دغه ضرورت هلته پوره

...tion.com: The Digital Library

کېږي چې له اسلام څخه صحيح فهم اوله اسلامي عقيدې څخه دقيقه پوهه موجوده واوسي ترڅوددينې متخصصوکدرونو اومسلکي اشخاصو په وسيله دژوند دبېلا بېلو برخو لپاره ماډل اونمونه شخصيتونه ټولنې ته وړاندې کړی شي..

روزنيزې موخې يې

دشرعياتوپوهنخيوپه چوکاټ کې داسلامي ثقافت څانګه دهېواد په بېلابېلودولتي اوخصوصي پوهنتونونوکې ولس اوټولنې ته دخدمت په منظورداسلامي فرهنګ دترويج په خاطردلاندې اهدافودتحقق لپاره کارکوي .

۱-په بېلابېلوتحصيلي رشتوکې داسلامي عقيد ي داساساتوپوهاوی.

۲-اسلامي اساساتواوارزښتونوته په التزام دځوان نسل روزل ..

۳-دمعتدلواومتعهدوکدرونوروزل چې له افراط اوتفريط څخه لېرې وي اوددنيا اواخرت دسعادت ترمنځ يووالی رامنځته کړي .

۴-داسلام دکلي مسايلو دتوضيح په خاطر دنقلي اوعقلي دلايلو وړاند ې کول اوهمدارنګه دهرحکم اوهرې موضوع حکمتونه توضيح کول .

۵-دمحصلينوددينې فهم دسطحې لوړول ترڅودټولنې په فردي اوټولنيزه وده کې اغيز من واقع شي .

٦-دعلمي تحقيقاتي مهارتونو وده اودسالم اسلامي فکرپراختيا اوله الله تعالی سره دانساني اړيکو سم تنظيم اودنړی دارزښتناکه نعمتونه څخه سالمه ګټه اخيستل

ترلاسه شوې پايلې

۱- داسلامي ثقافت دبشپړ مفاهيمو سره اشنايي داسلامي نړی ليد پېژند نه اودهغو اياتونواونبوي احاديثو بيان چې داسلامي عقيد ې په هکله راغلي دي .

۲-دعباداتو داحکامو ډولونو . شرطونو . حکمتونو اومصلحتونوپوهه

۳-داسلامي دټولنيز نظام دحکمتونو اومصلحتونو پوهاوی اوپه همدې توګه دنکاح اوطلاقو داحکامو اودښځې اومېړه دحقوقوڅرګند ونه

۴-داسلام داخلاقي نظام دمفاهيمو زده کړه اوهمدارنګه داسلامي اخلاقو دبنسټونو . فضايلو اورزايلو بيان اوتوضيح اوپه همدې توګه له عقايد و اوعباداتو سره داسلامي اخلاقو اړيکه ...

۵-دسياست له مفهوم سره دخلکو بشپړه اشنايي همدارنګه داسلام سياسي نظريه اوداسلام دسياسي نظام دبنسټونو درعيت اواسلامي حاکم دحقوقواومسؤليتونو شرحه اوتوضيح

٦-داسلام داقتصادي نظام دمفاهيمو اوبنسټونو اود اوسنيومعاصرو اقتصادي نظامونو سره داسلام داقتصادي نظام دپرتلېزې څېړنې بيان

۷-دقران عظيم الشان دکلي مباحثوپېژندل اودقران کريم دعلمي اعجاز پوهاوی

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...n.com: The Digital Library

۸- داسلام دخلانده لمرتر څرک دمخه تمدنونوته لنډه کتنه اوداسلامي تمدن بشپړه پېژندنه . خصوصیات . اثاراودمسلمانانو دپر مختک اسباب اوعوامل اودزوړتیا او زوال لاملونه یې اوبیاخلې هغه مقام ته دخان رسولو معیارونه

خانګړتیاوې یې

- اسلامی ثقافت رباني اوالهي سرچینه لري چې له وحی څخه خړوبېږي
- دهرخای اوهروخت دولسونو درهبری صلاحیت لري
- لارښوونې یې شاملې دي دژوند ټول اړخونه ترپوښښ لاندې نیسي
- عقایداو قوانین یې ثابت او غیر متزلزل دي
- له علمي حقایقو سره سمون لري اوورسره په ټکر نه دي
- له هرعیب څخه سپېڅلتیاچې هېڅ رنګ نقصان په کې په سترګو نه ښکاري'

داسلامي ثقافت پروړاندې پراته ګواښونه

دتاریخ په اوږدوکې مسلمانان له ګڼو ګواښونو سره مخامخ شوي دي چې مهم یې

۱-فوځي یرغلونه

اسلامي امت له پیله له پوځي یرغلونو څخه رنځ وړي .د(۴۹۰ هـ) کال نه تر(٦٦١ هـ) کال پورې صلیبیانو په شام اومصرسیرغل وکړ .دغه دصلیبي جګړوپه نوم یادېږي بیاپه اوومه هجري پېړۍ کې په عراق اوشام دتاتاریانواوچنګېزیانویرغل .چې دعباسي حکومت په ړنګېدلو .دبغداددسوزېدلو .دزرګونوعلماؤپه وژلواودمیلیونونوکتابونوپه له منځه تللومنتج شو .بیااروپایانود(۱۷۷۸)م نه تر(۱۹٦۲)م پورې په اسلامي هېوادونودوام داره یرغل راوړ .چې په نتیجه کې یې دمسلمانانو ثقافت له منځه وېوړاودمسلمانانومادي شتمنی یې چوراوتالاترغه کړې .مصر .شام .اوهندوستان دانګلیس له لوري تونس .مراکش او الجزایردفرانسې له خواولېبیادایتالیې اواندونیزیادلکزامبورک له خوامستعمره شوې .

په همدې توګه دمرکزي اسیاپه هېوادونواوافغانستان دروسانو پوځي تېری به مرکزي اسیاکې یې اوولس میلیونه اوپه افغانستان کې یې ددوه میلیونومسلمانانووینې وبهولې دمسلمانانودین .ناموس .شته اومال یې تالا کړل داسلامي امت په زړه فلسطین کې دیهودانو مېشت کېدل اوورسره دانګلستان .فرانسې اوامریکا مالي .سیاسي اوعسکري مرستې په عراق اوافغانستان پوځي یرغل له یوغم نه وروسته په دوام داره توګه له غم په کې شامل دي .

[illegible]

۲-فکري یرغلونه

دغه یرغل غیرمسلح دی چې افکاراوخیالات تربریدلاندې نیسي— په نتیجه کې دین،ثقافت،اخلاق اوافکارله منځه وړل کېږي چې وسایل یې په لاندې ډول دي:

الف-اعلام: دخپرونې وسایل راډیو،تلویزیون،سینما،تیاتر،مجلې،اخبارونه بروشرونه،اوانترنېټي منحرف لادینه سایټونه اوداسې نور....چې په اسلامي معتقداتو پسې بدپروپاګندکوي ددین اودیني احکاموپه اړه شکونه اوشبهات راپاروي اوهمدارنګه فسق،فجور،بې حیایي،برېښنه توب، موسیقي،اختلاط،زنا،لواطت،نخا،عیاشي اوفحاشي ته بلنه کوي اوس مهال زیاتره فضایي شبکې باطل افکاراوداسلام په هکله شکونه اوشبهات خپروي.

ب- استشراق: دلویدیځ پوهانویوه ډله ده،چې دختیځ علوم(عربي ژبه اوقران کریم)یې زده کړې دي داسلام په هکله دخلکوپه زړونوکې شکونه اوشبهات اچوي په علمي ډول داسلام مقابله کوي اوهمدارنګه په بې خایه اوناروا پروپاګندلاس پورې کوي اسلام هم په بت پالودینونوکې شمېري اووایي،چې دوی کوټې ته عبادت کوي،په داسې حال کې چې اسلام سراسر توحیددی ددوی زیاتره لیکنې له بې خایه تعصب اودښمنۍ څخه ډکې دي زیاتره مستشرقین داستعمارلاسپوڅي اوجاسوسان دي په اسلامي هېوادونوکې هم اکاډمیک شخصیتونه ددوی مرسته کوي په منځني ختیځ کې یوزراوشپږسوه مستشرقین په کاربوخت دي

سره له دې چې لویدیځوال په خپله له نصرانیت څخه بېزاره دي،مګردوی دمسلمانانویه نصراني کولوکې زیارباسي اوهلې خلې کوي چې په اسلامي هېوادونوکې کلیساګانې ودانې کړي ددغه کارلپاره په ملیاردونو ډالربودیجه ټاکي دتنصیرمهم وسایل :تعلیم،روغتیا،راډیو، ټلویزیون،مجله،اخباراودفقیرانواوسلاب خپلولاس نیوی دی.

۳-سیکولرېزم: په اسلامي هېوادونوکې دسیکولرېزم اوبې دینۍ لوړته دخلکو بلنه اودسیاست،اقتصاد،قانون،ټولنې او تعلیم څخه دشریعت ګوښه کول شامل دي.

۴-لادینه ډلې ټپلې: دوی دلادینه ډلوټپلو،نړۍ والوکنفرانسونواودخپرونې دبېلابېلووسایلوله لارې دغرب فرهنګ ته وده ورکوي چې ددغوکنفرانسونومحوري ټکي کورنۍ اوښځه،جنسي— حقوق داولاد غوړخول،هم جنس بازي،دښځینه اونارینه دحقوقوبرابري،په میراث کې مساوات،دزنااو لواطت جوازاودزوجاتو دتعددمخنیوی شامل دي.

دفکري یرغل اغېزې

- په قران کریم،نبوي سنتو،اسلامي عقیدې اوداسلامي شریعت په اړه شکونه رامنځته کول.
- په مسلمانانوکې قومي اومذهبي اختلافات ایجادول.
- دبدعاتو،خرافاتواوباطلو مذاهبواوتګلارویه پښودرول.

[illegible]

Pashtoch.com: The Digital Library

- دمسلمانانوروحي شکست اودلويديخ په فاسد فرهنګ ويارواوافتخار .
- دعربي ژبې کمزورتيا،او دنورو لهجو پياوړتيااوپه استعماري ژبو ويار .
- دواک له ساحې دشريعت کوښه کول، تعليمي فساد،اودمختلط تعليم ترويج.
- ښخينه فساد،دکورونګېدل اودښخينه ژبې پردکي اوبې حيايي [1]

له چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار

له ثقافتي اوفرهنګي چېلنجونو اوګواښونو سره مقابله ګڼ اړخونه رانيسي چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو .

۱- په اسلامي عقيدې اواخلاقو دخوان نسل روزل له الله تعالی سره مضبوطه اړيکه اودهغه په مرستې باور

۲- داسلام دشمولي اونړۍ والې تګلارې څرګندول اوپه خپل فرهنګ اوخلا نده تاريخ ويار .

۳- په ديني،فرهنګي، سياسي، اقتصادي اوپوځي برخه کې پرمختګ دوروسته پاتې والي له ټولواسبابوسره مقابله اودجهل، ناپوهی اوبېسوادی سره بشپړه مبارزه .

۵- دمسلمانانو ترمنځ ديووالي اتحاداواتفاق هلې ځلې که په ولسي سطحه وي اوکه په بين المللي .

٦- راډيو اوتلويزيون ته بشپړه پاملرنه اودخپل هويت ساتنه ،ددعوتي اوخيري ټولنو مادي اومعنوي ملا تړ .

دويم بحث

داسلام اعتقادي نظام

انسان دژوند په ډګرارته نړۍ لمر،سپوږمی،ستوري ،په خمکه کې ځيانده سيندونه ،دنګ دنګ غرونه اورنګارنګ حيوانات اوژوي ګوري،په دغه ارته نړۍ کې خپل ځان ددغوموجوداتو پروړاندې کمزوری احساسوي ځنې وخت لمر،سپوږمی،اوستوري په الوهيت نيسي،ځنې وخت بيااور،سيندونه،غرونه،وحشي ژوي اوکبرجن انسانان خپل معبودان ګڼي ؛مګرکله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لږارته اوپراخه شي ددغو ټولوشيانوپه ناتوانی پوهېږي.

انسان ته الله تعالی درې ډوله خواکونه ورکړي دي :حواس ، عقل اووحی ،په حواسو کی دانسان اوحيوان کوم فرق نشته دانسان لوی امتياز په عقل دی ؛مګرعقل دښواوبدو دخيراوشر په انتخاب کی مستقل نه دی دانسان دلارښوونی لپاره دبشريت له پيله دوحی نزول پيل شو دبشريت دلومړي پلارادم عليه السلام له وخته په ګڼو ملتونوکې دپيغمبرانواواسمانی پيغامونولړۍ روانه شوه چې پای يې په محمدصلی الله عليه وسلم اوقران عظيم الشان سرته ورسېد.

دعقيدې مسايل هغه شيان دي چې زړونه پرې ډاډه کېږي اوپه داسې يقين بدلون مومي،چې هېڅ رنګه شک اوتردد ته په کې ځای پاتې نه شي،عقيده علمي اړخ تشکيلوي اوشريعت عملي برخه رانيسي— داسلامي عقيدې له اساساتو موږقرانکريم اونبوي سنتوخبرکړي يو.

---

[1] همدا مه اثر ص ۳٦۱

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دعقيدې لغوي پېژندنه

عقيده دعقد له مادې څخه اخيستل شوې به لغت کې مضبوطې غوټې، ژمنې او تړون ته ويل کيږي د عربي ژبې په محاوره کې راغلي دي عقدالحبل : يعنى رسى يې کلکه وتړله په همدې توګه لزوم کلکوالي ،سختوالي ،تاکيداوتينګښت ته هم ويل کيږي په قران عظيم الشان کې تينګې ژمنې او تړون ته عقد ويل شوى هلته چې فرمايي: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَوۡفُواْ بِٱلۡعُقُودِ ﴾ المائدة:زباره:اى مؤمنانو!عهدونه اوتړونونه موپوره کړئ..

اصطلاحي معنى يې: عقيده په غيبي اموروتينګ باور ،تصديق اواقرارته ويل کيږي چې په قران عظيم الشان اونبوي احاديثوکې يې موږته خبرراکړل شوى :نوپردې اساس اسلامي عقيده دهغومسائل شويوقضاياوڅخه عبارت دد چې عقل ،زړه اودبشرسليم فطرت يې مني.

اويابه اصطلاح کې عقيده هغه علم دى چې په عقلي ، نقلي اويقيني دلايلو ددينى عقايد واثبات اودشکونواوشبهاتو له منځه وړل ترڅېړنې اوبحث لاندې نيسي .

دغه علم دکافرانو له شکو نواودرواغوڅخه پرده پورته کوي زړونه يې ډاډ اواطمينان ترلا سه کوى ځرنګه چې دالله تعالى توحيد ددغه علم له مهمموضوعاتو څخه دى :نوځکه ورته دتوحيدعلم هم وايي .پردې اساس عقيده نظري اړخ دى چې ترهرڅه دمخه له انسان څخه دداسې تينګ او مضبوط باوراو يقين غوښتنه کوي چې شک تردد او اشتباه ته په کې ځاى نه وي په دې هکله دومره ځرکند نصوص موجود دي او دغه دټول اسلامي امت اتفاقي قضيه ده همدغه دپيغمبر صلى الله عليه وسلم او دټولو پيغمبرانو ددعوت دلومړي پړاواساسي او بنسټيزمسايل دي .

اهميت يې

عقيده ددين اساس ،بنسټ اوداسلام لومړى رکن تشکيلوي داځکه کچېرې دين په صحيحوبنيادونوتينګ شي الله جل جلاله ته به دقبول وړوي :البته که عقيده فاسده اوله اضطراب سره مخامخ وي :نودانسان ټول اعمال به فاسداوغيرمقبول وي کوم انسان چې اسلامي عقيده نه لري او خپل خالق نه پېژني په نړۍ کې به دړانده په ځېرژوند ترسره کوي هغه په دې نه پوهېږي چې دڅه شي لپاره پيداشوى يه همدې توګه دخپل ژوند به رازونو به نه پوهېږي قران عظيم الشان به دې هکله داسې فرمايي (وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأۡكُلُونَ كَمَا تَأۡكُلُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثۡوًى لَّهُمۡ ﴾ محمد ،زباره: اوکافران ددنيامزې اخلي اودخاروپوپه شان خوراک خساک کوي دهغوى اخرنى هستوګنځى اوردى.

الحسن محمد عبدالرحمن (١٢٢٩هـ م) التوضيحات الجلية على العقيدة الطحاوية اول ،وک ص ١٠٠ دار ابن حزم ١٩٩٠م ، مسند العمانى ٦ الاتحاد العالمى للمنظمات الطلابية

ketabton.com: The Digital Library

دتوحیددعلم مثال دزړه دی که زړه روغ وي:نوټول بدن به جوړوي هغه څوک چې الله تعالی نه پېژني نه دژوند هدف اونه دژوند وروستی پړاو (اخرت) پېژني نه حلال پېژنی اونه حرام دغسې انسان ځنا وراوله ځناورو بتروي همدغه حقیقت دیومثال په توګه څرګند وو:

یوه پردي باغ ته یو شخص راوستل شو هلته یې میوې اونورخوراکي توکي ترستر ګوشول دغه شخص دباغ مالک هم ونه پېژاند اونه یې دهغه لاربښوونوته پام وکړ دمالک له اجازې پرته یې هلته تصرفات پیل کړل یوه ونه له بیخه باسي بله کري نه ګټوره ونه پېژني اونه مضره :مګردده پرخلاف بل شخص باغ ته راوستل شو ترهرڅه مخه یې دباغ څښتن اودهغه اوامروپېژ ندل دهغه دلاربښوونو سره سم یې په تصر فاتو پیل وکړ ګټوري اومضر ې ونې یې وپېژندلې.

ددغه مثال په رڼاکې الله تعالی دخمکې څښتن اوپیغمبران دالله تعالی استاز ي اواسماني کتابونه دهغه پیغامونه دي چې ښه اوبد حلا ل اوحرام په کې په ګوته شوي دي . مؤمن مسلمان هغه دی چې خپل خالق پېژني اودلاربښوونو سره یې سم چلېږي دده پرخلاف کافر هغه دی چې نه خپل خالق نه دژوند مقصد اونه منزل اونه ښه اونه بد. نه حلال اونه حرام پېژني په خپل سرکارونه کوي دالله تعالی اودهغه دپیغمبرانو څخه په مخالفت اودښمنی لاس پورې کوي .

داسلامي عقیدې زده کړه له خوړو .اوبواوهواڅخه هم زیات مهمه ده: ځکه چې دخوړودنشتوالی له کبله به دیوشخص ژوندپای ته ورسېږي: مګردعقیدې دخرابتیا له امله به یې اخروی ژوند تباه اوبرباد اوتل به په دوزخ کې پروت وي .څوک چې خپل خالق ونه پېژني هغه به دړانده په څېر په نړی کې ژوندترسره کوي نه به پوهېږي چې دڅه شي په خاطر پیداشوی اودخمکې پرمخ یې دپیدایښت موخه څه ده؟ژوندیې پای ته رسېږي نه پوهېږي چې دژوندپیل یې دڅه په خاطر وو؟اوله نړی نه دتللوپه صورت کې یې دسفر مسیرکوم لوري ته دی ؟ددنیاپه لږ ژوند اونعمتونوبه دوکه کېږي اوټول غم اواندېښنه به یې په دنیوي وسایلو منګولې لګول وي

څوک چې داسلامي عقیدې څښتن نه وي هغه د دنیا په ژوند دوکه کېږي ټول غم او قصد به یې ددنیوي سامانونو لاسته راوړل وي په دې نه پوهېږي چې داحلال دي او که حرام ټولې هلې ځلې به یې د شخصي ګټو دلاسته راوړلو لپاره وي په دی کار سره په ټولنه کې انانیت وده کوي ټولنیزژوند له مینځه ځي او ټول معاملات فاسدېږي په همدې توګه ټولنیز ژوند دشخړواو اخ اوډب ډګر ګرځي هرکله چې ټولنه له اسلامي عقیدې څخه پرته په اعتقادي فسا داخته شي اعمال به فاسد او ګناهونه به ډېر شي په دغه مهال الله جلت عظمته به هغو مسلمانانو دعذاب دنازلولو پرېکړه کوي چې خپل دین یې ضایع کړی دی الله پاک دغه مطلب ته داشاری په ترڅ کې فرمایي :﴿ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِي عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ الروم ژباړه:دهغوبدیوله کبله چې خلکوپه خپلولاسونوکړي دي به وجه

---

[1] ملاعلی عبدالسمیع (۱۳۹۵) کتاب الله جل جلاله ۲۱ مخ جامعه رسالت ننګرهار افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

اولمده کې فسادښکاره شوی دی ترڅوالله پاک دخینوکړنوخوند.وروڅکي کبدای شي چې هغوی سوی
راوګرځي.
له همدې امله اسلامي علماءوعقیدې ته ډېرارزښت ورکاوڅداصحابوعقیده په کتاب الله اودرسول الله صلی
الله علیه وسلم په احادیثواستواره وه چې په لاندې نکاتوکې ښودل کېږي.
۱_ټول پیغمبران دصحیحې اوسالمې عقیدې دښودلواوټینګښت په خاطراستول شوي ؤ
۲_دټولواعمالوقبولتیاترسمې عقیدې پورې ارتباط نیسي
۳_عقیده دبنده اورب ترمینځ اړیکې تنظیموي
٤_ددنیوي نېکمرغی اساس دالله عزوجل معرفت دی داډ،سکون،اطمینان اوراحت له الهي معرفت نه پرته
شتون نه پیداکوي
٥_اسلامي عقیده دبشرټولوذهني پوښتنوته مثبت ځواب وایي
٦_اسلامي عقیده په دنیااواخرت کې دبرې اوکامیابی وسیله ده
۷_قران عظیم الشان اونبوي سنتودعقیدې اوایمان موضوعات په بشپړه توګه واضح کړې دي

داسلامي عقایدوډولونه

اسلامي عقاید په څلوروبرخووېشل شوي چې هره برخه یې ځانګړي شاخونه لري .

لومړی برخه : الهیات ، چې موضوع یې دالله تعالی ذات ، صفات ، اسماء اوافعال دي

دویمه برخه : نبوات ، دغه برخه پیغمبرانو پورې اړوند وشیانو ته شامله ده لکه دپیغمبرانو صفات عصمت اوسپېڅلتیا ، دنده، اورسالت ته اړتیا ،معجزات ، کرامت اواسماني کتابونه ددې برخې ملحقات دي

دریمه برخه : روحانیات ، چې ددې مبا حث ترغیرمادي نړۍ پورې تړاو لري لکه ملایک پېریان اوروح

څلورمه برخه : سمعیات ، چې ددې برخې مسایل تربرزخي اواخروي ژوند لکه دقبرحالات دقیامت نښې، حشر اوله قبرونو دوباره راپاڅېدل دمحشرحالات ، حساب اوجزاء پورې اړیکه نیسي [1]

دایمان اساسات

موږ هم دقران عظیم الشان اونبوي سنتو دترتیب مطابق دایمان پورتني بنسټونه په ترتیب سره ذکرکووقران عظیم الشان دایمان بنسټونوته داشارې په ترخ کې فرمایي

﴿ ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ بقره .ژباړه:پیغمبر صلی الله علیه وسلم برهغه هدایت ایمان راوړیدي چې د هغه درب له خوا پر هغه نازل شویدی او څوك چې ددې پیغمبر منونکي دي. هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی دوی ټولو الله ، د هغه پرښتې ، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبران منلي دي او د هغوی وینا داده چې :" موږ د الله په پیغمبرانوکې یو له بله توپیر نه

[1] امام حسن البناء العقاید الاسلامیة ص ۱۰۰

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

کوو ، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! مونږ ستا څخه د ګناه دبخښنې غوښتونکي يو او همدا ستا لوري ته زمونږ درتګ دی."

به دغه ايات کريمه کې دايمان څلور بنسټونه بيا ن شوي دي په الله تعالی. ملايکو. اسماني کتابونو او پيغمبرانو .دوه نوريې دقرانکريم په ګڼو سورتونوکې ذکر شوي دي دهغو دجملې څخه ﴿ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ ﴾ زباره او پراخرت باور لري

﴿ وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ ﴾ الرعد ژباره: د هر شي له پاره يې يوه اندازه ټاکلې ده.

له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه دايمان په اړه پوښتنه وشوه چې (ماالا يمان ؟ قال ان تؤمن بالله وملا ئکته وکتبه ورسله واليوم الاخروالقد رخيره وشره من الله تعالی والبعث بعدالموة. يعنې ته يعنې چې ته په الله تعالی . ملايکو. اسماني کتابونو .پيغمبرانو. داخرت په ورځ اودخير اوشر په تقدير ايمان اوپه بياخلي ژوندون باورولرې

موضوع يې

اسلامي عقيده اودتوحيد علم له يولړموضوعاتوڅخه بحث کوي چې په لاندې توګه دي :

۱ - په الله تعالی ايمان دهغه ذات اوصفات اودهغه جل جلا له توحيد اوله شرک نه پاک اوسو چه اومخلصانه عبادت

۲ - په ملايکودايمان لرلو اوددوی له کارونو .وظيفواوله موږ سره يې په دنيا اواخرت کې داړيکو څرنګوالی

۳- دبشري تاريخ په اوږدوکې دانسان دلارښو ونې لپاره دالله تعالی له خواپه را استول شويوکتابونوايمان

۴ - دالله تعالی په پيغمبرانو ايمان ددوی په رېښتينولی . امانت داری . معجزاتو اوددوی دنبوت ددلايلواو په خانګړې توګه دمحمد صلی الله عليه وسلم دنبوت دڅرګندودلايلو پېژندل.

۵ - داخرت په ورځ اوپه دغه ورځ دمؤ منانواوکافرانو لپاره په برابرې شوې جزااوسزا په (جنت اودوزخ) ايمان

۶- دالله تعالی په تقديرايمان[1]

غايه او مصلحت يې :داسلامي عقيدې نهايي موخه اومصلحت په لاندې ټکوکې راخلاصه کوو

۱- داسلامي عقيدې صحت اوددارينونېک بختي ترلاسه کول .

۲-ددين داساساتوساتنه اودمنکرينودشبهاتو اوشکونوڅخه ځان ژغورل .

رامنځته کېدل يې :دقران عظيم الشان دنزول سره سم داسلامي عقيدې دعلم دبنسټ ډبره کېښودل شوه او نبوي احاديث يې دشرحې په توګه رول لوبوي دپيغمبر صلی الله عليه وسلم مبارکه زمانه چې داسلامي قانون اواسلامي عقيدې دبنسټ ايښودلودورۀ.

---

[1]- زندانی عبدالمجيد (۱۳۹۵) کتاب التوحيد ۱۵ مخ حامد رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

رسول الله صلی الله علیه وسلم ددې علم بشپړ تفصیل داسلام مخالفینو او هم خپلو
دپوښتنودځوابونوپه ترخ کې بیان کړي ؤ دنبوت دخلاندې دورې څخه وروسته دراشدینو خ
گانواودلویواصحابودوره هم دغسې تېره شوه تردی پورې چې اسلام ختیخ اولویدیخ ،شمال اوجنوب
وغځېداوگڼوملتونواوولسونوداسلام خلانده دین ومانه اوډېرغیرعرب قومونه داسلام غېږې ته رانوتل
دگڼوملتونو، علومواو تمدنونو سره داسلام اشنایي ددې لامل وگرځېده چې په دیني علومو دبحث او
استدلال لړی پراختیا ومومي او دعقایدو علم هم له هغه څخه بې برخې پاتې نه شي ددویمې هجري پېړی
په لومړیوکې ددې علم دپراختیادبنسټ ډېره کېښودل شوه .

دزده کړې حکم یې

داسلامي عقیدې اودتوحید دعلم زده کړه په هرمسلمان نارینه اوښځینه تردې برېده فرض عین دی چې
ددین په هکله یې په اجمالي توگه قلبي اوعقلي قنا عتونه حاصل کاندي. ددې علم په اصولواوبنسټونوچې
په امنت باالله کې ذکرشوي بله شک اوتردید څخه ایمان عیني فریضه ده قران عظیم الشان دغه مطلب ته
داشاري په ترخ کې فرمایي ﴿ فَٱعۡلَمۡ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ ﴾ محمد.ژباړه: نوای پیغمبره !ښه وپوهیږه چې
له الله تعالی نه پرته بل هیڅوك د عبادت وړنشته .
په دغه ایات کریمه کې په علم اواگاهانه یوهې ترکیز شوی دشک او وسوسې په صورت کې باید
مسلمانان علماؤ ته مراجعه وکړی او خپل شکونه او شبهات دې معالجه کړي !البته کوم وگړي چې دعلم
او پوهې له نعمت څخه برخمن دي دتوحید دعلم په بشپړو تفصیلاتو پوهه لاسته راوړل برې عیني فریضه
تشکیلوي ددغې ستري دندې په سرته رسولو سره دعامو خلکو له غاړې څخه مسؤلیت ساقطیږي .
دډېر افسوس ځای دی چې زیاتره مسلمانان په بېلابېلو برخوکې تخصصي- پوهه لري البته په اعتقادي او
دیني مسایلو کې چې دمسلمانانو ددنیوي اواخروي ژوندبریالیتوب ورپورې مربوط دی ناپوهان دي .

مصادراو سرچینې یې

داسلامي عقیدې سرچینه قران عظیم الشان اونبوي سنت دي.داسلام دلومړي دورمسلمانانو خپله عقیده
اودژوند نظام له قرانکریم اونبوي سنتوڅخه اخیستې ؤ نو ځکه دټول بشریت سرداران وگرزېدل.

قران عظیم الشان داسلامي عقیدې داثبات سترپیغام

دتوحید علم دقران کریم بنسټیزه موضوع ده هرېو سورت یې په الله تعالی . ملایکو .پیغمبرانو . تقدیر
اوداخرت په اړوند ومسایلوراخرخي په خانگړې توگه مکي سورتونه چې محوري موضوع یې همدغه
توحید، رسالت، اخرت، تخویف اوبشارت تشکیلوي.

دعقیدې په اثبات کې قراني تکلاره

قرانکریم دتفکرلپاره خانگړی پروگرام وړاندې کوي . عقل راوښوي اودکایناتو پراخه ډگرورته مخې ته
ږدي داچې قران عظیم الشان عام انسانان رابولي !نودکایناتو نظام . ځمکه . لمر . سپوږمی . ستوري .

وربخي . دانسان نفس اودخمکي اودسمندربه تل کي بې شمېره مخلوقات دالهي قدرت په نوګه معرفي کوي

خانګړتیاوې یې

اسلامي عقیده په علم اوسوهه ولاړه ده دحس .عقل اووحي خخه کاراخلي اوحقیقت نه برې خان بسوي نونوکاینانوته خالق .مدبراوتنظیموونکی ثابتوي اومهمه خانګړتیایې توحیددی دانسان تخلیق ناهدفه بولي والله تعالی دقانون جوړولو .داقتداراعلی اولوړحاکمیت حقداربولي اوله انسان خخه دحاکمیت صلاحیت اخلي دالله تعالی پروړاندې دانسان حیثیت دخلیفه اونوکربولي .علم اوعقل نه دروناوی کوي دحس .عقل ووحي لپاره جلا حدودتاکي اودژوندتول اړخونه به نظرکې نیسي- اسلامي عقیده یولړخواص لري چې له نورو معتقداتواوافکاروخخه یې جلاکوي اوهغه دادي:

۱-ربانیت او الهي سرچینه درلودل

داسلامي عقیدې سرچینه الهي وحي او دبشرـ دافکارومجموعه نه ده قران عظیم الشان دغه مطلب نه داشاری په ترخ کې فرمایي :﴿ إِنِّي أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾ یونس ژباړه: زه یواخې په هغه خه یسې تلونکې یم چې ماته یې وحي کېږي اوکه زه له خپل رب نه سروغړوم نودلویې ورځې له عذاب نه وېرېږم.

نوبردی اساس داسلامي عقیدی سرچینه دالله تعالی سپېڅلی ذات دی چې دایسان لورته یې دهغه پیغام په وسیله موږ ته لاربښوونه کړې چې دجبریل امین په وسیله په محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی رسول الله صلی الله علیه وسلم ټول بشریت نه ددغې سپېڅلې عقیدې معلم او مبلغ ؤ .

۲-له بشري فطرت سره سمون

داسلامي عقیدې امتیازي شان له انساني فطرت سره سمون دی دغه عقیده هغه احساس ته چې انسان عبادت او بندګي ته هڅوي مثبت خواب وایي هغه احساس چې دانسان په زړه کې خای لري اوددې دبدن مهمه برخه تشکیلوي چې هم دې ته انساني فطرت ویل کېږي هرکله چې په الله تعالی باوردښتر به فطرت کې خای لري نو بردې اساس داسلامي عقیدې ټول حقیقتونه له بشري فطرت سره برابر اوهیڅکله ورسره په ټکر نه دي.

ﷺ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ
النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ الروم
ژباړه:نوای محمده اپه دانګ بیلې توګه خپل مخ ددغه دین په لوربرقراروساته اودالله په هغه فطرت کلک
شه چې ټول خلک یې برې پیداکړي دي دالله پیدایښت بدلون نه مومي همداسم دین دی خودبرخلک نه
پوهیږي.

۳- معقولیت(له عقل سره سمون)

اسلامي عقیده بشري عقل مخاطب ګرځوي اودمکلفیتونو محوریې بولي اودکایناتودعجایباتوتدبراو
تفکرته یې رابولي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاری په ترڅ کې فرمایي ﴿ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ
وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ آل
عمران.ژباړه:بې شکه چې داسمانونواوځمکې په پیدایښت اودشپې اوورځې په اختلاف کې عقل
لرونکیوته ډېرې لویې نښې دي.دعقل څښتنان هغه کسان دي چې الله پاک په ولاړه،ناسته اواړخ
وهلویادوي داسمانونواوځمکې په پیدایښت کې فکرکوي اووایي ای زموږربه !داڅیزونه تاباېزه نه دي
پیداکړي ته پاک یې داورله عذاب څخه مووژغوره

که چېرې کله هم انسان په خپل عقل سره په دغوموجوداتوکې غوراوفکر ته ادامه ورکړي ارومرو به یوې
نتیجې ته ورسېږي چې هغه دالله تعالی جلت عظمته له لویې او عظمت څخه عبارت ده :نوارومروبه
دشهادت په کلمه اقرارکوي چې داسلام راوړلو عنوان تشکیلوي.

داسلامي عقیدې دامتیازاتود جملې څخه کایناتو،انسان اوژوند ته یوه شامله کتنه ده دانسان بشپړه پیژنده یې
وړاندې کړې دانسان اصل ، پیدایښت دژوند بهلابهل پړاوونه مرګ اوژوند اوله مرګه وروسته به چې انسان له
کومو پړاوونوتېرېږي تردې پورې چې وروستني منزل جنت او یا دوزخ هم ور به ګوته کوي په همدې
دکایناتواصل اوحقیقت ظاهراو وروستنی غایه انسان ته ورښیي په همدې توګه ددغې عقیدې یو امتیاز
داهم دی چې ددنیا اواخرت حقیقت یې انسان ته ورښودلی او دواړوو ترمینځ یې موازنه ساتلې ده قران
عظیم الشان دغه مطلب ته داسی اشاره کوي

﴿ وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ
وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾ ﴾ القصص ژباړه:اوکومه شتمني چې الله درکړې
ده په هغې سره اخرت خپل کړه اوددنیوي ژوندبرخه هم مه هېروه اوښېګڼه کوه لکه څنګه چې الله پاک
ښېګڼه کړې ده په ځمکه کې دفساددراپورته کولوهڅه مه کوه بې له شکه چې الله پاک فسادکوونکي نه
خوښوي

The Digital Library

۲-اسانتیا اووضاحت

داسلامي عقیدې له خانګړتیا اسانتیا او خرګندوالی دی داځکه چې هرڅوک کولی شي چې دبلابلو عقلي . علمي او اجتماعي مسواکانو سره سره یې په زده کړې لاس بوري کړي اسلامي عقیده په خرګندو حقایقو ولاړه ده چې بنسټ یې توحید تشکیلوي دانسان اوده دخپستن ترمنځ اړیکه تنظیموي داسلامي عقیدې اساني او خرګندې نیبی نسانې په لاندې توګه دي .

الف-دغه اړیکه چې اسلامي عقیده یې دبنده او خپل خپستن ترمنځ ټینګوي خرګنده اړیکه ده خپل خپستن ته دبندګۍ او عبودیت مراتب برخای کول چې په هیلو . دعاء . زاری او غوښتنې سره یې وروړاندې کوي .

ب-دتاریخ په بیلابیلو اړخونوکې ډیرو خلکو منلې په ډیر لږ وخت کې دجلاجلا رنګونو او زیږ خلکو دزور و ناوتریخوالی نه برته ورته غاړه ایښې .

ج-به لږ وخت کې یې په ټولنه حمکه کې خیربدل به دې دلالت کوي چې دغه عقیده ډیره اسانه اوله هرزنګ پیجلتیا خخه پاکه ده

د-به همدې اساس دغه کوم پیچلې رموزاو اشارات نه دي چې وضاحت نه اړه ولري او نه تسې عقلي او فلسفي فرضیې دي چې لږ خلک یې ددرک او پوهې احساس وکولی شي

۵-له بشري غوښتنو سره یې سمون داسلامي عقیدې یو امتیاز داهم دی چې دبشریت غوښتنو ته مثبت خواب وایې او به ډیرو شو لاړو چارو دغه غوښتنې پوره کوي ددې عقیدې دمثبتو مظاهرو له جملې خخه: دغه عقیده چې بوخل زړه ته ورسیدله به وجدان کې حای نیسي او داعمالو به توګه یې اغیزې دانسان به تولنیز ژوند کې خرګندیږي

- ددغې عقیدې دمثبتو اغیزو له جملې خخه یو داهم دی چې د انسان او کایناتو ترمنځ یوډې لرې کوي به دې توګه چې دکایناتو قوانین او حقیقت انسان ته خرګندیږي .
- دغه عقیده دژوند به ډګر دانسان ترلې پوښتنو نه خواب وایې او ټولې ستونزې یې حل کوي .

٦- ثبات اوتینګښت

دبشري عقیدې حقیقتونه کوم داسې نظریات او افکارنه دي چې بشري داساس ډیره ایسې وي او نه یې به دوام . ایکلونو اوتخمینونو بسټ اسیودل نسري دغه عقیده دالله عروجل له لوري نازله شوې دعقیدې ثبات ددې به هرپو رکن کې خرګندیږي خوددې عقیدې دثبات مفهوم داده دی چې ټول بشري فعالیتونه به ثبات ودروي بلکې دلته هرڅه به ثابته اندازه دې داسلام به ثابتو حقایقو کې انسان کولی شي دژوند دمسئلو به حل لپاره او دې لاس سوري کړي داد الله عروجل فضل او مهربانې ده چې خپلو بندګانو ته یې به دې ډګله اړتې ډګر بوتې اسې تر هغو به هروخت او هرځای کې ټول انسانې فعالیتونه سرمخ بوځي .

...com: The Digital Library

۷- وسطیت

اسلامي عقیده به دغې خانګړتیاسره دالله عزوجل دمنکرینو او ماده پالونکو او دهغه چاسره چې به ګنوخدایانو باوري دي بشپړه مبارزه کوي اودیو ذات بندګي ته یې رابولي او همدغه دتوحید اساس او بنسټ دی هلته چې فرمایي ﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴾ الإخلاص ژباړه:ای محمده وواید:الله یودی.الله بې یوادی.نه یې خوک زېږولي اونه له چانه زېږېدلی.اونه یې خوک سیال اوبرابردي.

۸- واقعیت

اسلامي عقیده یوه واقعي عقیده ده یه خیال او اټکل یې اساس نه دی اینبودل شوی دانسان له واقعیتونو سره خنګ به خنګ حرکت کوي او تطبیق یې دانسان له وسې وتلی کار نه دی هلته چې فرمایي:

البقرة

ژباړه:الله به هیچادهغه له توان څخه یورته بارنه ږدي هرچانه هسغه څه دي چې کتلي یې دي اودهغه څه مسؤلیت یې به غاړه دی چې کړي یې دي.

۹- په دلایلو استحکام

اسلامي عقیده به دلایلو اواسنتد لال ولاړه ده دالوهیت به قضیه کې مرر وینوچې قران عظیم الشان له کایناتو بشري نفس او له تاریخ څخه دالله جلت عظمته به وجود باندی دلایل راوړي به همدې توګه بعث بعد الموت (له مرګه وروسته ژوند)او نور ټول قضایا اومسایل به ډېرولوړوعلمي اومعقولو دلایلو سره مطرح کوي .

موخې اواهداف یې

دغفلت له درانه خوبه دانسان راویسول ترڅودخپل وجودپه ستروحقایقوکې فکروکړي

دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه

داسلام لومړي دوربه قران کریم روزل شوی ځارنسل و نو له همدغه مسلمانان دنړۍ دملتونو سرداران و مګرڅه وخت یې چې قران عظیم الشان اواسلامي عقیدې ته یې شاوکړزوله ددوی به عملونو یې ناوړه اغېزه پرې وبسته فساد اوبې دینی پراخې ساحې ونیولې په نتیجه کې استعمار ددوی خمکې اشغال کړې اوبه دلت محکوم شول

دزده کړې پړاونه یې

به اسلامي امت کې دتوحید اواسلامي عقیدې په علم کې پړاونه تېر شوي چې موږ ورته به لاندې دول کسه کوو.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

۱- درسول الله مبارک سپېڅلی قرانی دورچې د وحی له رڼې سرچینې خرڅېده قران عظیم الشان دسترو کاینانو براخه ډګر دالهي قدرت دنښانو نه توګه وړاندې کاوه اودبشر وجدانی اوفطري احساس یې راویسولو

۲ دفلسفې اودجدل دور هلته چې بېلابېل ملتونه به اسلام کې داخل شول کنې فلسفې دامت افکارونه داخلې شوې او سرچینه رڼه پاتې نه شوه او امت به بېلابېلو ډلو ټپلو ووېشل سو.

۳- دجمود دور هلته چې علمي خېړنې به ټپه ودرېدلې دحق اوباطل فرق جانښو کولای اسلامي امت نور به کاوډېو اواختلافاتو سر شو.

۴- اوسنی داسلامي ویښتابه قرانی خلانده دور چې نوی ساینس اودین دواړه سره اوړه به اوړه یرمخ بیایو

په عقیده کې دخلکو درجې

خلک دعقیدې به قوت اوکمزورتیاکې توپیر لري دغه حقیقت دیومثال به ترڅ کې خرګند وو ایوشخص دیوهېوادیه اړه چې لیدلی یې نه وي مګرله یوریستینې شخص څخه خبرواوري. نواروم روبه وربانديې باورکوي مګرکه چېرې داخبردمخوتنولو خولې واوري باوریې نورهم زیاتېږي اوکه چېرې دهغه خای عکس ووینې نودشک لپاره خای نه پاتې کېږي اوکه به خپلو سترګو یې ووینې اودهغه هېواد په جادو اوسرګونوکې وګرزي نومحال دی چې له هغې څخه واوړي

ددې مثال نه درک اوپوهې سره دالله تعالی دوجود دقضیه اوداسلامي عقیدې بنسټونه دیولک خلبرویشت زره انبیا ؤله خولې بیان شوي دنړۍ ټول ملتونه له الله تعالی سره اشنادي لوی مشکل یې شرک دی عرب قوم هم دالله تعالی څخه منکر نه ؤ داوس هم نصرانیان ،یهودیان ،هندوان اوبودایان الله تعالی مني مګر دټولولویه سټونزه شرک دی نودټولې نړۍ دملتونواجماع شک ته مجال نه بربردي .دکاینانو هره ذره دالله تعالی دوجوددلیل دی نوپردې اساس دعلم اوپوهې دخښتنوایمان له نایوهانوفرق لري .

اسلامي عقیدې ته دبشراړتیا

به داسې حال کې چې دټولوپیغمبرانوزبې . هېوادونه اووختونه سره جلا ؤمګردټولو یو پیغام ؤ او یوې خبرې ته یې خلک رابلل .دا اوس مهال چې دعلم او پوهې دوردی لوی لوی ملحدین او پوهان یې اعلانوي چې له دین څخه پرته روند امکان نه لري داردابوهنې اوټولنپوهانوخخه غوښتنه کوي چې مور ته یودین جوړکړئ ترڅو انساني نفس ته سپېڅلتیا به برخه اواخلاقي نظام بتسپړکړی شي .البته چې داوامرواونواهیو څخه ازاد دین وي امانه اساسات اوقوانین ولري .

خوحقیقت دادی چې دبشرپه لاس جوړشوی دین او عقیده هېڅکله نه شي کولی چې احلاقونه سمون به برخه کړی او دنفسونو داصلاح لامل وګرځي دوی نابوه او دوکه شوي مغرورخلک دي دغه یو ثابت علمي حقیقت دی چې انسان تل ایمان او عقیدې نه اړو عقیده او دیانت دسرې روند دضروریاتو د حصلې څخه دله ضامن امله دحسکې یرمخ هېڅ قوم له عقیدې پرته ژوند نه دی نرسره کړی هرقوم نه الله پاک

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...tabton.com: The Digital Library

پیغمبران رالیږلی قران عظیم الشان فرمایي: ﴿ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴾ فاطر:۲۴ اوهیڅ داسې امت نه دی تیرشوی چې هغوی ته وبروونکي نه وي راغلی.

په پورتني ایات کې له وبروونکي څخه مقصد نبی ،رسول اویا ددین عالم او پوه مراددی چې ددین دوارت به توګه رول ترسره کوي چې خپل ولس دشرک ، کفر ، معصیت ، انحراف ، شرک ، ظلم او فساد له عواقبو څخه ویروي دژوند په ډګر انسان قوانینو او اصولو ته اړتیا لري ترڅودبشر- غوښتنې کړه وړه او سلوک تنظیم کړي له همدې امله بشرد خوراک اوڅښاک څخه زیات عقیدې ته اړدی .دغه یوڅرګندحقیقت دی چې دبشر سترګې له رڼا څخه پرته لیدل نه شي کولی به همدې توګه بشري عقل دوحی له رڼاڅخه پرته سه او بد درک کولی نه شي مادي علوم دبشرمادي اړتیا وې پوره کوي ،البته روحي اړخ له الهي وحی پرته امکان نه لري وده وکړي .

عقام اوفضیلت یې

دهرعلم شرف اوارزښت دهغه دموضوع ترمحتوی پورې مربوط وي مثلا د طب علم له ترکاني څخه ځکه غوره دی ځکه چې دبحث موضوع یې انسان دی داسلامي عقیدې علم غوره او بهترعلم دی ځکه چې دبحث اوڅېړنې موضوع یې دالله تعالی ذات ،نومونه او صفات او دپیغمبرانو درسالت ،نبوت اواخرت موضوعات دي ،دنورو علومو به تناسب ددې علم مثال به بدن کې د سردی ،دغه علم ددین اساس اوبنسټ تشکیلوي ،نو پردې اساس یو شخص ترهغه مؤمن نه ګرځي ترڅوچې یې د توحید علم نه وي پېژندلی.

نومونه او اصطلاحات یې

دغه علم ګڼ نومونه او القاب لري چې موږ ورته به لاندې توګه کتنه کوو

۱- توحید

دغه علم ته دتوحید علم هم وایي ځکه چې به دې کې دالله تعالی دتو حید څخه بحث کېږي.

۲- ایمان

چې له دې نه دعقیدې مسایل مقصد دي له همدې امله دجبر یل به مشهور حدیث کې دپیغمبر صلی الله علیه وسلم نه دایمان په باره کې یو سته شوې هغه ورته دعقیدې اساسات ورپه ګوته کړي ؤ په قران عظیم الشان کې هم دعقیدې دبشپړو اساساتوذکر راغلی دی

۳- فقه اکبر

دعقیدې علم ته لویه پوهه ویل شوې ځکه چې عقیده د ددین اصل او بنسټ جوړوي او احکام ددین فروع تشکیلوي .

الحفیس محمد عبدالرحمن (۱۲۲۹هـ ق) الوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة اول ټوک ص ۱۰۰ دارالمیمن جوزة دعاء المملکة العربیة السعودیة

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهل سنت والجماعت دعقیدې امامان

په دې کې هېڅ شک نشته چې داهل سنت والجماعة دعقیدې لومړی پېشوا.قایداولاربنودمحمدصلی الله علیه وسلم دی تردہ مبارک وروسته خلورواړه راشدین خلیفه گان اودده ملگري اواصحاب کرام دي تردوی وروسته امام ابوحنیفه . امام شافعي . امام مالک . امام احمدبن حنبل اوشیخ الاسلام تقی الدین ابن تیمیه . امام بخاري اوگڼ شمېرنورفقهاء اومحدثین اوترقیامته ددوی ریښتیني پیروان دامت رباني علماء.پوهان اوداسلامي دعوت ستوري دي

داهل السنة والجماعت پېژندنه

دغه مرکب لفظ دی سنة په لغت کې لارې ته وايي دلته ورڅخه درسول الله مبارک . ویناوې . افعال اوتقریرات جسمي اواخلاقي صفات مراددی .جماعت کثرت اوزیاتوالي ته وايي .

اصطلاحي پېژندنه یې

داصحابوکرامو.تابعینو . فقهاؤاودمسلمانانوټولگي ته ویل کېږي چې دیوامام اوقایدترمشرتابه لاندې اسلامی شریعت اوحدودنافذ اوجاري کوي[1]

لقبونه یې :

اهل سنت والجماعت دغه القاب لري ۱ ـ ناجیه ډله ۲ ـ منصوره اوغالبه ډله ۳ ـ السلف الصالح ډله

خصوصیات یې

داهل السنة والجماعة عقیده خنې امتیازات لري چې نورې گمراه ډلې ورڅخه برخمنې نه دي هغه دادي :

۱ - **دسرچینې وحدت** : دوی قرانکریم اونبوي سنت اودسلفواجماع دخپلوعقایدوسرچینه بولی قیاس اورایه په دې کې اعتبارنه لري .

۲ - **صحت**:په صحیحو.فطري .عقلي اونقلي دلایلو یې عقیده استواره شوې ده

۳ - **خرگندتیااواسانتیا**: په دې توگه چې عام اوخاص . ښځې اونر .لویان اوماشومان ټول پرې پوهېږي

۴ - **ثبات اواستمرار**:په دې توگه چې په هیڅ صورت کې نه په کې زیاتی اونه په کې کمی شوی دتل لپاره په ثبات اودوام ولاړه ده .

اعتقادي بنسټونه یې

اهل السنة والجماعت درسول الله مبارک اودصحابوکرامودتگلاري تسلسل دی بنسټونه یې دا دي:

۱ - بردې خبره اقراراوباورچې الله تعالی واحداولاشریک دی له ده نه پرته بل حقیقي معبودشتون نه لري.

۲ - بردې خبره ټینگ یقین چې الله تعالی داسماء حسنی اوکاملوصفاتوخښتن دی چې له تحریف . تعطیل . تشبیه . تمثیل اوتکیف نه پرته ورته ثابت دي

---

[1] ابن حزم . الملل والنحل دویم ټوک ۲۷۱ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ton.com: The Digital Library

۳ - پردې خبره ټینګ ایمان چې محمدصلي الله علیه وسلم دالله تعالی پیغمبراوهغه خاتم الانبیا.
اودپیغمبرانوسرداردی ترقیامته پورې دټول بشریت دلارښوونې لپاره استول شوی دی .
۴ - په ملایکو . پیغمبرانواواسماني کتابونوباور اودخیراوشریه تقدیربقین
۶ - پردې بشپړیقین چې قرانکریم دالله تعالی کلام دی چې په محمدصلی الله علیه وسلم دوحی په ترح
کې نازل شوی دی .
۷ - په کرام کاتبینوایمان چې دبندګانوکړه وړه اووینا وې ثبتوي . په ملک الموة اوعذاب قبر.په قبرکې
دنکیرومنکرپه سوال اوخواب باورچې درب . دین اونبي صلی الله علیه وسلم په هکله به پوښتنه کوي
۸ - داخرت دورخ په دوباره ژوندون . حساب . ثواب . عذاب .پول صراط اودمیزان په تلې ایمان
۹ - دجنت اودوزخ به شتون په حوض کوثراوشفاعت ایمان
۱۰ - پردې خبره یقین چې مؤمنان به په اخرت اوجنت کې الله تعالی وینې .
۱۱ - کامل ایمان له اقرار . تصدیق اوعمل څخه عبارت دی
۱۲ - دامت دکبیره ګناهونوخښتنان چې عقیده یې روغه رمته وي تل ترتله به په دوزخ کې نه وي
۱۳ - دمسلمانانومشران چې دالله تعالی به کتاب اونبوي سنتوپرېکړې کوي برخلاف یې وتل روانه دي
۱۴ - درسول الله مبارک له اصحابوسره مینه به له افراط اوتفریط څخه خالي وي .
۱۵ - پردې خبره باورچې درسول الله نه وروسته دخلافت لومړی مستحق ابوبکرصدیق رضی الله عنه دی
۱۶ - پردې خبره یقین چې پوپیغمبردنړی دټولواولیاوڅخه غوره دی
۱۷ - دقیامت به علامو.ددجال په راوتلواوله اسمان دعیسی علیه السلام به راکوزېدلواوله لویدیزه دلمربه
راختلو . اوله خمکی ددابة الارض به راوتلواوداسلام به حقانیت اوله اسلامه برته دټولوادیانوپه بطلان باور

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

© Ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

نړۍ لید او اعتقادي نظام برخې

پیلیزه

انسان دځمکې پرمخ ژوندکوي ارته نړۍ لمر،سپوږمۍ،ستوري ،په ځمکه کې څپانده سیندونه دنګ دنګ غرونه اورنګارنګ حیوانات اوژوي ګوري،په دغه ارته نړۍ کی خپل ځان ددغو موجوداتو پر وړاندې کمزوری احساسوي ځینې وخت لمر،سپوږمۍ،اوستوري په الوهیت نیسي،ځینې وخت بیااور،سیندونه،غرونه،وحشي-ژوي اوکبرجن انسانان خپل معبودان بولي مګرکله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لږه پراختیا ومومي ددغو ټولوشیانوپه ناتوانی پوهېږي.

انسان ته الله تعالی درې ډوله ځواکونه ورکړي دي :حواس ، عقل، وحی ،په حواسو کی دانسان اوحیوان کوم فرق نشته دانسان لوی امتیاز په عقل دی ،دانسان دعقل دلاربښوونی لپاره دبشریت له پیله دوحی دنزول لړۍ پیل شوې ده.

لومړی بحث

نړۍ لید

دځمکې پرمخ ګڼ ملتونه دبېلابېلوافکارووګړي دي اوهرځوک یوه مفکوره لري هرفکري مکتب که هغه اسلامي وي اوکه غیراسلامي دنړۍ اوځان په اړه یوه نظریه لري همدغې مفکورې ته نړۍ لیدوایي،ددې په خاطرچې حق له باطل څخه بېل کړای شوموږاسلا مي نړۍ لیدلولو، ددې بحث ترلوستلو وروسته به لوستونکي وکولی شي په لاندې ټکو پوهه ترلاسه کړي.

۱-دنړۍ لید پېژندنه: دکایناتوپه هکله دانسان طرزفکرته نړۍ لید ویل کېږی[1]

ایډیالوژي او نړۍ لید:دیودین بشپړ سیستم اوعملی احکاموته ایدیالوژي اواعتقادي سیستم ته یې نړۍ لید وایي ایډیالوژي دنړۍ لیدڅخه رامینځته کېږي،نړۍ لید دانسان،کایناتو،ټولنې اوتاریخ په اړه تحلیل اوتفسیرکوي نړۍ لیددی چې ایدیالوژي رامینځته کوي که نړۍ لیدونه مختلف وي نوهلته به ایډیالوژی مختلفې وي.

دانسان اوحیوان فرق: نړۍ پېژندنه فکراوعقل پورې اړیکه نیسي-ددې پرعکس حیوان یوازې محسوسه نړۍ ګوري ډېرحیوانات دي چې له انسان څخه پرمختللي حواس لري دعقاب باصره قوه اودمېږی اوسپي شامې (بویولو)ځواک اودموږک دسامعې (اورېدلو)قوه ډېره پیاوړې ده ؛مګراحساس اوپوهه جلا شیان دي چې ترانسان پورې ارتباط نیسي.

---

[1] - محمد مسعود(ب ت):بینش اسلامي،ص ۵۰ خیابان داروبخش تهران ایران

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

معياري نړۍ ليد: دنړۍ په اړه بايد انســان داســې طرزفکرانتخاب کړي چې جامع اوهراړخيزوي موږ بايد ديو نړۍ ليد دحقانيت لپاره يوه تله ولروموږ لاندې يوڅو ټکي ذکرکوو چې ديو معياري نړۍ ليد په غوره کولوکې به له موږ سره مرسته وکړي.

ديومعياري نړۍ ليد ټکي

دلاندې معيارونو نړۍ ليد دانسان غوښتنو ته مثبت ځواب ويلی شي

- له کايناتو باهدفه دقيق معلومات
- روښانه ،سم عقلي اومنطقي ملاتړ
- ستراولوړهدف
- دکمال په لوري دانسان رهبري
- دنني وجداني اجرايي ضمانتونه

که چېرې دکايناتو په هکله اساسي اودقيقه پوهه اوهدف و نه لرو پردې باندې نه يو بهترين نظام ټينګښت مومي او نه انسان دکمال لوړو پوړيو ته رسېدلی شي.[1]

که موږ دمثال په توګه مادي لادينه تګلارې ترڅېړنې لاندې ونيســو هغوی دالله تعالی څخه انکار کوي او ژوند بې هدفه بولي انسان غير مسؤل او ژوند هم تردنيا پورې محدودګڼي اويواځې دانسان مادي اړتياوې په نظرکې نيسي-له همدې امله هلته استبداد حاکم اودوينوتويولو بازارګرم وي ،له اسلامه پرته هېڅ يونړۍ ليد نه سپېڅلی هدف لري اونه انســان دکمال لوړو پوړيو ته رســولی شي هلته دانســان بنه دبشر-؛ مګرپه حقيقت کې لوی څناور وي [2]

دنړۍ ليد ډولونه

۱:سهي (اسلامي)نړۍ ليد ۲:فاسد (جاهلي)نړۍ ليد

الف-سهي(اسلامي) نړۍ ليد

سمه عقيده هغه ده چې په هروخت کې پيغمبرانووړاندې کړې او سرچينه يې وحی او دکايناتوخښتن دی له اسلامي عقيدې پرته ټول عقايد اومذاهب باطل دي اعتقادي سمون نه په يهوديت نه په نصرانيت او نه دفلاسفه ؤ په ويناؤ کې موندلی شو.

ب-فاسد(جاهلي) نړۍ ليد

فاسدنړۍ ليد هغه دی چې دبشري افکارواودودونومجموعه اوسي اودهماغه چاپېريال دخلکودخيال څخه نمايندګي وکړي دعقيدې فساد دتحريف،تبديل اوتغيرڅخه هم رامينځته کېږي لکه ديهوديانواونصرانيانو عقيده چې په پيل کې په توحيد ولاړه وه؛مګرورسته په کې بدلونونه رامينځته شوه

---

[1] - معيني جيم(۱۳٦۱هـ ش) اشنايي با فرهنګ اسلامي ص ۵۲ تهران ايران

[2] -همدغه ماخذ ۵۲ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلامی نړۍ لید پېژندنه

اسلامی نړۍ لید دحس،عقل اووحی په ځواک دالله تعالی،انسان اوکایناتو دپېژندنې څخه عبارت دی.[1]

موضوع یې

دالله تعالی ذات،اسماء اوصفات ،دانسان اوکایناتوڅېړنه ده .کاینات اوانسان دالله جل جلاله دقدرت اثاراونښې دي[2]

۱-الله جل جلاله داسلامي نړۍ لید په رڼاکې

الله تعالی جل جلاله

- دټولوموجوداتوخالق،مالک،حاکم،پالونکی،واجب الوجود،ازلي او ابدي ذات دی.
- له ده پرته بل حقیقي معبود نشته تل اوهمیشه ژوندی دی،فنا نه لري
- د ټولوکایناتومنتظم دی خوب اوپرکالي پرې نه راځي
- د اسمانونو اوځمکوواکمن
- په حال ماضي اومستقبل دعلم څښتن
- د لوړاوپراخه اقتداراوسلطنت خاوند
- په ذات اوپه صفاتوکې تنها،بې نیازه ذات
- نه مور،نه پلار،نه اولاداونه سیال لري.
- په ښکاره اوپټورازونوعالم
- خورا لوړمهربان ذات اوسپېڅلی بادشاه دی.
- له هرعیب نه پاک،د بندګانو ساتندوی دی
- عزتمند،دکایناتواو ساکښانوخالق،رازق اومصوردحکمت خاوند
- د اسمانونواوځمکوخالق
- د بارانونواورونکی،د باغونواونباتاتوراټوکونکی،دویالو بیونکی.
- د غرونو پیدا کوونکی
- دارتیاوپوره کونکی
- دکړاوونولېرې کونکی
- په ځمکه کې دانسانانو اوسوونکی
- د بادونوالوزونکی
- ټولوساکښانوته روزي رسوونکی

---

[1] محمد مسعود(ب ت)بینش اسلامي،ص ۵۰ خیابان داروبخش تهران ایران

[2] الاشقر سلیمان(۱۹۷۹م)العقیدة فی الله،ص ۱۰ مکتبة الفلاح الکویت

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په خپل اقتدارکي چاته اړنه، ټول ورته محتاج
- په هرڅه د علم اوقدرت،دمرگ اوژوند،دعزت اوذلت واکمن
- یواځې د عبادت اواطاعت لایق ذات دی

لازمه ده چې قانون یې ومنل شي هیلې اوامیدونه ورپورې وتړل شي له داسې ستراوسپېڅلي ذات څخه انکار،کفر،شرک اولویه تباهي او بربادي اوپه کفراخته وگړي دځمکې د مخ لعنتي خلک دي.

۲-انسان

په ذاتي ډول دکمال لوړو پوړیو ته درسېدلو فکر ورکړ شوی،بېلابېلې مادی اوروحاني اړتیاوې لري دیو پروگرام، قانون او پلان غوښتونکی دی [1]

انسان دالهي نړۍ لید په رڼا کې

- اشرف المخلوقات دی
- الله جل جلاله پیدا کړی اوبېرته دهماغه سپېڅلي ذات په لوري وردرومي
- پیدایښت یې پوچ نه ؛بلکې دسترارزښتناکه هدف په خاطردی
- دانسان مقام دخلیفه اودالله تعالی پروړاندې دمسؤل دی
- دبندگانو له بندگۍ څخه ازاد اوسرلوړی دی
- حاکمیت دالله تعالی حق دی

۳-نړۍ داسلامي نړۍ لید په رڼا کې

- ازلي نه ده ؛بلکې حادثه (رامنځته شوې) ده
- دنظم او حکمت څخه برخمنه ده
- دخوځښت اوبدلون په حال کې ده
- له وحدت اونظم څخه برخمنه ده
- دتفکراوتدبر سرچینه ده
- دیو هدف په لوري روانه ده [2]

دزده کړې حکم یې

داسلامي نړۍ لیدزده کړه اوپوهه په هرمکلف مسلمان (نارینه اوښځینه) عیني فریضه ده کوم وگړي چې دعلم او پوهې له نعمت څخه برخمن دي ددې علم په بشپړو تفصیلاتو پوهه لاسته راوړل پرې لازمي دي په اسلام کې دیو شخص ترداخلېد و وروسته دتوحید زده کړه په لومړي توب کې قرارلري په مکه مکرمه کې پیغمبرصلی الله علیه وسلم پوره دیارلس کاله دفکراو عقیدې په جوړولو تېرکړي ؤ ډېردافسوس خای

[1] محمد محمود ... د ... ۵۱ ... د ... د ... تهران ایران
[2] محمد محمود ... د ... ۵۷ ... د ... د ... تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چی زیاتره مسلمانان په بهلابهلو برخوکې تخصصي پوهه لري؛مگر په اعتقادي او ديني مسايلوکې چی دمسلمانانوددنيوي اواخروي ژوندبريالیتوب ورپورې مربوط دی ناپوهان دي[1]

سرچينې يې

داسلامی نړۍ ليد سرچينه قران عظيم الشان اونبوي سنت دي،داسلام دلومړي دور مسلمانانو خپله عقيده اودژوند نظام له قرانکريم اونبوي سنتوڅخه اخيستې ؤ؛نوڅکه دټول بشريت سرداران وگرزېدل[2]

اهداف اوموخې يې

دغفلت له درانه خوبه دانسان راويښول اودې ته يې هڅول چې خپل حواس اوعقل په کارواچوي ترڅودخپل وجودپه ستروحقايقوکې فکروکړي داسلامي نړۍ ليد موخه دغوپوښتنوته مثبت ځواب ويل دي :

- له کوم ځايه راغلی ؟
- دڅه په خاطر؟
- پيداکونکی يې څوک دی ؟
- صفات يې څرنگه دي ؟
- دغه کاينات څنگه رامينځته شوي دي؟
- دانسان دپيدايښت موخه څه ده ؟
- په کايناتو کې يې مقام څه شی دی ؟
- ددغې څرگندې نړۍ څخه پرته بل دغيبو عالم شته اوکه نه ؟
- له انسان نه پرته بل عاقل مخلوق شته ؟
- ولې په مړينه محکومېږي ؟
- تر مړينې وروسته بل ژوند شته ؟
- له مرگه وروسته به ورسره څه کېږي ؟
- نبوت ته اړتيادڅه په خاطر؟
- پيغمبرانوله ځان سره څه راوړي ؟
- دهغوی دصداقت اوريښتينولی دليل څه شی دی ؟
- حق او باطل کوم شيان دي ؟

له اسلامي نړۍ ليده پرته بله هېڅ يوه نظريه نشته چې دغوپوښتنو ته مثبت ځواب ووايي ترڅودانسان دقناعت وړ وکړزي.

[1] جهاد عبدالواحد(ب ت) عقايد اسلامي ص ۱۷،اصلاح افکار کابل افغانستان
[2] محمد مسعود(ب ت)بينش اسلامي،ص ۱۷ خيابان داروبخش تهران ايران

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهمیت یې

اسلامي نړۍ لید دانسان لپاره له اوبواوهوا څخه هم ډېرزیات اهمیت لري له دې نه پرته انسان په حیرانتیاکې ژوندسرته رسوي نه پوهېږي چې له کوم ځایه راغلی اودځه په خاطر راغلی.اساسي دنده یې څه شی ده اوکوم لوري ته به درومي ؟

دغه علم دعباداتو،اخلاقواو معاملاتو لپاره دبنیاداوتهداب حیثیت لري داسلامي نړۍ لید علم یوشخص له شرک الحاداوگناهونوڅخه ژغوري اوپه انسان کې دالله جل جلا له وېرې ته وده ورکوي اودشبهاتوله فتنوڅخه یې سا تي اوله جهل څخه نجات ورپه برخه کوي اودباطلوافکاروپروړاندې یې مقا بلې ته تیاروي

فکري پولې یې

اسلامي نړۍ لیدانسان ته فکري خط ورکوي چې په هغه کې درې شیان اساسي رول لري ۱- حس ۲- عقل ۳- وحی[1]

الف -دحواسو رول:داسلام سپېڅلی دین حواس ستر الهي نعمت بولي په ډېروا یاتونو کې دکایناتو واقعیت بیان شوی اوله هغه څخه گټه اخیستنه هرمؤمن ته وړاندې شوې ؛البته اسلامي نړۍ لیددحواسو دناتوانی په صورت کې عقل ته رجوع کوي.

ب-دعقل رول:اسلامي نړۍ لیدعقل دانسان لویه پانگه اودټولومکلفیتونومحوربولي له همدغه امله یې انسان ته په څارویوفضیلت په برخه کړی دی پردې اساس عقل یوه پوله لري چې هلته په ټپه ودرېږي نوله همدې کبله اسلامي نړۍ لیددرېیم شی (وحی) دژوند لارښودگنې ،موږدغه حقیقت دیومثال په ترڅ کې داسې روښانه کوو:په بازار کې مودموبایل ټېلفون واخیست ډېرښایسته ؤپه سترگومې دموبایل دټولې ښکلا ننداره کوله عقل راته وویل چې څومره هوښیارانجینر ډیزاین کړی دی ماپه خپلو سترگو نه هغه انجینر لیدلی اونه هغه کارخانه. عقل ماته وایي چې دغه مصنوع ارومرویوصانع لري اوس چې له عقل څخه پوښتنه کوم خواب نه شي راکولی دډېرغوراوفکر په نتیجه کې ددغه موبایل دکمپنی،ادرس اوکتلاک موترلاسه کړدهغه په کتنې سره مو دهغه دسم استعمال لارې چارې زده کړې.

موږ چې کله ارته نړۍ په سترگو گوروعقل راته وایي چې دغه ښایسته نړۍ اومنظم نظام ارومرو یوخالق لري چې دغه نظم یې رامینځته کړی دی اوس عقل راته وایي چې زه ښه اوبد نه پېژنم چې ښه کوم دي اوبدکوم دي ؟ دکایناتو څښتن انسان په تیاره کې نه دی پرې ایښی دښواوبدودخیراوشرښوونه دالهي استازواواسماني پیغامونوپه وسیله شوې ده وروستنی الهي پیغام(قران عظیم الشان) مې ولوست څان مې پرې پوه کړاوحقیقت ته ورسېدلم دکایناتو خالق، ښه اوبد،خیراوشراودژوند هدف اودژونددداوردد سفرواتنونه یې راته په گوته کړل.[2]

[1] الجزائري جابر ابوبکر (۲۰۰۱م) عقیدة المؤمن ، ص۷.دار السلام للطباعة والنشر والتوزیع
[2] شلتوت محمد احمد(ب ت)دراسات فی العقیدة الاسلامیه ص ۱۰ دارالعلم جده

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج -دوحی رول: داسلامي نړۍ لید دستروامتیازاتو دجملې څخه دوحی دنعمت څخه ګټه اخیستل دي ځکه ډېرخلک حس اوعقل په نیمه لارکې پرې ایښي دي اسلامي نړۍ لیدپه غیبي اموروکې دحس اوعقل دناتوانی په صورت کې وحی ته رجوع کوي محسوسات دحواسوپه وسیله معقولات دعقل په وسیله اوغیبیات(زموږ له سترګو پټ شیان)دوحی په وسیله درک کوو په دې توګه هغه پوښتنې چې ماتریالستان اوفلاسفه ورڅخه لاڅوابه پاتې اوبې لارې شوي په اسلامي نړۍ لیدکې دوحی پراساس ورته ځواب ویل شوی دی[1]

داسلامي نړۍ لیدځانګړتیاوې اوخواص

اسلامی نړۍ لید له نورو افکارو اوباورونو سره توپیر لري چې په لاندې ټکوکې یې وړاندې کوو

۱-ربانیت: داسلامي نړۍ لید سرچینه د الله تعالی سپېڅلی ذات دی چې داسما ني وحی په وسیله یې خپل پیغمبرصلی الله علیه وسلم ته ورښودلې ده :نو پردې اساس دپلرونو او نېکونو دافکا روڅخه نه خړوبېږي داسلام څخه پرته ټول عقاید،نظریات اوافکاراو دژوند نظامونه دانساني او بشري فکرڅخه سرچینه اخلي[2]

۲-ثبات: داسلامي نړۍ لید اساس اوبنسټ الهي وحی ده دپیغمبر صلی الله علیه وسلم په وفات سره یې لړۍ بنده شوې ده :نوداسلامي عقید ې اوبشپړدین احکام ثابت دي چې هېڅکله بدلون نه مومي.

۳-دبشر له ذاتي او فطري غوښتنو سره سمون

دانسان زیاته پوهه ذاتي ده دمثال په توګه داولاد په وړاندې دمورعاطفه ،لوږه اوتنده ،ګرمي اویخني ، شهواني احساس اوپه بدن کې روح ،مینه اومحبت ،کینه اوعداوت ،غم اوخوشالي اوپه الله تعالی باور ټول فطري احساسات دي چې زده کړې او تعلیم ته اړتیا نه پیداکوي دکایناتو رنګارنګ نړۍ له ستوروډک اسمان ،لمر،سپوږمی،ځمکه اوپه ځمکه کې رنګارنګ نباتات ،سیندونه ،غرونه په زرګونه ډوله حیوانات دبدلون منظم نظام دکایناتو بشپړنظم اودهغې ذره ذره قوانین دانسان خیالي بلند پروازي اوعملي ناتواني دغه ټول شیان انسان دیوصانع اوخالق په وجود مجبوروي ددغه تک شنه اسمان چت اودځمکې تک شین فرش دشپې اوورځې منظم بدلون دیوخالق اوپیداکونکي ادرس راښئي[3]

۴-وضا حت: اسلامي نړۍ لیددنورومذهبونوپه څېرددیني رهبرانوپه واک کې قرارنه لري دلته یې هرڅوک دبېلابېلو عقلي ،عملي اوا جتماعي مستواګا نو دبېلتون سره سره په زده کړه لاس پورې کوي دغه نړۍ لید په پټوسترګوخلک نه رابولي بلکې په بشپړاوپوره بصیرت سره خلکوته بلنه ورکوي دتاریخ په بېلابېلواړخونوکې ډېروخلکومنلې په ډېرلږ وخت کې دجلاجلارنګونواو دژبوخلکو دزوراوتاوتریخوالی نه پرته ورته غاړه ایښې،په لږ وخت کې په ټوله ځمکه کې خپره شوې ده[4]

---

[1] حماد نه ماخذ ص ۱۱

[2] خطیب محمد احمد (۱۹۹۰) دراسات فی العقیدة الاسلامیه ص ۹مکتبه الفلاح اردن

[3] محمد الغزالی او حنیکه عبدالرحمن (بی تا) الثقافة الاسلامیه المستوی الاول ص ۲۰

[4] خطیب محمد احمد دراسات فی العقیدة الاسلامیه ص ۷، مکتبه الفلاح اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ibtron.com: The Digital Library

۵-اسانتیا : اسلامي نړۍ لیدډېراسانه اوله هررنګ پېچلتیا څخه پاک دی په همدی اساس دغه کوم پېچلي رموزاواشارات نه دي چې وضاحت ته اړه ولري او نه تشې عقلي او فلسفي فرضیې دي چې لږ خلک یې ددرک او پوهې احساس وکولی شي بلکې هر څوک پرې پوهېدی شي.

٦-شمول:اسلامي نړۍ لید فرد اوټولنې،دنیا اواخرت،ژونداومرګ،روح اومادې ته شامل دی[1]

۷-وسطیت (میانه روي) اسلامي نړۍ لیددالحاداوشرک ترمینځ موقعیت لري ملحدین اوماده پال وګړي دمحسوسوکایناتوڅخه وراخواپه یوذات باوري نه دي ددوی پرخلاف بت پالونکي،غوا،خوسی،ونې،بوټي ،سیندونه اوغرونه انساني اوغیرانسا ني څواکونه په الوهیت کې شریک بولي اسلام له دواړوسره مبارزه کوي اودیوسپېڅلي ذات بندګی ته یې رابولي په همدې توګه اسلامي عقیده دتعطیل او تشبیه دګمراه ډلوترمینځ مینځنی مقام لري دتعطیل دعقیدې څښتنان دالله تعالی داسما ؤاوصفا تو څخه انکار کوي او دتشبیه دعقیدې پیروان یې له مخلو ق سره مشا به ګرځوي ؛مګراهل سنت والجماعت دالله تعالی ټول اسماء او صفات له تعطیل ، تشبیه اوکیفیت څخه پرته مني[2]

۸-په دلا یلو ټېنګښت : اسلامي نړۍ لیدپه څرګند ودلایلو ولاړدی هېچاته هم په پټو سترګودعوت نه ورکوي قران عظیم الشان چې کله هم خلک دعقیدې اساساتوته رابولي دکایناتواودانسان په نفس کې عقلي دلایل وړاندې کوي اوهېڅکله بې دلیله ،ړندې او کنې پیروی ته څوک نه رابولي ؛بلکې ټول قضایا اومسایل په ډېرولوړوعلمي او معقولودلایلوسره مطرح کوي[3]

په بشري ژوند داسلامي نړۍ لید اغیزې

اسلامي عقیده اوباورونه دبشر په انفرادي اواجتماعي ژوند اغیزې لري چې په لاندې تو ګه ورته کتنه کوو:

الف -په فردي برخه کې

۱-اخلاص :اخلاص دعمل دقبولتیا لپاره اساسي شرط دی مؤمن مسلمان دالله او بنده ګانو سره په اړیکو کې مخلص انسان وي.

۲-دالهي تائید احساس:دلته مودمرستې څخه موخه الهي تائید او ساتنه ده که دښمن هرڅومره او څواکمن او زور اور وي مؤمن مسلمان دالله تعالی په مرسته او نصرت بشپړباوري وي په پوره ډاډاو اطمینان اومېړانې سره ددښمن مقابله کوي[4]

۳-دعلم هڅې: مؤمن مسلمان دجهل پربنسټ دالله تعالی په بندګی لاس نه پورې کوي ددین او ددنیا په جاروکې جهل او ناپوهي رنځ دی په ټولوچاروکې به یې هڅې دپوهې پراساس وي[5]

---

[1] همدغه ماخذ، ص ۱٦

[2] خطیب محمد احمد (۱۹۹۰) دراسات فی العقیدة الاسلامیه ص۸ مکتبه الفلاح اردن

[3] همدغه ماخذ، ص ۱۰

[4] یاسین محمد نعیم (ب ت)،التربیة الاسلامیه ص ۱۸ اردن عمان

[5] همدغه ماخذ، ص ۱۹

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-له خرافاتوڅخه لېرې والی :اسلامي نړۍ لیدعقل ته لارښوونه کوي اوله ړندو میراثي افکارو اوعاداتو څخه یې ازادوي اوانسان په کایناتوکې غوراوڅېړنې ته هڅوي.

۵-ازادي :اسلامي نړۍ لید له مؤمن څخه غواړي چې دالله عزوجل څخه پرته به دهېچا بندګي او غلامي نه کوي او نه به دبل چا قانون ته سرټیټوي.

٦-دعزت احساس:اسلامي نړۍ لیدانسان په خپلې روزۍ اودمرګ په نېټې ډاډه کوي دغه باورله انسان څخه اتل جوړوي دالله تعالی په لارکې دمسلمان مړینه شهادت او تبعید(له وطنه شړل) یې سیاحت او زندان یې ریاضت(دالله ذکراوفکر) دی[1]

۷-شجاعت : مؤمن مسلمان پردې پوهېږي چې مړینه اوژوند یې دالله تعالی له خوا دي چې هغه جل جلاله دیو چا دمرګ پرېکړه نه وي کړي څوک یې په وژلونه شي محکومولی.

۸-دسربښندنې حس:داسلامي نړۍ لید له کبله انسان خپل ځان ،مال ،اولاد ټول دالله تعالی په لاره کې قربانوي داسلام دلومړي دور دلښکرو اعلی سر قومندان خالد بن ولید رضی الله عنه دروم امپراتورته دیوپیغام په ترڅ کې ویلي ؤ:زه دداسې یولښکر په ملګرتیا ستاسیمې ته راغلې یم چې هغوی دالله په لارکې مړینه ترژوند غوره بولي[2]

۹-ژوند دهدف پېژندل:په نړۍ کې مؤ من مسلمان په سمه لاره ژوند تیروي اوکافرسرچپه ژوندته ادامه ورکوي قران عظیم الشان فرمایي:﴿ أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ ﴾ الملك، ژباړه: څوك چې پړمخې روان وي هغه د زیاتې سمې لارې میندونکی دی او که هغه چې هسکه غاړه سم په یوهوارسرك باندې وي؟

۱۰-دمسؤلیت روح: اسلامي نړۍلید دانسان کړه وړه دالهی او امرو په چوکاټ کې تنظیموي په دی صورت کې انسان خپل ځان او نفسي غوښتنې په قابو کې ساتي.

۱۱:ډاډ او اطمینان :داسلامي نړۍ لید په رڼاکې دمؤمن روح اوزړه ډاډه وي او پردې پوهېږي چې په دنیا اواخرت کې ورڅخه الله تعالی راضي دی څوک چې په اسلامي نړۍ لید باوري نه وي هغه به حلال اوحرام څنګه وپېژني له اسلامي عقیدې پرته انسان هغه حیوان ته ورته دی چې دځمکې په سرژوند کوي په دی نه پوهېږي چې دځه په خاطرځمکې ته راغلی له دنیا څخه به خالي لاس اوناکام درومي[3]

ب-په ټولنیزه برخه کې

۱-اعتقادي تړاؤ:داسلامي نړۍ لید پیروان خپلې اړیکې دعقیدې پر بنسټ ټینګوي هلته دجنس،رنګ، ژبې ، سیمې اومادي ګټو ټولې اړیکې له مینځه ځي

---

[1] - افغانی شمس الحق (۱۳٦۵م) علوم القران ص ۱۰مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان
[2] - همدغه ماخذ ص ۱۰
[3] همدغه ماخذ ص ۱۱

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-صداقت :دداسې فا ضله ټولنې ایجادول چې په سپېڅلتیا،صداقت امانت، شرافت اوعدالت سینگاره وي هلته چې وگړي یې له الله جلت عظمته څخه وېرېږي

۳-اتفاق اواتحاد:داسلامي نړۍ لید په لړکې به دخلکو زړونه په یوذات، یوه کتاب یوه پیغمبر او یوي قبلي راجمع شي ، ایماني و رورگلوي تحقق پیداکوي ؛نوددې ایات کریمه مصـــداق به وگرزي ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ﴿١١٠﴾ ﴾ آل عمران،ژباړه:تاســې دامت غوره ډله یې چې دخلکودښــېگنې لپاره راوېستلي شوي یاست [1]

۴-محبت:داسلامي عقیدې امت دمحبت ، یووالي اوورورگلو ی دفولادین اواوسپنیز دېوال په څېرمضبوط دی چې دځمکې پرمخ دعدل اوانصاف دقیام لپاره مبارزه کوي.

۵-عدل :داسلامي امت ستر هدف دځمکې پرمخ دعدل اوانصاف اقامه اودظالمانوله ناولومنگولوڅخه دملتونوازادي ده .

٦-سوله:دطواغیتواوسرکښانودغلامی څخه دخلاصون په نتیجه کې به مسلمانان دامن او امان درشل ته ورسېږي په اسلامي هېوادونو کې بدامني ،جگړې او بې اتفاقي ددوی دناوړه دسیسونتیجه ده

۷-نجات:دغه امت دخپلو شخصي ـ گټواومصالحو لپاره ژوند نه ترسره کوي ؛بلکې هدف یې دبشریت نجات،هدایت اوددنیا اواخرت نېکبختي ده [2]

اسلامي نړۍ لید ته دنه اهمیت ناوړه پایلې

۱-تنگ ژوند:چې ژوند ی بېلگه یې او سنی مادي تمد ن دی چې له هر رنگ مادې اسا نتیا ؤ سره هلته خلک ځان وژني

۲-ځان پا لنه:په دې توگه چې هرڅوک دخپل ځان گټو پسې گرزي اگر که بل چا ته زیان ورسېږي

۳-جرمونه : داځکه چې هلته انسان غیرمسؤلا نه ژوند تېروي ؛نو په وحشت اوجنایاتو لاس پورې کوي

۴-ځان وژنه:په لویدیزو هېوادونو کې ځان وژونکي نیستمن نه ؛بلکې شتمن خلک دي

۵-تباهي اوبربادي:دغسې انسان دروحي سکون او ډاډ څخه برخمن نه وي ژوند یې هم له بد بختی ډک او مړینه یې هم په سپکه او ذلیله توگه وي [3]

---

[1] - افغانی شمس الحق (۱۳٦۵م) علوم القران ص ۱۵ مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان

[2] - همدغه ما خذ ص ۱۹

[3] - افغانی شمس الحق (۱۳٦۵م) علوم القران ص ۲۵ مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاسد(جاهلي نړۍ ليد)

جاهلي نړۍ ليد گڼ ډولونه ډولونه لري موږ ورته په لاندې توگه کتنه کوو

۱-تجربوي: دغه نړۍ ليد دهرې ستونزې دحل لپاره يولړحل لارې وړاندې کوي او بيايې تجربه کوي اوحقيقت ته پرې ځان رسوي دمثال په توگه يو ساينس پوه لومړی په يوه فرضيه فکرکوي بيايې په لابراتوارکې تجربه کوي اويوعلمي حقيقت په لاس راوړي ؛البته دغه حقيقت ترهغه داعتبارووړ وي ترڅوپه دې هکله قوي اونوې تجربه نه وي رامينځته شوي دغه نړۍ ليد دژونداهداف ښه اوبدخير اوشرانسان ته نه شي وربښودلی.

۲- فلسفي نړۍ ليد :چې بېلابېل فلسفي مکتبونه لري چې په لاندې توگه يې څېړو:

الف ـ عقلاني نړۍ ليد

دوی په فلسفي چاروکې عقل اساسي محوربولي چې ددغه مکتب زياتره وگړي ديونان پخواني فلاسفه اوله پنځلسمې ميلادي پېړۍ نه تر ننه پورې دلويديز معاصر پوهان دي.دعقلاني نړۍ ليد نيمگړتيا داده چې دوی يوازې په عقل اعتماد کوي عقل هم يوه پوله لري چې له هغې نه تجاوز نه شي کولای موږ دغه مطلب ديومثال په ترڅ کی څرگندوو:يوڅوک ستادکور دروازه درټکوي عقل درته وايي چې ددروازې ترشا څوک شته داچې څوک دی لوی دی اوکه کوچنی ښځه ده اوکه نرعقل تاته دقناعت وړځواب نه شي درکولی دلته لازمه ده چې دغه شخص دوه کاره وکړی چې يوددروازې خلاصول اوبل دشخص ليدل دي خوعقل تاته دده دخالق ادرس نه شي دربښودلی دابه دوحي به وسيله صورت نيسي.

ب-حسي نړۍ ليد(ماټريالېزم)

ددغې فلسفې ښوونځی په اتلسمه ميلادی پېړۍ کې ديهودي کارل ماركس او انگلز په وسيله رامينځته شوافکاريې په لاندې توگه خلاصه کولی شو:

- دوی دمحسوساتو نه پرته بل هېڅ شی په رسميت نه پېژني
- نړۍ له نظم اوانضباط سره ټاکلی هدف نه لري
- دتصادف په توگه رامينځته شوېده
- دغه نړۍ خالق نه لري اوپخپله رامينځته شوې
- انسان يوحيوان دی غوښتنې لرې دپوره کولو لپاره يې بايدله هرې وسيلې څخه کارواخلي
- انسان دهېچاپروړاندې مسؤليت نه لري دژوندپه ټولوقضاياؤکې ازاداودقانون سرچينه ده .
- ژونديوازې په دنياکې دی اخرت له سره شتون نه لری

نودماټريالستي مفکورې لناړيزدادی : له هېڅ نه پيدايم ژوندمې پوچ اوبې هدفه.دژوندهدف مې دنفسي خواهشاتو پوره کول اودهېڅ په لوري تلل دي[1]

[1] - علي جريشه(۱۴۰۵هـ ق) الاتجاهات الفكرية المعاصرة ص ۵۰ جامعة الدعوة والجهاد

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Pdf Kitabton.com: The Digital Library

مشخصات يې

- سياسي نظام په دکتاتورۍ ،زور،زياتي اودبشردحاکميت پراساس ولاړوي.
- قوانين دحاکمې طبقې گټې په نظرکې نيسي.
- دټولنې رهبري دچلبازو،فريبکارواووينه څښونکواوفاسدوخلکو په لاس کې پرېوزي.
- ټولنې ژونددشهوت پالنې اوڅان غوښتنې پراساس ټينگښت مومي
- ټولنيزژونددشهوت پالنې اوڅان غوښتنې پراساس ټينگښت مومي
- گوندي حاکمه طبقه دژونددټولومزاياوڅخه برخمنه ؛مگرټيټه طبقه يوه مړۍ ډوډۍ نه شي ترلاسه کولی

نيمگړتياوې يې

ډېرماده پال خلک له دې امله په گمراهۍ اخته شول چې داشياؤپه وظايفوکې يې اختلاط رامينځته کړ موږنه شوکولی عقلي امورپه لابراتوارکې په پنځه گونوحواسو سره ثابت کړو پردې اساس دالله تعالی،ملايکو،اسماني پيغامونو موضوع عقل اووحی پورې اړيکه نيسي ـ په داسې مسايلوکې دمادې اومشاهداتي امورو داخلول دگمراهۍ سبب گرزي.

ج-شرک

دجاهلی نړۍ ليدبله کثيفه اوناولې څېره شرک دی چې بنسټونه يې په تخمين،اټکل او گومان باندې ولاړدي لکه يوسړی لمر،سپوږمۍ اواورگوري اوهغه ته دمعبود نسبت وکړي اوخپل ځان يې پرورړاندې خواراوذليل وبولي دغه فکري تگلاره دبېلابېلو خدايانو په شتون باوري ده.

ا-مشخصات يې

- عقيده يې له هرشي نه په وېرې،گومان او اټکل جوړه شوې ده
- دذلت په حال کې ژوند تېروي کله قبر،کله بت ته اوکله دانسان پښوته لوېږي
- دخس اوخاشاکو په څېر ذليل ژوندکوي اودحوادثو پروړاندې داستقامت څخه لاس په سرکېږي
- دميراثي رواجونو په بندکې ژوندتېروي.
- دغه طرز فکرټگانواودجالانوته دخلکو پرژونددلوبوزمينه برابروي

اوس مهال دمشرکانه جاهليت استازولي نصرانيت،بودېزم او هندوئېزم سرته رسوي.[1]

د-رهبانيت

دجاهلي نړۍ ليدناولې څېره رهبانيت دی چې دژوندنعمتونه دبدبختۍ سبب گڼي دژوندله ډگره غارونواوسمڅوته تېښته کوی په يوکنج کې کښېني اوله ټولنې خپلې اړيکې غوڅوي اوله ټولنيزو دندو څخه ځان ساتي اوله خلکوسره په خوشالۍ اوغم کې گډون نه کوي.

[1] فاضل فضل الرحمن(۱۳۶۹ هـ ش) اسلام او جاهليت ،ص ۳۲نشر مکتب الخدمات پشاور

ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمګړتیاوې یې

- ټولنه له بېکاره خلکو ډکېږي دغه فکر دټولنې د وروسته پاتې والي سترعامل ګڼل کېږي.
- دالله تعالی ښه بندګان له ټولنې ګوښه کېږي دټولنې چارې دبدکاروخلکولاسونوته ورځي.
- دغه طرزفکرستمګرواوظالمانو ته دظلم زمینه برابروي خپل غیرانساني اقتدارپرې ټینګوي.[1]

هه- تیوکراسي: په دغه نړۍ لید کې عقل ته ځای نه وي په پټواوړندوسترګو دپاپ پیروي کېږي دوی دعقلانیت اوعلم پرضدپالیسي غوره کړه هلته دوه غبرګونه مارکسیزم اوسیکولریزم رامینځته شول

دویم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

دالله تعالی،انسان اوکایناتو پېژندنه

۱-الله جل جلا له

الله تعالی په خپل عظمت،لویې،واکمنی اوپه خپلوښایسته نومونواولوړوصفاتو کې له هېڅ مخلوق سره مشابهت نه لري اونه مخلوق له الله تعالی سره مشابه کېدای شي ذات یې ازلي اوصفات یې قدیمي دي او د کمال دصفاتو څښتن داسبابو خالق دخاص اوکامل وجود خاوند چې سپېڅلی ذات یې په هېڅ صورت دحس وړ نه ؛بلکې پېژندنه یې په مخلوقاتوکې صورت نیسي- څرګنده خبره ده چې په دغو ټولو صفاتو موصوف یوازې دالله جل جلاله سپېڅلی ذات دی بشري فطرت پردې باوري دی چې داشیاؤخالق دمخلوق په شان نه وي [2]

دالله تعالی په نومونوکې جامع نوم الله دواجب الوجود ذات نوم دی چې دالوهیت دبشپړوصفاتوڅښتن په خپل حقیقي وجودکې یواځېنی ازلي اوابدي ذات دکمال دبشپړو صفاتو خاونددی دعربي ژبې ځینې پوهان یې مشتقي اود(الاله)څخه یې ماخوذبولي همزه ورڅخه حذف اولام په لام کې مدغم ددواړو لامونو څخه مشدد لام اوالله ورڅخه جوړشوی[3]

واجب الوجود

واجب چې ذات یې لازم اوضروري، مطلق ،تل ترتله، همېشه مستقل چې چاته اړ،ونه اوسي هغه دالله جلت عظمته سپېڅلی ذات دی.

ممکن الوجود

ممکن هغه شي ته وایي چې شتون او نه شتون یې دواړه سره برابروي.؛معنی داچې په خپل ذات کې یو بل ته اړ وي. دمادي نړۍ هېڅ شی مستقل اوازاد نه دی ؛نودممکناتو لپاره واجب الوجود مطلق ذات په کاردی چې هغه الله تعالی دی.

---

[1] - مصباح الله عبدالباقی (۱۳۹۳م)غربي تمدن شالید حقیقت او فلسفي بنسټونه ص ۴۹

[2] - مولنا ګوهر رحمان(ب ت) توحید اورسنت ،ص ۱۶۵مکتبه دار العلوم تفهیم القران مردان

[3] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ج ۲ ص۱۳۳بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

د(اله) معنی

په عربي ژبه کې (اله)معبود ته ویل کیږی که هغه حق وي اوکه ناحق د(اله)کلمه په عربي ژبه کې لاندې معناګانې لري

۱-أَلَهَ يَأْلَهُ دعبد يعبد په معنی یعنې عبادت یې وکړدلته(اله) د معبود په معنی سره ده

انسان دهغه چا عبادت کوي چې دغیبي ځواک اود مافوق الاسباب اختیاراتو څښتن وي دلغت او تفسیر له کتابونوڅخه معلومیږي چې د(اله) اصل مفهوم په هغه غیبي ذات باندې کیږي چې کارساز،حاجت روا،پناه ورکوونکی اود بشپړواختیاراتوواکمن وي.[1]

۲-اِلَهَ يأله(اذاتحيّرلان العقول تأله فی عظمته)دغه اصطلاح هلته رایادولی شي چې یوڅوک دچا په لویي اوعظمت کې اریان شي.

۳-اله يأله ای لجأيلجأ:معنی داچې پناه یې ورته وې وړله

۴-الهت الی فلانٍ (ای سکنُت الیه)یعنې دفلاني پروړاندې مې ارام او ډاډحاصل کړ

۵-اِلَهَ الفصيل بأمه:یعنې داوښې جونګی خپلې موریوري کلک ونښت

۶-(لاه يليه ليهاً اذاحتجب وارتفع)کله چې یوڅوک په پردوکې پټ اود لوړشان څښتن وي[2]

په اسلام کې دحق(اله)مفهوم

دپورتنیومحاوروپه نتیجه کې حق (اله)هغه څوک وي چې عبادت یې کیږي اودعبادت کوونکي خالق،رازق مدبراودلوړاقتدارڅښتن وي دحوادثواوستونزوپرمهال ورته خلک پناه وړي او خپل حاجتونه ورڅخه غواړي[3]

همدارنګه ریښتینی(اله) هغه څوک وي چې خلک ورسره مینه محبت لري تعظیم اوعاجزي ورته کوي او ویره ورڅخه لري اوانسان یې پروړاندې سکون اوډاډترلاسه کړي دامن ،پناه،مینې اومحبت،دهیلواوامیدونو ،بندګی اوتعظیم مرکزدټولې نړۍ څښتن ټول هغه ته محتاج اوپه مرستې غوښتلو مجبور،له بشري حواسوپټ،دذات په پېژندلوکې یې عقل اریان ،خالق،مالک،رازق، دغیبي علم څښتن بشپړواکمن،کارساز،حاجت روا ،قانون ورکوونکی دعظمت اولو یی اودالوهیت دبشپړوصفاتوڅښتن تل ترتله لامثاله ذات واوسي

---

[1] - مولنا کوهر رحمان(ب ت) توحید اورسنت ص ۱۷۲مکتبه دار العلوم تفهیم القران مردان

[2] - ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ج ۳۱ص ۴۸۴مکتبة الرسالة بیروت لبنان

[3] - قرطبي(ب ت)الجامع لاحکام القران ج۱ ص ۱۵ بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله تعالی پېژندنه

دالله دذات په موضـــوع باندې دبحث نه دمخه پردې خبره پوهېدل ضروري دي چې دالله عزوجل وجود مادي نه ؛بلکې له مادي نړۍ وراخوا يو حقيقي ذات دی په عام ډول ديوشي دوجود پېژندنې لپاره چې له موږسره چې کوم وســايل دي هغه حواس دي دکايناتو علم دحواســو په وســيله معلومېږي ؛البته دماوراء طبيعت دپېژندنې لپاره حواس کافي نه بلکې په عقل سره پېژندل کېږي.[1]

دماده پالو ساينس پوهانو ترټولو لويه غلطي داوه چې هغوی دساينس حدود.ونه پېژندل گومان يې وکړ چې ساينس هره مسئله حل کوي دالله تعالی سپېڅلی ذات له دې خورا ډېر لوړدی چې بشري عقل ورته ورسېږي اويا يې انســاني افکاردرک کړي که دانســان عقل هرڅومره پر مختگ وکړي اودانســان خيال اوفکرهرڅومره پرمخ ولاړشي دالله تعالی دادراک څخه دهغه صــلاحيت ډېرلږاومحدوددی دالله ذات خو لا پرېږده بشري عقل دموجوده اشياءوله کشف څخه هم ناتوانه اوناخبره دی دانسان خپل بدن ورته مجهول او نامعلوم دی.

دالله تعالی دپېژندنې وسايل

لومړی- عقل

لکه څرنگه چې دټولو اســلامي احکامو سرچينه وحی(قران کريم اونبوي ســنت)دي په همدې توگه داسلامي عقايدوبنسـت هم په پورته دووشيانوايښودل شوی ؛مگرله دې سره سره سليم عقل دټولواسلامي عقايدو دصحت تائيداوملاتړکوي له همدې کبله الله تعالی عقل ته دخطاب شرافت ورکړاوانسان يې دعقل په سيله په خپلو احکاموماموروگرځاوه.[2]

دانســان دبدن هريوغړی جلا دنده لري دعقل دنده تدبراوتفکردی ټول کاينات له اتوم نه واخله تر لويوکهکشانونواوله حجرې نه بياتر لويو اجسامو پورې دعقل اوفکر ارت ډگرتشکيلوی قران عظيم الشان دانسان فکردکايناتوارتې نړۍ ته په کتلودغوراوفکرلورته رااړوي اوداسلام دښمنو ملحدوڅواکونوپرواندې دپيغمبرانو داســتدلال يادونه کوي هغوی دالله تعالی دتوحيد په دلايلوکې کاينات وړاندې کول لکه لمر،سپوږمی اوستوري. ابراهيم اوموسی عليهم السلام دوخت دطواغيتواوسرکښانو پروړاندې له همدغه اسلوب څخه کاراخيستی ؤ.

دويم -وحی (اسماء اوصفات)

دالله تعالی په ســپېڅلو نومونوموږقران عظيم الشــان اونبوي ســنتوپوه کړي يو.الله اســم ذات دی اونوريې صفتي نومونه دي دغوته اسماء الحسنی هم وايي هغه چې په نبوي احاديثو ثابت دي اونهه نوي نومونو ته رسېږي (عن ابی هريرة رواية قال لله تسعة وتسعون اسما مئةالا واحدا لايحفظها احد الا دخل الجنةوهو

---

[1] سباد سابق(١٩٨٧م)العقايد الاسلامية ص ١٩دار الكتاب العربی بيروت لبنان

[2] سباد سابق(١٩٨٧م)العقايد الاسلامية ص ٢٠دار الكتاب العربی بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

وتريحب الوتر) يعني دالله تعالى نهه نوي نومو نه دي چاچې دغه نومونه حفظ اويادکړل هغه ارومروجنتي دی اوهغه به جنت ته ولاړشي الله تعالى طاق دی اوطاق خوښوي
په دغه مبارک حديث کې د(وتر)څخه مراد توحيددی يعني الله تعالى لا مثاله اوبې ساری ذات دی چاچې دغه نومونه زده کړل اوخپل ذهن ته يې وسپارل او باور يې پرې وکړ الله به يې جنت ته داخل کړي.

انسان دالهي قدرت بله ستره نښه

دبشري سترو ستونزو دجملې څخه دانسان پېژندنه ده نه يوازې داچې روحاني برخه يې ناڅرګنده ده ،بلکې دفيزيالوژيکي اړخ ډېرې برخې يې نا معلومې دي،په نړۍ کې چې څومره فکري مکتبونه دي دانسان دپرمختګ ،سوکالي،ازادۍ او سرلوړۍ دعوه کوي ايا کېدای شي درنځورداړتياؤ دپېژندنې څخه پرته ورته يوه نسخه وليکو له همدې کبله ډېر فکري مکتبونه دانسان په هکله نيمګړې پوهه لري په نتيجه کې يې ټولې هلې ځلې برباد شوي دي.

په دغه برخه کې به موږ په اسلام او نورو فکري مکتبونوکې په پرتليزه توګه پردې بحث وکړو چې انسان څوک دی؟يوازې مادي اړخ لري اوکه روحاني هم ؟ايا انسان بې هدفه او دمادي اسانتياءو دلاسته راوړلو لپاره پيداشوی دی؟ ايا انسان ازاد او خپلواک دی اوکه ترجبر او زور لاندې قرار لري؟راتلونکی به يې څنګه وي،چېرته به درومي،مقام ،حقوق اومسؤليتونه يې کوم دي؟ اوداسې نور...[1]

دانسان دلفظ معنی

انسان دانس څخه دی دملک اوپېري پرخلاف دليدلووړاويا خويې معنا مينه اومحبت دی ،دانسان فطرت ټولنيزاواجتماعي دی دحجرات په سورة کې دانساني پرګنوپرمختلفوډلودوېشلومقصديودبل سره پېژندګلوی ښودل شوی الله تعالى فرمايي

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقۡنَٰكُم مِّن ذَكَرٖ وَأُنثَىٰ وَجَعَلۡنَٰكُمۡ شُعُوبٗا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْۚ إِنَّ أَكۡرَمَكُمۡ عِندَ ٱللَّهِ أَتۡقَىٰكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٞ ١٣ ﴾ الحجرات:ژباړه:ای خلکو! مونږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې نه پيدا کړئ او بيامو تاسې قومونه او قبيلې وګر ځولئ ترڅوچې تاسې يوتر بله سره وپېژنئ په حقيقت کښې دالله په نزد له ډول الله په هر څه پوهيدونکی او باخبره دی .

تعارف دانس اومحبت بنسټ دی اوهمدې ته تمدني ژوندويل کېږي[2] اويا خودانسان لفظ له نسيان څخه اخيستل شوی اونسيان هېرولوته وايي دانسانانوپلارادم عليه السلام څخه هم دالله تعالى وعده هېره شوې وه انسان هم ځينې وخت خپل اصل هېروي چې په نتيجه کې ورڅخه لوی ځناورجوړشي په جنايا تولاس پورې کوي الله تعالى فرمايي﴿ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمۡ أَنفُسَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ١٩ ﴾

---

[1] - فرشاوي يوسف (١٣٧١هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات ص ١٧ لجنة الدعوة الاسلامية

[2] - ابن منظورمحمد بن مكرم(ب ت) لسان العرب ج ١٩مكتبة الرسالة بيروت لبنان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحشر ژباړه: دهغوکسانو په څیرمه کیږئ چې الله یې هیرکړ :نوالله پر هغوی دهغوی خپل ځانونه هیرکړل همدغه خلک فاسقان دي .

اوسنی مادي وحشي تمدن زموږ ددغې ادعاء څرګنداوروښانه دلیل اودپورته ایات کریمه مصداق دی[1]

انسان داسلامي نړۍ لید په رڼا کې

- ښه صورت اوښه ښایسته مخ ،عقل او فکر لري
- ښایسته اخلاق او ځپانده احساسات لري
- له شرافت او کرامت څخه برخمن دی
- سلیم منطق اوفصیحه ژبه لري
- دالله تعالی دبندګۍ لپاره پیداشوی دی
- باهدفه ژوند لري
- په تصادفي ډ ول نه دی رامینځته شوی
- وجود یې نیمایي ملکوتي او نیمایي مادي دی ماتریالستان یې یوازې مادي بولي
- فطرت یې له الله تعالی سره اشنا دی
- الله تعالی پوهه اودپوهې دتبادلې ځواک ورکړی
- ازاد اود اختیار څښتن دی
- دځمکې او اسمان مخلوقات ورته تابع او دده دخدمت لپاره دي
- دخیراوشردواړه ځواکونه لري
- دالهي وحی امین دی
- له ضعف نه یې وجود پیل شوی درشد اوکمال په لوري درومي
- دځمکې دخلافت او ابادولو لپاره ګومارل شوی
- دالله تعالی په ذکرسره ارام مومي
- دعلم او عمل ظرفیتونه یې نامحدود دي
- له فاني نړۍ نه په تللو ورته دتلپاتې نړۍ دروازه پرانستل کیږي
- په اخروي نړۍ کې یې ژوند تل ترتله دی
- دهغه یوکوچنی عمل هم له مینځه نه ځي ؛بلکې ترمرګه وروسته یې عوض ورکول کیږي
- دښه عمل نتیجه یې ښه اود بد عمل یې بده نتیجه ده
- که ایمان ته لاس رسی پیداکړي دځمکې خلیفه اوامین دی
- مګرددې پرعکس لوی ځناوراو وینه څښونکی ګرځي

---

[1] -ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۸۰۷ مکتبة الرسالة بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په اسماني مکتب کې يې مقام له ملايکو هم لوړدی
- په مادي مکتبونوکې له ځناورواووحشي ژويو هم بتر حيثيت لري
- بشري حقونه ورته په برخه دي
- انسان کولی شي په مستقيمه توګه له خپل رب سره اړيکه ټينګه کړي اودخپلو ستونزواوحاجتونو دحل غوښتنه ورڅخه وکړي.

که چېرته ونه روزل شي اوترڅارنې لاندې ونه نيول شي او دايمان په رڼا روښانه نه شي دتورې شپې په څېر تياره منجمد اوبې روحه اوله هېڅ انســاني فضــيلت څخه برخمن نه دی حريص،ځان پالونکی،جاهل به اوسي

انسان دالحادي نړۍ ليدپه تياروکې

لومړی انسان ځناوراوبيابه شادي اودميليونونوکلونووروسته په انسان بدل شوی انسان دلومړي ځل لپاره په تياره کې دنياته راغلی لومړی انسان وحشي-اوغيرمهذب ژاووروسته يې بيا پرمختګ کړی دی.همدارنګه يې ماتر يالستي نظريه يوازې مادي پېژني اوله روح څخه انکارکوي اوهم يې دغرايزو اوجنسي تمايلاتو تر سلطې لاندې مجبور بولي ،دغه نظريه مردوده اوپه هېڅ يوعلمي ارزښــت تکيه نه لګوي دطب دعلم په پرمختګ سره په دغې نظريې پورې تول ساينس پوهان اوعلمي شخصيتونه خاندي.

په کايناتوکې يې ځانګړنې

انســان دځمکنيو موجوداتوله جملې څخه نا اشــنا مخلوق دی بدني منظم ترکيب اوجوړښــت يې سړی حيرانوي د بدن څېړنه يې اوږد عمر په خپل برکې نيسي- دټول بدن په غړوکې يې تخصــص ديوشخص لپاره ناشونی کاردی البته دروحاني برخې پېژندنه اوتحليل يې دلوی سمندر حيثيت لري[1]

په کايناتويې ځانګړنې په لاندې توګه دي

- مقام يې دخليفه ټول کاينات يې دخدمت لپاره پيداشوي دي
- دالله تعالی پروړاندې مکلف مخلوق دمکافاتواو مجازاتووړګڼلی شي
- په دوه کټه ګوريومؤمنانواوکافرانووېشل کېږي
- مؤمنان مسؤليت لري چې کافران دالله تعالی واکمنی ته تسليم کړي
- کافران په درې ډوله دي ۱-اهل ذمه ۲-معاهدين ۳-محاربين
- دمسلمان ستره موخه دالله رضا او داخرت برى او دنيايې دوسيلې حيثيت لري او دکافر ستر هدف دنيا کټلی شي

[1] معاصر حقوق ۱۳۹۰ مه ش)اسلام دفطرت دين ص ۲۱۸ داصلاح دارالترجمه کابل

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژويو وېش

موږ کولی شو مکلف اوغير مخلوقات په لاندې برخو ووېشو

وظيفه يي	وظيفه يي ، غريزه يي	غريزه يي
لکه ملايک	لکه انسان	لکه حيوانات

په بل عبارت په انسان کې دوه متضاد ميلانات شتون لري کېدای شي چې پرمخ ولاړشي اودانسانيت لوړو پړاوونو ته ورسېږي اويا سقوط وکړي او په حيوانيت کې غرق شي

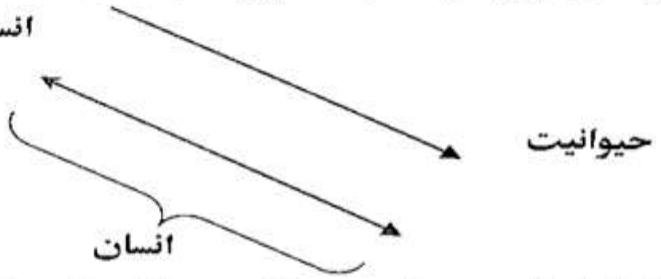

دادانسان انتخاب دی کوم چې کوم يو ځانته غوره کوي [1]

دانسان اړتياوې

انسان درې ډوله ضرورتونه لري .فردي .اجتماعي .عالي

۱-شخصي- اړتياوې: مادي اومعنوي دي دانسان مادي ضرورتونه هغه دي چې په فردي توګه په مادي برخه کې ورته انسان اړتيا لري اوهغه په څلوروکټه ګوريووېشل کېږي:

۱:مايعات ۲:جامدات ۳: ګازات ۴:جنس

۲-معنوي اړتياوې: له خپل ځان سره اړيکه (لوړشخصيت درلودل) له خپل خالق سره اړيکه اوله خلکوسره اړيکه.

۳-اجتماعي اړتياوې: کورنۍ اړيکې ،مکتب ،مدرسه ،پوهنتون ،قانون اوعدالت ،امنيت ،سياست اواقتصاد.

۴-عالي او عقلي اړتياوې :له کوم ځايه راغلی يم؟چېرته به ځم؟دنيادځه په خاطر ده؟ پای به يې څه وي؟چا پيداکړی يم؟دغو پوښتنوته ايمان مثبت ځواب ويلی شي اوبس ،ځکه چې دايمان په نتيجه کې انسان:د روحي ارامتيا ځخه برخمن ګرځي .دژوند هدف پېژني .دخپل مسير (اخرت)اودژونددسفرپه پېژندلوبريالی کېږي

[1] معيني جيم(ب ت) اشنايي بافرهنګ اسلامي ص۳۳ تهران ايران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

© ketabton.com: The Digital Library

دانسان مسئولیتونه

انسان گڼ مسؤلیتونه لري موږ ورته په لا ندې توگه کتنه کوو

۱-دالله تعالی پروړاندې

هغه سپېڅلی ذات چې دانسان دنېک بختی ټول مادي اومعنوي وسایل یې ورته برابرکړي دي .دغه مسؤلیت دوو برخوته وېشل کېږي :

- دالله تعالی علمي اواگاهانه پېژندنه .
- دهغه جل جلاله بندگي،د اوامرواطاعت اوله نواهیوڅخه یې ځان ساتل .

۲-دخپل ځان پروړاندې

- جسمي مسؤلیتونه : دجسم پاکه تغذیه ، پاک ساتل ، له رنځونو وقایه اومعالجه ده .
- روحاني اومعنوي مسؤلیت : دغه ډېره درنه ذمه واري ده .که چېرته په دې کې نیمگړتیا رامنځته

شي روح په رنځ اخته کېږي اوانسان په ځناوربدلون مومي. په ټولنه کې دظالمانو اوجنایت کارانوشتون دانسان دروحانیت دمړینې له امله دی

۳-دټولنې پر وړاندې: انسان ټولنیزمخلوق دی ،په یوازې توگه ژوند نه شي ترسره کولی کورنۍ دټولنې لومړی یونټ تشکیلوي .دکورنۍ دشتون نه پرته به دانسان وجود ممکن نه وي اوکه وي ،نوهغه به دځناوروپه څېروي. ټولنیزمسؤلیتونه په دوو برخووېشل شوي دي

- کورنۍ پورې اړوند : لکه دموراوپلار ،مېرمن ،اولاداودنوروخپلوانوپروړاندې
- دټولنې دنوروانسانانواودنظام پروړاندې:چې په بشپړ تفصیل سره زموږ دیني لارښوونې ورڅخه ډکې دي .پردې اساس که چېرې موږ دالهي ارزښتناکه مادي اومعنوي نعمتونو درناوی ونه کړو ژوند به مو پوچ اوبې ارزښته وي اوهېڅکله به دانسانیت د سترمقام درشل ته ونه رسېږو

دانسان دتخلیق موخه

دانسان جوړښت اوبڼه دالله تعالی دقدرت دسترونښانودجملې څخه ده هېڅکه نه شي کېدای چې دغه سترمخلوق دی بې هدفه اوعبث پیداشوي اوسي الله تعالی دانسان تخلیق مقصدپه خپل سپېڅلي پیغام کې په گوته کړی دی هلته چې فرمایي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ الذاریات زباره:ماپیریان اوانسانان له دې پرته دبل څه کارلپاره ندي پیدا کړي چې هغوی زمابندگي وکړي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دبنده گی حس یوازې دعبادت خانې په گوټ کې ناسته نه ؛بلکې په ټول ژوندکې له خپلې خپل سری نه لاس اخیستل اوپه بشپړه توگه خپل ځان الله جل جلاله ته سپارل دي دالهي لارښوونوپه رڼاکې دټول ژوندتنظیمولوته عبادت ویل کېږي.[1]

دنیا دوسیلې په حیث:هرکله چې دنیاداخرت اودالله تعالی درضاءدحصول ذریعه جوړه شي ؛نوبهترین شی دی دنیا اواخرت کې بشریت ته سوکالي اوکامیابي راوړي؛ مگر کله چې هدف جوړه شي فتنه ورته ویل شوېده

دنیا دهدف په توگه:داسلامي شریعت په اصطلاح کې دنیا اندک،ټیټ اوپست ته ویل کېږي هرکله چې دنیادهدف په توگه غوره شي انسان له ذلت او بدبختی سره مخامخ کېږي پرهمدغه اساس قراني څرگندو لارښوونوددنیادمحبت څخه منعه فرمایلې ده[2]

دهدف په توگه دانتخاب پایلې:دزرگونوانسانانوقتل،دښارونو ورانول دجگړواوربلول دانسانانواوملتونوخرڅول،چوراوچپاول دمخدراتوانتشارداخلاقي فساداودبلابېلورنځونوخپرېداددنیادمینې اومحبت له امله دي

دانسانانوډولونه:قران عظیم الشان یې موږته څرگندوي چې هرکله انسان درشداوبلوغ پړاؤته ورسېږي په خپل اختیاراوارادې سره په دوډلووېشل کېږي یوه گمراه اوبل په سمه لارروان اویاپه بل عبارت مؤمن اوکافرقران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایې ﴿ إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ الإنسان: ژباړه:مونږهغه ته لاره وښودله ،یابه شکرکوونکي شي اویاکفرکوونکی.[3]

---

[1] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ١٥ بیروت لبنان
[2] - جرېشه علی(ب ت)حرمات لاحقوق دمام المملکة العربیة السعودیة
[3] - عثمان رأفت (١٩٩١م) الحقوق والواجبات فی العلاقات الدولیة فی الاسلام ص ١٠٢دارالضیاء القاهره مصر

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(...com: The Digital Library

دریم څپرکی
طبیعت اوکاینات

پیلیزه

دشلمې پېړۍ ترپیله ساینس پوهان دنیوټن اودکارت په نظریاتو متکي وو.کاینات اوفضایي ساکنه.بې نهایته اوازلي ګڼله.باوریې درلودچې دمادې خپرې ذرې له ازله په فضاکې دتکامل په حال کې دي .دهمدغو ناسمونظریاتوپه نتیجه کې ماتریالستانو ماده پرشعورمقدمه وګڼله؛مګردکایناتودقیق نظام ماده پال وګړي دېته اړکړي دي،چې دکایناتوپه سترځواک اعتراف وکړي.دوی دغه سترځواک دطبیعت په نوم یادوي.کله چې له دوی څخه دکایناتو داسراروپه هکله پوښتنه وشي؛نواریان ولاړوي اووایي طبیعت پیداکړي یودکارل مارکس اوانګلز په څېراشخاص چې ساینس پوهان هم نه ؤ،دغه نظریات یې دخپلې مدعاداثبات لپاره په کارول اوباوري ول،چې دغه کاینات هېڅ خالق نه لري ماده پخپله ازلي اوابدي ده.دکایناتوشتون یې تصادفي باله اوویل به یې،چې موږ طبیعت پیداکړي یو.له هېڅ نه پیدایو.ژوندموږ هدفه اودهېڅ په لوري درومو..[1]

لومړی بحث
دطبیعت حقیقت

اوس پوښتنه داده چې ښه نوطبیعت څه شی دی؟طبیعت همدغه خومحسوسه نړۍ ده؛لکه لمر،سپوږمۍ،ستوري،ونې کاڼي،بوټي،هواګاني،حیوانات اوبه،سمندرونه اوداسې نور...ماده پال وګړي پردې باوري دي چې انسان دکېمیاوي تعاملاتوپه نتیجه کې منځته راغلی دی اودغه تعاملات په تصادفي ډول پخپله سرته رسېدلي دي.[2]

دطبیعت اوانسان مقایسه

طبیعت خوله محسوسوکایناتوڅخه عبارت دی.دماتریالستانومعبودطبیعت نه عقل ،نه اراده،نه پوهه اونه علم لري انسان عقل اوپوهه لري؛.انسان اراده لري؛طبیعت اراده نه لري.انسان غوږونه لري؛طبیعت غوږونه نه لري .انسان سترګې لري؛طبیعت سترګې نه لري انسان احساسات لري؛مګرطبیعت احساس نه لري[3]

طبیعت دانسان په خدمت کې

ساینس پوهان طبیعت دخلوروشیانو څخه جوړبولي:اوبه ، هوا، خاوره،چې نباتات ورڅخه راتوکېږي.اور(چې انسان یې دتودوخې لپاره په کارراولي)الله تعالی طبیعت انسان ته تابع ګرځولی دی حقیقت دادی چې دملحدینواوماده پالو زړونه ړانده دي.اياعقل ته داخبره دمنلو وړده چې کایناتونه دي

معنی حیوان ... دکتر محمد ... ص ۵۵ تهران ایران
... محمد ... ۲۰۰۱م ... عبد الخالق ص ۳۹۳ المکتبة العصریه صیدابیروت لبنان
... محمد ... ۲۰۰۱م ... عبد الخالق ص ۲۹۲ المکتبة العصریه صیدابیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړونداوکوڼ طبیعت شتون ورکړي؟هېڅ یوعاقل انسان ته دغسې بې ځایه له خرافاتو ډکې افسانې دقبول وړنه دي[1]

پرهمدې اساس ماتېریالستان له جاهلوبت پالوبتردي؛ځکه چې دوی دمادې هرې ذرې ته دالوهیت مقام ورکوي.لمر،سپوږمۍ،ستورې،ځمکه،معدنونه،نباتات اوحیوانات دانسان دګټې لپاره پیداکړی شوي دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ لقمان: ژباړه:ایا تاسې نه وینئ چې الله تعالی داسمانونواوځمکې شیان ستاسې له پاره مسخرکړي دي اوخپل ښکاره اوپټ نعمتونه یې پرتاسې تمام کړي دي؟خوحال دادی چې له انسانانوځخه ځینې خلك دي چې دالله په باب شخړې کوي؛بې له دې چط له هغوی سره څه علم وي،یا هدایت یاکوم روښنایي ښودونکی کتاب.

درامنځته کېدو لاملونه یې

ددغه ناسم فکردرامنځته کېدوعوامل اواسباب چې په اروپایي ټولنه کې یې دالحاد اولادینه مسلک په خپرېداکې مرسته وکړه مهم یې په لاندې توګه دي :

- دکلیساددیني رهبرانوظلم اوددین تحریف اوبدلون.
- په غیرمعقول شکل خپل فکرپه خلکوتحمیلول اوورته دیني رنګ ورکول .
- خلکوته ګناهونه بخښل اوورته دجنت ټکسونه لیکل.
- په مسیحیت کې بت پالنه اوشرک راننوتل
- دکلیسااوعصري پوهانوترمنځ ټکر
- شهوت پالنه اوله دیني قیودوځخه پرته ژوندسره دخلکومینه[2]

نړۍ دالحادي تصورپه تیاروکې

الحادي نړۍ لیدماده پرستانه تصوردی،چې دالله جل جلاله وجود نفی کوي اوژوندبې هدفه ګڼي .ژوندتردنیا پورې محدودګڼي اوانسان غیرمسؤل بولي،دغه طرزفکردنړۍ وجوددتصادف پربنسټ ګڼي لنډه داچې دماتېریالېزم فلسفه داده،چې له هېڅ نه پیدایم ژوندمې پوچ اوبې هدفه اودهېڅ په لوري ځم؛ نوژوند=هېچ=پوچ= هېڅ

کاینات اونوی ساینس: په شلمه پېړۍ کې بشریت دیوه سترعلمي بدلون شاهدؤدځمکې،فضاء اوانسان په اړه ژورې خېړنې وشوې ،چې تردې وړاندې یې چاتصورهم نه شوکولی.دهغودجملې ځخه یوه دبیګ بینګ(BigBAng په نامه یاده شوه،بله دعالم دسریع اومسلسل پراخېدوپه اړه اودربیمه یې دبلیک هول په

---

[1] -همدغه ماخذ ،ص ۹۵

[2] - الجزایري جابر ابوبکر (۲۰۰۱م) عقیدة المؤمن ، ص۱۳،دارالسلام للطباعة للنشر والتوزیع القاهره مصر

ketabton.com: The Digital Library

نوم یادېږي داسې لوی ستوري وموندل شول چې دجاذبې قوه یې دومره زیاته وه چې نورورڅخه نشي-
وتلی دلومړی نظریې په باب اوسني ساینس پوهان وایي چې دغه عالم دسترې چاودنې په ترڅ کې
راپیداشوی،اسمانونه اوځمکه سره نښتي اویوه وړه کتله وه،چې لویه چاودنه وشوه بیا وروسته
عناصراومرکبات پیداشوه دغه نظریه پرتخمینونوولاړه نه ده ددې لپاره په (۲۰۰۱م) کال داروپاډېرمحققین
راغونډشول اوپه فرانسه کې یې دهمدغې نظریې پربنسټ دیوعملي تجربې کارپیل کړپه یوه تونل کې چې
نیږدې دپرش کیلومتره ژداسې نسبي شرایط برابرکړل چې دبیگ بینگ(BigBAng) هغې چاودنې ته
ورته چاودنه ترسره کړي دماده پالو اوکمونستانونظریاتواوافکاروته یې په رسمي توگه دپای ټکی کېښود[1]

دسترانفجاردنظریې تاریخچه

دسترانفجاردنظریې دکشف افتخارساینس پوهان ښاغلي ا ډوان هبل امریکایې ساینس پوه ته بخښې هغه
په خپل مجهزتلسکوب سره دکایناتوانبساط په ثبوت ورساوه؛البته زیات بریالي مشاهدات په (۱۹۹۲م) کال
دناسادستلایټ په وسیله امریکایي ساینس پوهانو دیوگروپ په وسیله سرته ورسول.ددغومشاهداتونه
وروسته ټولوساینس پوهانو په بشپړاتفاق سره دغه نظریه ومنله اونړی والورسنیوراواخیسته[2]

کاینات اوقران کریم

قران عظیم الشان دعالم دپیدایښت په اړه فرمایي ﴿ أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَٰهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾.الأنبیاء
ژباړه:ایاهغه کسان چې(دپیغمبردخبرې له منلونه یې)انکارکړی دی؛غورنه کوي چې دغه ټول اسمانونه
اوځمکه یوله بله سره نښتي وو،بیاموږدوی دواړه بیل کړل.اوله اوبو نه مو هرژوندی شی
پیداکړوایاهغوی(زموږدغه خلاقیت)نه مني؟

دسترانفجاردنظریې کشف اوپورتني ایات داسلامي اوغیراسلامي ساینس پوهانوپام ځان ته
راواړولواوسني محققین اوساینس پوهان دکایناتوپه هکله هماغه څه وایي چې څوارلس پېړۍ مخکې قران
عظیم الشان ویلي دي له سترانفجارنه وروسته ددرې دقیقو په جریان کې هایدروجن اوهېلیم دعناصرولویه
برخه جوړه کړه .داځکه چې نن ټول ستوري اولمردهمدغودووغازونودهستوي تعاملاتو په نتیجه کې
خلېږي؛البته دسترانفجارنه لږوروسته بشپړه فضا تشکیل شوه هغه مهال
کهکشانونه،ستوري،سیاري،سپوږمکې اوهېڅ یوه سماوي کتله نه وه ټول عناصرچې زیات مقداربې
هایدروجن دگازي کتلو په بڼه ؤقران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمایي ﴿ ثُمَّ
ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ٱئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا ۖ قَالَتَآ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾ ﴾ فصلت ژباړه:بیا هغه

[1] حکمت، ۱۳۹۰ه ش) ساینس او دوران علمی اعجاز ص ۱۱ دمیثاق ایثار خبرندویه اداره
[2] احمد، ش حاد، ابوبکر (۲۰۰۱م) مقیاد المعرفین ص ۱۰ دارالسلام للطباعة للنشر والتوزیع القاهره مصر

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

سمانو خواته متوجه شوچې په هغه وخت کې محضې لوګی ؤهغه اسمان او ځمکې ته وویل (منځته شئ،که تاسې وغواړئ اوکه ونه غواړئ دواړو وویل موږرامنځ ته شودفرمان منونکو په توګه دغې نظریې څرګندونه چې کاینات ساکن نه؛بلکې دپراختیاپه حال کې دي یو لوی انقلاب رامنځته رهمدغې فلسفي نظریې دقران عظیم الشان سره مطا بقت درلود هلته چې فرمایي ﴿ وَٱلسَّمَآءَ بَنَيۡنَٰهَا بِأَيۡيْدٖ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴾ الذاریات:ژباړه:اواسمان موږ په خپل قدرت سره جوړ کړی دی او موږ ددې پراخه کوونکي یو. امریکایې نامتوساینس پوه اډوان هبل دخپل مجهزتلسکوپ په وسیله خپل معلومات اعلان کړل اوهغه داچې کاینات دپراختیاپه حال کې دي هغه یوه شپه چې اسمان صاف ؤپه خپل مجهزتلسکوپ سره دکهکشانونونداره وکړه ګوري چې کهکشانونه یوله بل نه فاصله نیسي همدغه چټک انبساط دفراردقوې په حیث دکایناتو دلغزش مخه نیولې ده،که نه تراوسه به د کایناتوجاذبې قوې اوهستوي قوې په کې سقوط کړی وای قران عظیم الشان فرمایي﴿ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ۝٧ ﴾ الرحمن: ژباړه:اسمان یې اوچت کړاوتله یې کېښودله.[1]

دتصادف دنظریې درد دلایل

دلته موږ دکائناتوددقیق تنظیم په باره کې چې دتصادف دنظریې له منځه وړونکي دي یوڅو مثالونه وړاندې کوو:

۱:دکایناتومنظم نظام دتصادف نظریه ردوي هېڅکله کېدای نشي— چې په تصادفي ډول په کایناتوکې ددومره کېمیاوي عناصرودجملې څخه دې داوبودجوړښت لپاره دوه اتومه هایدروجن اویواتوم اکسیجن انتخاب اوپخپله دې سره یوځای شي .

۲:پروتین دژوندیو حجراتواساسي مرکب اوله پنځوعناصرویې جوړښت موندلی دی،کاربن،هایدروجن،نایتروجن،اکسیجن اوګوګړ.پروتین کېمیاوي توکی دی چې ژوندپه کې شتون نه لري ؛مګردغه دغیبي ذات دتدبیر نتیجه ده چې له مړو موادوڅخه یې ژوندی موجودجوړکړ،چې عقل ورته اریانېږي[2]

۳:دهرنبات اوحیوان جلاجنیتکي جوړښت په علمي توګه دتصادف نظریه ردوي

۴ :پوستکی د بدن دفاعي ځواک او معده په نړۍ کې ستره کارخانه او مغزستر ټېلېفوني سنترال دی،چې سل زره ملیونه عصبي تارونه ورته راغلي دي. داکارناڅاپه اودتصادف پر اساس نه شي کېدای[3]

۵:که دلمرشعاع داوس په نسبت دنیمایي په اندازه وای ؛نودځمکې هرڅه به کنګل اوکه زیاتې وای دځمکې هرڅه به ایره شوي وای.

---

[1] - فیض خلیل الله(ب ت) ساینس جدید وقران ازخلقت تاعدم کاینات ص ۳۰ مؤسسه انتشارات خاور

[2] - عابدنجیب الله (۱۹۹۴م)کاینات له تحت الثری نه تر عرشه ص ۳۰ددار الکتب چاپخای پشاور

[3] - معیني جیم(ب ت) اشنایی بافرهنګ اسلامي ص۸٦ تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

۶:که په هواکې داکسیجن سلنه د ۲۱ پرخای ۵۰ وای نوپه یوې برېښنایې جټکې سره به ټول ځنګلونه سوځېدل.

۷:که اوبه تبخیرکېدای اوفراریې کولی اوله هوانه سپکې وای :ژوندبه له سره شتون نه درلود[1]

۸:که چېرې داتوم الکترونونه له پروتونونو سره پیوست وای : نو دځمکې کره به دیوې هګۍ په اندازه وای

۹:که عناصروبوتربله سره پیوستون نه کولی:نونه به خاوره وه ،نه به اوبه وې نه ونې اوبو تې نه حیوانات

۱۰:که دځمکې محوري حرکت په شپه اوورځ کې څلېرویشت ساعته نه یازیات اویاکم وای ژوندبه ممکن نه ؤ.

۱۱:که دفضاء لوړوالی له اوسنی اندازې څخه ټیټ وای:نودملیونونو په شمېرکې هغه شهابونه چې په خارجي هواکې له منځه ځي،یوه برخه به یې دځمکې له کرې سره ټکرکېدای اودسوځېدوړځیزونه به یې لمبه کول.

۱۲:که لمرخپلې نیمایي هغه شعاع چې لرې یې،له لاسه ورکړي موربه ټول له یخه کنګل (منجمد) شو

۱۳:که شپه لس ځلې له خپلې اوسنی اندازې نه اوږده وای:نوداوړي سره لمربه دځمکې دمخ ټول نباتات سوځول اودشپې له خوابه ټول نباتات کنګل (منجمد) کېدل.

۱۴:که دسمندرونواوبه خوږې وای،ټوله نړی،به بدبویي په سراخیستې وه اودځمکې پرمخ به ژوندممکن نه ؤ:ځکه همدغه ددریابونومالګه ده چې داوبودخرابېدواوبدبویې مخه نیسي-اوکه کلورین له سودیم سره نه یوځای کېدلی مالګه به منځ ته نه وه راغلې اوکه مالګه نه وای ژوندبه نه ؤ.

۱۵:که ځمکه دعطارددکرې غوندې وای،چې یوازې یوطرف یې لمرته دی:نو هېچا ژوندنه شوکولی.

۱۶:که چیرته ځمکه دلمرپه اندازه لویه وای،دجاذبې قوه (۱۵۰) برابره لوړیده په دغه صورت کې بیاپه ځمکه کې په هېڅ صورت دژوندشرایط نه برابرېدل.

۱۷:که چېرې په اوبوکې اکسیجن نه وای ټول بحري حیوانات به تس نس شوي وای[3]

۱۸:که چېرې نباتاتوکاربن ډای اکسایدنه اخستلی اوپه اکسیجن یې نه بدلولی :نوټوله فضابه ککړه شوې وای

دویم بحث

دایمان ارکان

رکن دیوشي قوي اومضبوط لوري ته ویل کېږي چې دیوشي وجودورپو رې مربوط وي ،چې په نشت سره یې هغه شی نشت وګڼل شي .اسلامي عقایدخلوروبرخوته شاملېږي چې له

[1] محمد بن علي (۱۹۸۱م) کشف تدعوا الى الاسلام ص ۱۱۷ مؤسسة الرسالة بيروت لبنان
[2] سيد سابق (۱۹۷۷م) العقائد الاسلامية ص ۲۲ دار الكتاب العربي بيروت لبنان
[3] حسن البنا (۱۹۱۰م) بسط العقائد الاتحاد العالمي للمنظمات الطلابية ص ۲۳ .دارالقران الكريم للعناية ونشره

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهیاتو،نبواتو،روحانیاتواوسمعیاتوڅخه عبارت دي دالهیاتوپه برخه کې دالله تعالی ذات،صفاتو،نوموناواوافعالواودنبواتوپه برخه کې دپیغمبرانو،ددوی له صفاتو،پاکوالي،اړتیاوو،دندو،کرامت،معجزواواسماني کتابونوڅخه یادونه کېږي اودروحانیاتوپه برخه کې غیرمادي مخلوقات؛ لکه ملایکې،پېریان اوروح اودسمعیاتوپه برخه کې د برزخ،اخروي ژوند،دقبرحالاتو،دقیامت علامو،بیا ځلي ژوند،حساب،سزا،جنت او دوزخ په هکله بحث کېږي دایمان ارکان په لاندې شکل کې ښودل کېږي:

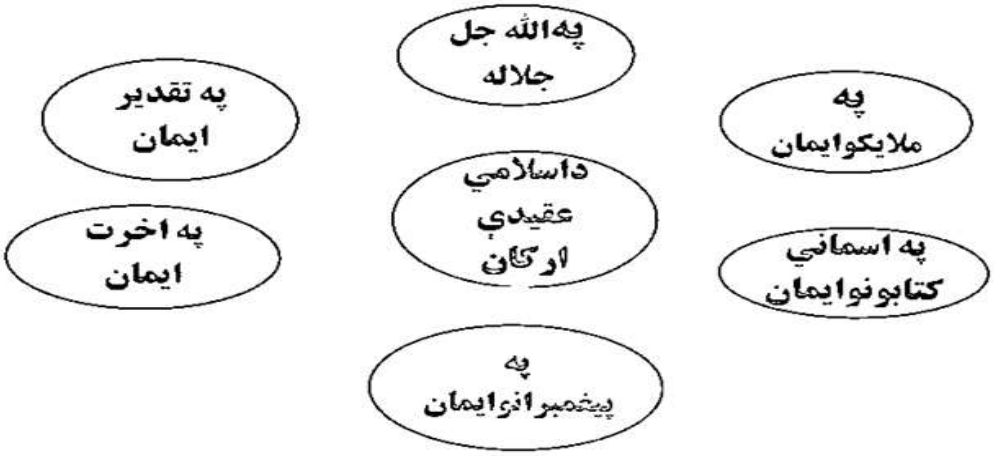

ایمان ډېرلوی نعمت دی دالله تعالی پروړاندې عزتمندانسان مؤمن مسلمان دی دخلکودرجات اومراتب هم دایمان دقوت اوکمزورتیاپربنسټ دي همدارنګه دایمان په عظمت اولوړتیاهغه څوک پوهېږي چې داخرت په ورځ ایمان ولري ؛نوپه همدې اساس یوه ذره ایمان ددنیااومافیهاڅخه غوره دی داځکه چې یوڅوک دذرې په اندازه ایمان څخه برخمن وي که هرڅومره ګناهونه یې کړي وي دتل لپاره به په دوزخ کې ونه اوسي ؛نوپرهمدې اساس یوڅوک چې دایمان اومؤمن په فضلیت پوه شي هڅه به یې داوي چې دایمان په زده کړه اوپه نېک عمل اوپه حق دصبراوتوصیې اودایمان له ځښتنانوسره په مذاکرې اوناستې پاستې لاس پورې کړي عبدالله بن رواحه رضی الله عنه به چې درسول الله مبارک داصحابوکراموسره مخامخ شو،ورته ویل به یې (تعال نؤمن ساعة) یعنې راشه یوڅه وخت دایمان مذاکره وکړو

دایمان مثال دتخم دی چې تخم نه وي دفصل شتون له امکانه وتلې خبره ده دایمان نه پرته اسلام شتون نه پیداکوي چې تخم هرڅومره اصیل وي بوټي به په هماغه اندازه پیاوړي اوښېرازه وي همدارنګه دایمان مثال دتاداؤدی اوس مهال په تعمیراتوکې دتاداؤپوخوالي ته ستراهمیت ورکول کېږي نوموړهم دخپل ملت ایماني تربیې اوجوړونې ته بایدزیاته پاملرنه وکړو.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دایمان پېژندنه

لغوي معنی

ایمان دمصدر صیغه اود(ا،م،ن)له توروڅخه جوړشوی اودوه مفهومه لري ۱-دزړه باوراوتصدیق۲-دامن اوحفاظت په معنی، ایمان دبنده کړه وړه دي پردې اساس هرچاچې په مؤمن به شیا نو(په الله جل جلا له ، ملایکو ، اسماني کتا بونو ، پیغمبرانو ، داخرت په ورځ او دخیراو شر په تقد یر)ایمان راوړخپل ځان یې دکفر ،بې دینی اودالله تعالی دغوسې اوغضب څخه په امن وگرځاؤهمدارنگه یې خپله وینه مال اوځان هم محفوظ وگرزول له همدې امله مؤمنان یودبل په حفاظت اوساتنه کې دي ،مؤمن دالله تعالی صفتي نوم هم دی معنایې دادی چې له خپلوبندگانو سره خپلې ژمنی ریښتینی گرزوي اوپه اخرت کې له عذابه نجات ورپه برخه کوي ،په توحید او رسالت باندې داقراراو تصدیق نوم ایمان دی په همدې سره سړی داسلام په دایره کې داخلیږي.

اصطلاحي پېژندنه یې

ایمان داچې یوشخص اقرار او تصدیق ولري چې دلته یو لوی ذات شته چې له هر عیب نه سپېڅلی اودټولوکایناتوخالق مالک حاکم باداراوساتندوی دی ،اهل سنت والجماعت دایمان په تعریف کې گڼ اراء او نظریات لري چې مو ږ ورته په لا ندې توگه کتنه کوو

لو مړی ډله محدثین اوجمهورفقهاء

لکه امام مالک ، شافعی ، احمد بن حنبل ، امام بخاري داؤد ظا هري او امام اوزاعي یې له درې شیانو مرکب بو لي

۱:دشهادت دکلمې اقراراواعلان چې داپه حقیقت کې داسلامی شریعت دمنلو اوعمل اظهاردی په دې سره دغه شخص داسلامي ټولنې غړی گرزي او ټول حقوق ور په برخه کیږي یوچابه چې په اسلام کې ځان شاملولو ،نورسول الله صلی الله علیه وسلم به دشهادت دکلمې داعلان امرورته کاوه

۲:دزړه تصدیق:کچیرې یوڅوک دشهادت په کلمه اقراروکړي ،مگر په زړه کې یې تصدیق نه وي اعتقادی منا فق گڼل کیږي دتل لپاره به په دوزخ کې وي

۳:عمل:کامل ایمان په عمل سره تحقق مومی ایمان قوي کیږي په طاعت سره اوکمزوری کیږي په معصیت سره مثال یې دونې ده که چیرې ونه یوازې ریښې ولري نه ښاخونه نه یې پاڼې اونه یې میوه وي په دغه صورت کې به ریښې وچې اوله مینځه ولاړې شي

دویمه ډله : حنفي فقهاء

دحنفي فقها ؤ په نېزد ایمان عبارت دی له: ۱:د زړه تصدیق ۲-په ژبه اقرار، عمل دایمان اساس نه ،بلکې فرعه او شاخ یې تشکیلوي

په ایمان کې دخلکو یوپربل فضیلت

خلک په ایمان کې یو پربل ددوو وجوهاتوله امله فضیلت لری

۱- دعلم له حیثه:دهرچاچې علم زیات وي په هماغه اندول به یې ایمان مضبوط او پیاوړی وي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢-دعمل له پلوه:دهرچاچې عمل غوره وي ايمان به يې هم مضبوط اوقوي وي

دايمان په تعريف کې دجلاجلاويناؤحقيقت

شيخ الاسلام امام تقی الدين ابن تيميه رحمة الله عليه داهل السنة والجماعة خپل مينځي اختلاف په ځينې اموروکې لفظی بولي نه حقيقي ددوی ترمينځ دنظرياتوبېلتون په حقيقت کې دايمان په نوعيت پو رې تړلې دی چې يويې کامل او بل يې نيمګړی او يا په بل عبارت هغه ايمان چې سړي ته داورله ننوتلوڅخه نجات ورکوي او بل هغه چې سړي ته په اورکې دتل ترتله پا تې کيدوڅخه خلاصون ورپه برخه کوي احنا فوله هغه ايمان څخه بحث کړی دی چې يو شخص له تل تر تله په اورکې داوسېدو څخه ژغوري ځکه چې ددوی په وخت کې معتزله گمراه ډله اوسېد له هغوی دگناه مرتکب کافر باله ددوی پر خلا ف يې عمل له ايمان څخه جلا وگڼه ،هم دارازدمحد ثينو په وخت کې مر جئه گمراه ډله او سېد له دوی ايمان يوازې تصديق باله او عمل يې مهم نه گڼلوددوی پر خلا ف يې له کامل ايمان څخه بحث وکړاودايې څرگنده کړه چې په تش ايمان نجات نه ترلاسه کيږ ي ؛بلکې عمل ته هم ضرورت شته، دايمان په رڼا کی عمل کول سړ ی اورته له ننوتلو څخه ژغوري .

داسلام لغوی معنی

په لغت کې اسلام ډېرې معنی گانې لري دهغه له جملې څخه : غاړه ايښودل ، انقياد، تسليمی ، په امنيت اوسلامتی کې داخلېدل.

په شرعی اصطلاح کې

داسلام معنی دالله تعالی اوفرمان بر داري ده خپل ځان الله تعالی ته سپارل اسلام دی په همدې توگه له خپلې خپلسرۍ اوخپلواکی څخه لا س اخيستل دالله تعالی بادشاهی اوحکمرانی ته دسرټيټو لو اوخپلې ټولې معاملې اوچارې الهي لارښوونو ته دسپارلو معنی اسلام دی الهي لارښوونو ته دځان سپارلو اوځان حواله کولو مطلب دادی الله تعالی جل جلاله چې دخپل کتاب قران مجيد اوخپل وروستي پيغمبر محمد صلی الله عليه وسلم په وسيله چې کومې لارښوونې رااستولې هغه له ولې ؟اوڅنگه ؟پرته منل اودژوند په ټولوچارو اومعا ملاتوکې يوازې دقران عظيم الشان اونبو ي سنتو پيروی اواطاعت کول دي له همدې امله خپل ژوند الله تعالی ته سپارل اسلام دی ؛مگرددې پرعکس دخپل پلار نېکه درسم اورواج، دخپل عقل اويادکفر ي نړی وال بهير سره په ځان برابرولو په دې توگه چې په اقتصادي برخه کې سودی تگلاره خپله شي په اخلاقي برخه کې بربنډ تيا ، موسيقي اوبې حيايي ترويج اوداسلام جنايي قانون اوحدو دمعطل اواسلام يوازې دجومات په محدوده کې محصورپا تې شي په دغه ټولو صورتو نو کې دغه کار اسلام نه ؛بلکې بې ديني گڼلی کيږي .

داسلام حقيقت

له انوم نه نيولې ترلويو کهشانونو پورې ،په لمر سپوږمۍ ځمکې ، ستورو حيواناتو ، نباتاتو مايعاتو اوپه ټولو شيانو دالله تعالی دتکويني نظام واکمني ده دبته الهي سنن وايي چې ساينس يې په فورمولونو سره تشريح کوي لکه دځمکې حرکت ، دبارانونو اورښت دعناصرو يو تربله ترکيب دانسان په بدن کې دزړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

،کولمو ، مغز، ځیګر ، ګوردو اودبدن دنورو اندامونودندې اوخوځښتونه دغه ټول تکوینې نظام دی په تکویني لحاظ ټول کاینات دالهي امر تابع ،منقا د اومسلمان دي قران عظیم الشان دغه مطلب داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ ﴾ آل عمران،ژباړه :په داسې حال کې چې د اسمانونو او ځمکې ټول شیان خوښ وي که ناخوښ یوازې د الله تعالی د فرمان تابع (مسلمانان) دي او د هماغه جل جلاله لوري ته د ټولوورګرځېدل دي.

دانسان غیرارادي برخه لکه دزړه ، کولمو ، ځیګراوکولموحرکت دالله تعالی دتکویني نظام ترپو ښښ لاندې ده په دې کې معمولي تغیردژوند دپای ته رسېدو لامل ګرزي؛ مګرارادي برخه یې اوهغه داچې څرنګه فکر اوعقیده ولري ، له خلکو سره څرنګه چلند وکړي ، دژوند اقتصادي ، سیاسي ، اخلاقي اجتماعي له مور ، پلار ، مېرمن ، اولاد دخپلوانو اونوروخلکو سره اړیکې جګړه اوسوله اودنورملتو نو سره اړیکې اوروابط څنګه تنظیم کړي ؟دژوند ددغې بر خې دتنظیم لپاره الله تعالی پیغمبر ان رالېږ لي اوخپل اسماني پیغامونه یې پرې نازل کړي دي په دغه لړکې دپیغمبرانو سردار خاتم النبین محمد صلی الله علیه وسلم یې ترقیامته په نړۍ وال رسالت سره ماموروګرزاوه اوخپل وروستی اسماني پیغام قران عظیم الشان یې پرې نازل کړ ترڅو په اختیاري ډول ملتونه رهبری کړي اودیونړۍ وال تمدن داساس ډبره کښېږ دي ؛نوپه دنیااواخرت کې به بریالی وګرزي؛مګر ددې پرعکس به له خسران اوزیان سره مخامخ شي چې دټه تشریعي اسلام وایي .

دقانوني اوحقیقي اسلام ترمنځ توپیر

قانوني اسلام

که چېر ته یوڅوک په ژبه کلمه ووایي او په مؤمن به شیانو (په الله تعالی ،ملایکو،اسماني کتابونو،پیغمرانو،اخرت اوتقدیر) اقراروکړي له دغه شخص سره به دمسلمان تعامل کېږي اخلاقي اوټولنیز حقوق به ورپه برخه وي، ازدواجي تعلق دمیراث وېش اوداسې نور تمدني روابط یې پا یښت پیدا کوي دزړه دتصدیق په معاملې الله تعالی ښه پوهېږي ؛البته په اخرت کې دنجات دارومدار په اقرار اودزړه په تصدیق دی په دنیا کې په قانوني لحاظ دژبې اقرار کافي دی؛مګرپه حقیقي اسلام کې دژبې اقرار اوتصدیق دواړه لازمي ګڼل کېږ ي په اخرت کې دانسان دنجات دارومدار په اقرار اوتصدیق دواړو دی که اقرار وي اوتصدیق نه وي دغه دنفاق ایمان دی په اخرت کې پرې هېڅ فایده نه مرتب کېږي .په دنیا کې پرې خلکو ته دوکه ورکولی شي؛ مګرالله تعالی په وړاند ې دغسې ایمان هېڅ ارزښت نه لري.

داسلام اصلي معیار

اسلامي معیار اوتاه قران عظیم الشان موږ ته رابنو دلې ده هلته چې فرمایي ﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ ﴾ الأنعام ژباړه: ووایه ، زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونخ ، زما د عبادت ټول مراسم ، زما ژوند او زما مرگ هر څه د الله رب العلمين له پاره دي چې د هغه هېڅوك شريك نشته ، د هماغه امر ماته شويدی او تر ټولولومړی داطاعت سر ټيټوونکی زه يم
ددغه ايات کريمه په تشريح کې پيغمبرصلی الله عليه وسلم فرمايلي دي(من أحب لله وابغض لله واعطى لله ومنع لله فقد استكمل الايمان)يعنې دچاچې دوستي اومحبت دښمني اوعداوت ورکړه اومنعه يوازې اويوازې دالله تعالی لپاره وي؛نوپه يقيني توگه بشپړ اوکامل مؤ من وگر زېد .[1]

دا يمان او اسلام فرق

کامل ايمان او اسلام يوشی دی ځينې پوهان وايي اسلام عام او ايمان خاص دی اسلام په ظا هري اعمالو اوايمان زړه پورې مربوط دی ايمان په شپږو مؤمن به شيانو (په الله تعالی ،ملايکو ، اسماني کتابونو ،پيغمبرانو په تقديراواخرت) باورد رلودل اواقرارکول دي اواسلام ظاهري اعمال دي اوارکان يې (دشهادت کلمه ،لمونځ روژه زکات اوحج)دي
مگر له شرعي حيثيته ايمان اواسلام سره تړلي دي اسلام له ايمان نه پرته نه شي رامينځته کېدی اونه کامل ايمان له اسلامه پرته شتون پيداکولی شي،داسلام معنی دالله تعالی طاعت او فرمان برداري ده الله جلت عظمته ته خپل ځان سپا رل اوله خپلې خپل سری نه لاس په سرکېد ل دالله تعالی با دشاهی اوحکمرانی ته دسر ټيټولو معنی اسلام دی.
ددې پرعکس چې يوڅوک قران عظيم الشان اونبوی سنت خپل لارښود،نه بولي دپلار نيکه غلطورسمونواودودونو پسې ځي او يادنړی وال کفري بهيرسره ځان برابروي اود بشر په لاس په جوړوشوتگلاروقانع وي دغه شخص مسلمان نه؛ بلکې دروغژن اودمسلمانی دعوه يې با طله او مردوده ده
سړی پردې نه مسلما نېږ ي چې دده نسبت مسلمان موراو پلارته شوی او نه په ميراثي توگه اسلام چا ته په برخه کېږ ي داسلام مطلب دادی چې محمد صلی الله عليه وسلم کومې لارښوونې له ځان سره را وړي هغه دې ومنل شي او دهغی مطا بق دې په عمل لاس پو رې کړا ی شي

دايمان قوت اوکمزورتيا

دقران عظيم الشان اياتو نه او نبوي مبا رک احا ديث په دې دليل دي چې ايمان قوت اوضعف مني دايمان اساسات دټولو خلکو مشترک دي کموالی په کې نه شی رامينځته کېدی؛ البته دايمان په نوعيت کې کموالی او زيات والی راځي دمثال په توگه دعقل په اعتبارخلک يو شی دي؛ مگر نوعيت يې فرق کوي.
امام بخاری رحمة الله عليه وايي: چې ما دحد يثو له زرو تنو استاذانو سره ملا قات کړی ټولوويلي چې ايمان مضبوط کېږ ي په طا عت سره اوکمزوری کېږي په معصيت سره همدارنگه دعالم او جاهل ايمان بوشی نه گڼل کېږي حضرت ابو درداء رضی الله عنه فرمايي ديو شخص دپوهې څخه دادی چې دخپل

[1] . درحماني ژباړه خطبات مس ٧٢

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایمان حال واخلي چی ایا ایمان یې کمزوری شوی اوکه قوي شوی حضرت عمر رضی الله عنه به خپلوملګروته ویل راشئ چې ایمان قوي اومضبوط کړو؛نودالله عزوجل په ذکراویادولو به یې لاس پورې کا وه دایمان په قوت او ضعف دقران اوسنت دومره ګڼ دلا یل دي مو بر دلته همد غه بشپړګڼو .

دایمان دقوت اسباب

حقیقت دادی چې دهریوه هدف اومقصد لپاره الله تعالی اسباب او لارې پیداکړي دي ایمان دانسان ستر ضرورت دی دایمان دپیاوړتیا او قوت لپاره هم اسباب اووسایل دی چې موبر ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

۱-علم

- **دالله تعالی د اسماء حسنی پېژندنه**:دالله تعالی دسپېڅلو نومونو په الفاظو اومعناګانو پوهه اوالله تعالی ته پرې دعاء اوزاري دایمان وسیله ده پردې اساس هرڅومره چې دالله تعالی په اسماؤاوصفاتو پوهه زیاته شي په هماغه اندازه په ایمان اویقین کې قوت اوپیاوړتیا رامینځته کېږي.
- **درسول الله پېژندنه**:درسول الله دصورت اوسیرت پېژندنه دهغه په نبوت دقناعت وسیله ده دهغه لوړ عالي اخلاق اوستر صفات پخپله دهغه دنبوت دلیل دی.
- **په قرانکریم کې تدبراوتفکر**:دقران عظیم الشان په الفاظو اومعناګانو کې فکر اوسوچ په احکامو اوقوانینوکې یې ژور فکراوپه حکمتونواومصلحتونو یې پوهه درلودل ایمان ته قوت په برخه کوی.
- **دنبوی احادیثو پوهه** :هرڅومره چې دمؤمن مسلمان دالله په کتاب اوپه نبوی احادیثو علم زیاتوالی مومي په هماغه اندول یې ایمان دیقین تر پړاوه رسېږي.
- **په کایناتوکې غوراوفکر**:داسمانونو اوځمکې دموجوداتو په نظام کې غوراوفکرایمان ته پیاوړتیا بخښي داځکه چې دمخلوق عظمت دخالق دجلال اوکمال دلیل دی له اتوم نه تر کهکشانونو اوله حجرې نه تر لویوحیواناتو پورې دغه منظم نظام دالله تعالی دعظمت دلیل ګڼل کېږي.
- **دالله تعالی ذکراویاد**:په ژبه ،زړه اوعمل سره دالله تعالی ذکراویاد په ایمان کې ځواک اوقوت رامینځته کوی.
- **داسلام دمحاسنوپېژندنه**:داسلام دین ټول په جمال اوښکلا متصف دی عقاید یې،عبادات یې،اخلاق اومعاملات یې ټول معقول،ګټور اوښایسته دي.
- **دالله تعالی په بندګی کې کوښښ** :دالله تعالی په بندګی کې زیاروېستل اودالله تعالی له مخلوق سره ښېګڼه ایمان پیاوړی کوی .
- **دالله تعالی لورته بلنه**:دالله لورته دعوت په حق امر اوددین په لاره کې په ستونزو صبر ایمان ته قوت په برخه کوي.
- **دکفر او شرک څخه ډډه کول**:دکفر ،شرک اوالحادي تګلارو څخه لېرې والی اود هغوی له پیروانو څخه کرکه اونفرت ایمان ته پیاوړتیابخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **دفرايضو او نوافلو پرځای راوړل** :دفرضي اونفلي بدنی او مالي عباداتو پرځای کول دالله تعالی درضاء اوخوشالی لامل ګرزي.
- **الله تعالی سره مناجات اودقران کريم تلاوت**:په ګوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اوفرياددزړه په مينه دالهي سپېڅلي کلام قران عظيم الشان تلاوت استغفاراوتوبه هم دايمان دپياوړتيا داسبابوڅخه دی په علم کې زياتوالی ،دالله تعالی دنومونو پېژندنه او په معنا يې پوهه ، دالله تعالی په اياتونوکې تدبر، درسول الله مبارک سيرت لوستل ، په کايناتواوانساني نفس کې تدبراوفکر، دالله تعالی ډېرذکراودعاءدجهادلپاره دبدني ځواک تيارول ،دالله تعالی پروړاندې خشوع اوعاجزی اوددين دمحاسنوپېژندل يقين ته پياوړتيا بخښي

۲- عمل

نېک عمل اوطاعت هم دانسان يقين مضبوطوي داځکه چې عمل دايمان عملي تطبيق دی دالله تعالی په بندګی کې زياراوله مخلوق سره ښېګڼه ،دعوت الی الله له کفراوشرک ځخه ډډه،دفرايضواونوافلوپرځای کول،الله تعالی سره مناجات،دقران کريم تلاوت اوپه ګوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اودالله تعالی دين ته بلنه.

۳- ذکر

دالله تعالی ذکراودقران عظيم الشان تلاوت دالله تعالی په مخلوقاتوکې غوراو فکراو دالله تعالی په عظمت،قدرت اولوړوصفاتوپوهه حاصلول سترذکرګڼل کېږي.

۴- دنېکانوملګرتيا

له نېکانوسره دملګرتياپه نتيجه کې دانسي ـ اوجني شيطانانواغيزکمېږي ؛مګرددې پر خلاف له ماده پالو اوبېدينه خلکوسره په نږدې اړيکو سره ايمان کمزوری کېږي دريښتينورباني علماؤسره ناسته ولاړه اودهغوی نېک صحبت ته غوږ ايښودل ايمان ته پياوړتيا بخښي

دايمان ضعف(کمزورتيا)

دايمان دکمزورتيارنځ هغه لويه بلااوافت دی چې زيات مسلمانان پرې اخته دي دزړه سختيا ، له عبادت ځخه لذت نه اخيستل دقران کريم دتلاوت ځخه نه اغېزمن کېدل په اسانی سره په ګناهونو لاس پورې کول دايمان دکمزورتيا نښې دي پردې اساس دزړه دسختوالي موضوع ډېره حساسه ده هرمسلمان ته په کاردي چې دخپل زړه حال واخلي اودعلاج لپاره يې ژرترژره اقدام وکړي داځکه چې موږ الله تعالی له سخت ،رنځور، ړانده،منحرف اومهرشوي زړه ځخه وېرولي يوموږ به په لنډ ډول دايمان دضعف نښوته اشاره وکړو

دايمان دضعف اوکمزورتيا نښې

ايمان دقوت او کمزورتيا نښې لري موږ به دايمان دکمزورتيا نښوته ګوته ونيسو.

- دګناهونو او نارواکارونو سرته رسول :ځينې خلک په ډېرې اسانتيا سره په ګناهونو لاس پورې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بيابې دگناهونو کول عادت وگرزي او دگناه په کولو شرم نه احساسوي

- دزړه دسخت والي احساس : مرگ ، او دمړو دجنازو څخه هيڅ عبرت نه اخيستل
- دعباداتو په سرته رسولو کې بې پروايي : دلمانځه پرمهال يې ذهني تمرکز نه وي په ذکراو اذکارو لاس پورې کوي مگرله خپل ذکرڅخه غافل وي
- په عباداتو کې سستي او کوتاهي: دعباداتو په اجراء کولو کې سستي هم دايمان دضعف نښه ده به دې توگه چې دلمانځه حرکات رکوع،سجده اوقيام يې له خشوع سره نه وي
- دقران کريم څخه نه اغېزمن کېدل : دکمزوري ايمان څښتن دتل لپاره دقران کريم داياتونو داورېدولوڅخه دزړه تنگسيا احساسوي قران کريم سره کومه علاقه نه ښئي که په تلاوت يې لاس پورې هم کړي ژريې بندکړي .
- له ذکراودعاءڅخه لذت نه اخيستل:دکمزوري ايمان څښتن له ذکراودعا څخه خوند نه اخلي چې لاسونه اوچت هم کړي ژرترژره يې تيتوي همدغه دمنافقانو صفت دی.

دالهي حدودو او محرماتو دماتېدلو پروخت بې پروايي :دمنکراتو او فواحشو دڅرگندېدلو پرمهال ايماني غيرت په جوش نه راتلل دايمان دکمزورتيا نښه ده ډېرخلک دشخصي ـ انتقام په خاطرهررنگه غبرگون څرگندوي ،مگرددين په هکله بې تفاوته وي

- دشهرت او منصب سره مينه او له خلکو څخه دعزت غوښتنه :دغسې خلک تل دمنصب ، چوکۍ او شهرت وږي وي دتل لپاره له خلکو څخه داحترام غوښتونکی وي
- بخل او دمال سره بې کچه مينه : مؤمن مسلمان مال ته په جيب کې ځای ورکوي نه په زړه کې ،مگر دغسې وگړي له مال سره قلبي مينه لري دحلال او حرام پروانه ساتي
- دوينا او عمل نابرابري :دوينا او عمل ترمنځ ټکرهم دايمان دکمزورتيانښه ده په خوله يوڅه وايي او عمل يې بل ډول وي دغسې خلک اسلام ته سترزيان اړوي همدغه خلکو اسلام ته ستره صدمه رسولې ده
- دمسلمانانو په شکست خوشالي :څوک چې دمسلمان په غم دخوشالي احساس کوي دکمزوري ايمان څښتن دی .
- اسلامي امت دقضاياؤ په هکله بې پروايي:داسلام ددښمنانو له خوادمسلمانانو په وژلو ،ترور،چور او چپاول او دهغوی دناموس په بې عزتي بې احساسه او سېدل دايمان دکمزورتيا ستره نښه ده .
- ددينې فعاليتونو پرېږاندې بې پروايي :داسلام دغلبې ،خپرونې او ښوونې په اړه بې پروايي دايمان کمزورتيا کنل کېږي
- دنياپورې زړه تړل - ټول غم او فکر يې يوازې دنيااو ددنيادشتمنيو راټولول وي له دنيا سره بې کچه مينه دايمان دکمزورتيا نښه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دایمان دضعف اوکمزورتیا اسباب

دایمان دکمزورتیا عوامل په لاندې ډول ذکرکېږي

۱-دایماني فضـــاء څخه لېرې والی :دایماني چاپېریال او ایماني ملگرواوورونوڅخه لېرې والی دایمان دکمزورتیا لامل گرزي دمثال په توگه یوتن په لېرې سفرځي له ایماني محیط اوورونوڅخه فاصله نیسي که چېرې دغه وضعیت دوام وکړي په زړه کې یې وحشت ،غربت اوتیاره ځای نیسي اوزړه یې سخت کېږي

۲-له صالح مربي څخه لېرې والی :یوڅوک چې دیونېک او پرهېزگاره عالم څخه علم او پوهه ترلاسه کوي اوله هغه سره یې ټینگ ایماني پیوندوي دیوڅه وخت په فاصلې نیولو سره دده په زړه کې بدلون رامینځته کېږي دپیغمبر صلی الله عله وسلم درحلت نه وروسته اصحابو کرامو همدغه کمی احساس کړی ؤ اوس مهال مسلمانان صالح مربي او پالونکي ته ترټولو زیاته اړتیالري .

۳-ددیني او شرعي علومو دزده کړې څخه مخ اړول :دایمان دضـــعف داســـبابو څخه دقران کریم او نبوي سنتو اوداسلامي امت دپوهانواوعلمي شخصیتونودعلمي لیکنو دلوستلوڅخه لېرې والی دی دنبوي احادیثولوستل درسول الله مبارک دصحبت او ملاقات یادراتازه کوي

۴-په گناهونو ډک چاپیریال کې استوگنه : په یوداسې گنده او چټل محیط کې استوگنه چې حیاءاوپت په کې لیلام وي دغسې چټله ټولنه ایمان له مینځه وړي .

۵-دنیوي شیانو پورې دزړه تړاؤ :دنیا اودنیوي پستوشیانو سره مینه دایمان دکمزورتیا لامل گرزي

٦-اوږدې هیلې درلودل :دایمان دضعف داسبابو څخه اوږدې هیلې درلودل دي

دایمان دضعف دعلاج لارې چارې

ټول اسلامي امت پردې خبره متفق دی چې ایمان قوي کېږي په طاعت سره اوکمزوری کېږي په معصیت او گناه سره دغه دســـترگولیدلی حالت دی چې یوشـــخص بازارته ځي هلته یې بربنډې او لوڅې ښـــځې ترسترگوکېږي که چېرې همدغه وضعیت دوام ومومي په زړه کې یې بدلون رامینځته کېږي مگرقبرستان ته په تللواو هلته دمرگ یادول زړه نرموي دانســـان زړه دطاعت او معصـــیت په نتیجه کې دښـــه اوبد په لوري دبدلون وړتیا لري موږ به په دغه برخه کې په لنډ ډول دایمان دضعف دعلاج په لاروچارو بحث وکړو.

- دقران عظیم الشان په معناکې فکراوسوچ
- دذکر په حلقاتو کې گډون
- دنېکوچاروپه کولودوام
- دشرعي اودیني علومو حصول
- دبدو اعمالو دنتایجو څخه وېره
- دمرگ ډېریادول
- دتوپان اوزلزلې پرمهال وېره
- دهیلولنډول

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

pdfbooksfree.com: The Digital Library

- دنیاته ارزښت نه ورکول
- دالهي شعایرو درناوی

دهنددنیمي وچې امام شاه ولي الله رحمةالله علیه ددیني شعایرو اساسات: الله ،رسول الله،کتاب الله اوبیت الله ښودلي دي:نوپردې اساس داسلام ټول دین عقاید ، عبادات او معاملات ، اخلاق ، حق پالونکي علماء اوپوهان دالله دسپېڅلي پیغمبرریښتیني وارثان او ټول جوماتونه او مساجد دبیت الله شاخونه او په شعایرالله کې شمېرل کېږي

دایمان غوښتنې

ایمان تشه فلسفه نه ده چې له عملي ژوند سره یې اړیکه نه وي ایمان ځینې غوښتنې لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

- په الهی نظام ټینګ باور:مومن مسلمان باید په هغولارښوونو باندې کلک باور ولري چې الله جل جلاله په خپل سپېڅلي کتاب قران عظیم الشان او یا پیغمبر صلی الله علیه وسلم په مبارکو نبوي حدیثونوکې دوی ته خبر ورکړی دی او ټول هغه څه باید باطل وګڼي چې له دغو دواړو سرچینو سره په ټکر کې وي.
- الله او رسول ته تسلیمي:مومن مسلمان باید له خپل هوی او هوس څخه لاس په سر شي په بشپړه توګه باید دزړه په مینه اورغبت سره خپل ځان دالله جل جلاله اورسول الله (ص) لارښوونو اواوامروته وسپاري.
- دفرایضو سرته رسول:دفرایضو اداء کول دایمان غوښتنه ده څوک چې فرایض نه اداء کوي اودایمان دعوی ولري په باوري ډول دروغژن ګڼل کېږي.
- دواجباتوسرته رسول اوله ناروا ووځخه ځان ساتل :مومن مسلمان باید الهی اوامر پرځای کړي اوله نواهیو څخه ځان وساتي هغه څوک چې واجبات نه ترسره کوی اوله نارواءو څخه ځان نه ساتي مثال یې هغه چاته ورته دی چې یوڅوک دحاکم په توګه مني ؛مګر له اوامرو اوفرمانونو څخه یې سرغړوي.
- توبه اواستغفار:له مومن مسلمان سره شیطان مل دی هغه تل هڅه کوي ترڅو انسان بې لارې کړي په دغه صورت کې به مومن مسلمان الله تعالی ته رجوع کوي او توبه به وباسي.
- په نېکیو امر اوله بدیو منعه:په ښو چارو امر او دبدو چارو مخنیوی دمومن مسلمان ستره ځانګړنه ده دښو چارو خپرول اودټولو مفاسدو مخنیوی دمومن مسلمان لویه ذمه واري ده.
- دالله دین ته بلنه اوجهاد:ددین لورته بلنه اوددین دغلبې اوسر لوړی لپاره هلې ځلې کول دایمان غوښتنه ده هره نظریه اومفکوره خپرول قایمول اوحاکمول غواړي اسلام هم دخپرولو اوحاکم ګرزولو دی.
- دمومنانوسره ولاءاودکافرانوڅخه براء (له مومنانوسره دوستي اوله کفاروڅخه کرکه) دایمان غوښتنه ده

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمؤمن مسؤليتونه

مؤمن مسلمان ځانګړي وجايب اومسؤليتونه لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

۱-دالله تعالی معرفت: مؤمن مسلمان مسؤليت لري چې په علمي اواګاهانه ډول الله تعالی وپېژني کور کورانه ايمان داعتبار وړ نه ګڼل کېږي

۲- دالله دپيغمبر پېژندنه:دمؤمن دويم مسؤليت دپيغمبر معرفت او دده د رسالت دصدق او ريښتينولی پېژندل دي.

۳-دخپل ژوند دحکمت اومصلحت پېژندل:مؤمن مسلمان بايد په نړۍ کې دخپل ژوندهدف او مصلحت وپېژني چې دځه لپاره دنيا ته راغلی؟او کوم لوري ته به درومي؟

۴- دالله تعالی ددين اونظام پېژندل:مؤمن مسلمان بايد دالله تعالی دين وپېژني چې دژوند په بېلا بېلو برخو کې کومې لارښوونې ورته لري.

۵- دخپل مصير اومنزل پېژندل:مؤمن مسلمان داخرت لپاره تيارۍ کوي دبلې دنيالپاره کار کوي په نړۍ کې خپل ځان مسافر بولي او مسؤلانه ژوند تر سره کوي اوپه دې يې باوروي چې په قيامت کې به ورسره د ذرې ذرې حساب کېږي.

دالله تعالی دوجوداثبات دلايل

دالله تعالی وجوديوثابت حقيقت دی دسليم ذهن خښتنان يې په ثابتولوکې دلايلوته هم اړتيانه پيداکوي انسان که خپل ځان اوچاپيريال ته وګوري ديوسترځواک احساس به يې ترسترګوشي ځکه دلته نظم،حرکت ،بدلون اوسکون وينو دغه ټول دواحداولاشريک ذات پروجوددلالت کوي په قران عظيم الشان او نبوي احاديثو کې دالله تعالی دوجود په هکله ګڼ دلايل راغلي دي ،په دې توګه کولی شو ووايو چې دکايناتو هر شی دالله تعالی پر وجود دلالت کوي او ټول يې دقدرت اثار دي. دلته ټول شيان مخلوق او خالق يې الله تعالی دی. شاعر خومره ښه ويلي دي:

وفی کل شئ له اية + تدل علی انه واحد

يعنې په هر شي کې دقدرت اثار او نښې څرګندې دي ، دکايناتو هره ذره پردې دلالت کوي چې هغه جل جلاله په ذات او صفاتو کې تنها اولاشريک دی.

انسان ته الله تعالی دوه ډوله ځواکونه ورکړي دي ،يو سترګې او بل عقل ؛مګر دواړه درنا ځخه پرته ليدل نه شي کولی .په همدې توګه چې له يو شخص سره حق ته درسېدو لپاره اراده او تصميم نه وي هېڅکله به حق ته ونه رسېږي؛ لکه يو شخص بازار ته ځي ؛مګر دهېڅ شي دپېرودلواراده ورسره نه وي. له پيسوسره بوځای کورته خالي لاس راستنېږي .موږ دغه درې واړه حقايق په لاندې فارمولونو کې وړاندې کوو:

فارمول: (سترګه + نور=دمادي نړۍ ليدل) فارمول: (عقل + وحی =سمه پوهه اواحساس)

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...ton.com: The Digital Library

فارمول: (الهي هدايت (وحی) + دانسان اراده =ایمان او حق ته رسېدل) دانسان تر ټولو خطرناک رنځ دغفلت دی دالله تعالی دمعرفت په اړه ډېردلایل دي او هغه عبارت دي له[1]

۱-قراني حسی دلایل: قران عظیم الشان دانسان فکرد کایناتوارتې نړی ته په کتلودغوراوفکر لورته رااړوي هلته چې فرمايي ﴿ قُلِ ٱنظُرُواْ مَاذَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَمَا تُغۡنِي ٱلۡأٓيَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوۡمٖ لَّا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٠١﴾ يونس: ژباړه:دوی ته ووایه "په اسمانونواوځمکه کې څه دي ،هغه په غړیدلو سترګو وګورئ" اوکوم خلك چې له سره ایمان راوړل نه غواړي دهغوله پاره نښانې اواخطارونه مدافع ګټورې کیدای نه شي.

که چېرې په بشپړ غور او دقت سره یوشخص کایناتو ته وګوري نو ده ته به دالله تعالی دتدبیر ،تقدیر،نظام او حکمت نښې له ورایه څرګندې شي .بې له ستنو لوړ اسمان په خپل مدارکې په زرګونه ټریولونه ستوري او دهرستوري سرعت، ځمکه ،وچه ،لمده ،غرونه ،هواره،خوړونه،ویالې،سیندونه،دځمکې چارچاپېره دهوا غلاف،وریځې او پورته طبقات دځمکې له پاسه دنباتاتو ګڼ انواع ،جوړښت او دندې یې ،دسمندرونو او سیندونو په تل کې په زرګونه ډوله بحري حیوانات په زرګونه ډوله الوتونکي دوچې حیوانات اودبېلابېلو رنګونو انسانان دغه ټول دالله تعالی دقدرت نښې دي .که چېرې انسان په دغو خورو ورو الهي نښانو کې فکر او تدبر وکړي، دالله جل جلاله له عظمت څخه به یې بدن ولړزېږي دشپې او ورځې دقیق او منظم بدلون، داوبو منظم تبخیر او دوباره راکوزېدل دغه ټول دعلیم او خبیر ذات دقدرت نښې دي [2]

۲-قراني عقلي دلایل داچې قران عظیم الشان دبشریت دلارښوونې لپاره استول شوی او مخاطب یې عاقل انسانان دي، قراني دلایل دانسان له عقل سره برابر دي زیات اياتونه انساني عقل په کایناتوکې فکر ته هڅوي اودانسان په بدن کې دتفکرلورته بلنه ورکوي په دې هکله په قرانکریم کې ګڼ اياتونه دي.[3]

۳-الزامي عقلي دلیل :ماده پال وګړي وايي، چې دغه کاینات له نشت څخه پخپله پیدا شوي دي دوی دخاورینې کرې پرمخ دټولو موجوداتوله خالق څخه انکارکوي دغه نظریه باطله ده ؛ځکه چې عدم (نشتوالی) نه شي کولی چې یوموجود رامنځته کړي په فلسفه کې دغه یو منل شوی حقیقت دی ،چې علت پر معلول او صانع پر مصنوع مخکې والی لري عدم (نشتوالی) کاینات نه شي رامنځته کولی. همدغه مطلب ته قران عظیم الشان داسې اشاره کړې ده.﴿ أَمۡ خُلِقُواْ مِنۡ غَيۡرِ شَيۡءٍ أَمۡ هُمُ ٱلۡخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾طور ژباړه:ایادوی له کوم خالق نه پرته پخپله پیداشویدي؟یا پخپله دخپل ځان هستوونکي دي؟

پردې اساس ثابته شوه چې اصل دیوذات وجوددی ،چې هغه دالله تعالی سپېڅلی ذات دی چې په هغه باندې فنا نه راځي .قران عظیم الشان دغه مطلب داسې بیانوي ﴿ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحۡ

---

[1] - رحمانی محمد،ش.نف(۱۳۹۳هـ ش) قران پوهنه ،ص ۴۴ اصلاح افکارجلال اباد افغانستان

[2] - زنګانی عبدالمجید،(۱۳۹۴هـ ش)اسلامي عقیده دویمه برخه درحمانی محمد شریف ژباړه خپرندویه ټولنه الفاروق مطبعه کابل افغانستان ص۹حامد رسالت

[3] - قرضاوي یوسف (۱۳۷۱هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات ،ص ۲۰ لجنة الدعوة الاسلامية

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِحَمْدِهِۦ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ ﴾الفرقان. ای محمده! پرهغه ذات توکل وکړه چې ژوندی دی اوهیڅکله مړکیدونکی ندی دهغه له ستاینې سره دهغه پاکي بیان کړه دخپلو بندګانو له ګناهونو څخه یوازې د همغه باخبرتوب کافی دی.[1]

۴-دسبب دلیل :که تاسې ته څوک ووایي چې په دې ښار کې دوکان دی، دوکاندار نه لري، پخپله ورته سودا راځي او پخپله خرڅېږي او یا یوه کارخانه ده ،چې نه یې څښتن شته او نه انجینراونه مستري ټوله کارخانه په خپله تیاره شوې ده او په خپله چلېږي. ایا دداسې شخص په لېونتوب کې به څوک شک وکړي ؟لکه څرنګه چې یوتعمیرپرته له معماراولیک پرته له لیکوال اومصنوع پرته له صانع څخه نه شي رامنځته کېدی ؛نوپرهمدې اساس دغه ځمکه ،لمر ،سپوږمی ستوري ،عناصراواجسام له خالق اوایجادوونکي نه پرته څنګه رامنځته شول؟

۵-د فطرت دلیل: رب ورکړي استعدادته فطرت وایي .دبشري پوهې زیاته برخه فطري ده ؛دمثال په توګه نوی زېږېدلی ماشوم د دمورسینه اخلي اومورداولادپروړاندې دمینې اومحبت عاطفه لري .لوږه اوتنده،درداوغم ،خوشالي اوخپګان،یخني اوګرمي،جنسي– غریزه ،مینه اومحبت،بغض اوکینه، ،مال سره محبت ، له ازادی او ژوندسره مینه اودانسان په بدن کې دروح شته والی ټول فطري شیان دي چې زده کړې ته اړتیا نه پیداکوي.همدارنګه دکایناتودخالق اوپیداکونکي دوجوداحساس هم دبشرپه فطرت کې ځای لري .په دغه احساس اوشعورکې دکوچني ماشوم نه واخله بیاترباند چې اومتمدن،عالم اوفیلسوف اونابغه پورې ټول سره مساوي دي[2]

قران عظیم الشان فرمایي ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ ﴿٣٠﴾ الروم: ژباړه: نوای پیغمبره (خپلو پیروانو سره دې په یولوری کیدوسره خپل مخ د دغه دین خواته برقراروساته،پرهغه فطرت محکم شه چې پرهغه باندې الله تعالی انسانان پیدا کړي دي .

دغه سپېڅلی فطرت کله ناکله دموراوپلاراوچاپېریال دناوړه اغېزوله امله خراب شي پیغمبرصلی الله علیه وسلم همدغه مطلب داسې بیانوي؛ له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی ،چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي هریوماشوم په اسلامي فطرت زېږون مومي؛ نوموراوپلارېې یایهودي ګرځوي اویانصراني

٦-دعنایت دلیل: عنایت یعنې څه؟هرکله چې سیلاب له غره څخه راکو شي ،هرڅه په مخه کوي ،کورونه او کښتونه ویجاړوي اوس ګورو چې دسیلاب پرمخ کې بند اوبرښناکوټ جوړشوی شاوخوایې ونې کرل شوي او کانالونه ورڅخه ایستل شوي اوله دغواوبوڅخه اغېزمنه ګټه اخیستل شوې. په دغه صورت کې موږ کورو چې له دقیقې انجینری،پلان او ترتیب څخه استفاده شوې ده. که موږ سپوږ می،ستوري اودکایناتودهرې ذرې دقیق نظام،دبارانونومنظم اورښت، دځمکې اجزاء ،داوبو جوړښت،بحري

---

[1] همدغه ماخذ ص ۴۰

[2] محمد بن ناصر بن عبدالرحمن (۱۹۹٦م) اساليب الدعوة الاسلامية المعاصرة ص ٥٥

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

حیوانات،الوتونکي اود هریوه جلا ساختمان که په غورسره وګورو،موږبه ارومروپه یوذات باوراویقین ته سوي.

۷-دتسخیراوتدبیردلیل:موږ چې دغه نړۍ په خپلوسترګووینو دظوابطواوقواعدو ترسیوري لاندې ده دلته .یومدبرخواک دواک اثاراونښې په خپلوسترګوګورودکایناتوهره ذره دیوقانون اوظابطې پر بنسټ تنظیم شوې ده .دلته هېڅ شی بېهوده اوعبث په سترګو نه ښکاري؛ بلکې هر شی دیوهدف په لوري په خوځښت کې دی[1]

۸-دښکلااوجمال دلیل :که چېرې یوشی پیداشي خودهغه په وجودکې دغړیونظم ،ګډوډوي اودښکلا ثار،ونه لېدل شي موږحکم کووچې ددغه شي خلقت نیمګړی دی ؛ دمثال په ډول څمکه په نظرکې ونیسئ، چې الله جل جلاله داسې پیداکړې ده چې دانسان دسکونت اواستقرارصلاحیت لري غرونه یې دمیخونوپه توګه په کې ځای پرځای کړي دي که چېرې دځمکې قشرتوله تیره یاتوله وچه اویاټول سمندروای، دشنه کولواوزراعت صلاحیت به په کې نه وای هرهغه ژوندی موجودچې دځمکې پرمخ ژوندکوي دمناسب اوحکیمانه جوړښت لرونکی دی که چېرې دانسان جسمي جوړښت ته ځیرشو،په هغه کې داریانتیاوړنقشې طرحې ،نظم ،نسق اودغړوتناسب لېدل کیږي دانسان دغړواسکلیتي جوړښت .دهاضمي جهاز،دوینې ددوران جهاز،دتنفس جهاز،تناسلي جهاز،عصبي دستګاه ،بولي جهاز،دځګلو، بویولو،اوربدلواولیدلوحواس داهریوپه خپل وارسره دالله تعالی دقدرت اثاردي ،چې عقلونه ورته تسلیمېږي[2]

۹-دهدایت دلیل :داهدایت عام دی اودکایناتوهرشی ترې برخمن دی که ژوندی موجودوي اوکه جامد،عاقل وي اوکه غیرعاقل؛ بلکې دغه هدایت هرشي ته شامل دی ټول شیان دظوابطواوالهي سننومحکوم دي.موسی علیه السلام دمصردکتاتورواکمن پروړاندې ویلي ؤقران عظیم الشان یې دارنګه حکایت کوي.﴿ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعۡطَىٰ كُلَّ شَىۡءٍ خَلۡقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ ﴾ طه،ژباړه: موسی ځواب ورکړزموږ رب هغه ذات دی چې هرشي ته یې دهغه خپل ساختمان ورکړ،بیایې ورته لاروښودله.

هو! دکایناتوپه قلمروکې هېڅ شی داسې نه شته چې الله تعالی ورته یومسیرنه وي ټاکلی اویوه دنده سرته ونه رسوي له اتوم نه واخله ترلویوکهکشانونوپورې اوله حجرې نه تر لویوحیواناتواونباتاتوپورې هریومشخصه دنده لري [3]

[1] نندارتون ماخذ، ص ۴۲
[2] همان نه ماخذ، ص ۶۳
[3] همان نه ماخذ، ص ۱۱۷

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰-دوحی دلالت :دالله تعالی دوجودله دلایلوڅخه یودلیل دپیغمبرانوسیاست دی چې دادم علیه السلام نه ترمحمدرسول الله صلی الله علیه وسلم پورې یې په پر له پسې توګه جریان درلود،هیوادونه ،قومونه اوژبې یې سره جلاوي مګردټولوپیغام یوؤ،چې هغه له توحیداودالله عزوجل له بندګی څخه عبارت دی .[1]

۱۱-دتاریخ دلیل: دتاریخ په اوږدوکې داسې نه دي شوي، چې په یوښارکې دې معبدنه وي لیدل شوی. دغه دملتونو اجماع دالله تعالی دوجودستردلیل ګڼل کیږي[2]

۱۲- دنظم دلیل:دالله جل جلاله دوجودداثبات په دلایلو کې چې دهرلیدونکي پام ورته رااوړي: نظم دی. دیومشترک کاردرامینځته کولو په خاطردګډو شیانو همکاری ته نظم وایي.پردې اساس دنظم درامینځته کېدو په خاطر لاندې شیان اړین دي:شمېر،اړیکه ،هدف ،مرسته ،ناظم،دنظم لپاره ناظم ضروري دی ،چې چېرته نظم وي په پوهه دلالت کوي. بې نظمي دجهل نتیجه ده .

ایا نړی نظم نه لري؟ له اتوم نه نیولې ترکهکشانونوپورې او بیا له حجرې نه ترلویوحیواناتو پورې ټول دنظم څخه برخمن دي په کایناتو کې نظم ډېردقیق اواریانونکی دی دبشر-اوسنی پرمختګ دعقل نتیجه ده اوعقل دالله تعالی مخلوق دی[3]

دپروتین او اتوم په جوړښت کې نظم

۱-پروتین:

پروتین دژوندیو حجراتو اساسي مرکب او له پنځوعناصرو څخه یې جوړښت موندلی: لکه کاربن ، هایدروجن ، نایتروجن ، اکسیجن ، ګوګړ.له دې سره سره پروتین کېمیاوي توکی دی، چې ژوند په کې شتون نه لري:مګر دغه دغیبي ذات دتدبیر نتیجه ده چې له مړو موادو څخه یې ژوندی موجود جوړ کړ عقل ورته اریانېږي ،دغه نظم له کومه شواو چارامینځته کړاوڅنګه یې امکان پیداکړ.چې د (۱۱۸)عناصرودجملې څخه پنځه انتخاب او پروتین ورڅخه جوړکړی شو؟ ځواب دادی چې الله جل جلاله.

۲-اتوم: اتوم چې دمادې لومړی یونټ اوپه ډېروپرمختللو میکروسکوبونو هم نه لیدل کیږي ،اتوم ډېر مرموزاو نااشنا جوړښت لري پروتون مثبت،نیوترون خنثی اوالکترون دمنفي چارج درلودونکی دی. پروتون او نیوترون په هسته کې موقعیت لري اوالیکترون دمنفي چارج درلودونکی دی په الیکتروني خوځښت کې تر ټولو سست دهایدروجن دالیکترون دوراني حرکت دی ،چې په یوه ثانیه کې(۳۰۰۰)کیلومتره سرعت لري.

[1] همدانه ماخذ ص ۱۷۴
[2] همدانه ماخذ ص ۱۸۰
[3] معلمي جیم(ب ت) انتشارات بافرهنګ اسلامي ص ۶۸ تهران ایران

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Kabeer.com: The Digital Library

۱۳-دحرکت دلیل: ټول اجسام به یا دحرکت په حال کې وي او یا دسکون ساکن اجسام دحرکت لپاره قوې ته اړتیا لري په حرکت کې تر ټولو مهم دحرکت عامل دی. هېڅکله کېدای نه شي چې دموټر حرکت ومنو او له چلونکي څخه یې انکار وکړوځکه ترڅو چې چلونکی نه وي موټر په خوځښت نه راځي.[1]

۱-نړۍ او خوځښت: موږ مخکې اشاره وکړه چې ټوله مادي نړۍ په خوځښت اود هدف په لوري روانه دي دکهکشانونو ،ستورو،سیارو،لمر،سپوږمۍ،ځمکې او داتوم په مدار دالکترون حرکت درواخله قران عظیم الشان دغه مطلب ته د اشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ﴾ ژباړه: اوهغه لمر اوسپوږمۍ د یو قانون تابع گرځولي دي ددې ټول نظام هرشی تر یو ټاکلي وخت پورې چلېږي

۲-دحرکت عامل اوسبب: په کایناتو کې حرکت او خوځښت یو منل شوی حقیقت دی ،چې ماټریالستان (ماده پالونکي) هم پرې قانع دي؛ لېکن دلته دحرکت عامل دڅېړنې وړدی، په دې هکله دوه نظریات دي:

بېرونی (الهي تصور) موږ پردې باور اویقین لرو چې دحرکت عامل اوسبب دمادې له داخل څخه نه دی ،بلکې دغه له بېرون څخه دیو سپېڅلي ذات دتدبیر نتیجه ده.

داخلي (مادي تصور) ماټریالستان وایي چې دغه دمادې داخلي تضاد دی ،چې مادې ته یې خوځښت ورکړی دحرکت سرچینه پخپله دمادې له مینځ څخه ده[2]

دماټریالېزم له نظره دمادې دحرکت سبب داخلي گڼل یوه تشه فرضیه اوپوچه غیر علمي نظریه ده. موږپه فزیک کې دغه قانون لرو چې ساکن اجسام د بېرونی قوې څخه پرته په حرکت نه راځي. همدغه حرکت څنگه په یو خاص وخت کې رامینځته شو؟ اوهم دغه سپېڅلی نظم له کومه ځایه شو؟ ایا کېدای شي له انفجاره نظم رامینځته شي؟ ارومروځواب منفي دی.

دستورو پوهان وایي چې ځینې سیارې اوستوري په یوه ثانیه کې لس کیلومتره ځینې درې سوه اوځینې څلورسوه اوځینې درې زره کیلومتره واټن وهي داټول موږ ته دیو مقتدرحکیم اوعلیم ذات ادرس راپه گوته کوي[3]

۱۵-دنسبت دلیل: دنړۍ ټول شیان لاندې څو څانگړنې لري ۱ــ محدودیت ۲ــ خوځښت ۳ــ تړون ۴ــ حاجت ۵ــ نسبیت موږ به هریو په تفصیلي توگه وڅېړو[4]

---

[1] همدغه مأخذ ص ۸۳.
[2] دمادې گډوډ دنیا (ماټریالستي نړۍ) ص ۹۳ تهران ایران
[3] محمد بن باسم بن عبدالله حسن (۱۹۹۶م) المطالب الدعوة الاسلامية المعاصرة ص ۶۳
[4] محمدي جواد رودگر) اشنایی باگرهنگ اسلامی ص ۸۲ تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-محدوديت: هېڅ يوموجود غيرمحدود او بې نهايته نه دی؛ داځکه که چېرې موږ يو مادي موجود په نظر کې ونيسو

- دغه موجود حادث دی(موجود نه ؤ وروسته رامينځته شوی) اوبې نهايت نه دی (چې پيل او پای ونه لري)
- ماده حد او اندازه لري؛ يعني کميت او کيفيت لري وخت او ځای په برکې نيسي.

ب-خوځښت او بدلون: دنړی ټول شيان دبدلون او حرکت په حال کې دي تردې چې جامد شيان هم اليکتروني حرکت لري پردې اساس نړی ټوله په حرکت کې ده ،هېڅ يو شی په يو حال ثابت نه دی.

ج-يو تر بله تړون: ټول شيان يو بل پورې مربوط دي ،په دې توګه که هغه بل شی نه وي دغه شی به هم خپل شتون له لاسه ورکړي؛ دمثال په توګه انساني ژوند هوا پورې تړل شوی ،که چېرته هوا نه وي نو ژوند به هم نه وي ؛همدارنګه دځمکې وجود لمر اوسپوږمۍ پورې مربوط دی که سپوږمۍ او لمر نه وي ځمکه به په يو منجمد تور جسم تبديله شي او ژوند به په کې تل ترتله پای ته ورسېږي. همدارنګه که په اوبو کې اکسيجن او يا هايدروجن ونه اوسي؛ نو اوبه به شتون له لاسه ورکړي او داسې نور.

د-يو بل ته اړتيا: داچې موجودات يوبل ته اړدي ، په کايناتو کې به هېڅ شی له الله تعالی نه پرته بې نيازه پيدانه کړې هر شی بل ته محتاج دی.

هه-نسبيت: په کايناتو کې هر شی نسبي توصيف کېږي که موږ ديوې کوټې دچت دلوی والي خبره کوو موږ سره نسبي مطرح ده له دې نه به بل چت لوی اوسي داتوم جوړښت کهکشان ته ورته دی ؛خو اتوم دماليکول او ماليکول ديو جسم او جسم دغرونو او غرونه دځمکې او ځمکه د لمريز نظام او لمريز نظام دکهکشان اوکهکشان بيا دنورو کهکشانونو په تناسب کوچنی دی. پردې اساس دکل او جزء ترمينځ لوی والی او کوچنی توب نسبي دی ،چې کل کوم خواص لري جزء يې هم لري [1]

موږ پورته خصوصيات دمحسوسو مادي موجوداتو ذکر کړل ؛مګر دکايناتوڅښتن دغه خصوصيات نه لري موږ دغه حقيقت په يو رسم کې وړاندې کوو.

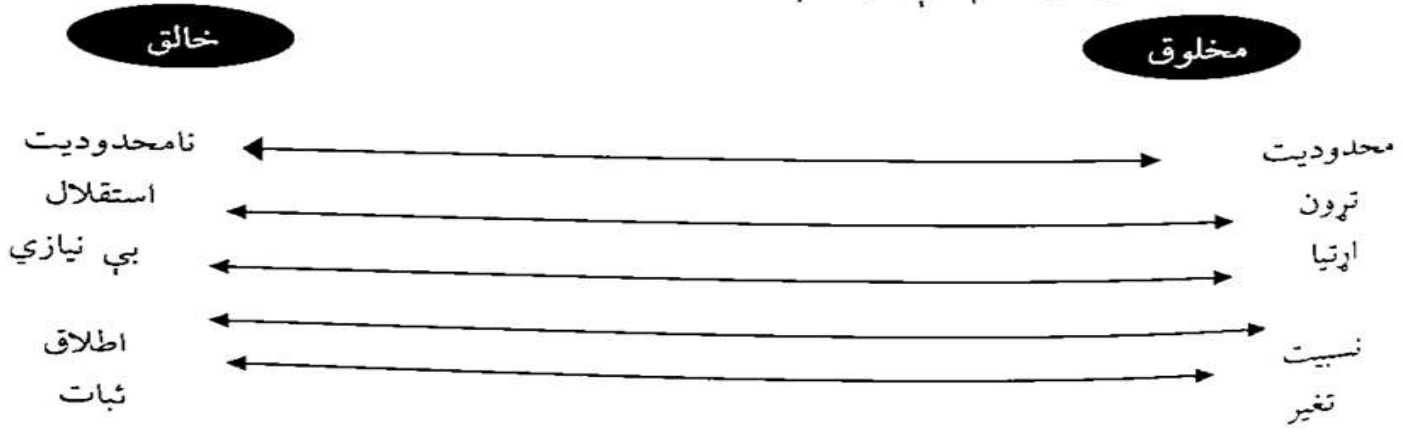

[1] معيني جيم(ب ت) اشنايي بافرهنګ اسلامي ص۸۳ تهران ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکله چې دالله تعالی دمعرفت دلایل څرګند دي ،نو اوس پوښتنه داده چې خلک ولې ایمان نه راوړي خواب دادی چې دخلکوترمنځ دانسانانو په لاس ځنې جوړې شوې پردې دي چې موږ ورته په لنډ ډول کتنه کوو:

۱- دحس دایره: ځینې خلک وایي چې زه په سترګو یوشی ونه وینم منلی یې نه شم دغه خلک په عقلي لحاظ له ماشومانو سره ډېر مشابهت لري ،هغه له محسوساتو پرته په بل څه نه پوهېږي حقیقت دادی چې دانسان دحواسو ساحه ډېره محدوده ده ،مثلاً فضاء له ډېرو اشکالو ډکه ده ،مګر موږ یې نه ګورو. له دېوال نه اخوا شی نه وینو، دمادې الکتروني حرکت دځمکې جاذبه ،وضعي او انتقالي حرکت یې .دمقناطیس او برېښنا خواک په سترګو نه وینو، دلمر بېلابېلې وړانګې، حیواني او نباتي حجره، په اوبو کې ګډه مالګه او بوره، دځمکو تل ،لوړ اسمانونه او ډېر ښارونه مو لیدلي نه دي ،مګر شتون لري .دانسان دباصرې(لیدلو)حس له عقاب او دشامې(بویولو)حس یې له میږي نه هم کمزوری دی ،همدارنګه ټول فضاء له اوازونو ډکه ده مګر موږ یې نه اورو زموږ دحواسو ادراک زموږ په شاوخواکې دموجوده شیانو څخه هم عاجز او کمزوری دی.

۲- غفلت: غفلت او ناپوهي دانسان فکر فلجوي ،زړونه شنډ او دانسان دمعرفت او ادراک قوت له کاره لوېږي ،ټول غم یې دخېټې ډکول او دشهواني غوښتنو پوره کول وي دوی دجهنم خس او خاشاک دي دوی له څارویوڅخه څکه بتر دي چې هغو ی دعقل له نعمت څخه برخمن دي [1]

۳- دپلرونو ړنده پیروي: درېیم شی چې دهغه په وسیله انسان خپل شخصیت له لاسه ورکوي دپلرونو او نیکونو کورکورانه او ړنده پیروي ده هرکله چې یو انسان په کفري اوالحادي چاپېریال کې را لوی او یا دملحدو خلکو شاګردي وکړي او هغوی ته دخپل ځان واګې وسپاري ددې مصداق بت پاله ،مشرکې ،ناولې او چټلې ټولنې دي چې له هېڅ منطق څخه برخورداره نه دي کله غوا ،کله سپی ، کله لمر ،کله سپوږمۍ ،کله کاڼو او بوټو، ستورو ، اور اودانسان تناسلي اندام ته په لمانځنه بوخت وي [2]

۴- عناد اوکینه: کینه کښې خلک خپل غوږونه بندوي ،چې حق وانه وري اوله حق نه خپلې سترګې پټوي بې له شکه عنادي انسان ته زردلیله قناعت نه شي ورکولی دمکې بت پالو درسول الله صلی الله علیه وسلم په رسالت دعناد له امله انکار کاؤ قران عظیم الشان ارته نړی دالله تعالی د قدرت نښه بولي په خپل ځان او په کایناتو کې په غورکولو سره به انسان دالله تعالی معرفت ته ورسېږي.[3]

[1] سید سابق (۱۹۸۷م) العقائد الاسلامیة ص ۱۹۸ دار الکتاب العربي بیروت لبنان
[2] همدغه ماخذ ص ۱۰۲
[3] همدغه ماخذ ص ۱۰۳

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

پیلیزه

توحید داسلامي عقیدې اساس ،داسلام دعمارت مرکزي ستن اوداسماني پیغامونودنزول ستره موخه ده.له توحیدڅخه مقصددادی چې انسان دالله تعالی الوهیت ،ربوبیت،اسماءاوصفات ومني اوپردې باوري وي چې له ده څخه پرته هېڅوک داطاعت اوعبادت وړنه دی.توحیددانسانانواعتقادته ویل کېږي،په الوهیت سره دالله تعالی یواځې کول اودمحمدصلی الله علیه وسلم په نبوت اورسالت اقراراوتصدیق توحید بلل کېږي،کلیمه طیبه په توحیداورسالت دایمان اعلان ګڼل کېږي.په دې بحث کې دتوحید معنا،دلااله الا الله ارکان دتوحید موخه،اهمیت،شرطونه،ډولونه،اودالله تعالی صفات بیان شوي دي.[1]

لومړی بحث

توحید

دتوحید معنی: په عربي ژبه کې توحیداختصاص اویواځې ګرځولو ته وایي[2]

اوپه شرعي اصطلاح کې په ربو بیت،الوهیت،اسماؤاوصفاتوکې دالله تعالی اختصاص ته توحیدویل کېږي.[3]

د توحیددکلیمې معنی: له الله نه پرته بل دعبادت اوبندګۍ مستحق نشته اومحمد صلی الله علیه وسلم دالله تعالی استازی دی.

دتوحیدارکان

۱-نفي: له ټولو طواغیتو (دکفردټولومشرانو) اودماسوی الله له بندګۍ څخه انکارکول دي؛نوپردې اساس چې یوڅوک دتوحیدپه سپیڅلې کلیمه اقراروکړي؛مګرپه نورودینونواواسلام ضدافکارواونظریاتو هم باوري اوسي،دایمان اواسلام دعوه یې باطله ده.دمثال په توګه چې یوڅوک یهودیان اونصرانیان او ټولې کفري الحادي ډلې په حقه وګڼي اویا دهغوی په تګلاره خوښ واوسي،دغه شخص کافراوله اسلام څخه وتلی دی .

۲-اثبات: یواځې الله تعالی ته دالوهیت،عبادت اوحاکمیت ثابتول دي،دمکې بت پالوپه الله تعالی باوردرلود؛مګردهغه جل جلاله دعبادت اوحاکمیت څخه یې سرغړولو؛نوپه همدې اساس یې قران عظیم لشان کافران بولي[4]

---

[1] سید سابق(۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۲۵دار الکتاب العربي بیروت لبنان
[2] ابن منظور،محمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۵۱۵ مکتبة الرسالة بیروت لبنان
[3] الاشقر سلیمان (ب ت) العقیدة فی الله ص ۱۵۷مکتبة الرسالة بیروت لبنان
[4] جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ۱۹۲بیروت لبنان

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحیدموخه: دتوحید هدف یواخې الله تعالی ته بندګي اوپه همده اعتماد اوبروسه ده،له یوچاسره دوستي اودښمني اوهرعمل دده درضاءلپاره سرته رسول دي، هریونېک عمل چې اساس یې توحید نه وي؛دالله تعالی په نېزد ارزښت نه لري

دتوحیدحکم: زده کړه یې په هرمسلمان عیني فریضه ده ؛البته په باسواده طبقه په تفصیلي اوپه عوامو خلکوپه اجمالی توګه.[1]

دتوحیداهمیت: دانسانانو اوپېریانودپیدایښت هدف اوپه اسلامی دعوت کې لومړی مقام لري.دنېکو اعمالودقبول.دګناهونودبخښلواوپه قیامت کې دشفاعت لپاره اساسي شرط دی.په قبرکې ترهرڅه دمخه دتوحید پوښتنه کېږي

دتوحیدشرطونه

- علم اوپوهه :مومن مسلمان بایدپه علمي اواګاهانه ډول په الله تعالی باوري وي ایمان یې باید په کورکورانه او جاهلانه توګه ونه اوسي .
- یقین :په دې توګه چې دزړه دتل څخه کلک باورولري اوپه رګ رګ کې یې دغې عقیدې ځای نیولی وي
- قبول اومنل :ځینې خلک علم لري ؛مګرالله تعالی داوامرومنلو ته تیارنه وي توحیدله مؤمن مسلمان څخه بشپړه تسلیمي غواړي .
- اخلاص په دې ډول چې ریاءته په کې ځای نه وي اوپه بشپړاخلاص سره یې دغه عقیده منلې وي
- محبت په داسې توګه چې ایمان ته یې نسبت دمینې اومحبت پربنسټ وي[2]

دتوحیدډولونه

توحیدګڼ ډولونه لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو:

- دربوبیت توحید
- دالوهیت توحید
- داسماؤاوصفاتوتوحید

دتوحیددغه اصول په دغه ایات کریمه کې یوځای ذکرشوي دي ﴿رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾﴾ د ربوبیت توحیددایات کریمه په دغه برخه

[1] حسن البنا، د اسلام عقایدس ۱۲۵ مکتبة الهادی ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان
[2] سعید حوی، الاساس فی العقیدة ص ۱۰ دمشق سوریة

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

(رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا)اودالوهیت توحیدیي په (فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ)اوداسماؤاوصفاتوتوحیدیي په (هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا)کې ذکر شوی دی مطلب داچې په اسماؤاوصفاتوکي ساری نه لري[1]

۱-دربو بیت توحید

په خالقیت مالکیت اوتدبیرکې دالله تعالي یواځې گرځول اوپردې ټینگ باوردرلودل ،چې دالله جل جلاله نه پرته په دې کایناتوکې نه خالق،نه مالک اونه مدبرشته

الف-دربو بیت په توحید کې دشرک نښې

عرب قوم،یهودو،مجوسو(اورپالونکو)اونصرانیانو الله تعالی دکایناتودخالق،مالک،مدبر،رازق اوفریاداورېدونکي په توگه منلو؛یواځې دالوهیت په توحیدکې په شریک نیولواخته ؤاوس مهال په اسلامی امت کې دربوبیت په توحیدکې دشرک نښې په لاندې توگه دي:

- ډېرجاهل اوناپوه مسلمانان پردې معتقد دي چې په نړۍ کې ځینې نېک خلک په کایناتو کې تصرف کوي دوی دصالحانو یودفترلري چې له همدې څخه اوامرصادرېږي اودخلکودکامیابی اوناکامی پرېکړې کوي .
- ډېری ناپوهان پردې باورلري،چې داولیاؤاوصالحانو روحونه ددوی ترمړینې وروسته تصرف کوي،ناروغانوته روغتیابخښي اوخلکوته اولادونه ورکوي.همدغه باطل فکرډېرجاهلان په قبرپالنې اخته کړي دي.
- له پېریانووېره اوورته فریادونه کول اوهغوی ته نذرونه وړاندې کول.
- دالله تعالی دطاعت پرخلاف دځینو خلکواطاعت اوپردې باوردرلودل چې دوی په پټ اوښکاره پوهېږي
- نامسلمانوحاکمانوته بشپړه تسلیمي اودزړه په مینه دهغوی دقوانینو منل همدغه دربوبیت په توحیدکې دشرک یوڅونښې دي چې سترلامل یې له دین نه لېرې والی اوپه قران کریم اونبوي سنتوجهل اوناپوهي ده[2]

۲-دالوهیت توحید

په عبادت،بندگی،اوحاکمیت کې دالله تعالی یواځې کول اودالله جل جلاله نه پرته دنورو معبودانوله بندگی،څخه ځان ساتل دالوهیت توحیددی[3]

---

[1] قرطبي(ب ت)الجامع لاحکام القران ج ۱ ص ۱۵ بیروت لبنان
[2] ابن تیمیه(۱۹۶۲)رسالة العبودیة ص ۱۴۸دمشق سوریة
[3] قرطبي(ب ت)الجامع لاحکام القران ص ۲۱بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-دالوهیت دتوحیدغوښتنه

دالوهیت دتوحید غوښتنه دالله عبادت اوبند گیده،عبادت جامع اوهراړخیزلفظ دی تولوهغواعمالواووینا،وته شاملېږي چې الله تعالی پرې خوشالېږي

ب-دعبادت ډولونه

- قلبي عبادت؛لکه وېره،هیله،مینه،توکل،انابت(رجوع)استقامت،محبت
- دژبې عبادت؛لکه تسبیح،تکبیر،تهلیل،ثنااوستاینه اودعا ء
- داندامونوعبادت؛لکه لمونځ،روژه،زکات،حج ،نذر، جهاد،صله رحمي،په نېکی امراودبدوچارو

مخنیوی،دالله جل جلاله اوبندگانو دحقوقوساتنه اودهغه دبشپړقانون حاکمیت.دالوهیت توحیددالله تعالی حق دی،داځکه چې الله تعالی خالق،رازق،مالک اوحاکم دی؛البته عبادت درې ترکیبي اجزاء لري محبت ،اطاعت ،تعظیم.دزیاتروتش په نامه مسلمانانوالله تعالی سره پېژندگلوی نشته؛ نوزیات خلک په بغاوت اوسرکشی اخته دي یواځې لاس په نامه ږدي اودعبادت شکل اوصورت جوړوي؛مثال یې هغه نوکر ته ورته دی چې خپل بادارته تشه سلامي کوي؛مگرامرمنلو ته تیارنه وي[1]

ج-دالوهیت په توحید کې دشرک اثا راو نښې

په اسلامي امت کې اوس مهال دالوهیت په توحیدکې دشرک اثاراونښې په لاندې توگه دي:

- دالله تعالی داسماؤاوصفاتو څخه انکارکول اوپه تعطیل اوتشبیه باوردرلودل.
- دبل چا په ربوبیت اوالوهیت باور،داسماني کتاب اوپېغمبرتوهین.
- په بل قانون پرېکړه اوپه بل نظام خوښي او اسلامي قانون ته دفرسوده خطاب کول.
- دغیرالله څخه وېره اودالله تعالی دطاعت پرخلاف یې اوامرو ته غاړه ایښودل.
- له الله تعالی نه پرته بل چاته هیلې اوامیدونه درلودل.بل چاته عاجزي کول.
- غیرالله ته رکوع اوسجده دقبرونو پروړاندې قرباني،دزیا رت په نوم نذر.

دغه چارې په څرگندډول په قبرپرستوقومونوکې په خپلوسترگووینوچې خپل مذهبي مشران دمعبودپه حیث مني دخیراوشرواکمن یې گڼي اوپه پښوکې یې پرېوځي[2]

داسماؤاوصفاتوتوحید

۱-لنډمفهوم یې:په دې خبره ټینگ باوردرلودل چې الله تعالی دکمال دټولوصفاتو څښتن اودټولوعیبونوڅخه پاک دی هغه صفتونه چې الله تعالی خپل ځان ته ثابت گرځولي اوپه قران کریم اونبوي سنتوکې ذکرشوي، دالفاظواومعنی گانوله تحریف،تعطیل ،نفی اودکیفیت د تحدیداودمخلوقاتوله صفاتوسره له تشبیه نه پرته یې منل دي[3]

---

[1] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص۸ بیروت لبنان
[2] -الجزایري ابوبکر .العقاید الاسلامي ص ۲۰
[3] - سید سابق(۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۵۰ دار الکتاب العربي بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢-شرطونه يې: دمخلوق دصفاتوله مشابهت نه پرته دالهي صفاتو منل ،دالله تعالی دذات په څېرهېڅ ذات اونه يې دنوم په شان هېڅ نوم اونه يې دافعالو اوصفاتوپه شان افعال اوصفات شته دالله تعالی اودمخلوق دصفاتوت منځ يواځې لفظي اشتراک دی ذات يې ازلي اوصفات يې ازلي دي

- موږ ته لازمه ده چې الله تعالی ته هغه اسماء اوصفات ثابت کړو ،چې په قران کريم اونبوي سنتوکې يې يا دونه شوې ده ؛نو پردې اساس دالهی صفاتواواسماؤدثبوت بنسټ وحی ده. دالله تعالی له مخلوقاتوسره دالله جل جلاله دصفاتو په مشابه ګرځولو ،په قران اوسنتودثابتوصفاتوڅخه په انکا راوپه تشبيه اوتمثيل باور درلودلو سره يو شخص کافر ګرځي
- دالله تعالی په منصوصي اسماؤاوصفاتو دکيفيت اوحقيقت له معلومولو پرته يقين درلودل ؛مثلا په عرش داستواء په باره کې دپخوانيوعلماؤمسلک داؤچې استواء معلو مه ده کيفيت يې مجهول دی ايمان پرې واجب دی اوپوښتنه يې بدعت ده .
- د الله تعالي نومونه يوازې په نهه نوي نومونو کې منحصر نه دي په رواياتو کې د نورو نومونه ذکر هم شته. دالله ذات کامل اوصفا ت يې کامل دي، څنګه يې چې دشان سره مناسب وي. دالله تعالی صفات به له تشبيه ،تعطيل ،تکيف، بدلون اوتاويل څخه پرته منئ[1]

دويم بحث

دالله تعالی دصفاتو ډولونه

دالله تعالی صفات په دووبرخو وېشل شوي دي

١: ثبوتي ٢ : سلبي

لومړی- ثبوتي صفات : هغه دي چې الله تعالی ته ثابت دي،چې څوک يې الله تعالی ته په ثبوت باوري نه وي مومن نه ګڼل کېږي.

ډولو نه يې: دالله تعالی ثبوتي صفات درې برخوته وېشل کېږي

١ - ذاتي صفات : چې له ازل نه ترابده الله تعالی پورې لازم اونه جلاکېدونکي دي لکه علم،حيات،قدرت، سمع،بصر،مخ،کلام،ملک،قدم،عظمت،غناء،رحمت ،حکمت، اراده ، قدرت اوداسې نور..

دځينو ذاتي صفا تو شرحه

١- قدرت : الله تعالی قادر اوتواناذات دی اودهېڅ يوکار دکولو څخه ناتوانه نه دی موجوده نړۍ ددومره عظمت سره دهغه دستراولوی قدرت نښه ده، دهغه بې اندازې قوت دومره دی چې هروخت وغواړي اراده وکړي کولی شي ،ټول موجودات ختم اوبيايې پيداکړي،په اسمانونو،شپې،ورځې،لمر اوسپوږمی، ژوند اومرګ کې لږسوچ اوفکرموږدالله تعالی سترقدرت ته متو جه کوي.

٢- اراده : الله تعالی چې څنګه وغواړي ،دخپلې غوښتنې سره سم په نړۍ کې تصرف کوي دلته دکايناتو په ذره ذره الهي اراده حاکمه ده.

---

[1] - نعيم ياسين(ب ت) الايمان اركانه حقيقته نواقضه مكتبة الرسالة الحديثه عمان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ - **علم** :الله تعالی په هرشي عالم دی ،برابر ه خبره ده که هغه له ماضي،حال اومستقبل سره اړیکه ونیسي. دالله په سپېڅلي ذات کې جهل اوناپو هي ځای نه لري دهغه پو هه په زمان اومکان پورې مقیده نه ده؛ بلکې دټولوشیانوپه جزئیاتو اوکلیاتوعالم دی ،موجوده نړۍ یې په ځانګړي نظم سره دبې انتهاءعلم روښانه دلیل دی .

٤ - **ژوند**:الله پاک ژوندی اوژوند دهغه ذاتي صـفت دی ،تل ؤ؛ تل دی؛ تل به وي.دحیا ت صـفت یې مطلق دی هېڅوک یې په اصلي حقیقت دنورو صفاتو په شان نه پوهېږي .حقیقت دادی چې دنړۍ وجود دتلپاتې اوهمېشني ذات نه پرته امکان نه لري .

۵ - **کلام**:الله تعالی متکلم دی ،څنګه یې چې دشـان سره مناسـب دی. الله پاک دغه صفت په قران کریم کې خپل ځان ته ثابت کړی دی .

٦-**سـمع اوبصر**ـ :څرنګـه چې اللـه تعـالی اوربـدونکی دی، لیـدونکی هم دی، لیـدل اواوربـدل یې هراړخیزاوشامل دي څنګه یې چې له شان سره منا سب دي؛ زموږ پرې په غیبوایمان دی [1]

۲-فعلي صفات

فعلي صـفـات هـغـه دي چې الـلـه تـعـالـی یـې دخـپـلې خوښـې سره سـم سرتـه رسـوي لکه قدرت ،استواء ،نزول ،تلل ،خندااوخوشالی تدبیر ، غضب ،رزق ،ژوندي کول اومړه کول ،عزت اوذلت لازمه ده چې دهغې دمعنی په نظر کې نیولوسره چې دالله تعالی دشان سره مناسب دي ایمان ولرو.

ډولونه یې

اودابیاپه دوه قسمه دي

- **فعلي متعدي**: لکه په چارحمت اومهربانی کول ، روزي ورکول
- **فعلي غیرمتعدي**: لکه کوزېدل ، تلل اوراتلل .

دویم-سلبي صفات

سلبي صفات هغو صفاتو ته ویل کېږي ،چې الله عزوجل ته ثابت نه دي ثبوت یې دکفر لامل ګرځي ،لکه ړوندوالی ،کونږ والی ،جهل اوناپوهي ،لوږه اوتنده، فساد ،بخل ناتواني ،رنځ اوتکلیف ،اوداسې نور..

دسلبي صفاتوډولونه

دالله تعالی سلبي صفتونه هم په دوه ډوله دي .

- دالله تعالی دذات څخه جلا سلبي صفت لکه الله تعالی دذات څخه داولادنفی کول .
- دالله تعالی دذات سره متصل لکه خوب ، مړینه جهل اوناپوهي درواخله ...

[1] سعد سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ٦٠ دار الکتاب العربي بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ یو لنډ جدول دځینو ثبوتي اوسلبي صفاتو وړاندې کوو

ګڼه	ثبوتي صفات	سلبي صفات
١	وجود	عدم او نشتوالی
٢	ازلیت	حدوث اونوی رامنځته کېدل
٣	بقاء	فنا
٤	پخپل ذات قایم	بل چاته اړ
٥	وحدانیت	تعدد
٦	علم	جهل
٧	ژوند	مرګ
٨	اورېدل	کوڼ والی
٩	لیدل	ړوندوالی
١٠	کلام	ګونګ والی
١١	حکمت	ناپوهي
١٢	اصلاح	فساد
١٣	قدرت	ناتواني
١٤	سخا	بخل
١٥	له تکلیف اورنځ نه پاکي	تکلیف او رنځ
١٦	له خوراک اوخښاک نه پاکی	خوراک خښاک
١٧	مور اوپلار نه پاکي اوسپېڅلتیا	مور اوپلار ورته ثابتول
١٨	مېرمن څخه سپېڅلتیا	دمېرمن ثبوت
١٩	زوی او لورنه پاکي	داولادثبوت
٢٠	له شریک نه پاکوالی	دشریک ثابتول
٢١	دقهري شفاعت نه ثبوت	دقهري شفاعت ثابتول
٢٢	عزت	ذلت
٢٣	نه ستوماني	ستوماني
٢٤	ژوند	مړینه
٢٥	عدل	ظلم
٢٦	قدرت	بې واکي
٢٧	دسیال نه شتون	دسیال شتون
٢٨	دمکان اوزمان داحتواء څخه پاکوالی	مکان اوزمان ورته ثابتول

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحید مراتب

ځینو پوهانو په دغه مسئله کې تفصیلي بحث کړی اوتوحیدیې په لاندې مراتبو وېشلی دی:

۱ – **دذات توحید** :معناداچې الله تعالی په خپل ذات کې بی ساری اوبې سیاله دی ،داخلاص په سورة کې دتوحید ددغې برخې بشپړه څرګندونه شوې ده.

۲ – **دصفاتو توحید** : معنی داچې الله تعالی دکمال اوجمال ،دعلم،قدرت اوتلپاتې ژوند په صفاتو متصف دی اوپه دې کې ورسره هېڅوک شریک نه دي .

۳ – **دخالقیت توحید** :معناداچې په ټولوکایناتوکې دالله تعالی نه پرته بل څوک دکایناتو موجداوخالق نشته، دغه حقیقت په عقلي دلایلو استواردی

۴ : **دربوبیت توحید** :معنی داچې خیراوشراودټولوکایناتوتدبیریوازې دالله تعالی په لاس کې دی. په دې کارکې ورسر ه هېڅوک شریک نه دي .

۵ - **دحا کمیت توحید** :معنی داچې تشریعي حاکمیت یوازې الله تعالی ته ثا بت دی ،دانسان په ارادې برخه کې دښواوبدولاربنود،دخیراوشر،دحلا لواوحراموواکمن الله تعالی دی په دې کارکې ورسره هېڅوک شریک نه دي .

٦ – **دتشریع توحید** :معنی داچې هېڅوک په اسلامي ټولنه کې دازادتقنین صلاحیت نه لري ،قوانین به داسلامي شر یعت په رڼاکې جوړېږی .

۷ – **داطاعت توحید** :معنی داچې دلته به دالله تعالی حکم په حاکم اومحکوم ،په امراومامور،په شتمن او نیستمن ،په ټولوبه یوشان جاري وي دمشرانواوامربه هلته دمنلو وړ وي چې دالهي قانون سره سمون ولري .

۸– **په عبادت کې توحید** :له دې څخه مطلب دادی چې محبت،اطاعت،بندګي اوتعظیم به یواځې الله تعالی ته کېږي. په دې حق کې ورسره هېڅوک شریک نه دي.

په بشري ژونددتوحیددکلیمې اغیزې

- په دغې سپېڅلې کلمې باوري انسان هېڅکله دتنګ نظر څښتن نه وي هغه په یو داسې ذات یقین لري چې دځمکې او اسمان څښتن او د ټولې نړۍ پالونکی دی له دې نه وروسته دکایناتوهېڅ شی ده ته پردی نه ښکاري ؛بلکې ټول کاینات دخپل څښتن ملکیت بولي.
- دغه کلیمه په انسان کې عزت او سرلوړي رامنځته کوي. ددې سپېڅلې کلمې ویونکی پردې پوهېږي ،چې یواځې الله تعالی دټولو ځواکونو څښتن دی او له هغه پرته هېڅوک ګټه رسونکی نشته. مرګ او ژوند،عزت اوذلت دده په واک کې دي په دغه صورت کې دهغه غاړه او سر دمخلوق پروړاندې نه ټیټېږي او نه له چا نه مرسته غواړي په زړه کې یې یواځې دالله تعالی لویي وي .
- له عزت نفس سره دغه کلیمه په انسان کې عاجزي پیداکوي ،هغه هېڅکله مغرور اوکبرجن نه وي ،خواک،پیسې مال ،دولت او منصب دده په زړه کې لویي او غرور نه شي پیداکولی البته له کفر او شرک سره کبر اوغرور مل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• ددې کلیمې ویونکی پاک نفسه او سپېڅلی انسان وي، هغه په عادل او واکمن ذات باوري وي .دده په مقابل کې مشرکان،ملحدین او کافران،چټل،خبیث او ځناور صفته شخصیتونه وي ،چې دانسان له مړینې لذت اخلي. ټول غم او فکر یې دمادي لذتونو او خوندونو لاسته راوړل او دانسانانو تباه کول وي.

• ددې کلیمې ویونکی هېڅکله نا امیده اوزړه ماتی نه وي . تل خپل رب ته هیله من وي .که .ددنیا دخلکو ټولې دروازې بندې او دټولو اسبابو رسی وشلېږي، بیا هم دالله تعالی له مرستې او ملاتړ څخه نا امیده نه وي ؛البته دغه دزړه ډاډ او سکون دتوحید دعقیدې له پیروانو څخه پرته بل چاته نه په برخه کېږي.لادینه وګړي ډېر ژر ناهیلي او په ځان وژنه لاس پورې کوي.

• په دې کلیمې باوري انسان دعزم،حوصلې،صبر او توکل څښتن وي او پردې یې ټینګ یقین وي، چې دده ترشا دځمکې او اسمان دځښتن قوت دی.دغه تصور په ده کې دغره په شان استقامت او کلکوالی رامنځته کوي .که دنړۍ ټولې ستونزې او غمونه پرې امبارشي له خپل عزم او تصمیم څخه لاس نه اخلي.

• دغه کلیمه له انسان څخه اتل جوړوي ،دیو شخص دبې زړه توب لپاره دوه شیان دي ؛لومړی دځان مال اواولادمینه ؛دویم له الله نه پرته دبل وژونکي تصو،دلا اله الاالله باوردغه دواړه شیان له زړه څخه وباسي.

• دلا اله الاالله عقیده په انسان کې قناعت رامینځته کوي دحرص،کینې او حسد ناوړه احساسات یې له زړه څخه لېرې کوي. هغه نېک انسان اونوروته ګټه رسوونکی وي .دده په مقابل کې مشرکان اودهریان دنورودبرې په رخه اوحسدکې ځان وژني اودهغوی په راپرزولو کې له هېڅ رنګ بدتدبیرڅخه لاس نه اخلي.

• ددغې عقیدې څښتن دالهي قانون پابند وي او پردې یې یقین وي چې الله تعالی په هر یوه پټ او ښکاره شي عالم اوخبردارددی. هېڅکله هم په ناروا لارو چارو لاس نه پورې کوي.همدغه سپېڅلې کلیمه داسلام اساس او تاداؤ دی .ددې کلیمې دباورله ړنګېدلو وروسته داسلام هېڅ شی نه پاتې کېږي داسلام ټول نظام پرهمدغه بنسټ ولاړدی.[1]

[1] .درحماني محمد شریف ژباړه .داسلام اساسي ښوونې ۵۰ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروګمراه ډلو باورونه اوپه ملایکو ایمان

پیلیزه

دیونان فلاسفه اوپه اسلامي امت کې ځنې ګمراه ډلې دالله تعالی دصفاتوڅخه انکارکوي دوی دومره ناپوهان دي چې دیوخالق په وجوداعتراف کوي ؛مګرهغه له صفاتوڅخه خالي بولي لکه علم ، قدرت ، سمع ، بصر ، اراده اوداسې نور... داسې خالق چې له مخلوق څخه په ټیټه مرتبه کې قرار ولري څنګه د(الله) په توګه ومنل شي ، بل لورته ځنې ګمراهان الله تعالی ته جسم ، سترګې ، غوږونه ، ژبه اونورحواس ثابتوي

لومړی بحث

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروګمراه ډلو باورونه

نعیم بن حمادرحمة الله علیه فرمایي څوک چې الله تعالی له مخلوقاتوسره مشابه وګرځوي نوهغه کافروګرځېداوڅوک چې دالله تعالی له صفاتوڅخه منکرشو ؛نوکافروګرځېدقران عظیم الشان یې په ډاګه اعلانوي ﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ ﴾ الشوری ژباړه:دکائناتو هیڅ شی هغه ته ورته څېرمه نشته ، هغه دهرڅه اوریدونکی اولیدونکی دی ،

نصرانیانوعیسی علیه السلام اوبت پالوخپل بوتان له الله تعالی سره یوشان وبلل همدارنګه دخالق مشابه ګرزول دمخلوق سره لکه دیهودیانوپه شان چې الله تعالی ته فقر ، عجز ، اوپښېمانتیاثابتوی [1]

امام ابوحنیفة رحمة الله علیه فرمایي : الله تعالی دمخلوق سره مشابه نه دی اونه مخلوق دالله تعالی سره مشابهت لري بیاورپسې زیاتوي چې دالله تعالی صفات نه دمخلوقاتودصفاتوپه شان دي دالله تعالی علم اوقدرت اولیدل زموږدلیدلوپه شان نه دي دهغه ذات اوصفات دواړه کامل اولامثال اوکیفیت یې موږته معلوم نه دی زموږپرې په غیبوایمان دی . [2]

دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تګلاره

اهل سنت والجماعت دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه هکله لاندې اراء اونظریات لري .

- دالله تعالی ټول نومونه حسنی (ښایسته)دي دهغه په نومونوکې (الله)ذاتي اونورپې صفتي دي .
- دالله تعالی نومونه اوصفات توقیفي (دوحی) پرښنسټ ثابت دي
- دالله تعالی ټول صفتي نومونه کامل اوله هرې نیمګړتیاڅخه خالي دي دالله تعالی صفتي

---

[1] شرح اعتقاداهل السنة والجماعة ۲ - ټوک ۵۳۲ مخ

[2] دوکتورحسن محمدبن عبدالرحمن : التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة ج ۱ص ۲۲۴

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه ډېرزيات دي دالله تعالی ثبوتي صفات دمدحې اوکمال صفات چې هرڅومره ډېروي دالله تعالی په لوړتیااوعظمت دلالت کوي دالله تعالی دصفاتوظاهرموږته معلوم دی ؛مگرکیفیت یې موږته مجهول اونامعلوم دی . دالله تعالی دذات اوصفاتوترمنځ اړیکه دلزوم اویوتربل دپیوستون اونه بیلتون دی

دویم بحث

دایمان داساساتو دویم رکن په ملایکو ایمان

پیلیزه

ملایکې دالله تعالی فرمان منونکې لښکرې دي، له نورڅخه پیدا زموږ له نظره پناه ،نه نارینه اونه ښځینه ، نه څه خوري ،نه څه څښي په بېلابېلو چارو مقررې دي چې کوم کارورته سپارل شوی هغه سرته رسوي .هروخت په تسبیح لگیادي، شپه اوورځ دالله تعالی پاکي بیانوي.هروخت دالله تعالی څخه په وېره کې دي دملایکو صحیح حساب الله تعالی ته معلوم دی.مشهورې مقربې ملایکې څلوردي دلته هرڅه دالله تعالی په امردملایکو په وسیله ترسره کېږي په ملایکو ایمان دقران عظیم الشان اونبوي سنتو په لارښوونوکې دایمان د امورو دجملې څخه دی دپېژندنې یواځېنی لاریې وحی ده، پردې اساس ترهرڅه دمخه دعلم سرچینې دقران عظیم الشان په رڼاکې ترڅېړنې لاندې نیسو:

۱-دعلم دپیدایښت لار

الله تعالی دانسان فطرت دتفکر پر اساس جو ړکړی ، علو مواو پوهنو ته درسېد لوړ تیا یې وربخښلې، همد غه ځواک دی چې انسان له نورو حیو اناتو څخه جلاکوي .

۲-دعلم مفهوم

هرکله چې انسان دحسي ـ غړو په وسیله دخا رجي نړۍ سره اړیکه ټینگه کړي ،ده ته یو حالت په برخه کېږي ،چې مخکې یې نه درلود.دمثال په تو گه مو ږ یو شخص وینواو مخکې مو لید لی نه ؤ داسې احساس کوو چې په مو ږ کې یو نوی شی رامینځته شوی چې مخکې مو نه درلود. هرکله چې دهغه شخص تصویر زمو ږ په ذهن کې نه ؤاوس دهغه تصویر په ذهن کې له ځان سره لرو؛ دې ته علم ویل کېږي دقران کریم په رڼا کې علم شپږ سرچینې لري :

۱: حس او تجر به :قران عظیم الشان حس او تجر به دعلم دلا سته راوړلو دوسیلې په عنوان یادوي؛ هلته چې فرمایي ﴿ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓاْ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ﴿٦﴾ ق ژباړه:ښه نو دوی هېڅکله دځان له پاسه اسمان ته ندي کتلي ؟ په څه ډول موږهغه جوړ او سینگارکړ اوپه هغه کې هیڅ درزنشته .

دغه ایات دتو حید په مسأله بحث کوي همدغه دبر هان نظم ارزښتنا که دلیل دی انسان ته وایي :ستر گې دتې پرانیزه .دکاینا توپه هره ذره کې به دالله جل جلا له دعجا یباتو نښې په خپلو سترگوویني، پردې اساس ټول ساینس په حس او تجربې بناء دی ساینس دکایناتوپو هې ته وایي :نو ټول کاینا ت دالله جل جلا له دمعرفت ډکرکنیل کېږي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- عقل : دقران عظیم الشان په رڼا کې عقل دعلم دلا سته راوړلو دویمه سر چینه ده.هلته چې فر مايي ﴿ وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ النحل ژباړه: الله تاسې ستاسې د میندو له ګیډو نه په داسې حالت کې راوایستلئ چې تاسې په هیڅ نه پوهیدلئ. هغه تاسې ته غوږونه درکړل، سترګې یې درکړې، او فکر من زړونه یې درکړل. ددې لپاره چې تاسې شکرویستونکي شئ.

په دغه ایات کریمه کې دعلم دوسایلو یادونه شوې، چې لو مړی یې سامعه (داورېدلو) قوه ده چې په هغې سره نقلي علوم اورودویمه باصره (دلیدلو) ځواک چې دهغې په وسیله حسي نړۍ گورواوپه پای کې عاقله قوه چې په فؤاد سره یې تعبیر شوی. په هغې سره له حس نه وراخوا نړۍ درک کولی شو.

۳- تاریخ او تاریخي اثار: قران کریم تاریخي مسایل مطر ح کوي ،دتېروملتونوحالات په ډېر دقیق صورت په کې وړاندې شوي .دهغوی دژوند رو ښا نه او تیارې بر خې اودهغې نتا یج دعبرت ددرس په بڼه بیانوي ،همدارنگه دتېروقومو نو داثا رو یادونه کوي .دهغو ی دپرمختگ او زوال اسباب ذکر کو ي،ترڅو راتلونکي نسلو نه ورڅخه پندواخلي.

۴- فطرت او پټ شعور : دعلم څلو رمه سرچینه قران عظیم الشان فطر ت او پټ احساس راښيي .انسان چې کله درشد تر پړاوه ورسېږ ي یو لړحقا یق له زده کړې پر ته پخپله تر لاسه کوي،لکه مینه ،محبت ،جنسي غریزه ،خوراک،څښاک،یخني اوگرمي اوالله جل جلا له معرفت .

۵- مکا شفه او شهو د : مو جودات په دووبر خو وېشل شوي :یو حسي نړۍ او بله دغیبودنیا. ځینې وخت الله تعالی خپلوخاصو بندگانو ته یو ځانگړی ځواک وربخښي ،چې په هغې سره دغیبو نړۍ گوري. رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دمعراج په شپه دجنتونو اودوزخونو ، دسد رة المنتهی او پورته غیبي نړۍ دننداري ښودنه شوې وه.

٦- اسما ني وحی: دقرا نکریم په رڼاکې دعلم وروستنۍ سر چینه دوحی اسما ني پیغا م دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر څ کې فرمايي﴿ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ ۗ ﴿٣٩﴾ ﴾ الإسراء: ژباړه دا هغه د حکمت خبرې دي، چې ستا رب تا ته وحی کړې دي

دسمعیاتو دپېژند نې او پر هغو دایمان لپاره مهم قران عظیم الشان اونبوي سنت دي[1]

ملا یکې داسلام په رڼا کې

په ملا یکو ایمان داسلامي عقید ې دارکانو او بنسټونو له جملې څخه دی انکار ورڅخه څرگند کفر گڼل کېږي[2]

[1] [illegible] داد محمد [illegible] عقاید اسلامي [illegible] ۱۳ انتشارات وزارت معارف کابل افغانستان

[2] همدغه ما خذ [illegible] ۲۲۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-په ملایکو دایمان مفهوم

ددوی په وجود ټینګ باور چې دوی عزتمند مخلوق دی ،الله تعالی دخپل عبادت او بندګی اودچارو دسرته رسولو لپاره پیداکړي دي[1]

۲-په لغت کې

ملایک دملک جمع ده دلام او میم په فتحې سره دالوکة څخه اخیستل شوې ،الوکة رسالت ته وایي ،دوی هم الهي پیغامونه پیغمبرانوته له ځان سره راوړي اویا خومضبوط اوقوي مخلوق ته ویل کېږي.

۳-په شرعي اصطلاح کې

ملایکې له یولړغیبي ، نا محسوسو نوراني مخلوقاتو څخه عبارت دي چې له حیواني تما یلاتوڅخه پاکې دي په بېلا بېلو شکلونو ځان بد لولی شي، داستو ګنې ځای یې اسمانو نه دي دالله تعالی دسپېڅلي ذات نه پرته یې حقیقت هېچا ته معلو م نه دی.

۴-په ملا یکو دایمان دلا یل

دملایکو وجود یوثا بت حقیقت دی او دلایل یې له شمېره وتلي دي. مو ږ ورته په لنډ ه تو ګه کتنه کوو:

لومړی قران عظیم الشـان: الله تعالی په خپل سـپېڅلي کلا م کې دملا یکو دپیدا ینښـت په هکله مو ږ ته خبر راکړی

دویم نبوي سـنت:تولو پیغمبر انو دملا یکوپه باره کې خبر ورکړی ،پیغمبر صـلی الله علیه وسـلم هم په ملایکو ایمـان دایمان رکن بللی دی پخپله دالله سـپېڅلی کلا م(قران عظیم الشـان) هم دملا یکو داثارو دجملې څخه دی دالله جل جلاله او نبي صلی الله علیه وسلم ترمنځ واسطه جبریل ؤ[2]

۵-دپیدایښت ماده یې

مکلف مخلوقات چې عقل ورکړل شوی په درې ډوله دي :

- ملایک چې له نور څخه پیداکړی شوي دي .
- پېریان چې له ملایکووروسته له اور څخه پیداکړی شوي دي.
- انسان چې له خاورو څخه پیداکړی شوی دی .[3]

٦- حقیقت اوصفات یې

موږ نه شـوکولی دملایکو حقیقـت معلوم کړو، دعقیـدې پـه مسـا یلوکې لا زمـه ده چې موږ پـه شرعي څرګندودلایلو اکتفاوکړو، ددوی ځینی صفات په لا ندې دلایلوکې راغلي دي:

- له نورڅخه پیدایښت

---

[1] - همدغه ما خذ ص ۲۴٦

[2] - الخمیس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة دویم ټوک ص ۱۰۰۴دارابن جوزي دمام المملکة العربیة السعودیة

[3] - نعیم یاسین(ب ت) الایمان ارکانه حقیقته نواقضه مکتبة الرسالة الحدیثه عمان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لوی جسمونه
- په بېلابېلو شکلونو څرګندېدل
- دمتفاوتووزرونو درلودل
- نا اشنا خواک درلودل
- په دوی کې ځینې مقربې ملایکې دي
- ددتولدا وتنا سل اوله ښځینه توب او نارینتوب څخه سپځلتیا
- دالله تعالی پروړاندې د بېلابېلو مرتبودرلودل
- د حسن او جمال صفت درلودل
- د خوراک ،څښاک او ستړیا څخه پاکي اوداستو ګنې ځای یې اسمان دی
- دوی دحیاء څښتنا نې دي
- دوی دنظام څښتنانې دي
- ملایکې ډېرې زیاتې دي چې شمېرې یواځې الله تعالی ته معلوم دی .

۷- خویونه یې

ملایک ډېرښه خویونه لري چې په قرانکریم کې یې ذکرشوی، ځینې یې په لاندې توګه دي

- عزتمند مخلوق دی
- دالله تعالی دحکم عملي کونکي اودګناهونو څخه ځان ساتونکې دي
- حیاناک مخلوق دی
- مؤمنانو ته بخښنه غواړي [1]

۸- دندې یې

ملایکې په اسمانونواوځمکو مقررې دي په کایناتو کې هرحرکت اوخوځښت دالله تعالی په امردملایکو په وسیله صورت مومي قران عظیم الشان همدغه مطلب داسې بیانوي﴿ فَٱلْمُدَبِّرَٰتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ النازعات: ژباړه:بیا (دالهي حکمونوسره سم)دچاروتنظیم کوي

قران کریم اونبوي سنت دملایکو په اصنافو ډک دي چې په مخلوقاتو مؤظفې اوبېلابېلې چارې سرته رسوي .ځینې په غرونو. ځینې په وربخو اوباران. ځینې دښځینه ؤپه رحم ،دنطفې په تدبیر اودخلقت په شپېړتیا کومارل شوي :همدارنګه دانسان په ساتنه اودده دکړو وړو په ثبت، دارواحو په اخیستلو، په قبرکې په سوال او خواب .دستورو اواسماني سیارو، په لمر ،سپوږمۍ ،عرش اوکرسي ،په جنت اودوزخ هم ملایکې مقررې دي.نوپردې اساس ملایکې دالله تعالی ستري لښکرې اوعزتمند مخلوق دی. مقربې ملایکې جبرئیل ، میکائیل ، اسرافیل او ملک الموت دی دجبریل دنده پیغمبرانوته وحې راوړل ، دمیکائیل دنده

[1] تعلیم یاسین (ب ، ب) الایمان او کلمه خضعته له اوضه ص ۵۱ مکتبة الرسالة الحدیثه عمان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بارانونه اونباتات دي ،دملک الموت دنده دارواحو اخیستل اوداسرافیل دنده شپیلی اودنړی دموجوده نظم دپای ته رسېدو دخطر دزنګ وهل دي. قران عظیم الشان دملایکودبېلابېلوډولونوڅخه ډک دی[1]

۹- په ملایکو دایمان اغیزې

- دالله جل جلاله په عظمت اورحمت داحساس زیات والی .
- په جهادکې مېړانه، په دې فکرچې ملایکې ورسره ددښمن په مقا بل کې یې مرسته کوي.
- دالله عزوجل په اوامرو استقامت اوپردې یقین ،چې په خپلوافعالو اووینا ؤکې یې ملایکې ځاري دامن،دډاډاواطمینان احساس .[2]

پېریان او شیطانان

دپېریانو په وجود یقین هم داســلامي عقیدې برخه ده پېریان دغیبي شــیانو له جملې څخه دي چې الله تعالی او پیغمبر صلی الله علیه وسلم مؤمنان دهغوی په باورما مورکړي دي .پردې اساس د پېر یانو په وجود یقین لازمي دی ،په دې برخه کې به په لاندې موضوعاتوپه ترتیب سره بحث وکړو:

۱-دجن مفهوم

په لغت کې هغه شي ته ویل کېږ ي چې له حواسو پټ وي په اصطلا ح کې جن دالله تعالی داسې مخلوق دی چې دانســان اوملک په منځ کې قرار لري اوداختیا رڅښــتنان دي ،غیرمادي صــورت یې نه لیدل کېږي ،ددې توان لري چې په بل قالب کې دښواوبدواشکا لوپه بڼه ځان څرګندکړي[3]

۲-دپېژندلولارې چارې یې

اســماني وحی یواځېنی سرچینه ده چې موږددغو موجوداتو له عالم سره اشــنا کو ي قرانکریم او نبوي احادیــث یې موږتــه څرګنــدوي، چې پېریــان له څه شي پیداشــوي دي؟ ددوی دجلا اوبېلو قبېلوکړنلاره اوددوی دمکلفیت نوعیت څرنګه دی؟.

۳-ددوی دوجود دلیل

الف -قران عظیم الشان :په قران کریم کې دجن دلفظ یا دونه(۳۲)ځله په ګڼو سورتونوکې شوې ده، الله تعالی فرمایي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ الذاریات [4]

ب-نبوي حدیث:پیغمبر صــلی الله علیه وســلم په هډوکو او خر شــنو داســتنجاء څخه منعه فرمایلي ده او ویلي یې دي ،چې داســتاســودپېریانوورونوخوراک دی دمســلمانانو ټولې ډلې دپېریانو په شــتو ن اعتراف کوي .په همدې توګه عام اهل کتاب دپېریانو په وجود قایل دي[5]

---

[1] -همدغه ماخذ ص ۵۳
[2] -همدغه ماخذ ص ۵۴
[3] -نذیر داد محمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲۵۳انتشارات رسالت کابل افغانستان
[4] -ابن کثیر عماد الدین (ب ت) تفسیرالقران العظیم ج٦ ص ۲۹بیروت لبنان
[5] -خطیب محمد احمد(۱۹۹۰م) دراسات فی العقیدة الاسلامیه مکتبه الفلاح اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج:دپېري او ملک ترمينځ فرق: ملايکې نوراني مخلوقات دي، نه څه خوري، نه څه څښي او له تول
اوتناسل څخه سپېڅلي دي. دالله تعالی عبادت کوي، معصيت ورڅخه نه ليدل کېږي ؛مگرپېريان ل
اورڅخه پيدا شوي ،خوراک او څښاک کوي ، ښځينه او نارينه لري او تولد اوتناسل لري اوپه معصيت م
لاس پورې کوي.[1]

۳- حقيقت اوصفات يې

دپېريانوحقيقت په قران عظيم الشان کې بيان شوی، موږ به دلته ځينې معلومات راوړوچې ددوی حقيقت
اوصفات روښانه کوي:

- دپېريانودتخليق ماده داورشعلې دي .
- له انسان نه مخکې پيداشوي دي.
- دليدلوقابل نه دي .
- دانسان په شان مکلف مخلوق دی .
- دانسان اوحيوان په شکل په بېلابېلو بڼوڅان څرگند ولی شي.
- دانسان په شان ژوند،مړينه او قيامت لري.
- نارينه او ښځينه ،تولداوتناسل لري .
- شعوراواراده لري اوله دې پرته ډېرچا لاک دي شاقه چارې سرته رسولی شي .[2]
- خوراک کوي .
- مؤمنان ،کافران ،صالح اوفاسدافرادلري.
- دغيبوعلم نه لري.
- انسان ته زيان رسوي [3]
- پېريان په کنډوالو ،غيرمسکوني ځايونو،ډېرانونواوچټلوځايونواوښارونوکې اوسېږ ي زياتره په

کثيفو . ناولو . گنهگارواومجرموانسانانوکښېني اوله پاکو انسانانو سره غرض نه لري [4]
په پېريانواوشيطانانوکې دقوت اړخ هم شته ؛خوقران عظيم الشان دشيطان اودشيطان دپلويانو دسب
اومکرکمزوری بولي.[5]

---

[1] عبدالله ناصح (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۳۵ دار الکتاب العربی بيروت لبنان
[2] خطيب محمد احمد (۱۹۹۰م) دراسات فی العقيدة الاسلامية ص ۱۱۲ مکتبه الفلاح اردن
[3] عالم داد محمد (بی تا) عقايد اسلامی ص ۲۵۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان
[4] عالم عبدالله (۱۳۹۲هـ ش)کتابات له محدث الزمن تر سوشه ص ۱۴۹
[5] عبدالله ناصح (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۲۵ دار الکتاب العربی بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابلیس او شیطان

دشیطان په وجود باورهم داسلامي عقیدې برخه ده، داځکه چې شیطان دغیبي امورولـه جملې څخه دی، چې الله جلت عظمته اورسول الله صلي الله علیه وسلم موږ دهغه دپیروی څخه منعه کړي یو په قران کریم کې دغه لفظ (۸۸) ځله راغلی دی. دشیطان ،ابلیس اوطاغوت الفا ظ (۱۰۸) ځله راغلي دي. پردې اساس دشیطان په شتون باورلازمی شی دی،په دې لړکې به موږلا ندې مطالب په ترتیب سره ذکرکړو.

۱-دابلیس او شیطان معنی

الف- ابلیس پـه لغـت کې: عربی کلمه ده، له ابلاس څخه اخیستل شوې معنیې (دالله جل جلا له له رحمته نا امید) سره راغلی البته ابلیس دشیطانانو پلارگڼل کیږي .

ب-پـه اصـطلا ح کي: دابلیس اصـطلاحي معنی: هغـه پیری چې ادم علیه السـلام ته دتعظیم څخه یې انکاروکړاودالله تعالی دلعنت مسـتحق وگرزېد ،ترقیامته یې ورته مهلت ورکړ اودگمراهی ټول وسـا یل یې ورپه برخه کړل [1]

ج- شیطان په لغت کې: دپیریانواوانسانانوپه هرسرکښې اونا فرمان باند ې یې اطلا ق کیږي .

د-په اصطلاح کې: له سرکښو پیریانو څخه عبارت دی، چې دانسان په بنه دځرگندېدوتوان لري.

۲ - دتخلیق (پیدایښت) ماده یې

شـیطان دپیر یـانودنسـل څخه دی،له همدې امله دپیدایښـت ماده یې داورلمبه ده .قران عظیم الشـان فرمایي﴿ وَٱلْجَآنَّ خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ الحجرژباړه:اوله هغه نه مخکې موږ پیریان داورله شـغلې نه پیدا کړي ول.

۳-دشیطان اصل

څرنگه چې دانسـانانو اصـل ادم علیه السـلام دی،په همد ی توگه دابلیس اصـل هم پیری دی .قران عظیم الشـان دغه مطلب ته داشـارې په ترڅ کې فرمایي﴿ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ ﴾الکهف) ژباړه: دی دپیریانودجملې څخه ؤ [2]

لکه څنگه چې ملایک دالله تعالی منونکې لښـکرې دي، دخیر ،نېکی اواصـلاح لوري ته بلنه ورکوي همدارنگه شـیطانان متمردمخلوق دی، چې خلک دالله تعالی دښمنی ،شر، فساداوتباهی ته دعوت کوي. کړه وړه یې دملایکودکړووړوسره متضـاددي، دملایکو ماموریت دخلکوترمنځ وحدت، دوسـتي ، محبت یووالی او هدایت دی دشـیطان فعالیتونه سرکشي-، نا فرماني ،اختلاف ، فساد،تباهی او بې لاري ده. همدغه شیاطین دي چې فاسداو ناکاره اعمال خلکو ته بنه ښکاره کوي [3]

---

[1] سید سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۱۳۹دار الکتاب العربی بیروت لبنان
[2] نادیر داد محمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲٦۲ انتشارات رسالت کابل افغانستان
[3] سید سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۱۴۰ دار الکتاب العربی بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) Ketabton.com: The Digital Library

۴-دشیطانانوډولونه

لکه څرنګه چې په پیریانوکې شیطان وي ؛همدارنګه په انسانانوکې هم شیطانان وي په یو روایت کې راغلي دي: یوځل ابوذرغفاري رضي الله عنه لمو نځ کاوه رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل ابوذره ! دانسي—او جني شیطا نانوڅخه پناه غواړه ابوذر رضي الله عنه عرض وکړای دالله رسوله ! په انسانانوکې هم شیطانان وي؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل هو! همد غه مطلب ته په قران عظیم الشان کې اشاره شوې ﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ ﴿١١٢﴾ ﴾الأنعام:ژباړه: او موږ خو تل همداسې شیطان انسانان او شیطان پیریان د هر پیغمبر دشمنان ګرځولي دي

۵-ددوی ډلې

- مر دة الشیاطین :معنا داچې په کبر، لویی او سرکښي کې او ږداخته ؛نوپردې اساس په ټولو کافرانو دانسي شیطان اطلا ق صحت لري .

طاغوت :زموږ پوهانودطا غوت معنادګمراهی دسرلښکرکړې ده پخپله نه یوازې داچې ګمراه ؛بلکې دګمراهی اوکفرمشراوقاید.

٦-دشیاطینو پروړاندې دانسانانو ډولونه

- محفوظه ډله چې الله تعالی دشیاطینو له شر څخه ساتلي دي ؛لکه پیغمبران
- هغه ډله چې شیطان یې دګمراهي هڅه کوي لکه مؤ منان.
- د شیطان لاس پوځي انسي شیطانان؛ لکه عام کافران او منافقین[1]

۷:دشیطانانوځانګړتیاوې

شیطانان لاندې ځانګړتیاوې لري:

الف – تخلیقي ځانګړنې یې

۱- **له اوره پیدایښت** :الله تعالی فرمایي﴿ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ ﴾الحجر: ژباړه او له هغه نه مخکې موږپیریان داورله شغلط نه پیداکړي وو.

۲- **په سترګو نه ښکاریدل:** قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ﴿٢٧﴾ ﴾الأعراف ژباړه: هغه اود هغه ملګري تاسې له یو داسې ځای نه ویني چې له هغه ځایه تاسونه ویني

۳-**قبیح، بد شکل او ښکرونه** :په منځنیو پیړیوکې نصرانیانودشیطان انځورداسې وړاند ې کاوه :تک تورشخص، لوړې وریځې، ښکرونه ، څیرونکې منګولې ،له خولې څخه وتونکې لمبه او شا ته لکی .

---

[1] - اشقر عمر سلیمان (۲۰۰۷م)عالم الجن والشیطان ص ۸۰ دارالنفایس للنشر والتوزیع اردن

[2] -نذیر داد محمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲٦۱ انتشارات رسالت کابل افغانستان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب:معنوي ځانګړتياوې

۱- ځان لوی ګڼل اوکفر:الله تعالی فرمايي ﴿ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ البقرة.ژباړه خوابليس انکاروکړ، هغه د خپلې لويي په غرورکې اخته اودکافرانو له ډلې څخه شو .

۲-نافرماني : الله تعالی فرمايي ﴿ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ مريم: ژباړه شيطان خو له رحمن څخه سرغړوونکی دی..

۳-لعن اورجم : الله تعالی فرمايي ﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ النحل: ژباړه : نو کله چې ته په قران لوستلو پيل وکړې نوله رټل شوي شيطان نه الله تعالی ته پناه وړه

۴-سرکشي :طغيان او له حدڅخه تجاوزدشيطان په اوصافوکې راځي

۵ - شکست:دحق پروړاندې ناکامي اونابودي دشيطان ځواکونوته تل شکست په برخه وي

۸-دشيطان اهداف اومقا صد

الف- نهايي هدف :دشيطان وروستی هدف دادی چې خلک له جنت څخه محر وم او دوزخ ته يې بو ځي الله تعالی فرمايي ﴿ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾ فاطر: ژباړه :په حقيقت کې شيطان ستاسي دښمن دی ؛نوتاسې هم هغه خپل دښمن وګڼئ هغه خپل پيروان خپلې لارې ته ددې لپاره رابولي چې هغوی د دوزخيانوله جملې نه شي .

ب-نيژدې اهداف

- دکفر او شرک په لومه کې دخلکو راګيرول.
- دخلکو هڅو نه ترڅو طاغوت ته پرېکړې يو سي.
- په ګنا هونو کې دخلکو غورزول.
- په بدعاتودخلکواخته کول ،داځکه چې دبد عت زيا ن دين ته رسيږي.
- دخلکودعباداتواوطاعاتو فاسدول اودالله جل جلا له ددين په وړاندې خنډونه ايجادول [1].

[1] نادربداد محمد(ب ت) عقايد اسلامي انتشارات مس ۲٦۵ رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی
په اسماني کتابونو او پیغمبرانو ایمان

سریزه

په اسماني کتابونوایمان دایمان دریم اوپه پیغمبرانوڅلورم رکن دی الله تعالی دبشریت دهدایت اولارښوونې لپاره دتاریخ په بېلابېلو پړاوونوکې ډېرلوی اوواړه کتابونه نازل کړي دي، چې په دې کې الهي قانون اودژوندتېرولوصحیح طریقه بیان شوې وه،الهي استازو(پیغمبرانو) ددې کتابونومفهوم ولسونوته څرګندکړاوپخپله یې عملي نمونه ول. په ټولواسماني کتابونوایمان راوړل ضروري دي ؛ځکه چې اصلي مرکزي اومحوري خبره یې یوه وه ،چې هغه دالله تعالی بندګي اوله کفراوشرک څخه ځان ساتل دي؛ مګر اوس مهال له قرا ن نه پرته په اصلي بڼه بل اسماني کتاب شتون نه لري، حقیقت دادی چې کوم صنعتي شرکت له خپلو مصنوعاتو سره خپل استازی او لارښوونکي یادښتونه ونه لېږي، هغه نااهله اود نیمګړې اداري څښتن ګڼل کېږي دیوشرکت لارښوونې شاته غورځول اومصنوع دخپل هوس اوخوښې پر بنسټ په کارول ترټولولویه ناپوهي ده،ایا دابه ډېرلوی حماقت نه وي،چې انسان الهي لارښوونې شاته وغورځوي،خپل هوی او هوس اودکفارو پیروی پسې ولاړشي؟

لومړی بحث
په اسماني کتابونوایمان

انسان دژوند په ډګرهراړخیز نظام ته چې په دنیا او اخرت کې یې له نېکبختی سره غاړه غړی او دکمال لوړو پوړیو ته یې ورسوي سخته اړتیا لري، په دې کې بایدښه اوبد، اهداف اواهدافو ته درسېدو لارې چارې ضرورتونه، ستونزې اود حل لارې یې ،مسؤلیتونه اومکلفیتونه په ګوته شوي واوسي .اوس پوښتنه داده چې بشري عقل ددې صلاحیت لري،چې دداسې یو صالح نظام په رامینځته کولو بریالی شي؟ نه هېڅکله [1]

۱-انسان دوه اړخیزموجود: انسان مادی اوروحاني مخلوق دی داسلام سپېڅلی دین دواړه اړخونه موازی پرمخ وړي

۲-قانون ته اړتیاولې؟: انسان ټولنیزمخلوق دی، جلاجلااړتیاوې لري په ځاني توګه خپلې اړتیاوې نه شي پوره کولی انساني استعدادونه اوخواهشات هم مختلف دي دانساني اړتیا ؤاواستعدادونو اختلاف+دامکاناتو کموالی اومحدودیت =اختلاف اودښمني نتیجه:دقانون دشتون لزوم [2]

[1] - ابن تیمیه تقي الدین مجموعة الفتاوی (۱۹۶۰م)اول ص ۱۵ توک دمام السلکة العربیة
[2] - سید سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۱۵ دار الکتاب العربی بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقوانينو ډولونه

۱- بشري قوانين ۲- الهي قوانين(وحی)

دمقنن صفات

کامل عقل ،بشپړ علم،زړه سوی اوترحم،داشتباه څخه پاکوالی ،دغه صفات دکايناتودخالق نه پرته په بشرکې نه موندل کېږي داځکه چې :[1]

په بشري قوانينوکې

۱-دشخصي غرايزودخالت ۲-دژوندپه ټولوبرخو،نه حاکميت ۳-له سپېڅلتياڅخه نه برخمنتيا۴-سرچينه يې عقل ده.

عقل

انسان عقل لري ؛خو عقل دښواو بدو په پېژندنه کې مستقل نه دی ؛لکه څرنګه چې سترګه له رڼا څخه پرته ليدل نه شي کولی ،په همدې توګه دانسان عقل دوحی له رڼا نه پرته خطا کېږي .له بلې خوادچاعقل؟ عقلونه هم مختلف دي ؛نوټولنه دګډوډی په لوري ځي ؛نوپردې اساس وحي اواسماني کتاب دنړی والو دوحدت اونېکبختی ضامن دی ؛نو اسماني کتاب ته اړتياده.[2]

اسماني کتاب (وحي)

- سرچينه يې دکايناتو څښتن ده.
- دخلکو په زړونو کې ځای لري .
- دانسان مادي او روحاني لارښوونې ترپوښښ لاندې نيسي .
- دانسان ددنيا او اخرت دکاميابی ضامن دی.
- دانسان بشپړه روزنه کوي اوواقعي کمال ته يې رسوي.
- انسان له تيارو نه درڼاخوا ته راوباسي.
- دبشر ټولو غوښتنو ته مثبت ځواب وايي.
- سراسر حق او باطل ته په کې ځای نشته .[3]

دکتاب پېژندنه

لغوي معنی : کتاب دمصدرصيغه دمکتوب په معنی سره ده، دپيوستون مفهوم افاده کوي ليکوال اوخياط ته کاتب ويل کېږي؛ ځکه چې هغوی توري اوجامې رايو ځای کوي فوځي لښکرته هم کتيبه وايي.

اصطلاحي پېژندنه :دتوروخپل مينځي پيوستون ته کتاب ويل کېږي.

---

[1] - رحماني محمد شريف (ب ت) اسلامي سياست پوهنه ص ۱۱۴اصلاح افکار ننګرهار

[2] - سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۴۳ دار الکتاب العربی بيروت لبنان

[3] - طالبي(ب ت) بينش اسلامي ص ۲۷ خيابان داروبخش تهران ايران

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- شرعي معنی :کتاب دالهي کلام څخه عبارت دی ،چې په هغه کې هدایت اورڼا وي ،چې دوحی په ترخ کې دوخت پیغمبرته لېږل کېږي ،ترڅوولسونه رهبري اوددنیا اواخرت بري ته یې ورسوي.[1]

۳- ډولونه یې:اسماني کتابونه دوه ډوله دي مدون اوغیرمدون ،مدون څلورلوی کتابونه دي اوغیر مدون صحیفې دي

اوس مهال نه صحیفې شته اونه یې ژبه ؛مگرپه اسماني لویوکتابونوکې نن یوازې قران عظیم الشان په خپل اصلي حالت کې لفظ په لفظ اوحرف په حرف محفوظ پاتې دی اوترقیامته به همداسې وي داځکه چې دلکونوانسانانوپه سینوکې محفوظ دی[2]

په نورودرې اسماني پیغامونو(تورات ، انجیل ،زبور)کې ډېرڅه بدل شوي،اصلي ژبه یې نشته. بې لارې خلکودهغې په تعلیماتوکې ډېرې هغه خبرې ورننوېستلې دي چې ددین له اصلي تعلیماتوسره اړخ نه لگوي اوډېرې هغه خبرې یې ورڅخه وېستلې، چې دهغوی دغوښتنوخلاف وې .له همدې امله نن دحق دین دپېژندلواوپرهغه دعمل کولویواځنی محفوظه اومستنده ذریعه قران عظیم الشان دی، ترقیامته دټول بشریت لپاره لارښودپیغام اودنجات یواځینی وسیله گڼلی شي .له همدې کبله له هغه نه بې پروایي اودهغه داصولو ،قوانینواولارښوو نوپرخلاف دنورواصولواولارښوونوسره سم دژوندعیارول گمراهي ،بغاوت اوکفرگڼلی شي.

۴- دارتیا حکمت یې:دانسان لارښوونه: که رهبري شي دکمال لوړو پوړیو ته به ورسېږي اوکه نه دانحطاط او زوال په لاره به درومي اوله څناوروبه بترواوسي.[3]

۵- دایمان حکم یې :ایمان پرې لازم اوانکارورڅخه کفردی چې په لاندې ټکو کې یې راخلاصه کوو

- په دې خبره ټینگ باورچې الله جل جلاله په خپلوپیغمبرانواسماني پیغامونه نازل کړي دي چې نومونه اوشمېرې یوازې الله تعالی ته معلوم دی .
- په هغو اسماني پیغامونو چې په قران کریم کې یې یادونه شوې ده ؛لکه دابراهیم اوموسی علیه السلام صحیفې، تورات، انجیل اوزبورپه دې ټولو له تحریف اوتبدیل نه دمخه اجمالي ایمان په ژبه اقراراوپرزړه تصدیق لرل.
- په قران عظیم الشان مفصل ایمان، په ژبه اقراراوپه زړه تصدیق اوپریکړوته یې ځان سپارل اوپردې باوردرلودل ،چې دالله تعالی کلام اووینادہ په محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی ترڅومسلمانانوته دژوند قانون اوله تیاروڅخه درڼاپه لوروېستونکی اوسي،په ده کې داسمانونواوځمکودپیدایښت اودتېروملتونواوقومونودپرمختگ اوزوال کیسعقیدې،حلالواوحرامو ،ادابو ،اخلاقو ،عباداتواومعاملاتو ،کورني

---

[1] حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة ص۲٦واسسهادارالقلم دمشق
[2] حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسهادارالقلم دمشق
[3] حیم میم (۱۳۲۱هه ش)اشنایی بافرهنگ اسلامي ص۱۰۲تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظام،اقتصاد،سیاست اوحکومت ،شوری،عدل اوانصاف ،جنایي سزاگانو،جنگ اوسولې اونړی والوړیکوپه هکله احکام اوقوانین بیان شوي دي.[1]

٦- **دایمان دلایل یې**:قران عظیم الشان اونبو ي سنت په اسماني کتابو نود ایمان ستر دلایل دي ،قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ ﴿١٣٦﴾﴾ النساء ژباړه: ای مؤمنانو ! پرالله او پررسول او پر هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله پرخپل پیغمبر نازل کړی دی. او پرهر هغه کتاب چې له دې نه مخکې یې نازل کړیدي .

په همدې تو گه دجبر یل په مشهور حدیث کې هم دایمان اساسات بیان شوي دی[2]

٧- **دنزول موخه یې**

- دالله تعالی معرفت اوبندگي اود بشریت رهبري.
- له تیارو،ظلم اوجهل څخه د بشریت نجات.
- انسان ته دښه اوبد،مضراوگټور پوهه ورښودل .
- په دنیااو اخرت کې د سوکاله ژوند لورته یې رهبري.
- ددیني عقایدو،عباداتو، نصا یحو ، ادابو، دثواب اوعذاب لارښود.
- دشخړواواختلا فونودحل قانون [3]

٨- **اتفاقي ټکي یې**

- د سرچینې یووالی په دې تو گه چې ټول کتابونه دالله تعالی له خوانازل شوي ؤ
- دهدف وحدت په دې توگه چې دټولواسماني کتابونوموخه دالله تعالی بندگي وه
- اعتقا دي وحدت :اسلامي عقیده دادم علیه السلام نه تردې وخته پورې یوه وه.
- دعباداتو پرځای کول ؛ لکه لمو نځ ، روژه ، زکات ،حج اودنفس تزکیې ته هڅونه.
- ښه اخلاق؛ لکه عفوه ،په کړاؤنوصبر ،له موراوپلارسره احسان ،وفا ، صله رحمي ، میلمه پالنه
- دفساد سره مقا بله برابره خبره ده ،چې اعتقادي فسادوي اوکه اخلاقي.
- جهاد ته هڅونه ،ددین لپاره ځاني اومالي سرښندنه وړاند ې کول
- دعدل ټینگول.[4]

---

[1] عبدالرحمن حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ص ٥٣٦ دارالقلم دمشق
[2] خطیب محمد احمد (١٩٩٠م) دراسات فی العقیدة الاسلامیة ص ٨٠ دار عمار للنشر عمان
[3] الاشقر سلیمان (ب ت) الرسل والرسالات ص ٢٣٥ دار الکتاب العربی بیروت لبنان
[4] همانغه ماخذ ص ٢٣٦

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- دایمان کتې یې

- له فکري او اعتقادي خلل اواشتباه څخه دبشریت ساتنه .
- په سمه اوڅرګنده لاردملتونوروانول .

په قران کریم کې ذکر شوي اسماني کتابونه

هغه کتابونه چې ایمان پرې لازم او په قران کریم کې یې یا دونه شوې عبارت دي له:

۱-صحیفې :په قران عظیم الشان اونبو ي مبارکواحادیثوکې دصحیفو یادونه شوې ده .

۲-تورات : دتورات لفظ عبراني دی دتعلیم ، شریعت او قانون په معنی سره دی اوله هغه الهی کتا ب څخه عبارت دی ،چې الله تعالی په موسی علیه السلام نازل کړی ،دقران عظیم الشان په ګڼو ځایونوکې دتورات یادونه شوې.

الف-دتورات لارښوونې

- دالهي احکامو،دعباداتو،اخلاقواوحدودومجموعه وه ،چې بني اسرائیل پرې مامورشوي ؤ
- دمحمدصلی الله علیه وسلم دراتلو دزېري ذکراودهغه دځینوصفاتویادونه .
- دوسله والې مبا رزې اودځاني اومالي سرښندنې ذکر.

ب-اوسنی تورات

داهغه تورات نه دی ،چې پرموسی علیه السلام نازل شوی ؛ځکه چې سندي تسلسل نه لري دتورات اصلي نسخه له مینځه تللې اواوه ځله ضایع شوې ده په ده کې باطل عقایددي چې دپیغمبرانودتعلیماتوسره سمون نه خوري .[1]

۳ - زبور: زبورلیکلی پیغام ته وایي اوله هغه الهی پیغام څخه عبارت دی ،چې په داؤدعلیه السلام نازل شوی دقران عظیم الشان په ګڼواياتونوکې دزبورذکرراغلی دی.

۴- انجیل:انجیل یوناني کلمه ده ،دزېري په معنا ده اوله هغه الهي پیغام څخه عبارت ده،چې په عیسی- علیه السلام نازل شوی دقران عظیم الشان په ګڼواياتونوکې دغه مطلب ته اشاره شوې ده.

الف-دانجیل لارښوونې

- د عباداتو اواخلاقولارښودؤ .
- نور،هدایت اودتورات تصدیق کونکی ؤ.
- دمحمد صلی الله علیه وسلم دراتللوزېری او دځینو صفاتو ذکر په کې ؤ.
- دځا ني او ما لي سر ښند نې لورته تشویق او ترغیب په کې ؤ.[2]

---

[1] حبنکه حسن عبدالرحمن(ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۵۴۱ دارالقلم دمشق
[2] همدغه ماخذ ص ۵۵۲

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-ترپورته کېد و وروسته: په ژوندی بنه اسمان ته دعیسی علیه السلام ترپورته کېدلووروسته په انجیل کې بدلون رامنځته شو تورات ته عهدقدیم انجیلونواودپیغمبرانوپیغامونواووینا ؤباندې دعهدجدیداطلاق کېږي دعهدجدیدانجیلونه دنصرانیانوپه نېزدخلوردي:

- انجیل متی
- انجیل لوقا
- ' یل یو حنا
- انجیل مرقس

هلته نورانجیلو نه هم شته ؛لکه انجیل بر نابا اوگڼ له پامه غورځېد لي نورانجیلو نه

ج-دعدم صحت دلایل یې :موږ به په اجمالي توگه ددغوانجیلونو بطلان او عدم صحت بیان کړو

- دغه نه دعیسی علیه السلام په لاس لیکل شوي دي او نه دوحی په توگه نازل شوي .
- ددوی ترمینځ سل ځایه ټکراوتنا قض لیدل کېږي.
- نسبت یې اشخا صوته کېږ ي نه اسماني وحی ته .
- دالله تعالی دذات او پیغمبرانو په هکله په کې ناوړه وینا وې په کې په سترگو ښکاري
- دعقل اونقل پرخلا ف په باطلوافکارواوعقایدومشتمل دي .
- له علمي حقایقوسره یې ټکراوتنا قض دی چې ځینوعلماؤورته اشاره کړ ې ده .
- دسیاسي ،اجتماعي اواقتصادي مسایلوپه هکله څه نه لري.

د-دتورات او انجیل پیروي:دغه کتابونه محرف دي بدلون په کې رامنځه ته شوی بله داچې دغه کتابونه دخاص وخت اوخاص ملت لپاره راغلي ؤ، داسې مثال لري ؛لکه ستوري کله چې لمرراوخېژي نوبیادستورورنا نه وي یهوداونصرانیان گمراه قومونه دي په هېڅ صورت یې پیروي جوازنه لري[1]

۵-قران عظیم الشان

قرانکریم داسماني پیغامونووروستنی کتا ب دی ،چې دپیغمبرانودسردارمحمد صلي الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتې معجزه گڼل کېږي.

۱-پېژ ندنه یې: قران اعظیم الشان دالله تعالی هغه معجزکلام دی، چې دمحمد صلی الله علیه وسلم زړه نه دجبریل امین په وسیله راکوزشوی ،په پاڼوکې لیکل شوی اوموږته په تواترسره رارسېدلی تلا وت یې عبادت اودرسول الله صلی علیه وسلم درسالت ستره تلپا تې معجزه ده په عربی ژبه دمسلمانانولپاره دژوند بشپړقانون دی ،نه نثردی اونه شعر؛ بلکی ځا نگړی شان لري اوپه نزول سره یې داسماني پیغامونولړی پای ته رسېدلي ده.[2]

[1] جنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ۵۸۷ دارالقلم دمشق
[2] رحماني محمد شریف (ب ت) قران پوهنه ص ۱۴ اصلاح افکار ننگرهار افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) kabeton.com: The Digital Library

۲-امتیازات یې: قرانکریم درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتې معجزه ده په ده کې ستراعجازي خصوصیات ځای پرځای شوي دي داپه هراعتباربې مثله کلام دی امتیازي خصوصیات لري چې په نورواسماني کتابونوکې نشته اوهغه په لاندې توګه دي:

- الهي کلام: قران کریم دالله تعالی ویناده.اوس په نړۍ کې داسې کتاب له سره شتون نه لري چې دالهي کلام اعزازورته حاصل وي .
- داسماني پیغامونوخلاصه :قران عظیم الشان دټولواسماني پیغامونودلاربښوونوخلاصه ده. چې دټروشویوټولو اسماني کتابونودتعلیماتوتصدیق اوتا ئیدکوي .
- دساتنې ذمه واري: قران عظیم الشان یواځېنی الهي اسماني کتا ب دی ،چې دسا تنې او حفا ظت ذمه واري یې الله تعالی کړې ده ،قران کریم دغه مطلب داسې بیا نو ي ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٩﴾ الحجر ،ژباړه:دا ذکر(قران)داموږ نازل کړیدی اوموږ په خپله ددې ساتونکي یو.
- عموم :قران کریم دنړۍ دټولوملتونودلاربښوونې لپا ره راغلی ترکوم خاص قوم پورې اختصاص نه لري؛ بلکې دټول بشریت لاربښود ،شامل اوکامل الهي پیغام دی.
- معجزکلام :قران عظیم الشان داسلوب ،نظم ،فصاحت اوبلاغت اوقانون په اعتبارابدي معجزه ده چې نړۍ وال یې چېلنج کړي دي
- وروستی لاربښودپیغام:قران کریم دټول بشریت لپاره دهدایت وروستی پیغام دی چې له ده نه وروسته بل کتاب ځمکې ته نه راځي .
- بشپړ لاربښود :قران کریم دبشري ژوندمکمل قانون دی چې دژوند هره برخه رهبري کوي
- اسانتیا:دقران عظیم الشان په زده کړه اوحفظ کې اساني ده هر څوک یې یادولی شي.
- فصیح اوبلیغ کلام:قران عظیم الشان یوفصیح اوبلیغ کلام دی نه شعردی اونه نثر؛بلکې قران دی.
- له تضاداوټکرڅخه سپېڅلتیا:دقران عظیم الشان دلاربښوونوترمینځ کوم اختلاف اوټکرپه سترګونه ښکاري؛ بلکې دمضامینوترمنځ یې بشپړه هماهنګي موجوده ده ددې برعکس په دنیاوي فلسفوکې دپوهانودافکارواونظریاتوترمنځ تضادلیدل کېږي .
- اغېزمن کلام: قران کریم یواغېزناک کلام دی چې دانسان په زړه اودماغ اغېزه پرې باسي کله چې قاري قران لولي ،نواورېدونکی شخص که پرې پوهېږي اوکه نه ورڅخه متاثرکېږي. دقران عظیم الشان همدغه اعجازپه کافرانواومشرکینوخوب حرام کړی و. داصحابوکراموګڼ شمېردقران عظیم الشان په اورېدلومسلمان شوي دي دعمرفاروق رضی الله عنه واقعه مشهوره ده هغه دخپلې خورڅخه دقران په اورېدلواسلام وماند ،همدارنګه دعربونامتوشاعرلبیدهم دقران په اورېدلوداسلام دایرې ته داخل شوی دی
- له ساینس سره نه ټکر:قران کریم په یوداسې معجز اندازسره نازل شوی (که بشریت هر څومره په

[1] الصابوني محمد علي (۱۹۸۰م) التبیان في علوم القران ص ۷۵ بیروت لبنان مؤسسة مناهل العرفان

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینس اوټکنالوژی کې ترقي وکړي ورسره یې ټکر نه راځي داځکه چې قرانکریم دالله تعالی ویناوکاینات دهغه عمل دی ؛نودالله تعالی دویناوعمل ترمینځ ټکرنه وي.

دحقانیت اودعدم تحریف دلایل یې

له تحریف،تغیر اوبدلون څخه دقران عظیم الشان مصؤنیت دټول اسلامي امت اتفاقي خبره ده ځنی نامسلمان مفکرین هم پردې باوري دي چې قران کریم ستررباني کتاب دی چې هیڅ رنګ تغیراوبدلون په کې نه دی رامنځته شوی تردې وخته په بشپړتواترسره موږ ته رارسیدلی دی.

دتحریف معنی په عربي ژبه کې تغیراوبدلون ته وایي اوپه اصطلاح کې دقران عظیم الشان په الفاظو،حروفو، حرکاتوکې بدلون،کموالي اوزیاتوالي ته تحریف ویل کیږي[1]

دتحریف ډولونه

- لفظي تحریف په کمولوسره
- لفظي تحریف په زیاتولو سره [2]
- معنوي تحریف چې له خپل حقیقت څخه یې معنی تغیرکړی شي.

دنه تحریف دلایل یې: داسلامي امت پوهانوپه قرا ن کریم دګوتې وهلو اوبدلون د،ردپه هکله ګڼ دلایل ذکرکړي دي دهغودجملې څخه:

۱-قراني دلیل :ددغه سترعظیم الشان کتاب دساتنې ذمه وارې پخپله الله تعالی کړې ده چې دهوی اوهوس دخښتنانو له تحریف څخه به یی ساتي هلته چې فرمایي﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٩﴾ ﴾ الحجرژباړه: پاتې شو دا ذکر،دا موږ نازل کړیدی او موږ په خپله ددې ساتندویان یو.

په دغه ایات کریمه کې دذکرڅخه قران کریم مراددی چې له تغیراوبدلون څخه به یې ساتنه کوي که داخبره نه وای ؛نوتراوسه به داسلام دښمنانو خومره شیان په کې ننویستي وای دتېرواسماني پیغامونوتورات، انجیل اوزبوردساتنې ذمه واري الله تعالی نه وه کړې ؛بلکې دغه مسؤلیت ددوی علماؤته سپارل شوی ؤ؛نوله همدې امله دالله تعالی وروستی پیغام قران عظیم الشان له هررنګه ویناؤڅخه صاف، سپېڅلی اومحفوظ پاتې شو په بل ځای کې له دې کتاب سره دباطل دپیوستون نفی شوې ده هلته چې فرمایي:

﴿ وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ ۖ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ ﴾

ژباړه: حقیقت دادی چې دایوپیاوړی کتاب دی باطل نه مخامخ پرې راتلای شي نه دشاله خوا داد برحکمت والاستایل شوي ذات نازل کړی شوی کتاب دی.

---

[1] طباطبایی المیزان فی تفسیر القران ۱۲ ټوک ۱۰۸ مخ
[2] الخولي صیانة القران من التحریف ۱۹۸ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

:نوپردې اساس تحریف اوبدلون دباطل څرګند ه نښه ده قران مجید دخپل نزول له وخته ترقیامته پورې له هررنګه بدلون څخه محفوظ دی[1]

۲-نبوي سنت :پیغمبر صلی الله علیه وسلم دخپل وفات درنځ پرمهال دخپل یوفرمان په ترڅ کی داسې ویلی ؤ (فقد ترکت فیکم مالن تضلوا بعد إن اعتصمتم به کتاب الله)[2]ژباړه: په یقیني توګه مې په تاسې کې هغه شی پرېښي که تاسې پرې منګولې ښخې کړې هېڅکله په تاسې ګمراه نه شئ چې هغه دالله تعالی کتاب دی.

درسول الله په مبارک ژوند کې دقران کریم هم په لیکلې بڼه اوهم دحفظ په ډول دسلګونو اصحابوکرامو په مبارکوسینوکې موجودؤ په روایاتوکې راغلي دي چې دهرې رمضان په میاشت کې به جبریل امین رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دقران دورکاؤ یوځل به جبریل اوبیا به رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته اورولو قران کریم ترقیامته درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره تلپاتې معجزه ده که چېرې تحریف په کې رامنځته کړی شي :نوبیابه څنګه معجزه پاتې شي ؟

:نوپردې اساس درسول الله صلی الله علیه وسلم اوداصحابو کرامو زیات اهتمام قران عظیم الشان ته ؤپخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم سید الحفاظ دی له قران مجید سره داصحابوکرامو مینه په تاریخ کې بې سارې ده دنبوت په سپېڅلي دورکې پیغمبر صلی الله علیه وسلم ددې سترپیغام په زده کړه حفظ . لیکلو اوتعلیم پخپله اشراف درلوداوترهغه راوروسته دهغه ځای ناستي خلیفه ګان دقرانکریم حافظان اوښوونکي ؤدغه سترپیغام ترننه په بشپړامانت سره سینه په سینه انتقال شوی[3]

۳-تاریخي دلایل :دمسلمانانو ژوندته که چېرته یوځوک وګوري دنبوت له وخته هغوی له قران سره یو ځای ژوند کاؤ هغه واکمن اوحاکم قانون اوداسلامي دولت دنظام لاربښوداودعبادت رمزؤپه پنځه وخته لمانځه کې تلاوت کېده اوپه عملي ژوند کې تطبیق ؤدمثال په توګه لمونځ درواخله ارکان اوشرطونه یې له دغه سترکتا ب څخه خړوبېږي نارینه اوښځینه لویان اوماشومان یې عملي کوي په همدې توګه روژه . زکات ، حج ،اخلاق ، معاملات، کورنی نظام، محرماتې ښځې، درضاع مسئله اوطلاق، په اقتصادیاتوکې سوداواحتکاراوپه سیاست کې شوری اودامانتونوساتنه اوپه عقوباتو اوجنایاتوکې دقتل ،داکې اودشرابوحرمت اودجګړې قوانین اودنړی وال سیاست احکام اوقوانین اوداسې نور...درواخله.

پردې اساس داله عقله لېرې خبره ده چې دهغه کتاب په تحریف دې لاس پورې کړی شي چې په بېلا بېلوتاریخي پړاؤنوکې دمسلمانانو په زړونواوعملي چلند کې دې موجودوي ،داسې خونه وه چې قران کریم دې داوس په شان په تاخچوکې پرګردونوکې پټ پروت وي اوخلک دې په کې په ګوتووهلولاس پورې کړي :بلکې دقرانکریم تلاوت سترعبادت اودټول امت په زړونوکې ځای لري دکاغذ دایجاد نه وروسته

---

[1] طباطبایي: المیزان فی تفسیر القران ج ۱۷ ص ۳۹۸
[2] قشیري مسلم بن حجاج، صحیح مسلم
[3] محمدشریف رحماني قران پوهنه ص : ۹۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو به داسې هېڅ کورنه وي چې دغه ستر پیغام دې په کې ونه اوسي دقرانکریم حیثیت خودیو هېواد داساسي قانون څخه ډېرستردی په اساسي قانون کې هېڅوک ګوتې نه شي وهلی په تغیر سره یې یوملي پاڅون صورت نیسي- اوس مهال خو په لکونو حافظان لري اوپه اسلامي هېوادونوکې دې کارته سخت اهتمام صورت موندلی که په قران عظیم الشان کې تحریف رامنځته شوی وای تراوسه به داسلام سرسختودښمنانو څومره په پروپاګندونو اوډنډورو لاس پورې کاوه.

دایمان غو ښتنې یې

- ایمان: دهغه په باب شک او شبهه نه کول او پرې بشپړایمان درلودل.
- تدبر: یو ازې لوستل نه ؛بلکې په هغه کې تدبراوتفکرکول .
- فیصله :دشخړودحل اوفصل لپاره الهي کتاب ته مراجعه کول.
- تطبیق: ټول کتاب په ټول ژوندکې تطبیقول او دژوندانه دلارښو دپه توګه یې منل .
- تبلیغ: نوروخلکو ته یې رسول .

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم بحث

دايمان دارکانو څلورم رکن په پيغمبرانوايمان

په پيغمبرانو ايمان داسلامي عقيدې څلورم رکن دی ترڅو الهي پيغامونه ولسونو ته ورسوي اوله تيارو څخه يې درڼا لوري ته راوباسي. په نړۍ کې هريوصنعتي شرکت دخپلو مصنوعاتوسره دخلکودښوونې لپاره خپل انجينران اوکارپوهان لري ،ترڅود خرڅ کړشويومصنوعاتوداستعمال لارې چارې ورته ورزده کړي الله تعالی پيغمبران دبشر ـ دهدايت اولارښوونې لپاره استولي ،ترڅوولسونه له تيارواوفساده درڼا ،اصلاح اوسمون لوري ته رهبري اوله خپل خالق سره يې اشنا کړي. ؛نو پردې اساس مؤمن خپل خالق دهغه استازی اولارښودپيغام اوپه کايناتوکې خپل مقام پېژني اودخپل رب له لوري په رڼا کې خپل ژوندته ادامه ورکوي

نبوت اورسالت

۱-درسالت لغوي معنی

درسالت معنی پيغام اودارسال معنی پيغام رسول اومراسله دپيغاماتوتبادلې ته ويل کېږي. رسالت په اصل کې دسفارت اونمايندگی مترادف لفظ دی[1]

۲-دنبوت لغوي معنی

دنبوت لفظ ن ،ب ،و،ت نبوة په عربي ژبه کې

- لوړځای ته ويل کېږي ؛نودنبي معنا دلوړې اوسترې مرتبې څښتن .
- په بل اعتباردنبأ څخه اخيستل شوی چې دخبرپه معنی سره راځي پيغمبران هم دوحی له پيغام سره بشريت ته راځي اودالله تعالی له خوادشرعي احکاموپه تبليغ اوتعليم ماموروي.[2]

۳-دنبوت شرعي حيثيت :

نبوت دالله تعالی اوبندگانوترمينځ سفارت اونمايندگي ده ترڅودهغوی داخروي اودنيوي چارونقصان اونيمگړتياوې لرې کړي.[3]

دنبوت خاصيتونه

- نبوت اورسالت نه الوهيت اونه دالله تعالی څوی توب اونه کوم فلسفيانه علم دی ؛بلکې دالله تعالی له خواسفارت ،نمايندگي اوپيغام رسول دي. دفلسفې بنسټ عقل اوفکردی ؛ليکن دپيغمبري علوموا ومعارفوسرچينه الهي وحی ده .
- نبوت دعيسوي راهبانواوهندي جوگيانودتگلارې نوم نه دی ،چې خلکوته دنفس وژنې اودد نيا دترک کولوښوونه وکړي ؛بلکې پيغمبرخلکوته ددنيادتعميراودژوندانه داصلاح اوسمون لارښوونه کوي .

---

[1] - ابن منظورمحمد بن مکرم (ب ت)لسان العرب ج ۳ ص ۵۶۱ دار الکتاب العربی بيروت لبنان
[2] - اشقر عمر سليمان(۲۰۰۷)الرسل والرسالات ص ۱۱۱ دار النفايس لنشر والتوزيع اردن
[3] - اصفهانی امام راغب مفردات القران دويم ټوک ص ۴۹۹ بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نبوت اورسالت کسبي شی نه دی؛ بلکې الهي ورکړه اوانتخاب دی.

۴-دنبي اورسول فرق

رسو ل هغه ا لهي استازي ته ویل کېږي،چې په نوي شریعت اوکتاب سره استول شوی وي او نبي هغه ،چې دپخواني شریعت اوکتاب په رسولواوتبلیغ ماموروي.[1]

۵-بشریت ته دالهي لارښوونودرسیدواحتمالات

- له هرشخص سره دالله تعالی خبرې اترې.
- هرشخص ته ملکه لېږل .
- دانسانانود جملې څخه ځینې وګړي غوره کول ترخوملتونه رهبري اوعدل قایم کړي اوټولوبې لاریوته دپای ټکی کښېږ دي همدغه معقوله لاره وه اوبس

۸-په پیغمبرانو دایمان مطلب

پردې ټینګ باوراوتصـــدیق چې الله جل جلاله په هرملت کې پیغمبران لېږلي دي، چې ولســـونه یې دالله تعالی سوچه بندګی‌ته رابللي هغوی ټول دالله تعالی ریښتیني استازي ول ،چې الهي پیغامونه یې په بشپړه توګه ولسونوته رسولي دي، دځینونومونه یې موږته بیان کړي اودځینو یې نه دي بیان کړي .[2]

۹-په پیغمبرانو دایمان راوړلو اهمیت

څوک چې په پیغمبرانو ایمان ونه لري مؤمن نه ګڼل کېږي په همدې توګه په ځینو ایمان او د ځینو، نه منل کفر دی؛ ځکه چې ټول په یو دین او یو پیغام سره استول شوي وو. قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي:﴿ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ ﴾ آل عمران: ژباړه:موږ د هغودهیڅ یو تر منځ توپیرنه کوواوموږدالله تعالی د فرمان تابع (مسلمانان) یو[3]

۱۰-دنبو ت اهداف او مقا صد

- بندګا نوته دالله تعالی ورپېژندل او دهغه جل جلاله په وحدانیت ایمان .
- انسانانوته دښو اوبدو چاروښوونه .
- خلکو ته ددنیا اواخرت دبري زېری او مجرمانوته تهدید.
- ولسونو ته نېکه بېلګه اودعدل اقامه
- د دلیل اقامه ترڅو دقیامت په ورځ خلکو ته بهانه پاتې نه شي[4]

---

[1] - الوسی سید محمود روح المعانی اووم ټوک ص ۱۵۷ بیروت لبنان
[2] - محمد غزالی احیاء العلوم لومړی ټوک ص ۲۹۷ لاهور پاکستان
[3] - میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۲۹۶ دار القلم دمشق سوریه
[4] - طالبي بینش اسلامي ص ۵۰ خیابان داروبخش تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱-پیغمبرانو ته دبشرارتیا

دالله تعالی دپیژندنې لپاره له نبوت څخه پرته بله معتبره وسیله نشته .دنبوت دضرورت په هکله په سورة النساء کې ددولسو پیغمبرانودنومونویادونه شوې ده اوورپسې یې داسې فرمایلي دي: ﴿ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ ﴾ النساء ژباړه:دا ټول پیغمبران زیری ورکوونکي او ویروونکي لیږل شوي وو چې د هغو له پیغمبرکولو نه وروسته له خلکو سره د الله په مقابله کې څه سند پاتې نه شي او الله په هرحال غالب اوحکیم دی.

پیغمبرانوته دارتیا ټکي

که چیرې الله پاک پیغمبران نه وای لیږلي خلکوته به دقیامت په ورځ بهانه پاتې وای .

- له پیغمبرانوپرته بشریت انساني مقام ته نه شي رسیدلی.
- ډیرحقایق داسې دي ،چې بشري عقل ورته نه رسیږي ؛لکه دالله تعالی ذات اوصفات اخرت،جنت دوزخ دښواوبدوبېلتون دغه ټول دنبوت په وسیله پیژندل کیږي
- ولسونواوقومونویومثالي قایدته ضرورت درلود،چې له هرې اشتباه اوګناه څخه پاک،سوتره اودلوړوانساني کمالاتوخښتن اوپه معجزوسره یې تائیدشوی وي .[1]

۱۲-دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره

که چیرې انسانانوته پیغمبران نه وای لیږل شوي بشریت به دوحشي-ژوواوخیرونکیوحیواناتوپه څیرواي ،چې یوپربل حملې کوي او خپلې داړې پرې ښخوي؛ نوپه نړۍ کې دهرخیراوښیګنې شتون دپیغمبري ښوونوداغېزونتیجه ده .په همدې توګه هریوشراوطغیان چې په نړۍ کې موجوددی اویابه رامنځ ته کیږي لامل اوسبب یې دنبوي لارښوونوددرسونوکموالی دی ؛نوپردې اساس نړۍ دیواسکلیت حیثیت لري روح یې نبوي لارښوونې دي دبدن قیام اوټینګښت له روح څخه پرته امکان نه لري له همدې امله هرکله چې دنړۍ څخه دنبوت لمرپرېوځي اسمان به وچوي، ستوري به تت، دلمروړانګې به ختمې اوسپوږمۍ به تکه توره شي غرونه به والوزي اوځمکه به سخت ټکانونه وخوري اودځمکې ټول مخلوقات به په فناء محکوم شي ؛نودنړۍ دنظام شتون دنبوت دتعلیماتو له امله دی.[2]

۱۲-پیغمبربشپړلارښود

په قران عظیم الشان کې دپیغمبرانومنصبي فریضه ددین تعلیم ، تبلیغ ، قایمول اوټینګول ښودل شوي دي، دالله تعالی استازي ددنیادپریښودلو درس خلکوته نه ورکوي؛بلکې دنړۍدودانولواودخلکوداصلاح اوسمون پیغام له ځانه سره لري دبشري ژوندانه دتعمیرلپاره چې کوموصلاحیتونواولیاقت ته ضرورت شته

---

[1] - میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۳۰۲ دار القلم دمشق سوریه

[2] - ابن القیم مفتاح دارالسعاده ص۱۱۸ بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ټول په ذاتي ډول دپیغمبرپه ذات کې موجودوي ؛نوپه لنډول درې اوصاف دنبوت لپاره لازم دي چې دنبوت دارکانو په نوم یادیږي:

۱۳-دنبوت ارکان

دنبوت اورسالت سترکارپه درې پایوولاړدی.

۱ـ رشداوهدایت ۲ـ علم اوحکمت ۳ـ حکومت اوسیاست

- پیغمبریوکامل مربي وي دنفس اوروح دتزکیې په ټولواذکارو،عباداتواوطاعاتوپوه وي ،دهغه ښوونه اوروزنه داسماني ملکې په وسیله سرته رسیږي .
- پیغمبرحکیم ،داخلاقو،کورني نظام اوتمدني سیاست داصولوماهروي ،هغه داسې پوه شخص وي چې حکمت یې دژوندانه هرحرکت گرځېدلی وي .
- پیغمبر دتمدني چاروماهرهم وي دعلم دخښتنانو،پوهانو،سیاستوالو،سوداگرو دجگړې دسپه سالارانواودژونددهرې ځانگې دافرادومناسبه روزنه سرته رسوي [1]

۱۴-دپیغمبرانوخصوصیات

- په وحې ،نبوت اورسالت اوښو اخلاقو سره له نورو خلکو جلا شخصیتونه او دښواخلاقو،تواضع ،ترحم او عاطفې په لحاظ لوړ،پاک زړي اوپه عبادت کې پیاوړي،عقل اوذهانت یې لوړدکامل دین ،صبر،سترې عاطفې اوښه خوی خاوندان دي خالص اوسوچه توحید اودیوالله بندگی ته یې خلک رابلل
- له نبوت نه مخکې اووروسته له کوچنیواولویوگناهونوڅخه پاک اوسپېڅلی ؤ،دپیغمبرفکر،بصیرت اواخلاق لوړاوکامل وي له بلې خواپه خپل نفس اوځان دپوره کنټرول څښتن وي، په همدې توگه دهغو ی دالله تعالی څخه وېره اوداخرت تصوریې دومره پیاوړی وي، چې له هغوی نه دگناه چارې هېڅکله سرنه شي پورته کولی. هغوی دالله تعالی ترڅانگړې څارنې لاندې وي، په همدې توگه پیغمبردالهي احکامو په پوهاوي اود الهي احکامو په پیروی کې داشتباه او تقصیرنه ښکارکېږي.[2]

۱۵-دپیغمبرانو صفات

پیغمبران یوجسمي صفات لري اوبل معنوي موږ به لومړی جسمي اووروسته ترې معنوي صفات ترڅېړنې لاندې ونیسو

الف- جسمي صفات

هغوی انسانان ول دولسونو په منځ کې یې ژوند،خوراک اوڅښاک کاوه ،صحت رنخورتیا،کمزورتیا،بوډاتوب اومړینه پرې راتله ،نکاح کول اواولادونه درلودل تجارت یې کاوه اوپه بازارونوکې گرځېدل،رمه پیول اونورې دنیوي چارې ترسره کول هم په کې شامل ؤ.

---

[1] -مولنا گوهر رحمان توحید اورسنت ص ۲۵۴ مکتبة دارالعلوم تفهیم القران مردان پشاور

[2] -صابونی محمدعلی النبوة والانبیاء ص ۶۰ مکتبة الرسالة بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) Ketabton.com: The Digital Library

په هغوی کې دالوهیت هیڅ اثارنه ؤاونه دملایکو په صفاتو سمبال ؤپه عقل،پوهه،عفت،شجاعت،سخاوت ،زهددنسب په لوړوالي ،ازادی او سرلوړی اوپه عبادت کې له ټولوخلکولوړشخصیتونه وو.دظاهري خلقت کمال،په جسماني لحاظ ښایسته اونارینه شخصیت درلودل یې ځانګړنې وې، هیڅکله کېدای نه شي چې پیغمبردې ښځه،غلام اویاناقص الخلقت شخصیت واوسي .[1]

ب-معنوي صفات

۱-صدق:دغه صفت بایدپه هریومسلمان کې موجودوي ؛مګردپیغمبرانولپاره لازمي صفت ګڼل کېږي. هیڅکله امکان نه لري چې یوشخص دې پیغمبروي اوبیادې ورڅخه دروغ،خیانت اونورناوړه صفات څرګندشي داځکه که چېرې پیغمبران دروغجن وای ؛نوبیابه دوحې په اسماني پیغام کې شک رامنځته کېده .

۲-امانت:پیغمبرانوعلیهم السلامودوحی اوالهي پیغامونوپه رسولوکې له بشپړامانت څخه کاراخیستی دی، داځکه چې امانت له خیانت سره ضد دی. له پیغمبرسره هیڅکله مناسبه نه برېښي چې په امانت کې خیانت وکړي ،چې نه دخپل امت خیروغواړي اونه الهي رسالت په بشپړه توګه ترسره کاندي ټولوپیغمبرانوالهي امانت په بشپړه توګه سرته رسولی هرپیغمبرخپل قوم ته ویلي ؤ :﴿ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ ﴾ الشعراء ژباړه:زه تاسې ته دالله له لوري امین استازی یم؛ نو تاسې له الله وویریږئ اوزما اطاعت وکړئ.

۳-تبلیغ:دغه دپیغمبرانوځانګړی صفت دی، په دې توګه چې هغوی به الهي پیغامونه ولسونوته رسول ؛اګرکه په دې تبلیغ کې به دوی ته سترزیان هم رسېده

۴-ذکاوت:ټول پیغمبران دعقلي کمال،ذکاوت اورشد څښتنان ؤ،الله تعالی درسالت اونبوت ددرانه مسئولیت لپاره دپاخه عقل ،بصیرت اوذکاوت شخصیتونه ټاکلي ؤ،ترڅوخپلوقومونوته په بشپړاستدلال سره الهي پیغامونه وړاندې کړي .[2]

۱٦-دپیغمبرانو مسئولیتونه :

- داسما نی ملکې په وسیله وحې زده کول .
- خلکوته دالهي کتاب تشریح اوبیان .
- دخپلو ملګروروزنه اودهغوی فکري اواخلاقي پالنه.
- دولسونورهبري اوقیادت.
- ولسونوته په دنیااواخرت کې دهوساژوندزېری اودخلاف په صورت کې دتباهی وېره اواخطار ورکول ؤ.

---

[1] -همدغه ماخذ ص ٦٥

[2] -الجزایری جابر ابوبکر (۲۰۰۱) عقیدة المومن ص ۳۵۸ دار السلام للطباعة والنشر والتوزیع

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ددين تطبيق اوتنفيذاودسياسي چارو سمبالښت.
- له ولسونوسره مباحثه او قناعت وركول اوددښمنانودشبهاتو خوابول .[1]

١٧-دبلنې ځانګړتياوې يې

- دهغوی دعوت اوبلنه رباني اوالهي وه او دوحی څخه يې سرچينه اخيسته.
- هغوی انسانان دبندګانوله غلامی څخه ژغورل او يوازې دالله تعالی بندګان يې جوړول.
- دوی په خپل دعوت کې له هېچانه اجرنه غوښته سترهدف يې دالله تعالی رضاءاودخمکې پرمخ ددين جاری کول اوتطبيقول ؤ.
- دهغوی په دعوت کې اسانتيا وه له حکمت څخه يې کاراخيست اوخلکوته يې دتوحيداسانه دلايل بيانول .
- خلکوته يې ديوڅرګندهدف په لوري بلنه وركوله .لاره يې څرګنده اوبلنه يې دلمرغوندې روښانه و ه.
- له دنيوي ژوندڅخه بې رغبته اواخرت ته يې ترجيح وركوله اودنياته يې دوسيلې په سترګه کتل هغوی کولی شول چې دشاهانواونوروملي شخصيتونوپه څېر لوړژوندسرته ورسوي داقتداراوفتحې پرمهال يې هم همدغه تګلاره وه درسول الله صلی الله عليه وسلم اودده دسپېڅلې کورنی ژوندپه تاريخ کې دلمرپه څېرروښانه دی.سړی اريان شي اوزړه يې له هيبته ودرزېږي .دالله دپيغمبرسترشعارهمداؤ(اللهم لاعيش الاعيش الاخرة)ای الله نه دی ژوند؛مګرژوندخوداخرت دی.[2]

١٨-اولوالعزمه پيغمبران

په ټولوپيغمبرانوکې پنځه لوړمنزلته شخصيتونه دي او هغه عبارت دي له محمدصلی الله عليه وسلم ،نوح ، ابراهيم ، موسی او عيسی عليه السلام څخه قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ الأحزاب: ژباړه:اواي پيغمبره) هغه ژمنه او پيمان په ياد ولره چې مونږله ټولو پيغمبرانو څخه اخيستی دی ، له تا څخه هم اوله نوح ، ابراهيم ، موسي او عيىٰ ابن مريم څخه هم . له ټولو نه مونږپخه ژمنه اخيستې ده .

١٩-دپيغمبردپېژندلودلايل

داسې نه ده چې هرڅوک دنبوت دعوه وکړي دده بلنه به منلی شي ؛البته نبوت ځينې شرطو نه لري چې دهغې په رڼا کې موږ دپيغمبرشخصيت پېژندلی شو

- دنبوت دمدعي روڼ ، شفاف اومثالي شخصيت.

---

[1] ميداني حسن حبنكه العقيدة الاسلامية واسسها ص ٣١٠ دار القلم دمشق سوريه
[2] صابوني محمدعلي النبوة والانبياء ص ٥٠ مكتبة الرسالة بيروت لبنان

ترتيب كوونكی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

© ketabton.com: The Digital Library

- دپخوانیو پیغمبرانوتصد یق اوپه تبرواسماني پیغا مونوکې یې ذکر .
- معجزې یې.
- پیغام او بلنه یې.
- ددعوت کیفیت یې.
- ملګري یې.
- پالیسي یې.

موږ به په دغو ټکو لنډه رڼاواچوؤ

لومړی: دتاریخ په بېلا بېلو پړاوونوکې پیغمبران عادي اشخاص نه ؤ؛بلکې معصوم او سپېڅلي خلک ؤجسمي ښکلا،اخلاقي ښا یست؛ لکه سخا وت ،شجا عت ، درک او پوهه به یې له ورایه ښکا ره وه

دویم :یهو دیان او نصرانیان درسول الله صلي الله علیه وسلم راتلو ته منتظرؤ، په تورات اوانجیل کې دده دراتلواوصفاتویادونه شوې وه.

دریم معجزې دپیغمبردصداقت اوریښتینو لی دلیل دی، دتاریخ په بېلا بېلو پړاؤنو کې الله تعالی پیغمبرانو ته ورکړ ي دي

څلورم : دې ته باید وکتل شي چې دده دین جامع هراړخیزاو دبشر-دټولو ستونزو دحل برنامه له ځان سره لري؟له علمي موازینو اوعقل سره برابره ده او که نه؟

پنځم: لازمه ده هغه وخت او ځای ته وکتل شي چې پیغمبرپه کې څرګند شوی دخلکو علمي،اعتقادي،اخلاقي،سیاسي او اقتصادي وضعیت ، اړتیا ،ددعوت اصول یې ثبات اوروحیات اودهغه دژوند ټول اړخونه باید مطالعه شي ایا ځان غوښتونکی ؤ؟ اوکه شهوت پرست او مال دوست؟امانت داري او پاک لمني یې څنګه وه؟

شپږم: دهغه ملګرو ته لیدل په کاردي چې ایا ترڅنګ یې شتمن،زورور، دنیا غوښتونکي،ناپاک ا فاسد افراد راټول ؤاوکه پاک زړي، نېکان صالحان اود ښې سابقې وګړي؟

اووم : په دروغودنبوت مدعیان شهرت ،مقام ،ثروت او مال ته رسېدل غواړي، له هر رنګ فریب څخه ځان نه ساتي ؛البته دنبوت دریښتینومدعیانو هدف دانسان له بندګی اواسارت څخه دانسان ازادي په ټولنه کې دعدل ټینګښت اوله سرکښانو سره مبارزه تشکیلوي.[1]

۲۰-په قران کریم کې ذکر شوي پیغمبران

په قران کریم کې دپنځه ویشت پیغمبرانودنوم یادونه شوې ده ،هغه مبارک نومونه په لاندې ډول دي: ادم،نوح،ادریس،هود،صالح،ابراهیم،اسماعیل،اسحاق،لوط،یعقوب،یوسف،شعیب،موسی هارون،الیاس،داود،سلیمان،یسع،یونس،ذالکفل،ذکریا،یحی،عیسی او محمد علیهم السلام دي ؛مګر په قران کریم کې پنځه پیغمبران دنومونونه پرته ذکر شوی هغه دادي یوشع،شمویل،حزقیل،عزیر او خضر-

[1] - معینی جیم (ب ت)اشنایی بافرهنګ اسلامی ص ۱۱۴ تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیه السلام ،دپنځه وېشتو پیغمبرانو نومونه چې په قران کریم کې ذکرشوي ایمان پرې تفصیلي اوپه غیر ذکرشویو اجمالي لازم دی.

۲۱-دپیغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤلیتونه

- له تفریق نه پرته دټولو په پیغمبرۍ باوراوتصدیق
- دپیغمبراطاعت اوله مخالفته یې ځان ساتل
- په سیرت او صورت کې یې په بشپړتیااوعصمت باور
- دوی یوتر بله دمرتبو ځښتنان ؤ اوترټولو غوره یې محمد صلی الله علیه وسلم دی

۲۲- په پیغمبرانو دایمان غوښتنې

۱- دهغوی تعظیم او درناوی:دپیغمبر صلی الله علیه وسلم داحادیثو اوقران کریم په مجلس کې په ادب سره ناسته.

۲- ورسره ژوره مینه:ځکه که پیغمبران او په ځانګړې توګه محمد رسول الله صلي الله علیه وسلم نه وای ،موږ به دځناورو په څېروای ،هغه زموږ ناجي او محبوب دی ،ورسره مینه دبشپړایمان نښه ده .له موراو پلار، اولاد اودټولې نړۍ له خلکو څخه به رسول الله صلي الله علیه وسلم ورته محبوب وي.

۳-حکمیت:مؤمن مسلمان به خپلې شخړې کتاب الله او درسول الله سنتو ته وړاندې کوي دالله اوپیغمبرپه فیصلو به قانع او خوښ وي، له دې درې شرطونو پرته په پیغمبرایمان دقبول وړ نه دی

۴-هدف او تګلاره په دین کې لټول:مؤمن مسلمان حق نه لري چې دخپلې غوښتنې او خوښې پراساس خپل ځانته اهداف او اهدافو ته درسېدلو وسایل په خپله وټاکي اهداف او اهداقو ته درسېدو وسایل ورته الله جل جلاله ټاکلي دي،هېڅکله کېدای نه شي چې اهداف له دین څخه واخلي او وسایل دهوی او هوس په توګه انتخاب کړي هېڅکله نه! په همدې توګه دغه دین له نورو ادیانو سره دسازش لپاره نه دی راغلی، دغه دین بشپړواک،اقتداراوغلبه غواړي.

۵ بشپړاطاعت :دخپل ژوند په ټولو کړو وړوکې به دپیغمبراطاعت کوو، پیغمبرددې په خاطر استول کېږي چې دژوند په ټولواړخونوکې به دهغه اطاعت وکړیشي- هغه به خپل مقتدا اولارښود او دخپل ځان لپاره به یې بېلګه او مثالي شخصیت ګڼو او په نقش قدم به یې درومو،داځکه چې دپیغمبراطاعت په حقیقت کې دالله تعالی اطاعت دی دتاریخ په هر پړاؤ چې پیغمبر ولسونو ته ورغلی ،له هغوی نه یې دالله تعالی دوبرې او دخپل اطاعت غوښتنه کړې ده .

۶-دلارښوونې لپاره ورته رجوع:مؤمن مسلمان به دلارښوونې او هدایت حاصلولو لپاره پیغمبر ته دمرجع په حیث رجوع کوي له پیغمبره درالاندې خلکو اطاعت به په هغه صورت کې کوي چې هغه دالله اورسول پر وړاندې غاړه ایښودونکی او اوامر یې دشریعت سره برابروي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

معجزه اوکرامت

لغوی پېژندنه: له عجزاوکمزورتیاڅخه ده اوناتوانی‌ته ویل کېږي

اصطلاحي پېژندنه: معجزه له هغه خار العاده فعل اوقول څخه عبارت دی چې درسالت دمدعي په لاس دیوگواښ په توگه څرگند ېږ ي چې هېڅوک یې دمقابلې توان نه لري[1]

دمعجزې شرطونه: معجزه پنځه شرطونه لري چې یویې هم کم وي معجزه نه شمېرل کېږي

- چې دالله تعالی نه پرته دبل چاواک کې نه وي
- داچې خارق العاده اودکایناتو دقوانینو پرخلاف وي
- درسالت اونبوت دمدعي پرلاس څرگنده شي.
- چې دنبوت دمدعي دمطلوب چیلنج سره برابره وي
- چې هېڅوک یې دمقابلی وسه ونه لري

دمعجزې هدف: دمعجزې موخه دپیغمبرانو دنبوت دثبوت دلیل ده

دمحمد صلی الله علیه وسلم ستره معجزه: درسول الله صلی الله علیه وسلم دمعجزو شمېر څنو علماءو زرښودلي دي ؛مگردپیغمبرصلی الله علیه وسلم ستره تلپاتې معجزه قرانکریم دی

درسول الله مبارک اود نوروانبیاؤدمعجزوترمنځ مقایسه

- دپخوانیو پیغمبرانو معجزې مادي وي ؛مگردرسول الله ستره معجزه قران عظیم الشان معنوي ده
- قرانکریم دټولو نسلونو لپاره درسول الله مبارک دنبوت ستره معجزه ده ؛مگردنورو پیغمبرانومعجزی دموقت وخت لپاره وې.

قران عظیم الشان وې دکایناتو په اساسی حقایقو مشتمل دی مگر دنورو پیغمبرانو معجزې داسې نه وې

- دقرانکریم دساتنې ذمه الله تعالی کړې ده ؛مگردنوروپیغمبرانومعجزي دمؤقت وخت لپاره وې.

دکرامت پېژندنه: هغه خارق العادة اوخلاف طبیعت کار چې الله تعالی یې دیوولی الله پرلاس دهغه دعزت اوددین دغلبې اونصرت په خاط څرگندکړي له کرامت څخه عبارت دی[2]

دکرامت هدف

- دالهي قدرت څرگند بدنه
- ددین غلبه اومرسته اودولی الله عزت
- دولی الله دایمان دقوت زیادت او په دین ټینگ پاتې کېد ل
- ولی الله ته زړی اوخوشالي

[1] عمرانشر (۱۲۰۵) الرسل والرسالات ۱۲۱مخ کویت مکتبة الفلاح
[2] شیخ عثمین (۱۲۱۳ هه) مجموع فتاوی اومسایل ج ۲۰ ۳۱۱مخ دارالوطن للنشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمعجزې اوکرامت فرق

معجزه او کرامت لاندې بېلتونونه لري

- معجزه دنبوت ددعوی سره ملګرې وي ؛مګردکرامت څښتن دپیغمبر پیرواوریښتني انسان وي
- معجزه پیغمبرانو پورې اختصاص لري اوکرامت اولیاؤ پورې
- کرامت ځنی وخت دزمان اومکان تراسبابو پورې مربوط وي یووخت به کرامت حسا بېږي

؛مګربل ؛ ت نه لکه حضرت مریم ته بې موسمه میوې اودعمرفاروق رضی الله عنه اواز رسېدل ساریه رضی الله عنه ته .

اوس مهال نړۍ دیوکلي حیثیت لرۍ هوایی دهلیزونه فعالیت کوي اوپه همد ې توګه دبسیم اوموبایل له لارې نړۍ سره نښتې ده .

- داولیاؤمرتبه دپیغمبرانوڅخه ټیټه ده کرامت ورکول کېږي غوښتل کېږي نه پرخلاف دمعجزې معجزه خوخلک غواړي.
- دمعجزې څرګند ول اړین وي مګردکرامت نه[1]
- درسول الله صلی الله علیه وسلم دځنو معجزاتومثالونه : شق القمر ، دقران نزول ، دخرمادډډزګېروی ، درسول الله له مبارکوګوتوداوبو جاري کېدل اوداسې نور....

دکرامت مثالونه

اسودعنسي دنبوت دروغژن مدعي ابوادریس خولاني یې په اورکې اچولی ؛مګرالله تعالی یې محافظت وکړدغه دده دکرامت نښه وه همدارنګه ام أیمن چې کله دهجرت په لاره ووتله اوتنده یې زیاته شوه له تندې ځملاسته لپاسه یې کشهارترغوږونو شوګوري چې ډکه بوکه اوبه یې په سرولاړه ده همدارنګه دقرانکری دتلاوت پرمهال داسیدبن حضیررضی الله عنه درنا ګانو لیدل. په همدې توګه دعمرفاروق رضی الله عنه ساریه رضی الله عنه ته د زرکیلومتروپه فاصله کې داوازرسېدل اوورته دهغی سیمي ښکارېدل اوددښمن دخطرڅخه خبرورکول.

[1] ابن تیمیه النبوات ۸۰۲ مخ

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم بحث

محمدصلي الله علیه وسلم دنړی والو سردار

پیلیزه

دمحمدصلی الله علیه وسلم ژونددیوفردژوندنه ،بلکې دادهغه سپېڅلي بې ساري بدلون کیسه ده. له هغه سره له لومړی ورځې دیونړیوال اوښتون اودانسان دهراړخیزبدلون اوخلاصون قضیه مطرح وه. هغه مهال عرب قوم یووحشي- ځناورصفته ملت ؤ.وینې څښل ، قماروهل، زنا ،بې حیایي بربنډتوب چوراوچپاول ددوی دودؤ دبوتانو،لمر،سپوږمی ،ستورواواورعبادت یې کاوه،قبیلوي تبعیض، په رنګ اوژبه ویاړ،اولادوژنه اودلونوژوندي ښخول ددغه سخت زړي ملت خوی ؤ دنړی دنوروملتونوحال له دوی نه بترؤ. رسول لله صلی الله علیه وسلم ددغه ناپوه قوم په روزنې لاس پورې کړچې په نتیجه کې له پاده وان نه قاید،له غله نه امین اوله زناکارواوبې حیاخلکویې دعفت اوشرف لوړځلي جوړکړل دعربوجزیره دامن عدل اواقتصادي پراختیازانګوجوړه شوه، بېسواده قوم دنړی والومعلم اولاربنودجوړشواونړی ته یې دنظام نمونه واړندې کړه دده مبارک رسالت فرد،ټولنې،روح اوجسد،دنیااواخرت،سیاست اواقتصاداود ژوند ټولوبرخوته شامل دی.[1]

اوس مهال بشریت دظالمانه مادي توپان سره مخامخ ،داخلاقي بربادی،روحاني خلا،ټولنیزظلم او دنسلي،قومي او ژبني امتیازاتو په خوساوند کي پروت دی. متمدن انسان دومره لوی جنایت کاردی چې په ځنګله کې یې وحشي- ځناورپه خپل ظلم او وحشت سره وشرمول دانسانانودوژنې لپاره اتومي بټی اولېږي واټن ویشتونکي توغندي او توپونه جوړیږي ،دملتونو لویه پانګه دبشریت په وژلواودښارونو په ورانولو لګول کیږي.

اوسنی بشریت یو ناجي اونړی وال لاربښود ته اړتیا لري چې نړی له امن نه ډکه کړي اوبشریت الهي تګلارې ته راوګرزوي اوانسانیت ته دمینې،محبت شفقت اوعدالت درس ورکړي. حقیقت دادی چې هغه یوازې درحمة للعالمین وروستني نړی وال نبي محمد صلي الله علیه وسلم لاربښوونې دي چې لالهانده بشریت به یې په غېږ کې دارامی اوسوکالی ساه واخلي.

۱-دنړی وال لاربښود صفات

موږ مسلمانان پردی ټینګ باور لرو چې محمدصلي الله علیه وسلم دنړی والو سرداردی دنړی دملتونو دمشرتابه لپاره

- لومړی صفت دادی چې هغه دکوم خاص نسل اوځانګړې طبقې دسوکالی لپاره کارونه کړي بلکې دټولې نړی دانسانانو سوکالي اوکامیابي یې هدف وي اودهغه پروړاندې ټول ملتونه یوشان وي دغه معیاردپیغمبرصلي الله علیه وسلم په سپېڅلي ژوند کې تر سترګو کېده دهغه ژونددکوم قوم پرست اووض

---

[1] خورشید احمد(۲۰۱۰م)اسلامی نظریه حیات ص ۵ شعبه تالیف جامعه کراچی پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرست ژوند نه؛ بلکې دبشریت سره دمحبت کونکي ژوندو. دهغه پروړاندې حبشي ـ ایراني ،رومي ،مصري ،عرب اوعجم ټول سره ورونه اود برابروحقوقوخښتنان ؤ.

دویم صفت یې دادی چې دهغه وړاندې کړي اصول اوقواعد نړیواله بنه ولري ،دټولې نړۍ انسانان یوشان رهبري کړي او په هغوکې دبشري ژونددټولوستونزوحل موجود وي قران عظیم الشان هم دنړۍ ټول ملتونه مخاطب گرزوي او ټولوستونزواو مشکلاتوته یې دپای ټکی ږدي.

- دریم صفت یې داوي چې دهغه لارښوونې خاصې زمانې اووخت پورې ارتباط ونه نیسي؛ بلکې په هروخت کې صحیح اودعمل وړتیاولري قران کریم هم ترقیامته وروستنی الهي پیغام دی.
- څلورم صفت یې داوي چې هغه اصول اوقوانین چې نړۍ والو ته یې وړاندې کړي وي هغه تش فلسفي اصول نه ؛بلکې عملي بنه یې هم ورکړې وي.دغه یو تاریخي حقیقت دی چې محمدصلي الله علیه وسلم یوازې خیالي نقشه نه ده وړاندې کړې؛ بلکې د درویشتو کلونو په موده کې په لکونو خلکوورته غاړه ایښې ،دجزیرة العرب په لکونو مربع میله څمکه باندې اسلام غالب اوبت پال جاهلیت په گونډواود تاریخ کندې ته سپارل شوی او بیادهغه دریښتینو ملگرواوشاگردانو په وسیله اسلام هغه مهال په درې لویو وچو اسیا ،افریقا اود اروپا په زیاتروبرخودغالب نظام رول تر سره کړ .داهغه ستره تاریخي کارنامه ده چې دهغې پرښتې موږ رسول الله صلي الله علیه وسلم ته د تل لپاره دنړۍ والو دلارښود لقب ورکولی شودهغه لارښوونې دکوم ځانگړې ملت ملکیت نه؛ بلکې دټول بشریت شریک میراث دی. هر څوک ورڅخه گټه اخیستلی شي اوچې څوک ترې گټه نه اخلي، په ابدي محرومیت کې به خپل ځان اخته کړي

دمحمد صلی الله علیه وسلم مبارک نومونه

دده مبارک نوم محمددقران عظیم الشان په څلوروسورتونو آل عمران ،محمد ،احزاب اوالفتح کې ذکرشوی. دهغه دویم نوم احمد دی چې دصف په سورت کې یې یادونه شو ي ده چې له دې نو مونو پرته دهغه څوارلس صفتي نو مو نه هم دي او هغه دادي(الشاهد ،المبشر ، النذیر ، الرحمة ، السراج المنیر ،المذکر ،الشهید ،الهادی ، الا مین ،المزمل ، المدثر ،درسول الله مبارک ارشاد دی ،چې زما پنځه نو مونه مشهور دی:

- محمد : یعني هغه پیغمبر چې بیابیا زښت ډېریې تعریف کېږ ي .
- احمد : یعني هغه پیغمبر چې دخپل رب یې ډېر تعریفو نه کړ ي دی.
- الماحی : یعني دکفر دطا غوتي نظام نا بو دوونکی.
- الحاشر :یعني جمعه کونکی.
- العاقب : معنا داچې وروستنی پیغمبر او خاتم النبین .
- دهغه په مبارکو نو مو نو کې دغه څلو ر نو مو نه هم شامل دي(المصطفی ، المختار ، الشفیع الصادق، المصدوق [1]

[1] مولنا کوهر رحمان (ب ت) حقیقت توحید اورسنت ص ۲۷۵ مکتبه دارالعلوم تفهیم القران مردان پېښور پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Pathtoon.com: The Digital Library

دده مبارک درسالت عقلي ثبوت

لږ شـان څوارلس سـوه کاله مخکې تاریخ ته وګورئ،په نړۍ کې نه برقي تارؤ،نه ټیلیفون،نه اورګاډی،نه چاپ اونه چاپ خای اونه اخبار اورسالې نه چاپ شـوي کتابونه اونه د سـفراوسیاحت اسانتیا وې ،چې نن ورخ موجودې دي له یو هېواده تربله پورې دمیاشتو میاشتو مزلونه کېدل .

موقعیت :په دغسې حالاتوکې دعربو هېوادله ټولو جلاپروت ؤ چارچاپېره یې دایران،روم او مصرهېوادونه ؤ چې په هغوکې څه ناڅه د علومواوفنونوزوراوشورؤ ،خودشگو ستروډگرونوعربې نړۍ له نورو جلا کړې وه.

اقتصادي حالت

عرب قوم سـوداگرؤپه اوښـانو به یې دمیاشتومیاشتو سفرکاؤاوهغو هېوادونوته به دسوداگرۍ لپاره تلل ،له دغوهېوادونو سره ددوی اړیکې یواځې او یواځې دسوداگرۍ په خاطروي .

تعلیمي وضعیت

پخپله په عربوکې نه کوم لوړتمدن ؤ،نه کومه مدرسه اونه کوم کتابتون اونه په خلکو کې دتعلیم اوښوونې څه شـوق اوذوق په ټول هېوادکې دگوتوپه شـمارڅوتنه په لیک اولوسـت پوهېدل ؛خوهغوی په دومره اندازه نه ؤ چې دهغه وخت دعلومواوفنونوسره اشناشي.

سیاسي وضعه

هلته نـه یو مرکزي حکومـت ؤاونه قانون هره قبیله خپلواکه وه ،له دې سره سره به سروکال لوټ تالان او وینې بیونکې جگړې تر سره کېدلې .دانسان روح هېڅ ارزښت نه درلود.

اخلاقي حالت

بدکارونه،شراب څښـل،د جواری اودقماربازارتودؤخلک به دیوبل پروړاندې بلاتکلفه بربنډېدل اوشرم ځایونـه به یې ښـکارېدل .تردې پورې چې ښـځینه ؤ به په بربنډه توگه دبیت الله شریف څخه طوافونه کول،درواوا نـاروا بېلتون نـه ؤ.پـه عربو کې د آزادۍ احسـاس دومره پیاوړی ؤچې دهېڅ چاوهېڅ قانون منلوته تیارنه ؤاونه یې دکوم واکمن امرمنلو ته سرښکته کاوه .

دیني وضعه

دجهـالـت اونـاپوهی دغه اندازه وه چې ټول قوم دکاڼو بتانوته سـجدې کولې په لاره کې به یې چې کوم یوکاڼی خوښ شو هغه به یې راواخیست اوپه عبادت به یې ورته لاس پورې کړ.هغه سرونه چې هیچاته به نه ټیټېدل،هغه به یې کاڼو ته ښکته کول اوسجدې به یې ورته کولې [1]

دروڼ سهارڅرک

په دغسې حالاتوکې یویتیم شخص پیداکېږي،دعربوله هلکانوسره رمه څروي.په ځوانی کې سوداگردی،له هېچایې تعلیم نـه دی کړی،دلوړوخویونواواخلاقوڅښـتن دی.هېڅکلـه یې دروغ اوبدې خبرې نه دي

[1] - خورشید احمد(۲۰۱۰م)اسلامی نظریه حیات ص ۲۳۶شعبه تالیف جامعه کراچی پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي،په ټول قوم کې په دیانت اوامانت مشهوردی.له هرې ناپوهی اوناپاکی څخه کرکه کوي دقوم په لوټ،تالان اووینوبیولوغمجن،دنرم زړه څښتن، دکونډواویتیمانومرستندوی.میلمه پال اودصحیح عقل خاوند،له بت پالنې نفرت کوي،کلی پرېږدي،په لرې واټن دیوه غره غارته ورځي دیوې رڼاپه هیله ده.چې شاواخواتیارې پرې له منځه یوسي.

دنبوت پیل

په بوخل دده په حالت کی یوستربدلون رامنځته شو.له غاره راووت خپل قوم ته ورغی دبت پالنې غندنه یې پیل کړه اودیوالله بندگی ته یې خلک راوبلل،دغلا،لوټ ،تالان ،شراب څښلو،زنا،قمار،اوبدوچاروپرخلاف یې مبارزه پیل کړه .بشری کرامت یې اعلان اوداخرت دورځې دسوال اوځواب احساس یې دخلکوپه زړونوکې واچاوه.

دناپوه قوم چلند

ناپوه قوم ددغه سترشخصیت په مخالفت لاس پورې کړ،چې هغه دپلاراونېکه په دوداودستور ولې نیوکه کوي اوښوونې یې څنگه دپخوانیوپلرونودتگلارې خلاف دی.له همدې امله یې هغه ته بدې ردې پیل کړې،په کاڼوییې وویشت اودهغه دوژلوپلانونه یې جوړاوله خوارہ ټاټوبي یې هجرت ته مجبوراوهلته یې هم په ارام پرې نښوده .

دهغه هدف

هغه دخپل ناپو ه قوم په سمه لارروانول غوښتل سره له دې چې قوم ورته په دې شرط دمشرتابه ،سرواوسپینوزرو سپارلوته چمتوؤ،چې له خپل کارڅخه لاس واخلي؛خوهغه په خبره ټینگ ولاړؤ ، دبشریت ددنیااوخرت دبریالیتوب په خاطریې په دې کارلاس پورې کاوه [1]

نوی ارمان

هغه له نویوارمانونوسره دحراله غاره راووت اوس یوبهترین خطیب اوله فصاحته اوبلاغته ډکې خبرې کوي ،اوس داسې کلام خلکوته اوروي چې هېچاتراوسه نه دی اوربدلی ټولونړیوالوته یې چېلنج ورکړ،چې ددې کتاب په شان یوسورت جوړکړي دهغه ویناوداالله تعالی کلام سره توپیردرلود، دالله تعالی کلام له بلاغته ډک اومعجزه وه هغه دجزیرةالعرب وگړوته له حکمته ډکې ویناوې پیل کړې چې مخکې ورڅخه چااورېدلی نه وې.

بشپړلارښود

هغه اوس داخلاقو،ټولنیزژندقانون ،اقتصاداوسیاست معلم دی چې ترقیامته یې لوی لوی پوهان په څېړنوبوخت دي دهغه راوړی نظام کامل اوله هرې نیمگړتیاڅخه سپېڅلی دی هغه دخپلې درویشت کلنې مبارزې په دوران کې دخپلونېکواخلاقو ،شرافت اوخپلولوړوښوونوپه وسیله خپل دښمنان دوستان وگرځول او لویوخواکونویې پروړاندې ماتې وخوړه .

---

[1] همدغه ما خذ ص ۲۴۰

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

تربري وروسته

هغه چې کله په خپلودښمنانوبری ترلاسه کړ،نوله هېڅ یودښمن څخه یې انتقام وانه اخیست.له هېچاسره یې سختي ونه کړه تردې پورې چې چا دده گران تره په قتل رسولی دهغه سینه یې ورڅیرې کړې وه په هم دې ډول چاچې په کانو ویشتلی اوله هېواده یې شړلی ؤدفتح پروخت یې هغوته هم معافي اوبخښنه وکړه .

مثالي شخصیت

هغه هېڅکله له چا سره خیانت اودوکه نه ده کړې اونه یې له چاسره دتړون په ماتولو لاس پورې کړی په جگړه کې یې له هېچاسره زیاتی نه دی کړی تردې پورې چې دهغه سرسختو دښمنانو هم کله په هغه دگناه اویاتېري الزام نه دی لگولی داهغه ښېگنې اوستراخلاق ؤ چې په پای کې یې دټولو عربو زړونه لاس ته راوړل

ستربدلون

بیایې دخپلوښوونوپه وسیله له پونده جاهل قو م څخه یومهذب اودقانون پابندملت اوداخلاقولوړځلي جوړکړل،نړی ته یې دتمدن،اخلاقواوبشردوستی درس ورکړ.دخپلوروزل شویوملگروپه وسیله یې دایران،روم اومصرلوسلطنتونه پربل مخ واړول اوداسلام لارښوونې یې داسیا،افریقا،اواروپاترلرې څنډوورسولې،نړیوالوچې دتوحیددرس هېرکړی ووهغه یې بېرته تازه کړ.هغه نړیوالوته داخلاقو،قانون ،سیاست اواقتصاداوتمدن پاخه اوسپېڅلی اصول واړاندې کړل چې داسلام دښمنانوهم گټه ورڅخه واخیسته اوپه تاریخ کې ساری نه لري[1]

مثالي لارښود

اوس دغوراوفکرخبره داده چې دخلوښتوکالوڅخه وروسته په دغه شخصیت کې یودم څنگه دومره کمالات رایوځای شوه .اوس په یوه وخت کې بې مثاله دلښکروجنگي سپه سالاراویوبهترین قاضي، یوسترقانون پوه ،یوبې مثاله پوهانداوداخلاقواوتمدن یوبهترین مصلح ،سیاست پوه اودالله جل جلاله عابدبنده هم دی،دخپلومېرمنواواولادونواوکورنۍ حقونه هم پوره کوي، دغم ځپلواوبې وزلوخدمتگار،دفتحې اوغلبې پرمهال ساده ژوندترسره کوي له خلکوسره یوځای ډوډۍ خوري ،نړی له پیله اوترپایه پورې هېڅ انسان دده په څېرمثال اوبېلگه نه شي وړاندې کولې دازموږ پیغمبراودنړیوالوسردارمحمدصلی الله علیه وسلم دی [2]

۱-دنبوت پای

حقیقت دادی چې اوس مهال دسمې لارې دمعلومولولپاره دمحمدصلی الله علیه وسلم دښوونواودقرانکریم نه پرته بله وسیله نشته هغه دټول بشریت لپاره دالله تعالی استازی دی اوهغه دنبوت لړی پای ته رسېدلې

---

[1] -همدغه ماخذ ص ۲۴۳

[2] - خورشید احمد (۲۰۱۰م)اسلامی نظریه حیات ص ۲۴۳ شعبه تالیف جامعه کراچی پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-دنبوت د پای دلایل

دپیغمبرژوندپه حقیقت کې دهغه دښوونواولارښوونوژوندوي ،دپیغمبردمړینې څخه مقصددادی ،چې ښوونې یې بدلون ومومي ،کوم اسماني پیغام چې پرې نازل شوی ؤ،په اصلي شکل پاتې نه شي؛ خومحمدصلي الله علیه وسلم گواکې ژوندی دی ،ځکه چې قران عظیم الشان په اصلي الفاظوموجوددی. دهغه دژوندانه حالات ،ویناوې اوکړه وړه دنبوی احادیثوپه بڼه ټول محفوظ اودټول امت په لاسونوکې دي. داسې یې بوله چې گواکې پخپله دالله رسول په خپلوسترگوویتودنړی دهېڅ شخصیت ژونددومره محفوظ نه دی ساتل شوی څومره چې درسول الله صلي علیه وسلم ژوندمحفوظ دی[1]

۳-له یوپیغمبره وروسته دبل دراتلو لاملونه

- داچې دلومړي پیغمبرښوونې له منځه تللې وي اودهغې دوړاندې کولوبیاضرورت وي
- داچې دپخواني پیغمبر ښوونې پوره نه وي په هغو کې دترمیم او اضافې کولواړتیا وي
- داچې د پخواني پیغمبر ښوونې تر یوه ځانگړي قوم پورې محدودې وي نوروقومونوته شاملې نه وي دغه درې واړه لاملونه اوس پاتې نه دي

۴-دنبوت څوخصوصیات یې

محمد صلی الله علیه وسلم په نورو پیغمبرانو ځینې ځانگړنې لري چې موږ ورته په لا ند ې توگه کتنه کوؤ

۱:دهغه درسالت مثال دلمر په څېردی لمرټوله ځمکه روښانه کوي دهغه رسالت هم دځمکې ټولو ولسو نو ته شامل دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر ځ کې فرمایي ﴿ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴿١٥٨﴾ الأعراف: ژباړه: ای محمده !ووایه چې ای انسانانو ! زه ستاسو ټولو لوري ته د الله استازی یم

۲: دقراني تلیا تې معجزې درلو دل : په هغه داسې معجز کلا م نازل شوی چې د ژوند دټولو برخو په هر وخت اوهرځای اودهر ملت درهبری صلا حیت لري او دسا تنې ذمه واري یې الله جلت عظمته اخیستې ده

۳:هغه خاتم الانبیاء دی دنبوت لړی پرې پای ته رسېد لې تر ده وروسته بل پیغمبر نه رازي او نه بل پیغام خمکې ته راتلو نکی شته څوک چې درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت په ختم باوري نه وي داسلام له دایرې بېرون څخه گڼل کېږ ي قران عظیم الشان فرمایي ﴿ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ الأحزاب: ژباړه: (ای خلکو ! محمدصلی الله علیه وسلم ستاسې له نارینه ؤڅخه د هیچا پلارنه دی ؛مگر هغه د الله رسول او خاتم النبیین دی . او الله دهرشي علم لرونکی دی.

[1] درحمانی ژباړه(۱۳۹۰)داسلام اساسي ښوونې ص ۵۸ اصلاح افکار ننگرهار افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴:ترقیامته دهغه نوم لوړشوی په اذان او کلمه طیبه کې به یې مسلمانان یادوي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمايي ﴿ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ ﴾ ژباړه:اوستاپه خاطر موستا دیادېدو اوازه لوړه کړه

۵:هغه یې ټولو نړی والو ته درحمت په تو گه انتخاب کړ ی

٦:هغه ته دکوثر دحوض زېر ی ورکړ ی شوی قران عظیم الشان په دې هکله داسې فرمايي﴿ إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ ﴾الکوثر (اي پیغمبره ! بیشکه موږ تاته کوثر درکړی دی

۸ :هغه ته داو داسه قایم مقام تیمم رواشوی په داسې حال کې چې دتېروامتونولپاره له اوبونه پرته جا یزنه ؤ

۹ : هغه ته په قیامت کې دلو ی شفا عت مقام ورکړ شو ی مگرنور پیغمبران به نفسي نفسي نارې وهي

۱۰ : هغه ته ستر او لوی امت ورکړشوی

۱۱:دهغه امت دگنا هو نو له امله ټول په عذاب نه اخته کېږ ي چې ټول له مینځه ولاړشي .

۵-په امت باندې یې حقونه:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپل امت ځینې حقوق لري چې مو ږ ورته په لاند ې تو گه کتنه کوؤ .

۱: په هغه ایمان درلودل:له شک نه پرته درسول الله په نبوت اقرار اوباور درلودل ضروري اولازمی خبره ده قران عظیم الشان فرمايي ﴿ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ﴿٧﴾ ﴾الحدید: ژباړه: ایمان راوړئ پرالله او دهغه پر پیغمبرباندې

۲: دهغه اطاعت: او پیروی کول چې په قراان عظیم الشان کې دد ې گڼ دلایل دي ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ محمد.ژباړه: ای موءمنانو ! دالله اطاعت وکړئ او دپیغمبر اطاعت وکړئ او خپل عملونه مه بربادوئ .

۳: له هغه سره محبت کول :له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره محبت دایمان بر خه ده

۴ : هغه ته نوم نه اخیستل :الله تعالی مسلمانان له دې څخه منعه کړي دي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم په خپل نو م سره راو بولي

۵: په هغه باند ې درودویل: هر مسلمان ته لا زمه ده چې په رسول الله صلی الله علیه وسلم باند ې درود ووايي

٦ :دهغه تعظیم اوادب کول:درسول الله صلی الله علیه وسلم تعظیم ،ادب اواحترام په ټول امت فرض دی [1]

داصحابوکرامومقام اوپه اړه یې داهل سنت عقیده

موږبه ترهرڅه دمخه دصحابي پېژندنه ، مقام اومنزلت اوپه اړه به یې داهل سنت والجماعت عقیده ذکرکړو

داصحابي پېژندنه :هغه څوک چې درسول الله مبارک سره دایمان په حالت کې مخامخ شوی اوپرایمان وفات شوی وي له اصحابي څخه عبارت دی

[1] - خورشید احمد(۲۰۱۰م)اسلامي نظریه حیات ص ۲۴۷ شعبه تالیف جامعه کراچی پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام اومرتبه يې :اصحاب کرام داسلام غوره نسل ؤ له دوی سره محبت په هريومسلمان واجب اولازم اوبغض اوکينه ورسره کفراوبې ديني ده ، اصحاب کرام درسول الله مبارک شاگردان دي ددوی مقام اومرتبې دلايل په لاندې توگه دي .

الف : قران عظيم الشان : الله تعالی فرمايي ﴿ لَّقَدْ رَضِيَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ ﴾ الفتح ژباړه: الله تعالی له مؤمنانو څخه خوشحاله شو کله چې هغوی له ونې لاندې له تا سره بيعت کاوه، دهغود زړونوحال هغه ته معلوم دی له دې امله يې پرهغو ډاډينه نازله کړه اوهغوته يې په انعام کې نيژدې فتحه ورکړه.

په بل ځای کې ارشاددی ﴿ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ ﴾ التوبة ژباړه: هغه مهاجرين اوانصارچې هغوی ترټولود مخه دايمان بلنې ته په لبيك ويلوکې وړاندې شول ، دغه راز هغه کسان چې وروسته له نيکۍ او ريښتينولی سره په هغو پسې راغلل، الله له هغو نه خوښ او هغوی له الله نه خوښ شول، الله د هغو له پاره داسې باغونه تيار کړيدي چې تر هغو لاندې به ويالې بهيږي او هغوی به په کې د تل له پاره اوسيږي، همدا ډير لوی بريالیتوب دی.

ب : نبوي سنت: پيغمبرعليه السلام فرمايلي دي (خيرالقرون قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم) يعنې غوره خلک زمادژوندانه داوسيدونکوپيړی ده بياورپسې هغه څوک غوره دي چې دوی پسې وي بياورپسې هغه څوک غوره دي چې دوی پسې وی يعنې دتابعينواوتبع تابعينوپيړی

دوی ته دښکنځلوکولواوبدوردوويلوحکم

پيغمبرصلی الله عليه وسلم اصحابوکراموته دښکنځلوکولوڅخه منعه فرمايلي ده هلته چې فرمايي(لاتسبواحدامن اصحابي) يعنې تاسې زماديوه صحابي په اړه هم بدې ردې مه واياست .نوپردې اساس اصحابوکراموته بدې ردې ويل له اهل سنت والجماعت څخه وتل اودگمراه ډلوپه کتارکې درېدل دي

ددوی په هکله داهل سنت والجماعت تگلاره

داصحابوکراموپه اړه داهل سنت والجماعت منځنی کړنلاره دافراط اوتفريط ترمنځ ده ددوی ترمنځ چې کومې شخړې پېښې شوې موږپه کې بحث نه کوو په دې هکله دعمربن عبدالعزيزرحمة الله عليه ويناکافي بولوهلته چې وايي : دغه خلک هغه قوم دی چې الله تعالی ددوی دوينوڅخه زموږلاسونه پاک ساتلي دي نوموږته لازمه ده چې ددوی دابروتويولوڅخه خپلې ژبې پاکې وساتو'

دکتورخميس محمدبن عبدالرحمن : التوضيحات الجلية على العقيدة الطحاوية اول ټوک ۱۲۰۹ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی
په اخرت، قضاء اوقدر ایمان

پیلیزه

ژوندخویوازې دهمدې د نیاژوندنه؛ بلکې له مرگه وروسته بیاهمېشه ژوند پیلېږي ،چې ترهغه وروسته به چاته هم مرگ په برخه نه شي دغه ژوندبه یادایمان اونېکواعمالوله املـه دعیش اوارام ژونداویابه دکفراوبدواعمالوله کبله دغمونواوکړاوونوژوندوي همدغه باوراویقین ته داخرت عقیده وایي داچې دنړی هرڅه دالهي تقدیراوپلان پربنسټ دي دلته هرڅه دقیق محاسبه شوي مرگ ،ژوند رنځ ،خوشالي ،غم اودردهرڅه ټول دالله تعالی له خوادي.

لومړی بحث
په اخرت ایمان

دنړی دموجوده نظام دورانېدوپیل به داسرافیل دشپېلی دپوکي څخه وکړای شي، ټول کاینات به گډوډڅمکه به ډېرسخت ټکانونه وخوري لمراوسپوږمی به په ټکر،ستوري به تت اوخپاره شي، غرونه به دپانې س شویوورېږوپه څېرشي اوبه به اورواخلې دڅمکې ژوي به ټول مړه شي، بیابه دالله تعالی په حکم دویم ځل شپېلی پوکړای شي؛ قبرونه به وچوي اوټول مړه شوي انسانان به دادم علیه السلام له وخته تر قیامته دوباره راژوندي کړای شي اودخپلوقبرونوڅخه به را اوچت اودحشر ـ په میدان کې به راغونډاودالله جلت عظمته پروړاندې به ودرېږي ،داژوندبه همېشه ژوندوي، دابه ډېره وبروونکې ورځ وي، دخلکوزړونه به له وېرې لړزېږي اوهریوبه خپل انجام ته منتظروي،ټول انسانان به دحشر ـ په میدان کې دالله جل جلاله پروړاندې راټول وي په دغه ورځ به یوازې دده حکومت وي، هېڅاته به دساه وېستلومجال نه وي، دهغه له اجازې پرته به چاته دخولې پرانستلوهمت نه وي .الله جل جلاله به دخپل علم ،حکمت اوانصاف پربنسټ له هرچانه جلاجلا دټول ژوند حساب واخلي انسان ته به دخپلو عملونواسنادپه لاس ورکول کېږي دهغه ټول اعمال به ورته مجسم شي دهغه اندامونه به پرهغه گواهي ورکوي اوحساب به ورسره وشي، له هېڅاسره به ظلم ونه کړای شي نېکوخلکوته به په ښي لاس اومجرمانوته به په کیڼ لاس عملنامې ورکړای شي. ښي لاسي به کامیاب اوکیڼ لاسي به ناکام اونامرادوي دبري موندونکوڅېرې به له خوشالی ځلېږي اونامراده خلک به تورمخي اوله غمه ډک وي نېکان به جنت ته اوبدخلک به دوزخ ته بیول کېږي گنهگارمؤمنان به له دوزخ څخه ترپاکلې مودې وروسته راوېستل کېږي اوجنت ته به ځي

۱- پېژند نه یې

دغه دقیامت له ورځې څخه عبارت ده، هلته چې ترمړینې وروسته به انسانان دحساب اوجزاءلپاره له قبرونوراپاڅولی شي اودرب العالمین پروړاندې به دریږي دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وایي؛ځکه چې دغه دقیامت له ورځې څخه عبارت ده، هلته چې ترمړ ینې وروسته به انسانان دحساب اوجز اء لپاره

(c) Hekmaton.com: The Digital Library

له قبرونوراپاڅولی شي اودرب العالمین پروړاندې به دربري دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وايي :ځکه چې له دې نه وروسته بله ورځ نشته تردې وروسته به جنتیان جنت ته اودوزخیان به دوزخ ته ځي.[1]

۲- دایمان مفهوم یې

په اخرت ایمان ددغې ورځې اړوندوچاروته شمولیت پیداکوي؛ لکه کو چنی اولویي نښې.دقبرعذاب او راحت.داسرافیل شپېلی.له قبرونودخلکوراوچتېدل.حساب اوجزا.دقیامت هیبتناکه منظر. دمحشرتفصیل.دعملناموخپرېدل.دمیزان دتلې ټېنگښت.دصراط پول .دکوثرحوض.شفاعت.جنت ودوزخ.[2]

۳- دایمان اهمیت یې

داخرت په ورځ باوردایمان دارکانو له جملې څخه دی داخرت په ورځ ایمان ستراهمیت لري دقران عظیم الشان په ډېروځایونوکې په الله جل جلا له دایمان ترڅنگ ذکرشوی، دایمان دشپږگونواساساتو له جملې څخه دی

۴-داخرت دورځې نومو نه

ځینوعلماؤداخرت دورځې گڼ نومونه ذکرکړي دي ،موږدلته دقیا مت مشهورنومونه ذکرکوو:

۱ -الساعة : دقیامت دقایمېدووخت

۲ -یوم القیامة : دالله تعالی پروړاندې دودرېدلوورځ

۳ -یوم الوعید: دعذاب ورځ

٤ -یوم الدین :دجزاورځ

٥ : یوم الحسرة: دافسوس ورځ

٦ -الدارالا خرة : داخرت کور

۷ -یوم التناد:یوبل ته دچیغو ورځ

۸ : یوم الجمع :دجمعه کېدوورځ

۹ : یوم الفصل : دفیصلې ورځ

۱۰ -یوم الحساب :دحساب ورځ

۱۱ -یوم الخلود:دهمېشه والي ورځ

۱۲ -یوم الخروج : دراوتلوورځ

۱۳ یوم التغابن:دتاوان ورځ

۱٤ یوم التلاق:دملاقات ورځ

۱٥ یوم الازفة:نېژدې ورځ

---

[1] امین کتب (ب ت) النهایة لومړی ټوک مس ۲٥٦ لاهور پاکستان
[2] گیلانی اسعد (ب ت) داسلامي تحریک دویم کتاب مس ٦۹ لاهور پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶ – الواقعة : ستره پېښه
۱۷ – الحاقة :ريښتيني ورځ
۱۸ – القارعة :ټکوونکي ورځ
۱۹ – الطامةالكبرى :ستره هيبتناکه ورځ
۲۰ : الصاخة :کنږوونکي ورځ
۲۱ – يوم البعث :له قبرونودراپورته کېدوورځ
۲۲ – الغاشية: پټوونکي ورځ [1]

۵- درامينخته کېدو دلايل يې

قران عظيم الشان يوازې دقيامت په امکان اکتفاء نه ده کړې؛ بلکې په ډېروایاتونوکې يې دهغې په وقوع تاکيدکړی دی اسلامي پو هانوددې بېلابېل دلايل بيان کړي دي.

۱- دحکمت دليل

داچې دالله تعالی څخه هېڅکله بېهوده اوبابېزه فعل نه صادرېږي :نودانسان پيدايښت ديوسترهدف لپاره دی دانسان دژوندنهائي هدف دادی چې خپل همېشني کمال ته ورسېږي ددغه هدف تحقق داخرت دژوندون نه پرته امکان نه درلوداوهغه داچې هلته تل ترتله واوسېږي قران عظيم الشان دانسان دژوندحکمت ته داسې اشاره کوي ﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ ﴾ المؤمنون: ژباړه:ایاتاسې انګيرلې وه چې موږتاسې بابېزه پيداکړي ياست او زموږلوري ته ستاسې هيڅکله راګرځېدل نشته؟

په بل ځای کې ارشاددی ﴿ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾ ﴾ الدخان: ژباړه:دغه اسمانونه اوځمکه اوددوی ترمنځه شيان موږد لوبو لپاره نه دي پيداکړي [2]

۲- دعدالت دليل

الله تعالی عادل دی اودظلم صدورورڅخه ممکن نه برېښي، دالله تعالی عدالت ددې غوښتنه کوي چې نېکوکارانواوبدکارانوته خپل ثواب اوعذاب ورکړي .داچې دنيوی ژونددثوابونواوعذابونولږظر فيت لري، ټول انسانان دخپلواعمالوسزاپه دې نړۍ کې نه ګوري :نوپرهمدې اساس الهي عدالت ددې غوښتنه کوي چې بله نړۍ دې اوسي اوهلته دې نېکوکارانواوبدکاروته خپله بدله ورکړای شي قران عظيم الشان فرمايي ﴿ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ ﴾ الجاثية: ژباړه: ایاهغه کسانوچې هغوی دبدۍ مرتکب شوي ،داانګيرلې ده چې

[1] حنکه ميانه حسن حسن ( ) العقيدة الاسلامية اسسها ص ٦٢٨ دارالقلم بيروت لبنان
[2] مفتوح محمد دل اولا ( ) داسلامي عقايدو اصول ص ٧١ مهتمنا خپرندويه ټولنه ننګرهار افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...ion.com: The Digital Library

موږ به هغوی اوایمان راوړونکي اونیک عمل کوونکي سره برابرکړو،چې دهغوژونداومرګ یوشانته شي؟ډېره ناوړه فیصله ده چې دوی یې صادروي.[1]

۶-داخرت په هکله داسلام تصور

۱: انساني ژوندپه اصل کې داخروي ژوندیوه مقد مه اوسریزه ده دغه ژوندلږ اومؤ قتي ؛مګراخرت تل ترتله اوهمېشه دی دغه ژوندنیمګړی اوهغه کامل دی ،دټولواعمالوبشپړنتایج په دې عارضي اولږ ژوندکې هېڅاته نه په برخه کېږي ؛بلکې ددغه لږژونددحقیقي نتایجوثمرات به په اخروي ژوندکې څرګندېږي .

۲ - څرنګه چې په نړۍ کې هرشی عمرلري چې په نتیجه کې به له منځه ولاړشي ،په همدې توګه دغه ټول نظام هم عمرلري چې په پای ته رسېدلوسره به یې وروسته بل نظام اوبله نړۍ رامنځته شي چې د هغې طبیعي قوانین به ددې او سني نظام سره بشپړتفاوت ولري.

۳ - ددغه موجوده نظام ترړنګېدواودانسان ددوباره ژوندنه وروسته به دانصاف اوعدل یوه ستره محکمه قایمه کړای شي چې هلته به دانسان دهرعمل محاسبه کېږي اودخپل ښېستن پروړاندې به حا ضرېږي اودښواوبدواعمالوسزابه هرچاته ورکول کېږي.[2]

۷-دماده پالوپه نظریاتوعلمي نیوکه

په انسانانوکې یوه دماټریالستانوډله ده هغوی نه دکایناتوخالق مني اونه داخرت نړۍ هغوی پردې باورلري چې ماده ازلي اوتل ترتله ده په مړینې سره دانسان هرڅه پای ته رسېږي. دوباره ژوندون له سره شتون نه لري. دوی یوازې په خپلوحواسواعتمادکوي اووایي چې داخرت نړۍ موږمحسوسه کړې نه ده ؛نوله سره نشته.دغه فکرسراسرناسم ځکه دی چې ډېرشیان شته ؛مګرسترګې یې نه محسو سوي؛ دمثال په توګه دمادې الیکترونیکي خوځښت،دځمکې جاذبه،مقناطیسي- قوه،دغه ارته لویه نړۍ چې دانسان له احاطې بېرون ده ؛بوواقعیت دی په همدې توګه دمرګ اوژوندپه اړه په حواسواعتمادکول معقول کارنه برېښي ځکه موږ سره داسې سترګې نشته چې دمرګ له پولې اخوا نړۍ پرې ووینوله دې وروسته دنړۍ په موجوده نظام دنه زوال حکم پردې اساس لګول چې موږیې ورانی نه دی لیدلی داخبره دې ته ورته ده، چې یوڅوک ووایې دغه تعمیربه تل ترتله وي ځکه چې مایې ړنګېدل نه دي لیدلي ایادعقل پربنسټ دغه استدلال صحت لري؟نه هېڅکله نه [3]

د له مرګه وروسته ژوندقضیه یوازې عقلي اوفلسفي مسئله نه ده؛ بلکې زموږله عملي ژوندسره یې ژوره اړیکه ده .زموږداخلاقي اوتمدني ژوندټول انحصارپه همدغې مسئلې پورې تړلی دی؛ ځکه چې یوڅوک پردې باوري وي چې هرڅه دي په همدغه ژوندپورې اړونددي، له مرګه وروسته ژوندله سره شتون نه لري

---

[1] نظیر دادمحمد.(ب ت) عقاید اسلامی ص ۱۷۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان
[2] قشیری مسلم بن الحجاج (ب ت) صحیح مسلم باب اثبات حوض النبی لاهور پاکستان
[3] خورشید احمد (۲۰۱۰م)اسلامي نظریه حیات ص ۸۱ شعبه تالیف وترجمه جامعهٔ کراچي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Afghan Education.com: The Digital Library

،ددغسې شخص اخلاقي اوعملي کړنلاره له هغه انسان څخه تفاوت لري چې يوڅوک داخرت په سوال او خواب باوري وي دغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې څرګندوو:
دوه تنه ترکندهاره دسفرپروګرام جوړوي، يوشخص پردې باوري دی چې کندهارته په رسېدوسره به زماسفرنه يوازې پای ته رسېږي ؛بلکې دهغه ځای دپوليسواومحکمې څخه ازاديم دده برعکس دويم شخص پو هېږي چې ترکندهاره تلل يوازې دسفريو پړاؤدی، زه داسې سيمې ته روان يم چې ددې ځای اودهغه ځای بادشاه يودی، دهغه په دفترکې زمادټولوکړوورورېکارډموجوددی، تاسوپه خپله ووايا ست چې ددې دواړواشخاصوپه اعمالوکې به څومره لوی بېلتون موجودوي ؟
دماده پال اومؤمن انسان په سيرت اواخلاقوکې لوی امتيازوي ماده پرست انسان مايوسه اوپست همته شخص وي ،دشريرواوظالموانسانانوپه بنه ژوندسرته رسوي ،دشهوت،شهرت اوځان پالنې په احساس ژوندکوي دده پرعکس په اخرت باوري انسان مسؤلانه ژوندلري اودخرت لپاره په تياري کولوبوخت وي ،دژوندستره اسره يې بشرته خيررسول دالله تعالی رضاءاودجنت حصول وي.[1]

۱-دقيامت ساينسي او عقلي ثبوت

دلمرزياته برخه دهيليم اوهايدروجن غازونه دي اودواړه دهستوي تعاملاتو په نتيجه کې دځلااواودلمردژوندلامل ګرزېدلي دي. هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته داخلېږي، دلمرهسته چې له هايدروجن څخه ډکه ده په هماغه اندازه هايدروجن له هستې څخه وځي اوپه هيليم بدلېږي ،چې په پای کې نور،انرژي اوتودوخه توليدوي لمرددوودلايلوپراساس تراوسه څلانددی :
۱ -که چېرې په لمرکې هستوي څواک اوجاذبه قوه شتون ونه لري لمربه دهايدروجن دبم په څېروچوي.
۲ - که چېرې په لمرکې اتومي تعاملات نه وي لمربه په داخل کې ړنګ او پای ته به ورسېږي اتومي چاودنې به ترهغه په لمرکې جاري وي چې هايدروجن دلمرپه هسته کې په بشپړه اندازه مو جوداوسي، په داسې حال کې چې لمرپه هره ثانيه کې (۷۰۰)مليو نه ټنه هايدروجن له لاسه ورکوي چې په نتيجه کې نور،تودوخه اوانرژي توليدوي ،داچې په يوه دقيقه،ساعت اوورځ کې دهايدروجن څومره اندازه ضايع کېږي ،تاسويې پخپله حساب وکړئ تراوسه (۳۷) برخې په سلوکې دلمرهايدروجن ضايع شوی، هرکله چې دهايدروجن زياته برخه ضايع شي دلمريزنظام بربادي به پيل کړای شي.[2]
له يوې ټاکلې اوږدې مودې وروسته به دلمردهستې دهايدروجن زياته برخه په هيليم بدله شي اودلمرپه هستوي تعاملاتوکې به ډېرلوی خلل رامينځته شي په دغه مهال لمردهايدروجن له کمبودسره مخامخ کېږي ،هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته ننوځي اوپه ډېرسرعت سره به راؤزي ؛نورنوهيليم له هايدروجن څخه پرته هستوي تعاملات له لاسه ورکوي.جاذبه قوه زياتېږي لمرپه ډېرشدت اوسرعت دخپلې هستې په

---

[1] -همدغه ما خذ ص ۳۸٦

[2] - فيض خليل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساينس جديد وقران ازخلقت تا به عدم کاينات ص ٦٤ مؤسسة

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخل کې نړيږي(solarcollaps)دلمرنړېدابه دومره قوي سريع انفجاروي، چې نورې سيارې به هم له تزلزل سره مخ کړي دلمرنورې سيارې له خپل مدارڅخه بېځايه کېږي اوفراربه وکړي دهيليم سريع حرکت ددې باعث ګرزي چې دلمرتودوخه زياته شي، دهرې شيبې په تېرېدوسره دلمرتودوخه زياتېږي اوپه ځمکه کې دژوندانه شرايط له منځه ځي دګرمۍ دزيا ت والي له کبله دجنو بي اوشمالي قطب يخچالي برخه اوبه کېږي اوداوبوسطحه لوړېږي اووچې ته مخه کوي، دسمندرساحلي برخې اوبه لاندې کوي قران عظيم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ فُجِّرَتۡ ﴿٣﴾ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې سمندرونه وشلېږي

په دغه مهال دلمرحجم زياتېږي اوسوررنګ به لري،دځمکې فضاء به هم سوررنګ پيداکوي اودزياتې تودوخې له امله به چاودنې پيل شي. قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ يُرۡسَلُ عَلَيۡكُمَا شُوَاظٞ مِّن نَّارٖ وَنُحَاسٞ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ الرحمن: ژباړه:که دتېښتې هڅه وکړئ ،نوپرتاسې به داورشُغلې اولوګې خوشې کړای شي چې تاسې به دهغومقابله ونکړای شئ.

دزياتې تودوخې له امله دځمکې ترپوښ اوغرونولاندې اورغورځوؤنکې برخه دومره ګرمېږي ،چې دهغې دبخارفشارځمکه چوي اوډېرې سختې زلزلې پيلېږي قران عظيم الشان دغه مطلب داسې بيا نوي ﴿ إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا ﴿١﴾ ﴾ الزلزلة: ژباړه:کله چې ځمکه په خپل ټول قوت سره وخوځول شي .

په دغه وخت کې دلمرجاذبه قوه زياتېږي، په سمندونوکې ډېرې لويې څپې رامنځته کېږي دلمرتودوخه دومره لوړېږي چې دځمکې دمخ ټول ځنګلونه سوزي اودځمکې په هره برخه کې چاودنې رامينځته کېږي. قران عظيم الشان دغه مطلب داسې روښا نه کوي ﴿ يَوۡمَ تَرۡجُفُ ٱلۡأَرۡضُ وَٱلۡجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلۡجِبَالُ كَثِيبٗا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ ﴾ المزمل: ژباړه:دابه هغه ورځ وی چې ځمکه اوغرونه ولړزيږي اودغرونو حالت داسې شي لکه دشګوډېرې چې خورېږي . په بل ځای کې داسې ارشاد دی ﴿ ٱلۡقَارِعَةُ ﴿١﴾ ﴾ القارعة: ژباړه:هغه سترې پېښې ! اوس دلته داپوښتنه راولاړېږي چې موږولې په ځمکه کې دلمردانفجاراتواوچاودونوغږنه اورو؟ځواب يې څرګندې اوهغه داچې دفضاءهغه برخه چې له ګازونوخالي ده له هغې څخه نور،تودوخه اوانرژي په ډېرې اسانتياسره ورڅخه عبورکوي؛البته ددې پرعکس اوازله خلاڅخه نه تېرېږي دزمکې اولمرترمينځ ډېره لويه فاصله موجوده ده دلمردچاودنواوازونه همدلته توقف اوبېرته دلمرپه لوري ورګرزي که چېرې فضاء نه وای دلمرهولناکه چاودنوبه ځمکه دومره لړزوله چې دغرونولوړې څوکې به رانړېد لې وای .

هلته قيامت ته نېژدې دلمردانسباط اودزيات لمريزطوفان(solar wind)له امله به دغه خلاء له منځه ولاړه شي عطارد.لمرته نېژدې سياره به دلمرداخل ته ولاړه شي په پای کې به سپوږمۍ هم دلمرخېټې ته ورننوزي قران عظيم الشان دغه منظرداسې بيا نوي ﴿ وَجُمِعَ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ ﴿٩﴾ ﴾ القيامة: ژباړه: اوسپوږمۍ بې نوره شي اولمراو سپوږمۍ يوځای کړاي شي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

The Digital Library

په دغه مهال به دځمکې اوبه اورواخلي قران عظيم الشـــان فرمايي ﴿ وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ سُجِّرَتۡ ﴿٦﴾ ﴾ التکوير :ژباړه: اوکله چې سمندرلمبه کړل شي
دتودوخې درجه به دوه زره څله زيات والی ومومي پدغسې تودوخه کې غرونه ويلې کېږي اودسيلاب په بڼه حرکت کوي قران عظيم الشـــان دغه مطلب داسی بيانوی ﴿ وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ سُيِّرَتۡ ﴿٣﴾ ﴾ التکوير: ژباړه:اوکله چې غرونه وخوځول شي
په دغه وخت کې لمردومره لوئېږي چې دځمکې دفضازياته برخه نيسي؛ نورنو هيليم دهستو ي تعاملاتو خواک له هايدروجن نه پرته له لاســه ورکوي. جاذبه قوه زياتېږي اولمرپه ډېرشــدت اوچټکتياسره دخپلې هستې په لورنړېږي ددغه سترانفجارنه وروسته نورې سيارې له خپل مدارنه بېځايه کېږي. قران عظيم الشان دغه مطلب داسی بيانوی ﴿ وَإِذَا ٱلۡكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتۡ ﴿٢﴾ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې ستوري خواره واره شي
لمرپه يوسپين ډوله جسم بدلون مومي چې حجم به يې دځمکې سره برابرالبته کثا فت اوکتله به يې زياته وي ساينس پو هان يې(Black Dwarf)بولي دځينوساينس پوهانوله نظره به دلمرحجم دځمکې دحجم په انډول پاتې شي اوخپل پاتې نوراورنابه له لاسه ورکړي اوپه يوتورجسم بدل شي قران عظيم الشان په دې هکله داسې فرمايي ﴿ إِذَا ٱلشَّمۡسُ كُوِّرَتۡ ﴿١﴾ ﴾ التکوير: ژباړه: کله چې لمرونغښتل شي
ځينې ساينس پوهان پردې باوردي چې دلمردهستوي تعاملاتودنشتوالي له کبله کوچنی کېږي خوکتله اوجاذبه به يې هماغه شان وي په پای کې به لمردسپوږمی څخه کوچنی اوبيابه د فوټبال دتوپ په انډول او په پای کې به يې حجم له صفرسره مساوي شي؛ مگرجاذبه اوکتله به يې په خپل ځای وي چې سا ينس پوهان يې (Black Hole)بولي [1]

۲-په اخرت دايمان غوښتنې

۱ – ددنياپه مقابل کې اخرت غوره کول :په اخرت دايمان لومړی غوښــتنه ددنيا په مقابل کې اخرت ته ترجيح ورکول دي اخروي ژوندبه يې ستره موخه اودې ته به تياروي ،چې داخرت دبهبود لپاره به ددنياهررازستونزې گالي اومحروميتونه به مني دنياته به يې شا اواخرت ته به يې مخه وي مومن مسلمان دنيااوددنياسامان وسيله اوداخرت توښه بولي په دنياکې به دمسافر په توگه ژوندترسره کوي دنيا به په اخرت خرڅوي اوددنيا هرڅه به داخرت لپاره قربانوي. دنيايوه مؤقتي قرارگاه ده اوداسې مثال لري ،چې يوڅوک دمؤقت وخت لپاره د ونې سيوري لاندې توقف اودڅوشيبولپاره ارام کوي ددنيا ژوند همداسې وگڼئ اصل هدف اومقصد اخرت ده .

۲ – له مرگ څخه نه وېرېدل :په اخرت باند ې دايمان بله غو ښــتنه له مرگه نه وېرېدل دي. دالله په لارکې مړينه به دهغه ترټولولوړه هيله وي. په هغه قام اوملت کې دشهادت تلوسه اوهيله مري چې په اخرت ايمان ونه لري گناه.فساداو خيانت ددې باعث شي چې انســان له مرگه ووېرېږي.مرگ دژوندپای نه ؛بلکې دبل ژوند بيل دی مرگ له يوې نړۍ څخه بلې ته دورتگ وسيله ده.

[1] - فيض خليل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساينس جاديد وقران ازخلقت تا به عدم کاينات ص ٦٦

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

۳ - ډاډ اواطمینان :په اخرت دایمان ځښتن هېڅکله نه ناامیده کېږي، ترسختو نه په سخت حالت کې مطمئن وي ؛ځکه هغه دخپل مستقبل له نتیجې نه ډاډه وي. انسان هغه مهال په نا امیدی اخته کېږي، چې گومان وکړي عملو نه یې بې نتیجې پاتې شوه .دهغه کوښښ ضایع شو؛خوچې انسان په دې باور وي چې دی دخپلو اعمالواوهلوځلوعوض ارومرو ترلاسه کوي ،هغه په هېڅ صورت کې نه مایوسه کېږي ،چې دغه په اخرت باندې دایمان نتیجه،غو ښتنه اوتقاضاده[1]

۳-په اخرت دایمان اغیزې

په اخرت دایمان اغیزې په لاندې توگه وړاندې کېږي :

۱ - په انسان کې دعبادت،طاعت او بندگۍ داحساس وده.

۲ - دغه تصور انسان دې ته هڅوي ،چې خپل ځان اومال دالله تعالی په لارکې ځارکړي .

۳ - دغه فکر په انسان کې دریښتینولۍ احساس رامنځته کوي هغه هېڅکله دروغجن نه وي .

٤ - دغه طرزفکرمظلوم انسان ته ډاډپه برخه کوي چې که چېرې نن موله ظالم نه غچ وانخیست سبا ته دقیامت به ورځ به انتقام ورڅخه واخیستل شي.

۵ - په اخرت ایمان دانسان په ټولنیز،سیاسي اواقتصادي ژوندکې انضباط رامنځته کوي. همدغه دننه قلبي احساس مؤمن له کافره جلاکوي کفري ټولنه دمادي ځواکونو اودبرچې په زورامن ټینگوي ؛مگراسلام دخلکوپه زړونوحکومت کوي، له زراوزورنه پرته ورته ځان تسلیموي هلته دسترومخابراتي وسایلواوپولیسوپه ذریعه ښارونه ساتل کېږي که دغه وسایل شنډکړای شي نواریانوونکي جرایم به په سترگو ولیدل شي.دنیویارک په ښارکې په یوه شپه کې دلږوخت لپاره دبر ښنادنه شتون له امله ددوه لکه غلاگانو جرایم ثبت شول چې ددوه ملیارده ډالرو په تناسب مال په کې چورشوی ؤ .

٦ -داخرت په ورځ ایمان په یو شخص کې داخرت دعذاب وېره اوالله جلت عظمته ته دهیلو اوامیدونواحساس ورکوي، طاعت ته هڅاند اوله گناهونوخپل ځان ژغوري.

۷ -په اخرت دباورڅښتن نعمتونه دطغیان اوسر کشۍ ترسرحد ه نه رسو ي اوغمونه یې نه نا امیده کوي؛ بلکې تل ترتله دتوازن په حال کې وي.

۸-په اخرت ایمان په انسان کې ښایسته اخلاق رامنځته کوي لکه سخاوت، شجاعت،تواضع رحمت،شفقت اوداسی نور ..

۹-مؤمن مسلمان دالله تعالی رضاءغواړي په دنیاکې که چېرې ورڅخه نعمتونه فوت شي ،داخرت هیله من وي .[2]

---

[1] - حکمتیار (ب ت) په اخرت ایمان ص ٦٩ خپرونکی دمیثاق ایثار اداره

[2] تیر شوی ماخذ ص ۷۰

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقیامت علامې

دقیامت په راتلوکې هېڅ شک اوشبهه نشته،قیامت نېژدې دی اوعلم یې یوازې الله تعالی ته په برخه اوایمان پرې دمغیباتو له جملې څخه ده. دقیامت کوچنی اولویې نښې شته، چې په قران عظیم الشان اونبوي حدیثوکې بیان شوي دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً فَقَدْ جَآءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرَىٰهُمْ ﴾ محمد: ژباړه:نوآیادوی فقط دقیامت انتظارباسي چې هغه په ناڅاپي ډول وربانديې راشي؟دهغه علامات(نښې نښانې)خوراغلي دي،کله چې هغه پخپله راشي نوایاددوی لپاره به دنصیحت قبلولوڅه فرصت باقي پاتې شي؟

په پورتنی ایات کریمه کې قیامت ته ساعت ویل شوی ،دلته له ساعت څخه هغه وخت مراددی چې قیامت به په کې قایمېږي. قیامت ناڅاپه راځي دقیامت له نښوڅخه هدف دادی ،چې قیامت نېژدې اودنړی عمرنورپای ته رسېدونکی دی .

۲-دقیامت اطلاق

په شریعت کې په درې شیانودقیامت اطلاق کېږي:

الف -کوچنی قیامت : چې دانسان له مړینې څخه عبارت دی،څو ک چې په مړینه محکوم شی؛ نودده قیامت قایم شو؛ ځکه چې دغه شخص داخرت نړی ته انتقال وموند .

ب -مینځنی قیامت :چې هغه دیونسل مړینه ده

ج - لوی قیامت : چې هغه له قبرونودحساب اوسزالپاره دمړورا اوچتېدل دي .

۳-دقیامت دنښانو حکمت

له قیامت نه دمخه دنښانو حکمت دادی، چې خلک دغفلت له درانه خو به راپاڅېږي، توبه اوالله تعالی ته رجوع وکړي ،له دنیاڅخه ځان غوڅ اوداخرت لپاره په بشپړتیاري لاس پورې کړي[1]

۴-دقیامت دنښانو ډولو نه

الف- دقیامت کو چنی علا مې

دقیامت کوچنی نښانې ډېرې دي. تفصیلي بحث یې زموږ موخه نه ده ،په اجمالي توګه به موږ ورته اشاره وکړو په دې کې ځینې واقع شوي اوځینې یې دواقع کېدوپه حال کې دي :

۱: درسول الله صلی الله علیه وسلم بعثت اونبوت .

۲: درسول الله صلی الله علیه وسلم وفات .

۳: دبیت ا لمقدس سوبه .

٤:دعمواس وبا .

[1] - الخمیس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق)التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة ص ٦

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵: دمال زيات والی اوله خيرات څخه دخلکو بې پروايي .
۶: دفتنو څرګندېدل .
۷: دنبوت ددروغژنو مدعيانو څرګندېدل
۸: په حجازکې داورځرګندېدل دغه په (٦٥۴ هه کال رامنځته شوی)
۹: دترکانوسره جګړه.
۱۰: دعجموسره جګړه.
۱۱: دامانت ضايع کېدل.
۱۲: ددينې علم له مينځه تلل اودجهل څرګندېدل .
۱۳: دپوليسواودظالمانودمرستيالانو زياتوالی.
۱٤: په عامولاروکې دزناخرګندېدل،تردې پورې چې شريف شخص به وايي کاش ددېوال ترشاوای .
۱۵: دسود ترويج .
۱٦: دموسيقي او ښځينه سندرغاړواونځاګرو زيات والی اوقانوني جواز.
۱۷: دشرابوڅښلوزياتوالی اودشرابوحلال ګڼل .
۱۸: دجوماتونوښايست اوپرې ويړل .
۱۹: دلويواسمان څکوبلدنګونواوقصرونوجوړول.
۲۰: دوينځې باداره زېږول (دکورنۍ نظام ړنګېدل دمشراوکشر ددرناوي خاتمه) .
۲۱: دوژنواوشخړوزيات والی تردې چې قاتل به نه پوهېږي چې قتل يې دڅه په خاطر کړی دی اومقتول به نه پوهېږي چې دڅه په خاطر وژل شوی دی.
۲۲: دزمانې نېژدې کېدل .
۲۳: دښارونو نېژدې توب (دنويو وسايلو ايجاددسفردوسايلو زيات والی) .
۲٤: په اسلامي امت کې دشرک څرګندېدل .
۲۵: دبخل زيات والی.
۲٦: دمالونو زياتوالی اوپه سوداګرۍ کې دمېړه سره دمېرمن مرسته .
۲۷: دزلزلوزيات والی .
۲۸: دځمکې خسف (ننو تل).
۲۹: مسخه (دانساني جثې بدلون).
۳۰: له فضاء څخه دکاڼواورښت .
۳۱: دصالحواونېکانوخلکومړينه
۳۲: دذليلو اوسپکوخلکومشرتوب .
۳۳: دسلام اچول دپېژندګلوۍ اساس ګرځول .
۳۴: دبرښاوښځوڅرګندېدل .

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵ :دمؤمن دخوبونوريښتياکېدل .
۳۶ :دليک اولوست زيات والي اوخپرېدنه
۳۷: داسلامي سنتوتوهين اوسپکاوی.
۳۸ : دسپوږ مي پرسېدل .
۳۹ : ددرواغو زيات والي اوپه خبرونوکې عدم تثبت .
۴۰ : ددرواغو دگواهۍ زيات والي اودحق شهادت پټول .
٤١ : دښځودشمېرزيات والي اودنارينه وکمبود .
٤٢ : دناځاپه مړينوزيات والي .
٤٣ : دباران زيات والي اودحاصلاتوکمبود.
٤٤ : دفرات په سيند دسروزرو دغره ځرگندېدل .
٤٥ : انسان سره دځناورو اوجامداتو خبرې اترې .
٤٦ :دسختوازمېښتونوله امله دمرگ هېلې.
٤٧: درومیانوزيات والي اوله مسلمانانوسره جگړه.
٤٨ : دقسطنطينې (استانبول)فتحه .
٤٩ : له يهودوسره جگړه .
٥٠ : دمؤمنانوداروا گانودقبض په خاطر دښايسته هواگانوچلېدل.
٥١دموراو پلا رمخالفت او دخپلولیو غوځېدل.
٥٢:دبيت الله دعزت اودرناوی پای ته رسېدل اودکعبې ړنگېدل [1].

ب-دقيامت لويې نښې

دقيامت دسترونښوله جملې څخه چې په نبوې احاديثوکې ذکرشوي، يوه غيرمرتبه مجموعه ده دلته چې په رواياتوکې کوم ترتيب ذکرشوی په وقوع کې داسې نه دي، له همدې امله دقيامت دنښانوپه ترتيب کې اسلامي پوهانوبېلابېل نظريات وړاندې کړي دي،حافظ ابن حجررحمة الله عليه دغه روايات جمع کړي ،په دې کې يې ددجال راوتل اوله لويديځه دلمرراختل يې په لومړيتوب کې راوستي دي ،ددغورواياتوله مجموعې څخه ځرگندېږي چې ددجال راوتل تر ټولولويه نښه ده چې دعيسی عليه السلام په لاس به وژل کېږي په همدې توگه له لويديځه دلمرراختل دکايناتودستربدلون نښه ده چې پای يې دقيامت پېلېدوسرته رسېږي،امکان لري(دابة الا رض)به هم دهمدغی ورځې په پيل کې راووځي حکمت يې دادی چې له لويدېزه دلمرپه راختلوسره دتوبې دروازه بندېږ ي(دابة الارض)له ځمکې څخه راووزي مؤمن ته به مؤمن اوکافرته به کافرليکي ،دلويونښودجملې څخه چې قيامت ته نېږدې رامنځته کېږي ددجال

[1] - الا شقر سليمان(ب ت)القيامة الصغرى ص ۲۲۴ بيروت لبنان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

خرگندېدل،دعیسی- علیه السلام له اسمانه راکوزېدل،یاجوج اوماجوج اودځمکې خسف(ننوتل) لوی دود،له لویدیزه دلمر راختل،ددابة الا رض راوتل اواورچې خلک به دحشر په لوري راجمع کوي.[1]

روح

روح دالله جلت عظمته په مخلوق کې دپټواسرارود جملې څخه دی چې دالله عزوجل نه پرته پرې هېڅوک نه پوهېږي .دانسان پوهه دالله عزوجل دلایتناهي علم په وړاندې ډېره لږه،کوچنۍ اومحدوده ده نسان تراوسه پورې دخپل چاپېریال په مادي حقایقو بشپړه پوهه نه ده حاصله کړې؛ نوبیاڅنګه کولای شي چې دروح په جوړښت چې دالهي مغیباتواوپټورازونوله جملې څخه دی پوهه ترلاسه کړي.

دروح په هکله باید دومره پوه شوچې په ټول بدن کې ځای لري اوهغه ته خوځښت،پوهه،فکر،ذکاوت،اراده،اختیار،محبت اوکینه ورپه برخه کوي چې کله هم له بدن څخه ووځي انساني بدن په هماغه جامدې اومړې مادې بدلون مومي پردې اساس روح دانسان دغوره والي یواځینی نښه ده ،دجسم اصل حقیقت له خاورینو موادوڅخه دی انسان چې کله په مړینه محکوم شي بدن یې تجزیه کېږي اوپه هماغولومړنیوتوکوبدلون مومي چې بدن ورڅخه جوړښت موندلی ؤ.

۱-دروح لغوي معنی

دلغت په اعتباردروح لفظ ګڼې معناوې لري په قران عظیم الشان کې وحی ته روح ویل شوی ؛همدارنګه جبریل ته روح ویل شوی ؛البته ددغه لفظ اطلاق په زیاته اندازه په انساني روح کېږي.

۲-دنفس معنی

دنفس لفظ په عربي ژبه کې په ډېرومعناووسره راغلی : وینې ته هم نفس ویل کېږي، بد نظر ته هم نفس وایي؛ همدارنګه نفس دذات په معنا سره راغلی دی؛ البته په هغه صورت کې چې روح له جسم سره یوځای وي دنفس اطلاق په انساني روح کېږي

۳-اجمالي پېژندنه یې

دغه یونوراني، اسماني (علوي)، لطیف ژوندی اوخوځنده غیرمادي جسم دی چې په خاورین جسد کې نفوذکوي او په بدن کې داسې جریان پیداکوي لکه دګلاب ګل او یا دزیتون دانې چې غوړیې په هره برخه کې شتون لري ،ترڅو چې انساني جسم اوغړي دروحاني لطیف غیر مادي شي اغېزې منلوته تیاروي، تر همدغه وخته لطیف جسم په کثیف مادي جسم کې اوسېږي . ؛لېکن هرکله چې خاورین جسم مخ په خرابېدوشي مړینه واقع کېږي؛ نو روح له بدن څخه وځي او عالم ارواح ته وړل کېږي همدغه خبره دقران کریم نبوي سنتو، داصحابو کرامو داجماع، عقل اوبشري فطرت سره برابره ده[2]

۴-روح دقرانکریم په رڼا کې:په قران عظیم الشان کې دانساني روح په هکله لاندې الهي فرمان دغور وړدی ،هلته چې فرمایي: ﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

---

[1] یاسین(اب ت) الایمان ارکانه حقیقته نواقضه ص ۱۷۵ مکتبة الرسالة الحدیثه اردن عمان

[2] مولانا کوهر رحمانی مبین ،توحید اور سنت قران اور حدیث کی روشنی میں ص ۸۰

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

﴿ژباړه﴾ ژباړه: دوی له تانه د روح په باب پوښتنه کوي،ووایه"دا روح زما درب په حکم راځي،خو تاسې له علم نه لږه برخه موندلې ده"

دانسانیت اساس په روح دی

په قران عظیم الشان کې دجسم او روح مجموعې ته انسان ویل کېږي ؛البته دبشر دانسانیت ، عقل ، پوهې او دنورو فضایلواوخصوصیاتو دارومدارپه انساني روح دی دقران عظیم الشان په اتواياتونو کې دانساني روح ذکرراغلی دی.

٦-ایاروح قدیم دی؟

ټول پیغمبران پردې متفق دي ،چې دمادي اجسامو په شان روح هم مخلوق دی. کوم ازلي قدیم او غیرمخلوق شی نه دی .انسان دروح او جسد نوم دی . قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ هَلۡ أَتَىٰ عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ حِينٞ مِّنَ ٱلدَّهۡرِ لَمۡ يَكُن شَيۡـٔٗا مَّذۡكُورًا ﴿١﴾ الإنسان: ژباړه: ایا په انسان د زماني یو وخت داسې هم تېر شوی دی چې هغه کوم دیادونې وړشی نه ؤ ؟[1]

دروح پیدایښت

اوس پوښتنه داده چې روح له جسد نه مخکې پیداکړی شوی دی اوکه وروسته؟ په دې هکله اسلامي پوهان بېلابېل نظریات لری ځینې وايي چې له جسد نه مخکې پیداشوې او ځینې وايي چې وروسته پیداشوی دی.[2]

انساني اوحیواني روح

په انسان کې دوه ډوله روحونه موجوددي: یو حیواني روح (دوینې جریان) او بل انساني،په حیواناتوکې انساني روح شتون نه لري اونه یې دروح دقبض لپاره ملک الموت راځي.

دمخلوقاتودولونه

- چې عقل اوپوهه لري ؛مگرشهوت نه،لکه ملایکې
- چې له عقل څخه محروم دي ؛مگراراده اوشهوت لري .لکه حیوانات
- چې له عقل، ارادې اوشهوت نه خالي دي.لکه جامدات اونباتات
- چې عقل ،اراده اوشهوت لري .لکه انسان

دروح مرتبه

په یومثال کې دجسم اوروح ډېر ښه انځورداسې وړاندې شوی: جسم اوبادې دمملکت اوروح دحکمران،حواس او عقل یې فوځ،اندامونه اوغړي یې رعیت اوشهوت یې ددښمن حیثیت لري که چېرې حکمران اوواکمن په دواړو دښمنانو قابواوغلبه حاصله کړي ؛نودمملکت نظم به سم وي اوکه نه بربادي او

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

نباهي يې يقيني برېښي، دپورته مثال په رڼاکې دخاورين جسد اهميت اوارزښت په خپل ځای کې يومنل شوی حقيقت دی ،مگردانسانيت اصل جوهر روح دی،که چېرې مادي جسم هرڅومره پياوړی ،روغ اوجوړوي؛ خوچې روحاني ځواک يې کمزوری اوسي ؛نودانسان امتيازي حيثيت پای ته رسېږي اوانسان دعاموخناورو په شان يو خناور شمېرل کېږي .

اروح مړينه

ايا روح په مړينه محکومېږي؟بېشکه روح مري ؛مگر په فنانه محکومېږي په همدې توگه بشري جسدمري بلبته په بشپړدول له مينځه نه ځي. دارواحو مرگ له اجسا دو څخه په وتلو سره سرته رسېږي ،چې دغه دمرگ په څکلوسره تعبيرشوی اوکه داسې مطلب ورڅخه واخلو،چې روح په بشپړه توگه فنا کېږي اوله مينځه ځي؛ داسې هېڅکله نه ده؛ بلکې له مرگه وروسته هم په عذاب اويا نعمتونوکې وي .

دمرگ سبب

دټولو مخلو قاتو په نسبت دمرگ يواځېنی سبب دژوند دنېټې پای ته رسېدل دي نه بل څه! الله جل جلاله دمخلوقاتولپاره اجل ا ودمړينې نېټه ټاکلې ده ،چې له هغې څخه نه وروسته کېږ ي اونه مخکې کېږي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ النحل :ژباړه: بياکله چې هغه وخت راځي نوله هغه څخه پوره يوساعت هم وړاندې وروسته نه شي کيدای.

نوپردې اساس دمقتول مړينه دده داجل په پای ته رسېدلوسره ده همدارنگه سوزول شوی اوپه اوبوکې غرق شوی اورنځورهم درواخله ددې ټولومړينه داجل په رارسېدوسره سرته رسېدلې الله تعالی دژونداومرگ دواړوخالق دی

مرگ ناڅاپه راځي

ځينې خلک داسې وايي: زه به وروسته توبه وباسم داسمه خبره نه ده ځکه مرگ ناڅاپه ميلمه دی هېڅوک دسترگې درپولوپه اندازه دژوندمالکان نه دي نوپردې اساس مرگ دالله جل جلاله په واک کې دی .هېڅوک نه پوهېږي چې ده ته به مرگ کله راځي نوعاقل اوهوښيارانسان ته لازمه ده چې دمړينې نه مخکې نېکواوصالحواعمالوته مخه کړي .

ملک الموت اوداروا حواخيستل

دمرگ اوژوند دواړو څښتن يوازې الله تعالی دی يواځې هماغه سپيڅلی ذات دمرگ پرېکړه صادروي او دغه ماموريت يې يوې ملايکې ته سپارلی چې په ملک الموت سره شهرت لري قران عظيم الشان فرمايي ﴿ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ السجدة ژباړه:دوی ته ووايه:دمرگ دغه پرښته چې پرتاسې موظفه کړای شوې ده ستاسې روح به په پوره بشپړه توگه ترخپلې قبضې لاندې راولي.اوبيابه تاسې دخپل رب لوري ته وگرځول شئ.

له مرگه وروسته دانسان حالت

داسلام دسپېڅلي دين په رڼاکې له مړينې وروسته روح دوه پړاوونه وهي چې يوه ته يې دبرزخ نړۍوايي چې په مرگ سره پيل اوترقيامته دوام پيداکوي اودويم پړاويې داخرت نړۍ ده چې په اخرت سره پيلېږي اوترابده دوام مومي. پردې اساس دانسان روح ترمړينې وروسته دبرزخ نړۍ ته انتقالېږي اوترقيامته هلته پاتې کېږي .

دروح حالت

هرکله چې روح له بدن څخه جلاشي مړينه واقع کېږي. په دغه حالت کې يې هوښ اوادراک باقي وي دهغوخلکواوازهم اوري چې دده دمړي ليدنې ته راغلي دي .دهغوی اوازپېژني ،دهغوی سلام ته ځواب ورکوي دجنت دنعمتونوخونداويادوزخ درداحساسوي.

دقبرسوال اوځواب

دقبر سوال اوځواب ددوو ملايکو منکراونکير په وسيله صورت نيسي اودرې پوښتنې به درب ،نبي او دين په هکله کوي ځينې اسلامي پوهان په دې نظردي چې سوال اوځواب يواځې روح پورې اړه لري پرته له دې چې بدن ته وروگرځول شي ؛خونورعلماءبيا وايي له حديث څخه ثابته ده.روح دبدن ځينوبرخوته ورگرځول کېږي، اهل سنت والجماعت ټول په دې نظردي چې هرڅوک له مړينې وروسته اگرکه په قبراويا هرځای کې چې وي ترپوښتنې لاندې نيول کېږي تردې پورې که چېرې ځناوروخوړلی اويايې بدن سوځول شوی اوپه هواکې دگردونوپه څېرالوزول شوی اويا په اوبوکې غرق اودکبانودخوراک وړگرځېدلی وي خوشالي اوعذاب روح اوبدن دواړوته شاملېږي

دقبرپه عذاب اوثواب له کيفيته پرته ايمان

موږدگڼودلايلوپه اعتباردقبرپه ثواب اوعذاب باورلرواودکيفيت په هکله يې خبرې نه کوودا ځکه چې هغه جلاژونددی ،حقيقت دادی چې اسلامي شريعت غيرمعقول شيان نه بيانوي ؛البته داسې شيان څرگندوي چې عقل ورته حيران وي داځکه چې هلته دروح اوجسداړيکه ددنيادژوندپه څېرنه ؛بلکې هغه جلاژونددی چې هلته په ورتللوسره پرې يوشخص پوهېږي.

دقبردعذاب شمول

ښخ شويواونابښخ شويوټولوخلکوته دقبرعذاب شموليت پيداکوي که ځناورواويادسمندرکبانوخوړلی اويا سوځول شوی اويا په ايروبدل شوی وي. عذاب اوراحت ورته دقبرپه شان رسېږي. که ديوشخص مړی هواته په ونه کې خوړنداويايونېک انسان داورپه کنده کې ښخ کړای شي؛ نو دواړوته به دعذاب اوراحت څخه رسېږي حقيقت دادی چې خاورين موادالله تعالی پيداکړي دي اوالله تعالی ته تابع دي؛ ځکه چې الله تعالی يې خالق دی

په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت: داهل سنت والجماعت دټولوپوهانوپه اتفاق عذاب اوراحت روح اوبدن دواړوته په برخه کېږي په همدې توګه دقبرعذاب دايمي اومؤقت هم وي. په کافرانواومنافقانوبه ترقيامته وي ؛البته ددې امت په ګناه ګاروچې ګناه اوجرم يې لږوي؛ دمؤقت وخت لپاره به وي.

دقبردعذاب دمنکرينوشبهات

خينې ملحدين دقبرله عذاب څخه انکارکوي اووايي چې موږقبرپرانست نه موهلته ملايکې وليدلي. نه ماران اولړمان اونه داورلمبې ،نه مودقبرپراختيااوتنګستياوليدله په کوم حالت کې موچې مړی ايښی ووپه هماغه بڼه موومونده.ددارپه تخته زوړندانسان ډېره موده زوړندوي نه موورڅخه سوال اوڅواب وليده اونه بل څه ؛همدارنګه دڅناورو،کبانواومرغانوله خواخوړل شوي انسان څخه به څنګه پوښتنې صورت مومي اوهم بې قبرچېرته دی چې ددوزخ کنده اويادجنت باغچه شي؟

درد دلايل يې

داسلام دښمنوڅواکونودغه بې ځايه پوښتنې اوشبهات دشريعت،حس اوعقل پرښست مردودې دي.داڅکه چې دقبرعذاب په قراني څرګندواياتونواونبوي احاديثوسره ثابت دی .څرنګه چې دبرزخ نړۍ له غيبوسره اړيکه لري، دحسي ـ مادي عالم سره ارتباط نه پيداکوي .حقيقت دادی چې دبرزخ احکام په ارواحودي، بدنونه دارواحوتابع وي، دبرزخ نړۍ له دنياسره فرق لري،دقبرعذاب معقول هم دی، تاسوګورئ چې يوشخص دخوب په حال کې څومره لالهانده،ستړی ستومانه اوپه کړاوونواخته وي ؛مګربل لورته بل شخص هوسا،ارام اوخوشاله وي .په يوبستردوه تنه ويده وي ؛مګريوپه کړاؤاوبل په راحت کې وي. دقبرعذاب اونعمتونه ،پراختيااوتنګي يوازې مړی احساسولی شي نه نورڅوک؛ همدارنګه دقبراوردنيا داورپه شان نه دی؛ بلکې هغه جلاوردی. دانسان دادراک ساحه ډېره محدوده اولږ ه ده ،انسان نه هرشی ليدلی اونه هر څه اورېدلی شي واقعيت دادی چې له زنديقانواوملحدينوسره له تکذيب اوانکارنه پرته بل څه نه وي.

مړوته دژونديو دګټې رسېدل

له ګڼو رواياتو څخه څرګندېږي چې له مړينې وروسته دژونديو نېک کړه وړه، دعاګانې ،خيراتونه ، صالح اعمال، جاريه صدقه، نېک اولاداودعلم زده کړه او ښوونه مړوته ګټه رسوي

دقبردعذاب اسباب اونجات

دقبردعذاب اسباب: ناپوهي، دالهي اوامرونافرماني، دګناهونواوجرايموسرته رسول،چغلي اودتشومتيازوڅخه ځان نه ساتل دي

دنجات اسباب يې: له خوب نه دمخه له ځان سره محاسبه اوتوبه ده[1]

[1] ظفير دادمحمد(ب ت) عقايد اسلامي ص ۱۳۰انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دبرزخ نړۍ

دبرزخ مفهوم

برزخ دحایل اوفاصلې په معناسره دی، دبرزخ دنړۍ په هکله ګڼ دلایل موجود دي، قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ قَالَ رَبِّ ٱرۡجِعُونِ ﴿٩٩﴾ المؤمنون: ژباړه:داخلك به له خپلو کړو وړونه لاس وانخلي) تردې پورې چې کله له دوی نه کوم یوه ته مرګ راشي :نووبه وایي چې ای زماربه:ماهمغې دنیاته بیرته ولیګه چې زه ورنه راغلی یم.

له پورتني ایات څخه لاندې ټکي څرګندېږي :

الف: دانسان روح یومجردموجود دی، پردې اساس له مړینې وروسته له منځه نه ځي؛ بلکې موجودیت یې دوام پیداکوي .

ب: داچې تراوسه پورې دقیامت لویې علامې نه دي رامنځته شوي، پردې اساس داخرت نړۍ لاتراوسه نه ده پیل شوې له دې دواړوټکوڅخه داخبره معلومېږي، چې دانسان روح باید ترمړینې وروسته اوله قیامته مخکې په بله دنیاکې وي چې دې ته دبرزخ نړۍ وایي[1].

برزخي ژونداوجنت

الهي ارشاددی ﴿ ٱلنَّارُ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا غُدُوّٗا وَعَشِيّٗاۖ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدۡخِلُوٓاْ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ أَشَدَّ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٦﴾ غافر:ژباړه: د دوزخ اور دی چې هغه ته سهاراوماښام (په عالم برزخ کي) هغوی ته وړاندې کولی شي،اوکله چې دقیامت ساعت راشي نو امربه وشي چې آل فرعون ډېر سخت عذاب ته ورننباسئ .

الله تعالی په دغه ایات کې دغه مطلب څرګندوي چې دفرعونیانوتعذیب به دقیامت له راتلومخکې سرته رسېږي دلته برزخي دوزخ مراد دی. په همدې توګه ګڼ ایاتونه اونبوي احادیث دبرزخي عذاب په واقع کېدودلالت کوي .دقبرعذاب اوراحت هماغه برزخي منل شوی قطعي اوغوڅ حقیقت دی ،چې هېڅ تردید شک اوشبهه په کې شتون نه لري.[2]

دقبر دعذاب دوام

په کافرانو اومنافقانو دقبر عذاب تر قیامته وي ؛البته دځینو ګنهګارانو عذاب مؤقتی وي اوله یوڅه وخته وروسته لېرې کېږي

دارواګانوځایونه

- دپیغمبرانوارواګانې په اعلی علیین دجنت په لوړمقام کې دي.
- ځینې ارواګانې؛ لکه دځینوشهیدانودشنومرغانوپه جوجورو په جنت کې الوتنې کوي .

---

[1] همدا نه ماخذ ص ۱۳۹

[2] رازی فخر الدین (۱۹۶۸م)کتاب النفس ج ۱۰ ص ۶۶۴بیروت لبنان دار الکتاب العربی

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

- ځینې نورې ارواګانې به د جنت په دروازه کې زنداني وي .
- ځینې نورې ارواګانې به په ځمکه کې زنداني وي او پورته نړۍ ته نه شي تللی، هغه د ځمکې ذلیلې اوخوارې ارواګانې دي .ذلیله اوخوارې ارواګانې اوسپېڅلې پاکې ارواګانې یوځای نه شي اوسېدلی
- ځینې نورې ارواګانې لکه دزناکاروخلکوداورپه تنورونوکې سوځېږي اوځینې نورې بیاددوزخیانو دوینوپه ویالوکې لامبووهي.

د انسان دژوندپړاؤنه

۱-دجنین په بڼه دمورخیټه ده چې ډیره تنګه اوپه درې تیاروکې نغښتی دی.

۲-دځمکې پراخه نړۍ ده چې دلته رشدکوي اوپالنه مومي اودلته دخیراوشردنېکمرغۍ اوبدمرغۍ اسباب په خپله انتخابوي.

۳-دبرزخ نړۍ ده چې له دغې مادي نړۍ څخه ډېره پراخه اولویه ده ،مادي نړۍ ته یې دحجم نسبت داسې مثال لري؛ لکه دمورخیټه اوارته نړۍ.

۴-قیامت دی چې هغه له جنت اودوزخ څخه عبارت دی چې له هغه وروسته بیا بل پړاووجودنه لري .الله تعالی جل شانه ارواګانې له دغوپړاوونوڅخه یوبل ته انتقالوي. دغه پړاوونه هریوځانګړی شان اوحکم لري چې په بل پړاوکې متصورنه دی. [1]

٦دمرګ یادولواغېزې

څوک چې مرګ ډېریادوي، الله تعالی به درې شیان ورپه برخه کړي:

- ژرتوبه
- دزړه قناعت
- په عبادت کې نشاط اوفعالیت .

ددې برعکس چې څوک مرګ هېرکړي، په درې بدمرغیو به اخته کړای شي:

- په کفاف(سراوبر ژوند) نه خوښي
- په عبادت کې تکاسل اوسستي

بردې اساس مؤمن مسلمان له مرګ څخه عبرت اخلي ،دالهي احکاموپه تطبیق التزام کوي، په هره وړه ولویه خبره کې الله جل شانه خپل مراقب اوڅارندوی بو لي [2]

---

[1] محمد رحمان(ب ت) توحید اور سنت ص ۲۴٦مکتبه دارالعلوم تفهیم القران مردان پشاور

[2] دادمحمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲۳٦انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دقیامت ننداري

قران عظیم الشـــان اونبوي حدیثوته په کتلوسره داخبره څرګندیږي چې دنړۍ دعمرپه پای ته رسیدلواودقیامت په پیلیدوسره دوه ستري حادثې چې له یو بل سره مشا به دي اودشپیلۍ په پوکي سره شهرت لري رامینځته کیږي دشپیلۍ وهل دخطردزنګ حیثیت لري داسرافیل دلومړۍ شپیلۍ پرمهال به دیریوهیبتناکه اووبروونکی غږ پورته کړی شي دابه دنړۍ دموجوده نظام دپای ته رسیدلو زنګ وي ددغې ستري پېښې له امله به دخلکو زړونه وچوي ځمکه به دیرسخت ټکانونه وخوري. اوبه به اورواخلي. غرونه به دډانډس شویو وریوپه څیروالوزي ،ددویمې شپیلۍ په وهلو سره به له قبرونوڅخه ټول انسانان لوڅ لپړ. سرتوراو پښې ابله دمحشر ـ میدان ته روانیږي :ترڅودالله جلت عظمته په دربارکې له خلکو سره حساب صورت ومومي ،موږ به په دغه برخه دنړۍ دنظام دبربا دیدلود لومړۍ اودویمې شپیلۍ (دخطر زنګ) دالله تعالی پروړاندې دریدل ، حساب او میزان، دعملنا موخپریدل ،دکوثرحوض ،دصراط پل، جنت اودوزخ ترڅیړنې لاندې ونیسو .

۱-په شپیلۍ کې پوکی

پېژندنه یې: داله هغه ښکر څخه عبارت ده، چې دقیامت نه مخکې به یې مقربه ملایکه اسرافیل علیه السلام دالله تعالی په امرغږوي اودابه دنړۍ دورانېد و دخطرزنګ وي .

الف-دلایل یې په شپیلۍ کې دپو کي دلا یل په قران عظیم الشان،نبو ی سنتواودامت په اتفاق سره ثابت دي.لومړۍ دلیل یې قران عظیم الشان دی په قران کریم کې په دې هکله ګڼ شمېراياتونه دي ،مو ږ په یو اکتفا کوو، هلته چې فرمايي﴿ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ یس،ژباړه: بیا به یوه شپیلۍ پوکړای شي او په ناڅاپي ډول به دوی دخپل رب حضورته دوړاندې کېدولپاره له خپلو قبرونوڅخه راووځي .

ب- شمېریې :اسرافیل علیه السلام به دخطر دوه شپیلۍ (دخطر زنګونه) ووهي. په لومړي ځل به ټول خلک بې هوښه اومړه شي ،اوبه به اورواخلي اوغرونه به والوزي اوله یو بل سره به په ټکر شي دانفطا راوتکویر په سورتونوکې دغه انځوربیان شوی دی دغه پوکي ته دهیبت، ټکان او سختې چېغې نوم هم ورکړشوی په دویم ځل به ټول خلک له قبرونوڅخه راژوند ي کړای شي اودرب العالمین دحساب لپاره به وړاند ې کولی شي دویمی شپیلۍ ته رادفه هم وايي .

۲-بعث (له قبرونو راپورته کېدل)

الف-پېژند نه یې :بعث په لغت کې راپا ځېد لو ته وايي اوپه شرعي اصطلا ح کې له جسمانی دوباره ژوند ون څخه عبارت دی، چې دقیامت په ورځ به روح له جسم سره دحساب اوفیصلې په خاطریوځای کیږي

ب-دثبوت دلایل یې :له مرګه وروسته دوباره ژوندون په قران کریم، نبوي سنتو،اجماع عقل اوسلیم فطرت سره ثابت دی .د قران عظیم الشان کې په ګڼوځایونوکې دغه مطلب ته اشاره شوي: ﴿ يَوْمَ هُم

بَٰرِزُونَ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ غافر: ژباړه :هغه ورځ چې خلك بې پردې وي، له الله نه به دهغو هېڅ خبره هم پټه نه وي(په هغه ورځ به په لوړاواز پوښتنه وشي)نن باچاهي دچاده ؟ (ټول مخلوق به غږوکړي) دیوه قهار الله.

ددوباره ژوند ون دګنودلایلوله جملې څخه دالله جلت عظمته په قدرت او مطلق علم اتکاء درلودل دي. دقیامت دمنکرینودشبهاتو په ځواب کې چې یوځل انسان په خاورو بدلو ن ومو مي څنګه به د دویم ځل لپاره ژوند ی کړی شي ؟ داچې الله تعالی قادراودمطلق ځواک اودعلم څښتن دی، دمړودوباره ژوندي کول دهغه له واک نه بېرون نه دي قران عظیم الشان دقیامت دمنکرینودشبهاتودله منځه وړلو لپاره دهغوی لومړي پیدایښت ته پام رااړوي، قران عظیم الشان فرمایي﴿ أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ ﴾ یس: ژباړه: ایا هغه ذات چې اسمانونه اوځمکه یې پیداکړل پردې باندې قادرنه دی چې ددوی په څېرپیداکړای شی ؟ ولې نه پداسې حال کې چې هغه ماهرخلاق دی

ددویم ځل ژوندون په هکله ستردلیل په ځمکه کې دفصلونوشنه کېدل اووچېدل دي قران عظیم الشان دقیامت منکرینوته تاریخي حوادث هم مخې ته ږدي، هلته چې خلک په مړینه محکوم شوي اوبیا یې ددویم ځل لپاره ژوندي کړي، تر څو دقیامت په دوباره ژوند دلیل شي.

ج- مر تبه یې:له قبرونودوباره راپا څېد ل داخرت په ورځ په ایمان کې شامل دي ددې اهمیت او په دین کې سترمقام له هېڅا نه پټ نه دی.هلته چې الله جل جلا له ددې کارپه رامنځته کېدوسوګندخو ړلی اوویلي یې دي چې دایو ریښتینی اوارو مروپېښېدونکی خبردی .

د-دانکارحکم یې:له بعث بعد الموت څخه انکارپه الله جل جلا له.اسماني کتا بونواوپیغمبرانوکفرکول دي.

قیامت

الف-دنو مېدلو لا مل یې:داچې خلک به له قبرونوراپا څېږي اودالله جلت عظمته په وړاندې به درېږي اویا داچې په دې ورځ به جبریل اوملا یکې دصفونوپه بنه دالله جل جلا له پرواندې ولا ړ ې وي .

ب-دشا ن لوړ تیا یې : دقیامت ورځ ډېره ستره او عظیم الشانه ورځ ده ،هلته چې قران عظیم الشان ددغې ورځې عظمت ته په لاند ې تو ګه اشاره کوي: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾ الحجرژباړه: ای خلکو !دخپل رب له غضب نه ځان وژغورئ.حقیقت دادی چې دقیامت زلزله لوی(هولناك)شی دی، هغه ورځ چې تاسې هغه ووینئ.حال به داوي چې هره تې ورکوونکې به له خپل تي رودي ماشوم څخه غافله شي.او هره حامله به

خپل حمل وغورځوي،اوخلك به تاته بېسده ښكاره شي،پداسې حال كې چې هغوی به نشه نه وي بلكې دالله عذاب به ډېر سخت وي.
ځينو علماوو ويلي دي كه د قيامت دورځې په شان اوس لمرراخېژي ؛نودځمكې هرڅه به اورواخلي ، تېرې به ويلې اواوبه به ټولې په بخارتبد يلې شي
ج-دعرش تر سيوري لاند ې :هلته ډېراعمال دي چې الله تعالی به يې دقيامت دسختيو څخه دنجا ت وسيله وگرزوي، هغه خلک چې الله تعالی به يې دخپل عرش درحمت تر سيوري لاند ې ودروي په نبوی مبارک حديث كی اوه ډوله خلک ښودل شوي دي.
۴-حساب:په عربي ژب دودكی حساب شمېرلوته وايي او په اصطلاح كې د قيامت په ورځ دبندگانوپه اعمالواوكړوورودالله تعالی خبرتياته ويل كېږي.

دحساب دلايل

الف - دقران كريم : په دې هكله ډېر گڼ دلا يل دي، هلته چې فرمايي ﴿ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾ الغاشية: ژباړه: بيا د هغو حساب همدا زموږكاردي.
ب-نبوي سنت: پيغمبرصلی الله عليه وسلم به په خپلو ځينولمونځونوكې داسې دعاكوله (اللهم حاسبنی يسيرا) ای الله له ما سره اسانه حساب وكړې.
ب:دامت اجماع :دټولو مسلمانانو په اتفاق سره دقيامت په ورځ حسا ب ثابت دی
ج-حكمت يې:حساب او كتاب دالهي حكمت غو ښتنه هم ده داځكه چې الله جلت عظمته خپل اسماني كتابونه نازل كړي دي او خپل استازي يې رالېږ لي دي او په خلكو باند ې يې په هغه پيغام منل او عمل كول لا زم گر زولي ،چې پيغمبرانوعليهم السلامو خپلو ولسو نو ته له ځا ن سره راوړی ؤدهغوخلكو پرضد يې جگړه فرض گرزولې وه چې څوک له دغه نظام سره په ټكر كې واقع دي. دهغوی مالو نه او دهغوی وينې يې رواگرزولې وې ؛نوكچېرته حساب او كتاب جزاوسزا نه وای؛ نو دا كارخو بيا عبث گرزېد ؛ځكه چې مجرم اوغير مجرم په يورديف كی راتلل. الله تعالی خو له عبث كارڅخه منزه اوپاک دی قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر څ كې فرمايي ﴿ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴾ الأعراف: ژباړه: نو دا كاراومروكيدونكی دی چې موږله هغو خلكو څخه حساب واخلو چې موږ هغوی ته پيغمبران ورليږلي دي اوله پيغمبرانونه به هم پوښتنه وكړو(چې هغوی دپيغام رسولو فريضه تركومه ځايه سرته ورسوله اوهغوته په مقابل كې څه ځواب وركړشو)بيابه موږ په خپله په كامل علم سره ټوله ماجراد هغوی مخې ته وړاندې كړو ،او موږ چېرته غائب نه وو
د-دالهي محا سبې كيفيت :داسلامي شريعت څر گند دلايل دحساب په كيفيت او صفت گواه دي ،په اجمالي توگه داسې ويلی شو چې دقيامت په ورځ به الله تعالی خپل بنده په خپل مخكې ودروي، په

خپل جرم، اعما لو اووپناوو به يې قانع کړي،په دنيا کې ايمان و، که طاعت او استقامت اوکه کفر،عصيان اوانحراف ،په ټولوالله جل جلاله پوه ؤ؛ نوپردې اساس الهي محا سبه شمولي بنه لري ؛دمثال په توګه دوی ته دالله تعالی وينا چې داسې موولې کړي دي،ددوی معذرتونه ،اوپردوی ددلا يلواقامه، دګواهانو شهادت ،تردې چې دانسان اندامونه به ګواهي ورکړي .داعمالو وزن اوداسې نوروټولو ته شامل دي

هه-دحساب ډولونه :دحساب څخه ځينې سخت ، ځينې اسانه او ځينې دبيان،عزت اودرناوي حساب دی .ځينې درټلو ، مؤاخذ ې اوسزاحساب دی.

و-بې حسابه وګړي:حساب ټولوخلکو ته شامل دی ؛مګر هغه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم مستثنی ګرزولي دي ؛البته له کافرانو سره حسا ب نه کېږ ی؛ ځکه چې دوی نېک اعمال نه لري ،لېکن ددوی ناوړه اعمال شمارلی شي دوی به پرې اعتراف وکړي اوپرې شرمنده به کړی شي.

ز-محاسبه شوی امت: تر هرڅه دمخه به دمحمد صلی الله عليه وسلم له امت سره محا سبه کولای شي

ح-دمحا سبې عمل :ترهر څه دمخه به له مؤمن سره دلما نخه حساب کېږ ي ،که لمو نځ يې سم ؤ؛ نو ټول اعمال به يې سمو ن ومومي او که لمو نځ يې فاسدؤ، ټول اعمال به يې فاسدوي .دبند ګانوپه حقونوکې به ترهر څه دمخه دوينوپه تويولوکې محاسبه کېږي .[1]

۵-تله

داخرت په ورځ داعمالو اوکړوورو په وزن کولو ايمان لازم دی مو ږ به په دې هکله په لاندې اموراتو بحث وکړو:

الف-پېژ ندنه يې :داهغه وسيله ده چې په دې سره دشيانو سپکوالی او دروند والی معلو مولی شي ،په شرعي اصطلا ح کې له هغه څه نه عبارت دی ،چې الله تعالی به يې دبند ګانو داعمالو لپاره وټاکي

ب-داثبات دلا يل يې:دميزان تله په قران کريم ، نبوي سنتو او دامت په اجماع سره ثابت دی.

لومړی-قران عظيم الشان:الله جلت عظمته دميزان(تلې په هکله داسې فرمايي دی﴿ وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ ۚ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾﴾ :لأعراف: ژباړه:اوپه هغه ورځ به تله کت مت حق وي دچا چې پله درنه وي هماغوی به خلاصون ومومي

دويم دليل :نبوي سنت او دامت اجماع : ټول امت داعمالو دټول اووزن په اعتبار متفق دي خواوس پوښتنه داده چې ايا دميزان تله حسي ـ ده او که معنوي ؟ هغه تله چې دقيامت په ورځ به په کې اعمال تلل کېږي حسي اوحقيقي ده دوه پلې لري [2]

ج-دتول شيان: په دې کې دبند ګانواعمال تللی شي؛ اګرکه دغه اعمال اعراض وي؛ مګرالله تعالی به ورته اجسام په برخه کړي. نېک اعمال به په يوه تله اوبداعمال به په بله تله کې واچول شي،ځينو

---

[1] - عثيمين(ب ت) لمعة الاعتقاد ،ص ۴۱۸دمام السلكة العربية السعودية

[2] - صدر الدين علي بن محمد ابن ابي العز (۱۹۹۳م)عقيدةالطحاوي ص ۴۱۲ مؤسسة اولى النهى بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

علماؤویلي دي چې داعمالوپانې به وتلل شي اوځینونورووېلي دي چې په خپله عامل شـــخص به وتلل شي ځینواسـلامي پو هانوویلي دي :دملتونو،افرادواواعمالوپه اعتباربه تلې ګڼې وي، په قران عظیم الشـان کې موازین جمع راغلې ده

د-دتلې دنصـــب حکمت: دتلې په نصـــب کې حکمت دالهي عدل اظهاردی له همدې امله هېڅوک به عذر نه شي وړاند ې کولی له همدې کبله الله تعالی انبیا ء علیهم السلام رااستولي دي ترڅوخلکو ته بهانه پاتې نه شي

٦-دعملنا موخپرېدل

دعملنـامود غوړېـدلو څخه موخه هغه دفترونه دي چې ملایکو به په کې دانســـان ټول اعمال شـــمېر لي اوســاتلي وي.دقیا مت په ورځ به راڅرګنداوخپلوخښتنا نوته به ووېشـل شي، مو منانو ته به په ښي لاس او کافرانواومنا فقینو ته به په کېڼ لاس ورکول کېږي.

الف-دلایـل یې: دعملنـا مودخپرېدادلایل قران عظیم الشـــان ، نبوي ســـنت اودامت اجماع ده.دمومنانو مورحضرت عایشه رضی الله عنها فرمایي چې مادپیغمبرصلی الله علیه وسلم نه پوښتنه وکړه: ایا تاسوته به دقیامت په ورځ خپل اهل اوعیال درپه یادوي ؟ رسـول الله صلی الله علیه وسلم په ځواب کې ورته ویلي ؤپـه درې ځـایونوکې بـه هېچـا ته څوک ورپه یادنه وي: یوداعمالودتول په مهال،ترڅوڅرګند ه شي چې درنه به شي اوکه سـپکه اوبل هغه وخت چې عملنا مې خپرې شي، تر څوورته څر ګنده شي چې په ښـي لاس به ورکول کېږي اوکه په کیڼ دشا له خوا،اوبل دصراط په پله چې ددوزخ په مینځ کې به پرې تېرېدل صورت ومومي.

ب-دعملنا مو درا نیو لو بڼه: مؤمن مسـلمان ته به عملنا مه په ښي لا س ورکول کېږي خو ښ اوخوشا له به وي.

۷-دکوثرحوض

الف-پېژ ندنه یې: دغه داوبو هغه حوض دی، چې دپیغمبرعلیه السلام لپاره به دقیامت په ورځ دمحشر په مید ان کې لګېدلی وي

ب-دلا یل یې : دکوثر حوض په قران عظیم الشـــان ،نبوي ســـنتواودامت په اجماع سره ثا بت دی په قران عظیم الشـان کې پیغمبرصلی الله علیه وسلم ته فرمایي ﴿إِنَّآ أَعۡطَيۡنَٰكَ ٱلۡكَوۡثَرَ ۝١﴾ الکوثر: ژباړه: (اي پیغمبره !) بیشکه موږ تاته کوثر درکړی دی

په نبوي احادیثو کې دکوثردحوض په هکله ګڼ روایات راغلي دی چې دتوا تر حدته رسېږي او څه لپاسه دېرش اصحابوکرامو روایت کړي دي. له بلې خوادحوض کوثر په هکله ټول امت اتفاقي عقیده لر ي .

ج-صـــفت یې :دکوثردحوض پـه هکله ګڼ روایات راغلي دي ،چې مو ږ یې لنډیز وړاندې کو و: دغه یوسترحوض دی. چې له جنت نه دکوثرله ویا لې رابهېږي اوبه یې له شېدواوسپینوزروسپینې اوله واوري یخې اوله شاتوخوږې اوله مشکوخوشبویه دي لو ښي یې داسمان دستوروپه شان پلن والی اواو ږ دوالی

The Digital Library

بې دیوې میا شتې دمزل په انډول دی یوځل چې چا ورڅخه او به وڅښلې، هېڅکله به تږی نه شي په منځ کې یې مشک شنه شوي اوڅنډې یې په مرغلراودسروزرو په تو ټواو جواهراتوښایسته شوي دي.

د-اختصاص یې :اوس پو ښتنه داده چې ایادغه حوض یواز ې رسول الله صلی الله علیه وسلم پورې مختص دی او که نورپیغمبران یې هم لري ؟ په ځینورواياتو کې راغلي دي چې هر پیغمبرحوض لري لیکن زموږدپیغمبرمحمدصلی الله علیه وسلم حوض ترټولو ستر، لوی اوخو ږدی اوډېرمراجعین لري .

هه-شتون یې :دکوثرحوض اوس هم شتون لري ،دلیل پرې دعقبه بن عامر رضی الله عنه روایت دی .چې بوه ورځ پیغمبرصلی الله علیه وسلم له خپل کوره راووت اوداحددشهیدانومزارته ورغی اوپرهغوی بې داسې دجنازې لمونځ وکړ؛لکه څنګه چې یې بو شخص په مړي ترسره کوي، بیاترستنېدوروسته منبرته وخوت اوویې ویل: زه له تا سې نه مخکې تلونکی یم اوزه پرتا سې ګواه یم په الله سوګندچې زه خپل حوض ته هم دا اوس ګورم.

و-ورڅخه شړل شوي خلک:حوض ته راتلونکي ریښتینی مؤمنان دي اوورڅخه شړ ل شوي مرتد.بې دینه عناصراومبتدعین ددین بدلوونکي وګړي دي .څوک چې دمسلمانانوله جماعت نه مخالفت وکړي اوله هغوی څخه خپله لاره بېله کړي؛ لکه ددې وخت ګمراه ډلې ،ظا لمان اودلویې ګنا ه څښتنان .حقیقت دادی چې تل ترتله دوزخ دکافراومنکرلپاره ده چې په زړه کې یې یوه ذره ایمان هم نه وي.

۸-دصراط پول

الف-پېژندنه یې: داهغه اوږدپول دی چې د دوزخ لپاسه تېرشوی ،ترڅوپرې خلک جنت ته ورسېږي .

ب-دثبوت دلایل یې: قران عظیم الشان،نبوي سنت اودامت اجماع ده قران عظیم الشان دغه مطلب ته داسې اشاره کوي: ﴿ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ﴾. مریم ژباړه:له تاسې نه هیڅوك داسې نشته ،چې دوزخ ته ورتلونکی نه وي،داخویوه فیصله شوې خبره ده چې دهغې ارومروترسره کول ستادرب په ذمه دي.

ځینو مفسرـ ینو له دې څخه دصراط په پله تېرېدل اخیستي دي او ځینو دوزخ ته ننو تل؛ لیکن له دې څخه به بیا نجات پیداکوی .

ج-په پله دخلکوتېرېدل :دصراط پول دجهنم لپاسه ایښودل شو ی، دجنت اودوزخ ترمنځ حایل دی .خلک به دخپل عمل په اندازه په تېزی سره پرې تېرېږي ځینې خلک به دسترګې درپ ،ځینې دتورددسرعت په انډول، ځینې؛ لکه باد،ځینې به دتیزاس ،ځینی داوښ ،ځینې به پیا ده روان وي اوځینې به دهسپنې دکو ناوپه وسیله راونیول شي اوپه دوزخ کې به غورزول شي لنډه داچې څوک دصراط په پله وتېرشي ،جنت ته به داخل شي همدغه ویناد نبوي احادیثو خلاصه ده .

د-دصراط پول او کافر ان :حقیقت دادی چې دصراط پول دمو منانو لپاره لګول شوی، په دوی کې منافقین اوګنهګار مؤمنان هم دي ،دهمدوی لپاره دصراط پول نصبولی شي. خلک به په دووبرخو وېشلی

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

شي يومؤمن موحداوبل كافراومشرک مشرکان به دصراط په پله د پښې ايښو دلونه مخکې په دوزخ کې غو ر خو ل کېږ ي .

جنت

په دې کې هېڅ شک نشته چې کله مومنان جنت ته په ډېرعزت اوويارسره داخل اوملايکې يې په سلام سره استقبال کړي، له دې نه پرته بله هېڅ خوشالي اوکاميابي نشته .

الف-پېژندنه يې :جنت دګنيوونوشنه باغ ته ويل کېږي په شرعي اصطلاح کې دنعمتونواوخوشاليوهغه کوردی چې الله تعالی په اخرت کې دمخلصومؤمنانو لپاره تيارکړی دی

ب-دجنت دنومېدو لا مل :ده ته جنت دددنياله باغ سره دتشبيه پراساس وايي اويا خو جن هغه څه ته ويل کېږي چې له سترګو پټ وي دجنت نعمتو نه هم زموږ له سترګوپټ دي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داسې اشاره کوي﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ السجدة: ژباړه: نو دسترګويخبدوکوم وسائل چې د هغو د عملونو په مکافات کې د هغولپاره پټ کړای شوي دي هېڅ نفس پرې خبرنه دی

ج-دجنت درجې: جنت بېلابېلې درجې اومرتبې لري جنتيان به دخپلواعمالو په برابر په کې اوسېږي .

د-جنتيان څوک دی ؟ جنتي هريوپرهيزګارمؤمن دی قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي﴿ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ آل عمران ژباړه: پر هغه لاره په منډه منډه وځغلئ چې ستاسې دپروردګارد بخښنې اود هغه جنت خواته تللې ده چې هغه لکه داسمانونو اوځمکې په شان پراخ دی،او هغه له الله وېرېدونکيو خلکو له پاره تيارکړای شوي دی

هه- او سنی شتون يې : جنتو نه هم دااوس مو جو ددي په عربی ژبه کې اعداد تيا رولوته والي ټول اهل سنت دجنت په شتون اوپه اوسني وجو ديونظرلري .

و-پناه کېدل اوزوال يې:دجنت نعمتونه تل تر تله دی چې پناه کېدل نه لري دجنت په دوام دقران عظيم الشان ګڼ اياتونه دليل دی ،نوپردې اساس جنت اودوزخ پناه نه لري،بلکې همېشه دي

ز-دجنتو نو ځای : جنتو نه په اعلی عليين کې دي قران عظيم الشان فرمايي ﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ ﴾ المطففين: ژباړه: هېڅکله نه، ارومرو دنيکانو عملنامه دلوړ مقامه خلکو په دفترکې ده

ح-په جنت دايمان مطلب: په جنت دايمان معنا دادی چې يو شخص ټينګ باورولري چې جنت شته او نعمتونه يې تل تر تله او همېشه دي

ط-لومړي ننوتو نکي :جنت ته به تر ټولو دمخه رسول الله صلی الله عليه وسلم ننوزي اوپه ټولوامتونوکې به لومړی درسول الله صلی الله عليه وسلم امت ننوزي اوددې امت لومړی شخص به ابوبکرصديق رضی الله عنه جنت ته داخلېږي.

ی-جنت ته بې حسابه :دغه ددې امت په ایمان کې لوړمنزلته پرهیزگاره بادیا نته شخصیتونه دي چې جنت ته به دیو صف په توگه داخلېږي مخونه به یې دسپوږمۍ په شان ځلېږي ددې امت فقیران به دشتمنو څخه مخکې جنت ته ځي په دې هکله دوه ډوله روایات راغلي په یوه کې دڅلوېښتوکلونودمخکې والي اوپه بل کې دپنځه سوه کلونودمخکې والي ذکرراغلی دی داچې فقیران اوشتمن دجلاجلاحالاتوڅښتنان دي په فقیرانوکې هم ځینې وگړي په ایمان اوتقوی کې سره جلا دي او شتمن هم همداسې درواخله هرکله چې حساب دلومړي فقیراوداخري شتمن جنتی څخه واخلې ؛نو پنځه سوه کاله کېږي اوکه چېرې په فقیرانوکې وروستی فقیرجنت ته په داخلېدوکې اولومړی شتمن جنت ته په داخلېدوکې محا سبه کړی شي نوڅلوېښت کاله عمرجوړېږي

ک-تل تر تله او همېشه :جنت همېشه او فنا نه لري او جنتیان تل تر تله خلک مړینه نه لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمايي ﴿ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ ﴾ الدخان: ژباړه: هلته به دمرگ خوند هغوی هیڅکله ونه څکي . فقط په دنیاکې چې کوم مرگ راغی خوراغی اوالله به هغوی د دوزخ له عذاب نه وژغوري

دوزخ

۱-پېژ ندنه یې:هغه تا وجن گرم کور دمجرمانو زندان او ستر ه رسوايي چې الله جل شانه کافرانو منا فقینو .سر ښانو او دپیغمبرانو دښمنا نو ته تیارکړی دی

۲-ددوزخ پوړونه :دوزخ ددوزخیانو دبدو اعمالو په اعتبار بېلا بېل پوړونه لري دوزخي .هر یوکافر بدبخته ملحد او بې دینه انسان دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په تر خ کې فرمايي ﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ ﴾ هود ژباړه: څوك چې بدمرغه وي هغوی به دوزخ ته لاړ شي (چې هلته به د گرمی او تندي له ډیرې سختی نه) د هغوی ستمهاراو پشهار وي.

۳-شتون یې : داهل سنت والجماعت دټولو علماءو په اتفاق جنت اودوزخ همدا اوس مو جود دي پنا ه کېدل او له مینځه تلل نه لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا ﴿٦٥﴾ ﴾ الأحزاب ژباړه: په هر حال دایقیني خبره ده چې الله پرکافرانو لعنت کړی دی او دهغولپاره یې لمبه شوی اور تیار کړی دی .چې په هغه کې به هغوی دتل لپاره اوسیږي . کوم ملاتړ اومرستندوی به ونه مومي

۴-ددوزخ ځای:په اسفل سافلین دځمکې لا ندې برخه کې موقعیت لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ ﴾ المطففین: ژباړه: هېڅکله نه ارومرودبدکارانوعملنامې دسجین په دفترکې دي .

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه ایات په تفسیرکې دبراء بن عازب رضی الله عنه څخه دقبردعذاب په هکله مشهورروایت دی الله تعالی به ووایي چې زمادبنده داعمالو دفتر په سجین کې داووځمکو لاندې ولیکئ ځینو نوربیا وایي چې دوزخ پورته اسمان کی دی ځینې نوربیاپه دې هکله څه نه وایي ؛بلکې دځای علم یې الله تعالی ته سپاري اووایي چې مو ږ ته دالله تعالی په مخلوقاتوداحاطې علم نشته

۵-په دوزخ دایمان معنا :پردې ټینګ باورچې همداوس مو جوداو پنا ه کېدل نه لري په دې کې ددوزخ په عذابونو باورهم شا مل دی

دویم بحث

په قضااو قد رایمان

پیلیزه

په قضا اوقدرایمان داسلامي عقیدې شپږم رکن دی، څوک چې په قضا اوقدر باوري نه وي هغه کافرګڼل کېږي،پردې اساس هر مسلمان ته لازمه ده چې په تقدیر ایمان ولري [1].

تقدیرالله جل جلاله ازلي علم دی، چې دهرشي اندازه او دهرشي داندازې لپاره یې حد ټاکلی ،دټولومخلوقاتوداندازې اومقدارترمنځ یې دقیق تناسب غوره کړی ،هرڅه ته یې دخوځېدولپاره مسیرټاکلی دپیدایښت،دوام اوفنا لپاره یې معینه نېټه انتخاب کړې هرشی په خپل معین او ټاکلي وخت اوهرڅه دټاکلوظوابطواوقواعدوسره سم ترسره کېږ ي.حرکت،سرعت،دنور سرعت، دصوت سرعت،دعناصرو ترمنځ ترکیب دموادواو مرکباتو پیدایښت،اوبېرته تجزیه ټول دثابتواوبدلون نه منونکوقواعدوسره سم سرته رسېږي دځمکې له پیدایښت نه ترقیامته پورې چې کومې پېښې ترسره کېږي ټول یې په کامل اومفصل ډول په لوح محفوظ کې ثبت کړي دي ، نن ورځ ساینس دغه قواعد دفورمولونو په بڼه توضیح کوي.په لوح محفوظ کې دراتلونکوپېښواودانسان دکړوورپوپه هکله لیکنه دانسان اختیارات نه سلبوي اوهغه په یوه مجبورمحکوم اوبې واکه موجودنه بدلوي اونه دهغه په اراده کومه اغیزه پرې باسي .

موږ بایددقضااوقدرپه مفهوم ځان پوه کړو، موږ ددغو الفاظوپه معنی اومفاهیموباندې په ایمان اوباور درلودلومکلف یو،که ددغوالفاظو په مفهوم اومعناپوه نه شواوحقیقت یې موږته څرګند نه شي؛ نویواځې په الفاظوبه دایمان معنی به څه حیثیت ولري په قضاءاوقدر ایمان داایجابوي چې په همدې موضوع پورې مربوط مفاهیم توضیح کړو

قدر

۱-لغوي معنایي:قدر په عربي ژبه کې اند ازې ،توان اوحدته ویل کېږي. په قران عظیم الشان کې زیاتره داندازې په معنااستعمال شوی

[1] - یاسین نعیم(۱۹۸۷ م)الایمان ارکانه حقیقته ، نوا قضه ، ص۱۷۷مکتبه الرسالة الحدیثه

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

٢-اصطلا حي معنى يې: قدرله هغه ټينګ، پاخه اومحکم نظام څخه عبارت دی چې الله تعالی جل جلاله دکايناتو دتنظيم لپاره وضعه کړی دی .[1]

ځينې علماء قضاء اوقدريوشان ګڼي؛ مګرځينې نوربياتقديرالهي ازلي پربکړې ته وايي چې تراوسه لاعملي شوې نه ده او قضا ديوکارواقع کېدل بولي

٣-دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې: همدغه پورتني مفاهيم دقران عظيم الشان په ګڼو ځايونو کې راغلي دي، هلته چې فرمايي :﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴾ القمر ،ژباړه:اوموږهرڅه له يوتقديرسره پيدا کړي دي

٤-دقدرمفهوم دنبوي احاديثو په رڼاکې : دايوڅرګندحقيقت دی چې دپيغمبرصلی الله عليه وسلم دملګرو په زړونوکې ددغې عقيدې ستره اغېزه پرته وه په څمکه کې خپاره شول ؛خوله ځان سره يې په تقديردايمان عقيده درلوده له ابن عباس رضی الله عنه څخه روايت دی وايې چې يوه ورځ په يوې سپرلۍ رسول الله پسې سپوروم، راته يې وويل: ای زلميه دالله جل شانه ددين ساتندوی اوسه ،الله تعالی به ستاساتنه وکړي دالله تعالی ددين ساتندوی اوسه دالله مرسته اوتائيدبه په خپل مخکې وګورې کله چې څه غواړې دالله تعالی څخه يې غواړه اوچې مرسته غواړې ،دالله تعالی څخه يې غواړه پردې پوه شه چې که چېرې ټوله نړۍ ستا پرخلاف سره يوځای شي چې تاته څه ګټه ورسوي تاته ګټه نه شي رسولای؛ مګرهغه چې الله جل شانه تاته ليکلي وي اوکه دوی ټول ستاپرخلاف سره يوځای شي ،چې تاته دڅه شي زيان ورسوي، تاته زيان نه شي رسو لای ؛مګرهغه چې تاته الله تعالی مقررکړی وي قلمونه پورته کړی شوې اوپاڼې وچې شوي دي [2]

٥-په تقدير دايمان راوړو اهميت: تقديرداسلامي عقيدې دارکانو دجملې څخه دی دغه باوردسړي په زړه کې په الله تعالی توکل ،داد اوسکون زياتوي

٦-په تقديردايمان معنی : په تقدير دايمان مفهوم دالله جل شانه په قديم علم او په الهي شامل ځواک ايمان درلودل دي.

٧-دتقدير مراتب: په تقديرايمان څلورمراتب لري :١- علم ٢- ليکل ٣- مشيت ٤- پيداکول موږ به هريو تربشپړې څېړنې ونيسو:

الف-دعلم مرتبه : پردې ټينګ باورچې الله جل جلاله په ټولوکايناتوازلي اوابدي علم لري په ټولوشيانو دالله تعالی علم محيط دی، هېڅ شی ورڅخه پټ نه دي قران عظيم الشان فرمايي ﴿ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴾ سبأ: ژباړه: ووايه! قسم دی زماپه عالم الغيب الله ،هغه به پرتاسې راشي ،له هغه نه ديوه بخري په

---

[1] -سيد سابق (١٩٨٧م) العقايد الاسلامية ص ٩٥دار الكتاب العربي بيروت لبنان
[2] -بغا مصطفى (١٩٨٦م)الوافي في شرح الاربعين النووية ص ١٢١ دار ابن كثير بيروت

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندازه کوم شی نه په اسمانونوکې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بحري نه غټ اونه له هغه نه کوچنی،هرڅه په یوڅرګندددفترکې درج دي .

ب-دلیکلو مرحله : معنی دا چې الله تعالی دټولو شیانواندازه ترقیامته په لوح محفوظ کې لیکلې ده قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمايي ﴿ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ ﴾ توبه ژباړه: دوی ته ووایه " موږ ته هیڅکله خطر (ضرر یابښیګنه) نه رسیږي ،مګرهغه چې الله راته لیکلي دي هماغه الله زموږمولادی ، او مؤمنان باید په هماغه توکل وکړي."

له دغه ایات څخه څرګندیږي چې په ځمکه کې مصیبتونه ،زلزلې،توپانونه ،رنځونه،غم او خوشالی ټولې دالهي تقدیر نتیجه ده .

ج- دمشیت مرتبه :معنی داچې الهي اراده اوتصمیم په هرشي کې جاري دی هېڅوک یې دمخنیوي صلاحیت نه لري ،داسمان اوځمکې کوچنی اولوی شی دالهي فعل نتیجه او ټول یې مخلوق دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ ﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښی سره څه نه کیږی ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله د علم او حکمت خاوند دي.

دالله تعالی مشیت اواراده په دوه ډوله د: یوه تکویني اوبله تشریعي په تکویني اراده کې انسان اختیارنه لري؛ البته په شرعي اراده کې انسان دواک او اختیار څښتن دی .

د - دتخلیق مرتبه: ددې مرتبې مطلب دادی چې الله تعالی دهرشي خالق دی له الله تعالی نه پرته ټول شیان مخلوق دي ،همدغه دټولواسماني پیغامونواودپیغمبرانواتفاقي مسئله ده، قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ ﴾ ژباړه:الله دهرشي هستوونکی او هماغه دهر شي ساتونکی دی.

پردې اساس دانسان فعل هم دالله تعالی مخلوق دی

قضاء

١-دقضا لغوي معنی :قضاءپه لغت کې پرېکړې اوفیصلې صادرولوته وايي.

٢-اصطلاحي معنی: په اصطلاح کې په ازل کې دالهي تقدیرپه برابردکایناتوایجاد ته ویل کیږي.[1]

٣-قضاء دقرانکریم په رڼاکې:په قران عظیم الشان کې قضاء زیاتره وخت دفیصلې کولو ،امرصادرولواو پای ته رسولوپه معنی راځي؛ هلته چې فرمايي ﴿ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن

[1] خطیب محمد احمد(١٩٩٠م)دراسات في العقیدة الاسلامیة ص ١٩٧ دار عمار للنشر عمان اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ البقرة: ژباړه هغه د اسمانونو او ځمکې هستوونکی دی او د کومې خبرې چې فیصله صادروي ، صرف دومره امر ورته کوي چې " شئ " نوهغسې کیږي

دپرېکړو اوفیصلوصادرولو اختیارات اوواګي ټولې دالله جل جلا له سره دي او په دې کې هېڅوک له هغه سره شریک نه دي

۴-دقضاءاوقدرترمینځ فرق : دابادیواوتعمیراتودجوړښت لپاره ترهرڅه دمخه یوانجینرنقشه او پلان ترتیبوي ضروري مواد،دروازې ، کړکۍ،دتعمیراندازه هرڅه دده په لاس کې وي اومعماریې تطبیقوي انجنیرحق لري اوکولای شي چې په نقشه اوخپل تصمیم کې بدلون راولي له همدې کبله دالهي رحمت له جملې څخه په خپلوبندګانو باندې داهم دی چې دصالحواونېکواعمالوپه وسیله په تقدیرکې بدلون راځي له همدې امله موږ ته ددعاءاهمیت اوګټه څرګندېږي داځکه که چېرې په چاروکی بدلون نه وای؛ نوددعاء به هېڅ ګټه موږته نه رسېدله[1].

۵-دقضاءډولونه

قضاء په دوه ډوله دی تکویني اوتشریعي

الف-تکویني قضاء

کوم ظوابط اومقررات چې په کایناتواو عالم کې وضعه شوي، ټول کاینات دهغه مطابق عیارشوي اوهرڅه دهغه مطابق ترسره کېږي دېته تکویني قضاءوایي داثابت قوانین دي چې بدلون نه مومي اوالله جل شانه دهغه دبدلون اوتغیرواک هېچاته نه دی ورکړی له اتوم نه واخله ترلویوکهکشانونو،بیاله حجرې نه ترلویوحیواني اونباتي اجساموپورې ټول دیودقیق نظام،قوانینواویوسیستم لاندې دي،مثلاًداتوم جوړښت اوچارچونه یې، دعناصروجوړښت اودهرعنصرجلامدارونه اوله نوروعناصروسره یې ترکیب ،دنورسرعت ،دصوت سرعت، دوړانګوبېلابیل ډولونه، دځمکې قطر،دلمراوځمکې ترمینځ واټن، دځمکې محوري اوانتقالي حرکت،دځمکې طبقات، دفضاطبقات، په هواکې داکسیجن سلنه ،داوبودقیق جوړښت ،په همدې توګه په ځمکه کې یې اندازه ،داوبوسایکل، دتسخین، انجماد،مایع اوګازدرجې، داوسپنې دتسخین اومایع حالت درجه ،له ځمکې دسپوږمۍ فاصله ،په فضاکې یې دسرعت اندازه ،داوزون طبقه اودنده یې ،دلمردنده ،دلمردشعاعواندازه ځمکې ته دراروانوشعاعګانوتخمین، په همدې توګه حجره اودحجرې ساختمان او فعالیت یې ،حیواني اونباتي حجره ،دهرحیوان کروموزمونه ،دانسان دعصبي حجراتوتشکیل ،جنسي- حجرې ،دسپرم ساختمان ،داوم جوړښت،دبدن دسروکرویاتوشمېراودندې، دسپینوکرویاتوشمېراودنده یې، دانسان ساختمان دزړه،ځیګر،دماغ، باصرې، سامعې اودانسان اوحیوان دهاوکوفنرې سیستم، دهرحیوان جلاجوړښت ،دنباتاتوبېلابېل صنفونه،دندې،ترکیب،تنفس،زوجي تکثر،دانسان ژوند،مړینه رنځ،صحت صورت اوشکل، طول،عرض ښایست اوبدرنګي، توروالی اوسوروالی،ذکاوت اوپوهه، نارینتوب اوښځینه توب ، شپه اوورځ،ګرمي اویخني، برېښنااوباران اوداسې

[1] طنطاوي علي(۱۹۸۵) تعریف عام بدین الاسلام ص ۱۵۲دارالفرقان عمان اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

نور..ټول دتکويني تقديربرخه ده دانسان ارادې ته په کې دخل نشته لنډه داچې تکويني تقديريومنظم پلان دی چې هېڅکله بدلون نه مومي اوانسان ته په کې دخل په برخه نه دی پردې لحاظ دخمکې اواسمان هرڅه دالله عزوجل په وړاندې منقاددي.

ب-تشريعي قضاء

هغه احکام چې دانسان په ارادي برخه کې وضعه شوي او انسان ورباندې مکلف شوی ،چې هغه مراعات اوخپل ژوند دهغې مطابق عيارکړي؛ دېته تشريعي قضاء وايي ،دتشريعي قضااحکام اوقوانين دانسان دژونددهغوبرخودتنظيم لپاره وضعه شوي، چې هلته انسان ازادي اواختيارلري هلته انسان کولا شي له دوو لارو يوه په خپله خوښه انتخاب کړي،په تشريعي قضاکې دانسان اراده او عزم دخل لري ،انسان دواک او اختيار څښتن دی پخپله خوښه اواراده ښه اوبدپخپله انتخابوي تشريعي تقديرانسان ته خيراوشر ښه اوبدورښيي دده دعقيدې بنسټونه ،دده دخالق حقونه ،د عبادت لارې چارې، ښه اوبد اخلاق، د جنسي- غريزې سمه اشباع اوموخه يې، دشتمنی لاس ته راوړل اوسم لګښت يې، حکومتي سيستم اود حکومت دمسؤلينو صفات، ددوی مسؤليت اوپه ملت يې حقوق ، دحکومت دجوړېدو موخه ،له نورو ملتونو اودولتونو سره ددولت اړيکې، دمسلمانانوخپل منځي اړيکې، جرايم او دسزا نوعيت يې، دجګړې اصول اوداسې نور...[1]

لنډه داچې له زانګو نه ترلحده اوله سرنه ترنوکه دټول ژونددمادي اوروحاني، ددنيوي اواخروي ژونددسمون لپاره اصولواوقوانينوته تشريعي تقديروايي ،انسان دژوند تېرولولپاره نظام او قانون ته اړتيالري دژوند تېرولولپاره لاندې صورتونه دي:

- دپلاراو نېکه رسم اورواج ،دود اوکلتورمنل.
- دخپل نفس غوښتنې منل.
- دنورو ملتونوڅخه دنظام او قانون واردول.
- دکايناتو درب لارښوونو(وحی) ته غاړه ايښودل اوورته ځان تسليمول

اوس مهال يوازې قران عظيم الشان او نبوي سنت تشريعي تقدير ګڼل کېږي ،دتشريعي تقدير لپاره الله تعالی پيغمبران لېږي، هغوی ولسونو ته دعوت ورکوي او په روزلويي لاس پورې کوي بيا ددغوروزل شوافرادو په وسيله په ټولنه کې يوسرتاسري هراړخيزبدلون راولي دپيغمبري انقلاب او بدلون موخه دبشرله اسارته دانسان ازادي اودجبراواستبداد ،جهل اوناپوهی دنظام ړنګول دي پاتې شوه اسلام راوړل دغه دزوراو جبرکارنه دی او نه دجبراو زوراسلام دمنلوورګڼل کېږي اسلام او کفراودښواو بدو انتخاب دانسان داختيارنتيجه ده ،په اختياري برخه کې الله تعالی انسان ته دوه لارې ښودلې دي ،چې يوه دهدايت اوبله دضلالت اوګمراهی لاره ده قران عظيم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ﴾ ژباړه: او دوه څرګندې لارې مو هغه ته و (نه) ښودلې ؟

[1] حکمت اوپوهه خپرونه اسلام ص ۲۷ خپرونکی دمیثاق اداراداره

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ton.com: The Digital Library

دبشريت دخلاصون يواخښې لارالهي اسماني پيغام ته ځان سپارل اوتسليمول دي،په دې سره به نړۍ واله سوله دعدل اوانصاف نظام يقيني شي انسان به له ځناورتوبه راووزي اوځمکه به دامن زانګوجوړه شي

۱-دالله تعالی اراده اوډولونه يې

دارادې معنی قصداوديوه کاردسرته رسولوعزم ته ويل کېږي اوپه دوه ډوله ده تکويني اوتشريعي اراده. په تکويني اراده کې تغيراوبدلون نه رامنځته کېږي ددې موجوداتوهرکاردقضاءاوقدرسره سم دالله تعالی په اراده ترسره کېږي داسې نه ده چې دکايناتوترپيداکولواوهغوته دظوابطواومقرراتودټاکلونه وروسته يې خپل سرته پرېښې اوچارې په خپل سرپه تسلسل سره روانې دي ،بلکې هرکاردالله تعالی په اراده پيلېږي اودهغه په اراده پای ته رسېږي اوهغه ورباندې نتايج مرتب ګرځوي . الله تعالی فرمايي ﴿إِنَّمَآ أَمۡرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيۡـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾﴾ يس ژباړه:هغه خوچې کله ديوشی اراده کوي،نودهغه کار همدومره دی چې ورته حکم وکړي چې شه اوهغه کېږي

البته شرعي اراده دامراوالهي فرمان په معنی ده الله تعالی جلت عظمته شرعي اراده دزوراوجبرله لارې نه جاري کوي؛ بلکې انسان دخپلې خوښې پراساس يې عمل ته اقدام کوي اويايې نه کوي

۲-دالله تعالی اراده اورضاءاودبنده اراده

دانسان اراده،عزم،غوښتنه اوتصميم دالله تعالی دارادې اومشيت تابع ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښې سره څه نه کېږي ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله د علم او حکمت خاوند دي.

دپورتني ايات څخه څرګندېږي چې دالله جل جلاله اراده دانسان په اختياراوارادې مقدمه ده .ځکه وايوُهرانسان چې څه کوي دالله تعالی په اراده يې کوي هغه ورته دپرېکړې عزم اوبياداقدام صلاحيت ورکوي .دغه مطلب ديومثال په ترڅ کې توضيح کوو: ته دخراب موټر څښتن يې. تاخپل موټريوجوړ موټرپسې وتړلو.ترڅوحرکت وکړي په دغه صورت کې دموټر سوق اواداره ستا په خپل لاس کې ده که ته اشترنګ تاووې ا وله ګړنګه يې غورزوې مسؤليت ستا خپل دی

بل مثال درواخله: ته دباغ څښتن يې چې سترستردیوالونه لري، پوره حفاظت يې شوی ستاداجازې نه پرته هېڅوک نه شي ورننوتلی ته خپل دوست ته اجازه ورکوې اوباغ ته يې داخلوې ورته وايې هره مېوه خوړلی شې ،خودباغ کيڼ لوري ته ونې داسې دي چې رنګ اوخوندیې ښه نه برېښي دګټې پرځای تاوان لري که ته وړځخه خوراک ونه کړې تاته به هم ښه وي اوزه به هم خوشحاله شم ستادوست باغ ته ځي، دغه چې به باغ کې هوڅه کوي ستاپه اجازه يې کوي تاواک ورکړی دخرابې میوې دخوراک په نتيجه کې مسئوليت دد ته راجع دی دباغ خاونديه ناراضه وي ،مګرکه اطاعت يې وکړښه مېوه يې وخوړه دباغ څښتن به خوشاله شي.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ستادوست له تانه کیلي واخلي باغ ته ننوزي ؛نورنوستاله کنتروله وځي ؛مگرد الله تعالی معامله دانسان سره داسې نه ده الله جل شانه هره شیبه انسان ځاري اوپالنه یې کوي دښو اوبددواړوتوفیق ورکوي الله تعالی په ښوکارونوراضي کیږي په بدوچارو ،نه قران عظیم الشان فرمایي ﴿ إِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنكُمْ ۖ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ ۖ وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ لَكُمْ ﴿٧﴾ ﴾ الزمر: ژباړه:که تاسې کافرشئ ؛نوالله له تاسې نه بې نیازه دی،خوهغه دخپلو بندگانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسې شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي[1]

۳-دانسان خپلواکي

په انسان دالله تعالی دوه ډوله قوانین حاکم دی چې یویې تکویني او بل یې تشریعي. په تکویني برخه کې انسان نه خپلواکی لري او نه اراده اوا ختیار؛ لکه ژوند او مړ ینه روغتیااورنځ ،دبدن دزړه،کو لمو اودماغ دوینې جریان ،دهاضمې سیستم او داسې نور؛البته دانسان ارادي برخه چې څه وخوري څه وڅښي څه واوري څه ووایي او څه وکړي دادده په واک کې دي په ده کوم جبراوزرنه دی شوی په خپله خوښه ښه او بد انتخابوي ؛مگر انسان دښو او بدوچارو په پېژندنه کې خطاء کیږي .له همدې امله الله تعالی ښه اوبد داسما نې وحی په ترڅ کی دپیغمبرانو په وسیله انسان ته ښودلي دي، دښواوبدوپه انتخاب کې یې انسان ته ازادي ورکړې اوددواړوپه انتخاب کې یې پرې زورنه دی کړی. سره له دې یې انسان مکلف اومسؤل هم گرځولی اوپه ازمیښت کې یې اچولی ؛البته پرده یې زوراو جبر نه دی کړی، که چېرې یې په زور هدایت پرې منلی وای ؛نو بیابه کفر او شرک له سره شتون نه درلودحقیقت دادی چې دالله تعالی تشریعي احکام دپیغمبرانو په وسیله انسان ته رسېدلي دي دغه دالله تعالی دتکویني احکاموپه شان نه دي تشریعی قوانین الزامي اوجبري ښه نه لري؛ بلکې انسان په ابتلاء او ازمیښت کې قرار لري[2]

الله تعالی کاینات پیداکړي اودکایناتوله پیدایښت نه مخکې یې ددوی دتنظیم اوترتیب لپاره یو پلان اوتنظیم جوړکړی، الله تعالی یې په ټولو حوادثو پوه ؤ انسان هم دکایناتوکوچنی برخه ده چې ازادي او خپلواکي لري الله تعالی پرې عالم ؤ، چې دغه شخص به څه شی انتخابوي پورتنی مطلب موږدیو مثال په ترڅ کې روښانه کوو:

که چېرې یو ښوونکی او یادماشوم پلارپردې خبره پوه شي ،چې شاگرداو یازوی یې دلیاقت او استعدادڅښتن دی هغه یې له ځا ن سره نوټ کړي چې له ازموینې وروسته به دغه مقام ترلاسه کوي او یا به دومره نمرې گټي اوبیاداټکل سره سم هماغه شان شي ؛نوایاد استاد او پلاردغه پوهه دخپل شاگرداواولاد په پوهه اولیاقت څه اغېزه پرې باسې؟نه هېڅکله نه! کله چې انسان سمه لاره انتخابوي ؛نوالهي توفیق ورپه برخه کیږي.

---

[1] - حکمتیار گلبدین (ب ت) په تقدیر ایمان ص ۳۷ ناشر دمیثاق ایثار اداره

[2] - سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۰۱دار الکتاب العربی بیروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- دانسان د ارادي کړو وړو حیثیت

دانسان ارادي کړه وړه په ځینو قیوداتو پورې تړلې دي ،چې له هغې نه وتلی نه شي کله چې یوڅوک لیکل کوي اویاددښمن په وژلو لاس پورې کوي داتول په داسې لاسونو ترسره کېږي چې نه یې په تخلیق کې دده رول ؤاونه دقتل اولیکلوپه الاتواواسبابوکې ده دغه صفات رامنځته کړي دي دحوادثو اوپېښو په کوچنی حلقه کې چې هغه دده دکسب اواختیارڅخه عبارت دي، له دې نه پرته نورنه دده صنع اونه تخلیق دی له همدې کبله ده ته دکاردکسب نسبت کېږي نه دکارتخلیق.له همدې کبله داخبره سمه نه ده چې پوڅوک ووایي :انسان دخپلواعمالوخالق دی داځکه چې تخلیق خوله نشت نه دیوشي رامنځته کول دي .حقیقت دادی چې انسان دیو موجودشي رابطه له یو بل موجودسره تینګوي، چې په هغه کې هم دده دتخلیق څه رول له سره نشته له همدې امله الهي اراده دبنده په ارادې اومشیت باندې احاطه لري .پرهمدې اساس موږوایو چې یومقتول په خپل هغه مرګ مري چې الله تعالی ورته ټاکلی ؛البته دقتل عملیه دقاتل په کسب سره ده او په همدغه کسب سره دغه شخص نیول کېږي هغه څه چې دانسان دکسب اودالهي قضاءاوقدر ترمنځ یې تنسیق رامینځته کړی هغه دالله تعالی پخوانی علم دی موږ به دغه مسئله دیومثال په توګه نوره هم روښانه کړو.

تادخپلې کوټې دبرېښنایي ګروپ سوچ په یو پټ ځای کې ځای پرځای کړی چې ستاکوچني زوی ته ترې معلومات نشته دغه سوچ په داسې پټ ځای کې قرار لري چې ته کولی شې ،ګروپ پرې رڼا اویا تیاره کړې .تاوغوښتل چې دخپل ماشوم زوی اراده او تصمیم ځان ته معلو م کړې چې ایاستاخبره مني اوکنه ؟تاورته وویل پام کوه چې داګروپ ګل نه کړې چې تیاره به شي که زماخبره دې و منله دومره انعام به درکړم اوکه سرغړونه دې وکړه سزابه درکړم .له دې نه وروسته تادخپل ماشوم څارنه کو له چې په کومه کړنه لاس پورې کوي ؛لېکن دغه ماشوم په خپلې ازادې ارادې سره دنافرمانی‌اوسرغړونې لاره انتخاب کړه دګروپ په لوري یې ورمنده کړه ترڅو یې ګل کړي په دغه مهال تاپه پټه توګه دګروپ په بتن فشار واردکړ او ګروپ ګل شو ماشوم ارومرو احساسوي چې ګروپ یې په خپل پوکي سره په تیاره بدل کړ؛ لېکن دګروپ دتیاره کېدواصلي اوحقیقي سبب خوته پخپله وې دغه تقریبي مثال په ظلم اوتېري سره دیوانسان دقتل اووژنې له جر یمې سره مشابه دی قاتل خودقتل په عملیه کې هغه شکلي سبب برابر کړ؛لېکن مقتول خو په خپل اجل او ټاکلې نېټې سره دالله تعالی دقضاء اوقدر پراساس په مړینه محکوم شوی دی ؛البته قاتل خودالله تعالی جلت عظمته د هغه امرپه مخالفت لاس پورې کړی چې هغه یې حرام اوناروا ګر ځولی وو[1]

۵-دانسان داختیارساحه

انسان ددوودایروپه ضمن کې قرارلري یوه لو یه دایره چې دده کسب اواختیارته په کې دخل نشته او بله کوچنی دایره چې دده داختیاراوواک ساحه ده. دده مثال هغه قفس ته ورته دی چې دننه په کې مرغان

[1] سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۱۲دار الکتاب العربی بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketab.com Digital Library

ایسار شوي ،مارغه دننه ازادي لري چې څه وخوري اویا یې وڅښي اویاله خپلې جوړې سره یو ځای شي ؛البته که مارغه دخوراک اوڅښاک دلو ښو په ماتولولاس پورې کړاویا یې خپلې بنکې ووېستلې اویایې نورو مارغانوته اذیت ورسولواوله هغوی سره په شخړه اومنګولو لګولواخته شو ؛نوپه دغه صورت کی دقفس څښتن به دغه مارغه ته سزاورکوي اوله قفس څخه به یې راوباسي ؛البته که ددې پر عکس دقفس څښتن یې یخې هواته کښېږدي اویایې قفس په اوبوکې غوپه کړ،په دغه صورت کې مار غان مسؤلیت نه لري ،دقفس خاوند پوهېږي چې مارغان یې ملامت نه دي [1]

٦- دانسان مسؤ لیت

څه وخت چې مؤمن مسلمان دقضاء اوقدرصحیح مفهوم دصالحواونېکوسلفواواهل سنت والجماعت دمسلک په برابر ترلاسه کړي؛ نو دتکویني اوتشریعي قضاء ترمنځ بېلتون پېژني په تکویني قضاء کې ځان غیرمسؤل بولي او دالله تعالی پرېکړې ته ځان سپاري ؛البته تشریعي قضاء چې دانسان ارادي بر خه تنظیموي په دې کې خپل ځان مسؤل ګڼي اوخپل ځان په خپله دبربادی کندې ته نه غورځوي ؛بلکې اسبابو اووسایلوته لاس اچوي اوددښمن مکرونه اودسیسې شنډوي ځکه چې دوسې سره سم دځواک برابرول دمسلمانانودمسؤلیتونوپه حدودوکې دي دي.

دالله جل جلا له سپېڅلي پیغمبراوملګروبې کولی شول دپستواوذلیلوخلکو په څېر ژوندسرته ورسوي خودخپل مسؤلیت پربنسټ یې ځان ذلت ته ونه سپارلو .دالهي تشریعي تقدیر له ستر ځواک څخه یې دخپل ماموریت اورسالت په چاروکې مرسته حاصله کړه دفقر مقابله یې په کار، دجهل یې په لوست، درنځ یې په دوا، دکفر او شرک یې په جهاد سره وکړه له غم،سستی،فقر،ناتوانی اوبخل څخه یې الله تعالی ته پناه وړله په جهادونو اوخونړیوجګړوکې یې ونډه واخیسته اودستري ارادې او عزم څښتن ؤ

دتقدیرپه اړه د بېلابېلو ډلو افکار

دتقدیر په اړه داهل سنت والجماعت اونورو بېلاروډلو نظریات په لنډ ډول ذکرکوو

- **قدریه ډله** : دوی دبندګانودکړووړوپه هکله دالله تعالی دازلي تقدیرڅخه انکارکوي .
- **جبریه ډله** :البته جبریه ډله هغوی وایي چې انسان هېڅ داختیارڅښتن نه دی په کفراواسلام انسان دالله تعالی له خوامجبوردی چې کوم شی الله تعالی ورته لیکلي دي هماغه کېږي دانسان مثال په فضاء کې دپاڼې دی چې له اختیاره پرته یې بادخوځوي .
- **اهل سنت والجماعت**:اهل سنت والجماعت وایي: چې انسان الله تعالی ترمشیت اوارادې لاندې دی.په تکویني اراده کې مجبوراوپه تشریعي اراده کې دخپلواک څښتن اوالله تعالی پرې له پخوانه عالم ؤداهل سنتوله نظره په ایمان اوکفردواړوکې دالله تعالی اراده داخله ده؛ مګرکفرالله تعالی نه خوښوي اونه پرې خوشالېږي قران عظیم الشان فرمایي ﴿ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ لَكُمْ ﴿٧﴾ ﴾

[1] - حبنکه عبدالرحمن حسن (ب ت)العقیدة الاسلامیه واسسها ص ۹۴دارالقلم دمشق سوریة

الزمر،ژباړه:خوهغه دخپلو بندګانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسې شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي.

دبندګانودافعالواوکړنوپه هکله داهل سنت والجماعت مسلک دادی چې دبندګانواعمال اوکړه وړه دالله تعالی مخلوق اودبنده کسب دی ؛البته جبریه ګمراه ډله په سرکې ددوی مشرجهم بن صفوان په دې نظردی چې دبنده دافعالوخالق اوکاسب الله تعالی دی بنده هېڅ اختیارنه لري بل لورته معتزله بې لارې ډله وايي:اختياري افعال دحيواناتوالله تعالی پورې هېڅ تعلق نه لري

دالهي ارادې په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفینونظریات

اهل سنت والجماعت دالهي ارادې په هکله چې کوم دلایل راغلي هغه يې راټول کړي اوالهي اراده يې په دووبرخووېشلې ده. ۱ ـ تکوینی اراده ۲ ـ دیني اوتشریعي اراده

تکويني اراده چې دمشيت مرادفه ده ټولوطبيعي پېښوته شاملېږي لکه مرګ اوژوند، طوفان ، زلزله ، شپه اوورځ اوداسې نور...په دې کې دانسان اراده دخل نه لري؛ البته دالله تعالی تشريعي اراده اومشيت په دې کې انسان ازاداوداختيارڅښتن دی جنت اودوزخ دهمدغه اختيارله امله دی په دې کې انسان مجبورنه دی په خپله خوښه ښه اوبدانتخابوي ؛البته ګمراه معتزله قدريه ډله دالله تعالی له تکويني ارادې څخه انکارکوي يوازې په شرعي ارادې اعتراف کوي اوله سمې لارې دانحراف لاره غوره کوي ؛مګرجبريه اوجهميه ډله دالله تعالی تکويني اراده ثابتوي اودتشريعي ارادې څخه انکارکوي .

۷-په قضاءاوقدردایمان غوښتنې

- دقضااوقدرپه مفهوم ځان پوه کول که ددغو الفاظو په معنااومفهوم پوه نه شونويوازې په الفاظو دايمان معنی به څه وي؟
- په غمونو اوکړاوونو صبراو دمصيبتونو پرمهال استقامت غوره کول .

۸-دقضااوقدردعقيدې اغېزې

دمسلمان پرژونددقضااوقدردعقيدې اغېزې په لاندې ټکوکې خلاصه کوو: ۱-هلې ځلې اوکوښښ ۲-شجاعت اومېړانه ۳-صبراوزغم ۴-دالله جل شانه په هره فيصله خوښي ۵-دبندګانوله بنده ګی ازادي ، سکون اوډاډ

(c) ketabton.com: The Pashto Digital Library

اتم څپرکی

دایمان نواقض(له مینځه وړو نکي)اهل قبله اواحکام یې

پیلیزه

الله تعالی اسلام ته دننوتلو لپاره په شهادتینو (لااله الله محمد رسول الله)اقراراوتصدیق ننووت لاره گرزولې ده یوشخص له اسلامه هلته وځي چې له ده څخه داسې وینا،عمل اویا اعتقاد څرگند شي چې تېر اقرار او باور له مینځه یوسي په دې توگه چې یا دالله تعالی په ربوبیت یا په الوهیت یا په اسماؤاو صفاتو اویا په رسالت کې په طعن اوعیب لگولولاس پورې کړي په دغه صورت کې ددغه شخص اقرارمات او دالله تعالی له دین څخه وؤت له اسلامه دیو شخص وتل له دلیل اوثبوت څخه پرته صحت نه لري دغه ډېره خطرناکه مسئله ده بې ځایه او له دلیله پرته په خلکو دکفر فتوی صادرول هېڅکله جواز نه لري په دغه برخه کي کې به درانه لوستونکي په لاندې مطالبو پوهه حاصله کړي.

لومړی بحث

د نواقضو معنی

نقض په لغت کې ماتولوته وایي اوپه اصطلاح کې ځینو اعتقاداتو،ویناءواوافعالوته ویل کېږي چې ایمان له مینځه وړي دېته نواقض ځکه وایي چې کله یې انسان مرتکب وگرزي له اسلامه خارجېږي او په کفر کې داخلېږي دایمان نواقض ډېر زیات دي موږیې په درې ډولونوکې خلاصه کوو

دایمان دنواقضو ډولونه

دایمان له منځه وړونکې شیان په درې برخو وېشل کېږ ی لکه اعتقاد ي ، فعلي اوقولي

لومړی:دایمان اعتقادي نواقض

دایمان اعتقادي نواقض لاندې شیانوته شاملېږي

الف:په ذات اوصفاتوکې

- دالله تعالی دسپېڅلي ذات څخه انکار
- دالله تعالی دصفاتوله جملې له یوه څخه انکار لکه علم ، سمع ، قدرت اوبصر قدرت ، قیومیت ، کلام اواراده
- دالله تعالی صفات دمخلوق دصفاتو سره مشابه گرزول په دې توگه چې ووایي الله تعالی هم دانسان په بڼه سترگې ، غوږ ونه ، لاسونه اوپښې لري اورېدل یې دمخلوق داورېدلو اوقوت یې دمخلوق دقوت په شان دی
- الله تعالی ته مور ، پلار ،زوی ، لوراومېرمن ثابتو ل
- په تثلیث باوردرلودل په دی توگه چې الله تعالی ، عیسی علیه السلام اومورییې مریم په الوهیت کې شریک وگڼي

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ibton.com: The Digital Library

ب : په ربوبیت کې

دالله تعالی دربوبیت دانکارشکلونه په لاندې توګه دي:

- له الله تعالی څخه انکار
- تخلیق، ژوند،روزي ، مړینه ګټه اوتاوان له مخلوق څخه ګڼل اوبل چاته دکمال صفت ثابتول
- دمادې په ازلیت باور
- په تصادف اوطبیعت یقین اوباور
- له الله تعالی سره په ملکیت کې بل څوک شریکان بلل اوستوروته دبارانونو نسبت کول
- دغه باورچې الله تعالی دکایناتو خالق دی ؛مګرپه کایناتوکې دتصرف اوتدبیرحق نه لري
- خپل ځان اویابل چاته دمطلق واکمن ، متصرف اوحاکم په توګه کتل
- الله تعالی ته دخوب اوغفلت نسبت کول
- خپل ځان اویابل چاته دالله تعالی دعلم اوحکمت په اندازه علم اوپوهه ثابتول

ج -په الوهیت کې

دالله تعالی په الوهیت کې دایمان له منځه وړونکي شیان لاند ې شکلونه غوره کوي

- دالله تعالی منل ؛مګر له عبادت اوحاکمیت څخه یې سرغړول
- دالله تعالی له بندګانوڅخه یوچاته په بندګی اوواکمنی قایلېدل لکه پیغمبرانو ،اولیاؤ،ستوروته
- له اسلامي شریعته پرته بل قانون اونظام ته دزړه په خوښه سرټیټول.
- دغیرشرعي قوانینو وضعه کول لکه دزنا ، سود،قمار،لاټري اوبربنډ توب دجواز امرصادرول
- دجرایمو سزاګانې چې په قرانکریم اونبوي سنتوکې ذکر شوي لغوه ګرزول.
- له الله تعالی نه پرته بل چاته دعبادت استحقاق ثابتول
- پردې خبره خوشالی چې بل څوک ورته سجده اویا په رکوع لاس پورې کړي.
- له قبرونو طواف اوتاوېدل ، قبر ته سجده ،نذر اونیاز ،فریاد اوژړااو ورڅخه مرسته غوښتل
- په غایبانه توګه مافوق الا سباب دنفعې اوزیان رسولو څواک یوچا ته ثابتول لکه داولاداوصحت غوښتنه. البته ماتحت الا سباب مرسته له یوچا څخه غوښتل جوازلري دمثال په توګه له یوتن څخه دبیسوطالبه.

د - په نبوت اورسالت کې

په نبوت اورسالت کې دایمان نواقض لاند ې صورتونه غوره کوي :

- دهغو پیغمبرانوڅخه انکارچې په قاطع اوغوڅ دلیل سره یې دنوم په یادولو سره نبوت ثابت وي
- دخینو پیغمبرانو منل اودخنو نه منل
- درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت دعموم څخه منکرېدل

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...com: The Digital Library

شیخ الاسلام ابن تیمیة رحمة الله علیه په دغه مبارک حدیث دتعلیق په سلسله کې داسې ویلي دي دغه پورته دامیرالمؤمنین حضرت علي کرم الله وجهه دتعامل بیان ؤهریوزندیق چې خپل زندیقیت یې پټ کړاوگواهان پرې تېرشول ودې وژل شي اودتوبې غوښتنه دې ورڅخه نه کېږي؛ نودزندیق حکم دکفردی

دزندیق دتوبې قبولتیا:دزندیق دتوبې دوه حالتونه دي

۱ـ چې له توبې نه دمخه یې اسلامي حکومت په حبس محکوم کړي په دې هکله دعلماءدوه ډوله رایه ده

- قتل اووژل .
- دتوبې داظهارپه صورت کې یې عفوه .

۲ ـ داسلامي حکومت دنیولواوحبس نه دمخه یې په اتفاق سره توبه دقبول وړده .

تکفیر

پېژندنه : تکفیردلغت په اعتبارپه یوچادکفرفتوی ورکول اوپه اصطلاح کې په یوشخص دکفرحکم کول په دې توگه چې له اسلامه خارج شوی اوپه شرعي اوقانوني ډول یې کافرگڼل دي .تکفیرخطرناکه عواقب لري له دلیله پرته په یوچادکفرتاپه لگول لوی جرم دی په یومعین شخص دکفرفتوی سترخطرناکه کارگڼل کېږي په دغه کارسره په دنیااواخرت دواړوکې ځینې امورمرتب کېږي اوهغه داچې:

- په دنیاکې یې ددینې ورورگلوی پای
- دمېرمن سره یې دنکاح له منځه تلل
- له موراوپلاره میراث نه وړل
- دمرتدکېدلوله امله یې قتل اووژنه
- په اخرت کې دالله تعالی درحمت څخه محرومېدل
- په دوزخ کې همېشه اوسېدل
- درسول الله مبارک دشفاعت څخه بې برخې کېدل په کې شامل دي

دتکفیرپه هکله دپخوانیوعلماؤویناوې

امام احمدبن حنبل رحمة الله علیه فرمایي :دیوکاروجوب ،حراموالی ، ثواب اوعذاب اوپه یوچادکفراوفسق حکم کول دالله تعالی اورسول الله مبارک صلاحیت دی هېڅوک په دې اړه دواک څښتنان نه دي . تکفیردشرعي اوقانوني احکامودجملې څخه دی قران عظیم الشان اونبوي احادیثوته به وړاندې کېږي ، دغه نه اجتهادي قضیه ده اونه دعقل صلاحیت دی .

دتکفیرډولونه

اهل سنت والجماعت تکفیرپه دوودولونووېشي

۱- **تکفیر معین** :به دې توگه چې یوشخص ته دیوکار ، ویناواعتقادله امله دکفرنسبت وشي دغه خپل شرایط اوقواعدلري .

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

۲- تکفیرمطلق : دغه په یوفعل ، ویناواعتقاددکفرفتوی لگول دي لکه چې یوڅوک ، کمونستان ، لیننستان ،لبرالان ، سبکولران ،نشنلستان ،سودخواره اومحتکرین ملعون وگڼي اوداسې نور...[1]
کفراوپه یوچادکفرحکم کول دایمان اواسلام په شان یوشرعي اوقانوني اصل دی هغه څوک به مؤمن مسلمان اویاکافروي چې شریعت مستحق گرځولی وي څوک چې له الله تعالی اودمحمدرسول الله درسالت څخه منکروي هغه کافردی ؛مگرهغه څوک چې الله تعالی اورسول الله مبارک (قران اونبوي سنتو) کافرنه وي گرزولی ؛نوهغه کافرنه گرځي .

دیوچادکافرگرځولوشرطونه

اسلامي علماؤ دشرعي نصوصوڅخه دتکفیرشرطونه راوېستلي دي ،څنې وخت یومسلمان په یوکفري فعل وینا، اویااعتقادکې پریوځي دلاندې شرایطوپه نظرکې نیولوسره موږپرې دکفرحکم کوو.

- چې په ویناوعمل سره ورڅخه کفرڅرگندشي
- چې حجت اودلیل پرې قایم چې شک اوشبهه په کې له منځه لاړه شي .
- چې دغه شخص عاقل اوبالغ وي.
- داچې معذوراواسلام راوړل یې ډېرنېژدې نه وي.
- چې کفریې دزوراواکراه په حالت کې ونه ا وسي.
- چې جاهل نه؛ بلکې پوه وي .

دتکفیرموانع اوخنډونه

- داچې حجت اودلیل پرې قایم شوی نه وي په زړه کې شبهه اوشک ولري اویاورته دلیل څرگندنه وي
- ناپوهي اودده پروړاندې ددلیل نه ثبوت
- ماشوم توب ، لېونتوب اوبېړاتوب
- دمسلمانانوله هېواده یې لېرې والی اوورته داسلامي دعوت نه رسېدل
- ددلیل په اړه ناپوهي اوجهالت اوپه بېدیاکې اوسېدل
- زوراواکراه

دویم بحث

اهل قبله او احکام یې

چې څوک کلیمه طیبه ووایي قبلې ته لمونځ وکړي اوپه هغه څه اقرار وکړي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له خان سره راوړی اگرکه څنې لوی گناهونه له شرک نه پرته ورڅخه صادرشي په دې شرط چې

---

[1] دوکتورخمیس محمدبن عبدالرحمن ـالتوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة دویم ټوک ۷۵۰ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دگناه په حرمت قایل وي موږيې له اسلامه بهرون نه بولواگرکه دغه شخص يوکمزوری اونيمگړی مسلمان گڼل کېږي موږپرې دکفرحکم نه کوو؛البته فاسق يې گنواوله اسلامي ملت څخه يې بهرون نه گرځوو

دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق

داسلامي څلورومذهبونوپيروان اوغيرمقلدين سلفي حضرات په اهل سنت والجماعت کې شامل دي ،کوم مهال چې اسلام دعربودجزيرې نه بهرون دعجموهېوادونوته خپورشوپه عجموکې څنې لوی علمي شخصيتونه راپيداشوه هغوی په جزيي اوفرعي مسايلوکې اجتهادکړی اوامت ته يې دين اسانه گرزولی دی دهريومذهب امام پسې چې چااقتداء وکړه صحت لري ؛البته اوس مهال چې نړی ديوکلي بنه غوره کړې ده اودنبوي احاديثومجموعې په تدوين شوې بنه شتون لري دعلماؤتېراجتهادڅای پرځای ؛مگردنويوقضاياؤدپېښېدوپه صورت کې بايدحقيقي اومجازي (انلاين) جلسات صورت ونيسي دمجتهدينواجتهاداتوته بايدبياځلي کتنه وشي چې دکومومسايلودلايل ضعيف دي دقوي دلايلوپلټنه دې ترسره شي هريومملکت پوه شه اوخپل يې مذهب دمذهبي اختلافاتوپرځای بايددعلماؤترمنځ داتحاداواتفاق هڅه صورت ونيسي ـ ددينې اوعصرې مدارسواومکاتبوپه نصاب دې تجديدنظرصورت ونيسي اودغه واټن ته دې دپای ټکی کېښودل شي.

دلويوگناهونودڅښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروگمراه ډلوباورونه

خوارج گناه کفراومعتزله يې نه کفرنه اسلام گڼي دواړه يې په اتفاق همېشه دوزخي گڼي دمعتزله ؤ په نېزدخلک په دنياکې په درې ډوله دي مسلمان ، کافراو فاسق خوارج يې په مسلمان اوپه کافرويشي

دتکفير په قضيه کې داهل سنت تگلاره

اهل سنت والجماعت هغه چاته دکفرنسبت نه کوي چې دوی ته کافروايي داخکه چې دکفرفتوی ورکول يوشرعي حکم دی ،دورنبوت ته نېژدې اصحابوکرامودرسول الله مبارک په لاس روزل شوي نسل هم خوارجواوروافضو(شيعه گانو) ته دکفرنسبت نه دی کړی سره له دې چې دخوارجوگمراه ډلې اصحابوکرامواوڅلورم راشدخليفه حضرت علی رضی الله عنه ته دکفرنسبت کاوه اودهغه مبارک دوژلواقدام يې وکړ.

داهل سنت والجماعت دمخالفينوتگلاره

دخوارجو، معتزله ؤ اومرجئه ؤگمراه ډلې دتکفيريه مسئله کې ډېرگړندي دي دخوارجوگمراه ډله دلويوگناهونومرتکبين له اسلامه بهرون اوپه دوزخ کې يې تل ترتله اوسېدونکي بولي .[1]

البته معتزله گمراه ډله يې چې ديوې گناه څخه يې توبه نه وي وېستلي نه کافراونه مسلمان اوتل ترتله يې په دوزخ کې بنديوان گڼي . مرجئه گمراه ډله :لکه چې له کفرسره طاعت بې فايدې شي دی دوی وايي : ايمان ته گناه زيات نه رسوي[2]

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات وصلى الله على نبيه
محمد صلى الله عليه وعلى اله وصحبه وسلم

---

[1] - تيرشوی ماخذ ۷۵۲ مخ
[2] - باقلاني ، تمهيد ۳۹۴ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library